

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Disertační práce

**Palmerston a Metternichovo Rakousko
v letech 1830–1841**

Jiří Vyčichlo

Plzeň 2019

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Historie

Disertační práce

**Palmerston a Metternichovo Rakousko
v letech 1830–1841**

Jiří Vyčichlo

Školitel

doc. PhDr. Miroslav Šedivý, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených
pramenů a literatury

Plzeň, listopad 2019 .....

Na tomto místě bych velmi rád poděkoval svému školiteli doc. PhDr. Miroslavu Šedivému, Ph.D. za odborné připomínky, cenné rady, vedení práce a neskonalou trpělivost.

Obsah

1	Úvod	1
2	Červencová revoluce a struktura britské a rakouské zahraniční politiky.....	15
3	Vznik nezávislé Belgie	29
4	Britská politika ve střední a východní Evropě	55
5	Krise na Apeninském poloostrově a definitivní rozkol	79
6	Východní otázka a první osmansko-egyptský konflikt	100
7	Občanská válka v Portugalsku, Španělsku a Aliance čtyř	120
8	Eskalace Východní otázky a cesta k jejímu završení.....	146
9	Závěr	173
10	Seznam použitých pramenů a literatury	179
10.1	Nevydané prameny	179
10.2	Vydané prameny	180
10.3	Internetové zdroje	182
10.4	Literatura.....	182
11	Resumé	197

1 Úvod

Na Vídeňském kongresu v roce 1815 rozhodli zástupci velmocí o novém uspořádání poválečné Evropy. Z hlediska mezinárodních vztahů došlo k vytvoření nového systému, jehož hlavním cílem bylo společnými silami zabránit vzniku revoluce a zachovat mír mezi evropskými státy. Tato idea se během následujících let transformovala a po roce 1830 dostala zcela jiný charakter. Na změně měl klíčový podíl britský ministr zahraničí Henry John Temple, vikomt Palmerston. Primárním diplomatickým zájmem ostrovní velmoci se ve 30. letech 19. století stalo prosazování vlastních národně-politických cílů na úkor všeobecné spolupráce. Na opačné ideové straně působilo Rakousko reprezentované osobou Klemense Wenzela Nepomuka Lothara, knížete Metternicha-Winneburg, jenž stál u zrodu samotného systému a byl považován za jeho hlavního podporovatele. Dle něj byl tento řád jedinou možnou zárukou pro všeobecný mír a pořádek v Evropě. Zájmy obou mužů na sebe v průběhu existence vídeňského mezinárodního uspořádání narážely jak ve sféře ideologické, tak v rovině zahraničněpolitické.

Předkládaná práce je věnována britsko-rakouským vztahům v letech 1830–1841, tedy v období, kdy zahraniční politiku Velké Británie a Rakouska vedly právě tyto dvě významné osobnosti evropských dějin 19. století. Časové vymezení je primárně určeno obdobím Palmerstonova působení na pozici ministra zahraničí Velké Británie, včetně krátkého intermezza od listopadu 1834 do dubna 1835, kdy stanul v opozici. Hlavním cílem je analýza přístupu obou státníků k řešení mezinárodních problémů a s ním spojené revize obecně přijímaného a dle soudu autora této práce i jednostranného pohledu na Palmerstona. Z pohledu tradiční anglosaské historiografie je britský ministr považován za progresivního muže jednajícího nejen v zájmu vlastní země, ale také evropského liberalismu. Na druhou stranu Metternich vystupuje jako jeho antipod, tedy reakcionář bránící modernizaci evropské společnosti. Tato práce se však pokusí prokázat, že tento černobílý přístup je neudržitelný.

Oba státníci byli stoupenci rozdílného pojetí koncertu velmocí. V mnoha směrech se střetávali v chápání politických principů a v přístupu k mezinárodním otázkám. Byť v rámci zachování míru a evropské rovnováhy sil sledovali stejné cíle, rozcházeli se ve způsobu jejich realizace. Období let 1830–1841 je charakteristické zásadními událostmi evropské historie, a to v záležitostech povídeňského uspořádání,

revolučního dění, omezení velmocenské spolupráce, ale také například ve sféře Východní otázky a s ní spojené budoucnosti Osmanské říše.

Metternichova snaha o spolupráci s Londýnem byla po celou dobu sledované éry evidentní, na druhou stranu Palmerston nespatořoval v Rakousku plnohodnotného a stabilního partnera. Tento postoj přinutil diplomacii na Ballhausplatzu k hledání nového spojence, jímž bylo překvapivě, avšak logicky, Rusko. Pro britského ministra byla hlavní spřátelenou velmocí Francie, jež uplatňovala vlastní zájmy, nejednou pak na úkor Rakouska. Palmerston se během řízení zahraničního úřadu vzdal tradiční spolupráce s habsburskou monarchií, což ve výsledku vedlo k výraznému narušení velmocenské spolupráce v rámci evropského koncertu.

Předložená práce analyzuje danou problematiku primárně z britského pohledu, kdy skrze Metternichovy názory a politiku nabízí pomyslné zrcadlo postojům a diplomacii Palmerstona. Přebírá tak do jisté míry přístup britského historika sira Charlese Kingsleyho Webstera, uplatněný v jeho stěžejní monografii *The Foreign Policy of Palmerston 1830–1841. Britain, The Liberal Movement, and the Eastern Question* (1951),¹ ovšem s odlišným celkovým vyzněním. Zatímco Websterovo srovnání mezi oběma státníky vyznělo jednoznačně pozitivně pro toho britského, na základě prozkoumaných primárních i sekundárních pramenů je nutné toto hodnocení revidovat a Websterovu apoteózu Palmerstona odmítnout. Vztah obou mužů, a tím i obou velmocí, jejichž zájmy hájili, je pak zasazen do širšího kontextu vývoje mezinárodní politiky ve sledovaném období, a to především s ohledem na nejvýznamnější krize v Evropě a Osmanské říši. V potaz jsou logicky brány i vnitropolitické limity Palmerstonovy diplomacie, tedy do jaké míry byl ve svém jednání omezen či pobízen britským parlamentem a veřejným míněním.

Disertační práce je rozdělena do sedmi kapitol, které jsou věnovány klíčovým událostem a uspořádány podle chronologicko-věcného principu. Autor se zaměřuje na jednotlivé regiony v pořadí, v jakém se v nich postupně odehrávaly mezinárodní krize a klíčové problémy vymezené éry. Záležitosti Spojených států amerických, obchod s otroky a Dálný východ jsou v zájmu tematické kompaktnosti v práci vynechány;

---

¹ WEBSTER, Sir Charles Kingsley, *The Foreign Policy of Palmerston 1830–1841. Britain, the Liberal Movement, and the Eastern Question*, vol. I–II, London 1951.

jmenovaná témata jsou zmiňována pouze v případech, kdy měla vliv na Palmerstonovu politiku v Evropě či na Blízkém východě.

První část se zabývá červencovou revolucí ve Francii a jejím dopadem na zahraniční politiku Velké Británie. V kapitole není opomenut Metternichův názor na tyto události společně s jeho zásadami a cíli rakouské zahraniční politiky. Z britské strany jsou zohledněny faktory mezinárodních zájmů ostrovní velmoci společně s Palmerstonovými politickými idejemi. Jsou zde vyličené poměry a vztahy k jednotlivým panovníkům a představení hlavní diplomaté působící ve službách obou států. Revoluce ve Francii v roce 1830 měla zásadní vliv na fungování evropského koncertu velmocí a na změny v tehdejší spojeneckém systému. Londýn našel svého hlavního partnera právě v Paříži, kdežto Vídeň se začala po dřívějším ochlazení vzájemných vztahů orientovat na Petrohrad. Palmerston vítal nástup Ludvíka Filipa na francouzský trůn a současně doufal v rozšíření liberalismu i na východ od Rýna.

Druhá kapitola analyzuje záležitosti belgické revoluce jakožto přímého důsledku červencových událostí ve Francii. Tato část zahrnuje jednání Londýnské konference, jež měla rozhodnout o osudu Spojeného království nizozemského, včetně všech peripetií, které zasedání velmocí přineslo. S otázkou belgické revoluce je také spojen fenomén britské politiky neintervence, protože v důsledku diplomatického patu byla Velká Británie společně s Francií nucena vojensky zakročit proti nizozemskému králi Vilémovi I. Problém s mezinárodním uspořádáním Belgie se vlekl po celá 30. léta 19. století. Bylo zapotřebí dvou ozbrojených intervencí a více než devíti let vyjednávání k uzavření celé záležitosti. Vznik samostatné Belgie byl Palmerstonovým prvním úkolem na pozici ministra zahraničí a je považován za jeden z největších úspěchů jeho diplomatické kariéry. Negativem této účasti na záležitostech za Lamanšským průplavem bylo odvedení Palmerstonovy pozornosti od mnohem nebezpečnější situace vznikající v té době na Blízkém východě. Zároveň byl zahájen proces sbližování s vládou v Paříži, kdy Londýn využil francouzského vojenského zásahu k prosazení vlastních zájmů v Belgii. Touha po společném souznění s Francií se nebezpečně odrazila na britsko-rakouských vztazích a úsilí zachovat toto partnerství vedlo Palmerstona k podpoře Paříže na úkor Vídně na Apeninském poloostrově.

V dalším oddílu se autor věnuje revoluci v Kongresovém Polsku a událostem v Německém spolku. Také v těchto otázkách se Velká Británie a Rakousko ocitly na

opačné názorové straně. Metternich se snažil podporovat cara Mikuláše I. v jeho úsilí co nejrychleji porazit revolucionáře v Polsku, naopak Palmerston stál na straně Poláků. V Německém spolku britský ministr povzbuzoval oponenty v jejich boji proti Metternichovi. Přesto, že Palmerstonovy názory našly ohlas u evropských liberálů a napříč britskou společností, jeho politika v těchto oblastech byla značně limitována. Britský ministr přitom vycházel vstříc hlasům veřejného mínění a nebral v úvahu rakouské argumenty. Revoluční události v Kongresovce byly přímou hrozbou pro Vídeň zvláště v období neklidu v centrální části Itálie, kde měla podunajská monarchie primární sféru svého vlivu. Angažovanost londýnské vlády ve střední a východní Evropě měla zapůsobit na potenciální voliče na ostrovech s cílem upevnit dosavadní vnitropolitickou převahu.

Na události v Polsku a Německém spolku plynule navazují výše zmíněné záležitosti Apeninského poloostrova. Metternich při svém pokusu konsolidovat poměry v oblastech postižených revolucí, a to převážně v Papežském státě, narážel na ambice Francie a její zájem zvýšit vlastní vliv v italském prostoru. Roztržka mezi oběma mocnostmi vedla k francouzské okupaci Ancony a k mezinárodní krizi. Palmerstonova pozice v tomto konfliktu byla čistě protirakouská. Přestože Paříž nabádal k umírněnosti, považoval politiku Vídně za ultrakonzervativní a antireformní, což byl však velký omyl. Z obavy ze ztráty spojenectví s orleánským režimem nevystoupil veřejně proti porušení mezinárodního práva v Anconě a nepodpořil Metternicha v jeho snaze urovnat poměry ve střední Itálii, mimo jiné implementací reformů, které mohly uklidnit většinu veřejnosti a byly Rakouskem aktivně podporovány.

Východní otázka byla důležitým tématem evropské politiky po celá 30. léta 19. století. Na počátku v souvislosti s diskusí o vytvoření nezávislého řeckého státu a od roku 1831 kvůli prvnímu osmanko-egyptskému konfliktu. Tato část práce analyzuje vztahy Palmerstona ke Konstantinopoli, jeho názor na politiku egyptského místodržícího Muhammada Alího a britské obavy z ruské politiky vůči Osmanské říši. Podstatnou součástí tohoto oddílu je Metternichův přístup k blízkovýchodní problematice a jeho návrhy na postup a řešení osmanko-egyptské krize. Výsledkem první fáze Východní otázky byla smlouva z Hünkâr Iskelesi, jež byla považována za Palmerstonovu politickou prohru. Britský ministr se po zbytek svého působení na pozici ministra zahraničí snažil o revizi této smlouvy. Důsledkem tohoto jednání došlo ke zhoršení vztahů s Petrohradem a k počínající rusofobii rezonující v britské veřejnosti.

Součástí oddílu je analýza procesu konsolidace vztahů mezi východními mocnostmi, jež byla završena v Mnichově Hradišti a následně Berlíně, jako přímý důsledek britské zahraniční politiky.

Šestá kapitola se zabývá občanskou válkou v Portugalsku a Španělsku a rozdělením Evropy na dva politické tábory: Na jedné straně stojící Alianci čtyř² Velké Británie, Francie, Portugalska a Španělska a na straně druhé konzervativní uskupení Rakouska, Pruska a Ruska. Palmerston začal být od roku 1832 považován za předního exponenta evropského liberalismu a sám byl přesvědčen o nezbytné podpoře královny regentky Marie Kristýny Neapolsko-Sicilské ve Španělsku, stejně jako v Portugalsku Marie da Glórie. Podpora liberálních režimů za Pyrenejemi byla klíčovým bodem zahraniční politiky Londýna. Britský ministr tento prostor sledoval již před nástupem do úřadu ministra zahraničí a v polovině 30. let 19. století se pro něj budoucnost obou pyrenejských království stala nejdůležitější agendou. Při prosazování národní politiky byl Palmerston donucen znovu porušit proklamovanou doktrínu neintervence a použít vojenskou sílu. Hlavním motivem vlády na ostrovech zůstávalo upevnění vlivu na Pyrenejském poloostrově, jako tradiční mocenskopolitické zájmové sféry. Metternich se pokoušel problémů v Madridu a Lisabonu využít jako protiváhy k britské angažovanosti ve střední Evropě. Pro rakouského kancléře tento problém představoval legitimistický konflikt, jenž byl přirozeně v kontrastu k politice Londýna. Vídeň využívala svého tradičního historického vlivu na Pyrenejském poloostrově se záměrem omezit britský vliv a zároveň se snažila vytvořit protiváhu k Palmerstonově diplomacii ve střední a jižní Evropě.

Poslední, v pořadí sedmá, kapitola je věnována druhé krizi na Blízkém východě z přelomu 30. a 40. let 19. století, jež se kryje se závěrečnými lety Palmerstonova druhého mandátu na ministerském postu. Krize byla mnohem závažnější než v prvním případě, protože kromě Osmanské říše zasáhla i samotnou Evropu v podobě Rýnské krize. Konflikt mezi Muhammadem Alím a osmanským sultánem byl konečným obdobím skomírajícího britsko-francouzského *entente*. Rozdíly v cílech Londýna a Paříže se v průběhu konfliktu nadále prohlubovaly a Palmerston začal hledat nového politického partnera mezi východními velmocemi, převážně v Rusku. I přesto, že se Londýn i Vídeň snažily hrát primární úlohu při řešení krize, nakonec dospěly ke shodě a

---

² Pro toto spojení čtyř mocností se užíval stejný termín jako v případě dohody proti Napoleonovi z roku 1813.

dosáhly stanoveného výsledku. Zdánlivé britsko-rakouské přátelství přestalo existovat ihned po ukončení krize. Konvence o úžinách je považována za Palmerstonův úspěch, ve skutečnosti měla na tomto profitu velký podíl rakouská diplomacie. Britský ministr nezměnil svůj nedůvěřivý postoj k Metternichovi, a proto bylo navázání širší spolupráce i nadále nemožné. Důsledek tohoto přístupu se odrazil i v následujícím období 40. let 19. století.

Vztahy mezi oběma politiky se světová historiografie zabývá pouze okrajově. Jedinou výjimku tvoří práce Webstera *Palmerston, Metternich and the European System 1830–1841* (1934),³ jež naneštěstí umocnila tradičně jednostranné vnímání obou mužů. Práce trpí několika nedostatky. Prvním z nich je její samotný obsah. Jedná se spíše o studii než o monografii, s čímž souvisí také Websterova tendence vedoucí k všeobecným nekonkretizujícím závěrům. Druhým, podstatnějším nedostatkem, je jeho protirakouský postoj a přehnaná až neobjektivní adorace Palmerstonovy politiky. Stále tak chybí odborná monografie zohledňující doposud neprostudované archivní prameny a nejnovější názory měnící pohled na oba politiky. V souvislosti s novými revizionistickými pracemi, zabývajícími se osobou rakouského kancléře, jako jsou například publikace českého historika Miroslava Šedivého *Metternich, the Great Powers and the Eastern Question* (2013)⁴ a německého historika Wolframa Siemanna *Metternich Stratege und Visionär. Eine Biografie* (2016),⁵ vznikl prostor pro revidující pohled na britsko-rakouské vztahy ve 30. letech 19. století. Kupříkladu Šedivý se ve svém rozsáhlém díle věnuje problematice vztahů Rakouska a Velké Británie ve sféře Východní otázky. Konfrontuje Websterův pohled na Metternicha v souvislosti s politikou v Osmanské říši a poukazuje na její nebezpečnou povahu, jež mohla mít ve svém důsledku nebezpečný dopad na evropský mír.

Stěžejním bodem této práce je výzkum založený primárně na analýze nevydaných pramenů, získaných v archivech *The National Archives* v Londýně a *Österreichisches Staatsarchiv* ve Vídni. Zde autor prošel veškeré písemnosti mezi oběma metropolemi v období let 1830–1841, dále například mezi Londýnem na straně jedné a Berlínem, Paříží, Lisabonem, Madridem, Konstantinopolí a Petrohradem na straně druhé. Britský archiv skýtá obsáhlé množství pramenů nepostradatelných pro

---

³ WEBSTER, Sir Charles Kingsley, *Palmerston, the Metternich and the European System 1830–1841*, London 1934.

⁴ ŠEDIVÝ, Miroslav, *Metternich, the Great Powers and the Eastern Question*, Pilsen 2013.

⁵ SIEMANN, Wolfram, *Metternich. Stratege und Visionär. Eine Biografie*, München 2016.

výzkum vztahů mezi Palmerstonem a Metternichem. V Rakouském státním archivu, v sekci *Haus-, Hof- und Staastarchiv*, se autor soustředil primárně na diplomatickou korespondenci mezi Vídní a Londýnem. Kromě zmíněného písemného styku s britskou metropolí bylo využito také písemností s rakouskými diplomaty v Paříži, Konstantinopoli a Petrohradu. Pro psaní práce zkoumající mezinárodní politiku Rakouska tak Vídeň poskytuje značný a nezbytný zdroj informací.

Z vydaných pramenů týkajících se britské politiky bylo využito práce Henryho Lyttona Bulwera, který publikoval část Palmerstonovy korespondence s předními osobnostmi evropské politiky.⁶ Jeho práce je rovněž prvním biografickým dílem o vikomtově osobě. Bulwer, jenž pod Palmerstonem působil jako diplomat, ve svém díle oddaně obhajoval politiku svého ministra. Dalším zdrojem jsou *British and Foreign State Papers*, konkrétně svazky XVIII–XXII. Zde se nachází mnoho důležitých písemností nejen z pera Palmerstona, ale i ostatních britských politiků a také přepisy smluv a konvencí, na kterých Velká Británie participovala. Syn vévody z Wellingtonu vydal část pozůstalosti po svém otci pod názvem *Despatches, Correspondence and Memoranda of the Duke of Wellington* (1878),⁷ jež je významným pramenem z opačné strany britského politického spektra. Korespondence mezi Charlesem Greyem, Palmerstonem a kněžnou Dorotheou Lievenovou je také cenným zdrojem informací pro zkoumané období.⁸ Pro téma Východní otázky byla zásadní třísvazková publikace s názvem *Correspondence Relative to the Affairs of the Levant*. Z publikovaných pramenů o Metternichovi je nezbytné zmínit edici vydanou jeho synem Richardem pod názvem *Aus Metternich's Nachgelassenen Papieren* (do anglického jazyka přeloženo jako *Memoirs of Prince Metternich*).⁹

Další životopisná díla o Palmerstonovi začala vznikat relativně krátce po jeho smrti. Evelyn Ashleyová dokončila a posmrtně vydala Bulwerovo dílo roku 1870.¹⁰ O deset let později byla vydána další biografie pod názvem *Lord Palmerston* (1880), kterou napsal britský romanopisec Anthony Trollope.¹¹ V ní britského státníka vylíčil

---

⁶ BULWER, Henry Lyton (ed.): *The Life of Henry John Temple, Viscount Palmerston. With Selection from His Diaries and Correspondence*, vol. I–II, Leipzig 1871.

⁷ WELLINGTON, Arthur (ed.), *Despatches, Correspondence and Memoranda of the Duke of Wellington*, vol. I–VIII, London 1878.

⁸ STRANGE, Guy Le (ed.), *Correspondence of Princess Lieven and Earl Grey*, vol. I–II, London 1890.

⁹ METTERNICH-WINNEBURG, Richard (ed.), *Memoirs of Prince Metternich*, vol. I–V, London 1882.

¹⁰ ASHLEY, Evelyn (ed.), *The Life and Correspondence of Henry John Temple, Viscount Palmerston*, vol. I–II, London 1879.

¹¹ TROLLOPE, Anthony, *Lord Palmerston*, London 1882.

tradičně v tom nejlepším světle, jako osobnost bojující za hodnoty liberalismu. Se stejným názorem přišel i Philip Guedalla v knize *Palmerston 1784–1865* z roku 1926.¹² Obě díla jsou z pozice historika značně subjektivní a nastavila konvenční historiografický obraz. Revizionistický pohled přinesl až v roce 1936 Herbert C. F. Bell v díle *Lord Palmerston*.¹³ Tento britský historik popsal Palmerstona jako nacionalistu usilujícího především o blaho vlastního státu. Jeho kniha byla publikována v době, kdy docházelo k rozpadu mezinárodního společenství a měla sloužit jako historická paralela v souvislosti s nástupem radikálně nacionalistických hnutí v Evropě.

V roce 1951 přichází zmiňovaný Webster s dílem *The Foreign Policy of Palmerston 1830–1841*. Britský profesor historie se předně zabýval mezinárodními vztahy první poloviny 19. století a obhajoval ideu konání mezinárodních konferencí a kongresů. Jeho díla vznikala převážně ve 30. letech 20. století a názorově se vyhraňovala proti britské politice appeasementu. Webster byl také prvním historikem, jenž plně využil nevydaných pramenů z univerzity v Southamptonu. Ojedinělým prvkem této práce bylo rovněž využití pramenů uložených v Rakouském státním archivu ve Vídni, což do té doby v takovém rozsahu v souvislosti s Palmerstonem nikdo neučinil. Jeho práce je stěžejním a dosud nepřekonaným dílem, jež ovlivnilo další generace historiků. Trpí však zmíněným neduhem značné adorace Palmerstona a přílišné kritičnosti vůči Metternichovi.

V 60. letech 20. století publikoval Donald Southgate práci s názvem *The Most English Minister... The Policies on Politics of Palmerston* (1966)¹⁴ mapující život britského ministra od roku 1826 do jeho smrti. Výsledkem je zajímavá kniha, v níž se střetávají oba názorové proudy, jak vůči Palmerstonovi kritický, tak adorační. Podle Southgatea byla ostrovní diplomacie pevně v rukou jejího ministra, jenž řídil tento úřad v souladu s přáním veřejného mínění. S podobným názorem přišel v publikaci *Lord Palmerston* (1970) Jasper Godwin Ridley,¹⁵ dle jehož soudu britské ministerstvo zahraničí v čele s ministrem pouze přizpůsobovalo svoji politiku mezinárodní diplomacii a reagovalo tak na podněty zvenčí. Krátce na to vyšla i publikace

---

¹² GUEDALLA, Philip, *Palmerston*, London 1926.

¹³ BELL, Clifford Francis Herbert, *Lord Palmerston*, vol. I–II, London 1936.

¹⁴ SOUTHGATE, Donald, *The Most English Minister... The Policies on Politics of Palmerston*, London 1966.

¹⁵ RIDLEY, Jasper Godwin, *Lord Palmerston*, London 1970.

Palmerston od Denise Judda (1975),¹⁶ který naopak zaujímá kritičtější postoj a přidává se na stranu historiků považujících ho za nacionalistu. Důležitým mezníkem bylo vydání knihy *Palmerston. The Early Years 1784–1841* Kennethem Bournem v roce 1982.¹⁷ Bourne se v rámci svého výzkumu dostal k nezpracované soukromé korespondenci v Kew a odhalil detaily Palmerstonovy politiky, které Trollope, Gueldalla ani Webster do svých děl nezahrnuli. Dle jeho názoru bylo jednání britského ministra značně limitováno a jeho úmysly nebyly vždy tak vznešené, jak popisovali autoři před ním. Práce se z velké části věnuje vnitropolitickým poměrům panujícím ve Velké Británii a z chronologického hlediska působí poměrně chaoticky. Po Bourneovi přišla s krátkou biografií Muriel Chamberlainová vycházející převážně z jeho a Gueldallových názorů.¹⁸

Na počátku 21. století vyšlo několik prací zabývajících se životem vikonta Palmerstona, z nichž za zmínku stojí například publikace *Palmerston: 'The People's Darling'* z roku 2004 od Jamese Chamberse, který vrací zpět zažitá klišé o Palmerstonovi. Chambers tohoto politika obdivuje a představuje jako cílevědomého a zásadního činitele britských dějin.¹⁹ V současné době je předním odborníkem na Palmerstonovu politickou kariéru anglosaský historik David Brown s knihou *Palmerston. A Biography* z roku 2010.²⁰ Tato monografie vychází hlavně z již vydané literatury a archivních fondů probádaných dříve Websterem. Pasáž analyzující politiku 30. let 19. století je spíše přehledového charakteru nežli detailní sondou do zmiňované problematiky. Brown je rovněž autorem studie *Palmerston and Austria* (2010),²¹ jež shrnuje poznatky z biografie o Palmerstonovi, ovšem i přes přetrvávající kritiku k Metternichovi obě díla přinášejí kritičtější závěry, z nichž britský ministr vychází jako politický oportunist. Pro předkládanou práci byly ze sekundárních pramenů zásadní, kromě Browna, především práce Bella, Webstera, Southgatea a Bourna. Nicméně všechny zmíněné knihy trpí jednostranným pohledem na rakouského kancléře označujícím jej za negativní osobnost evropských dějin.

---

¹⁶ JUDD, Denis, *Palmerston*, London 1975.

¹⁷ BOURNE, Kenneth, *Palmerston. The Early Years 1784–1841*, New York 1982.

¹⁸ CHAMBERLAIN, Muriel Evelyn, *Lord Palmerston*, Cardiff 1987.

¹⁹ CHAMBERS, James, *Palmerston: 'The People's Darling'*, London 2004.

²⁰ BROWN, David, *Palmerston. A Biography*, London 2010.

²¹ BROWN, David, *Palmerston and Austria*. In: HÖBELT, Lothar (ed.), *A Living Anachronism? European Diplomacy and the Habsburg Monarchy*, Festschrift für Francis Roy Bridge zum 70. Geburtstag, Wien 2010, s. 29–48.

Mimo biografické práce bylo využito zdrojů zkoumajících jednotlivé dílčí problémy vymezeného období. Inspirativním zdrojem pro první kapitolu *Červencová revoluce a struktura britské a rakouské zahraniční politiky* byl Siemannův výstup v Londýně pořádaný Anglo-Německým institutem na téma *Metternich's Britain* (2012),²² jehož několika vyřčenými tezemi se řídí i tato práce. Dále pro analýzu vztahů mezi Velkou Británií a Francií bylo čerpáno z publikace Johna Halla *Britain and Orleans France* (1979) nabízející pohled na limity a přednosti spolupráce těchto mocností. Práce je psána z francouzského pohledu a vůči Metternichovi se staví jednostranně negativně, současně však nešetří kritikou ani k Palmerstonovi.

Struktura zahraniční politiky londýnské vlády je analyzována ve studii Christophera Bartletta *Britain and the European Balance, 1815–48* (1979)²³ poukazující na proměnlivost britské zahraniční politiky v průběhu první poloviny 19. století, jejíž hodnoty byly určovány primárně jednotlivými ministry zahraničí té doby. Podobným tématem se zabýval i německý historik Horst Dippel v *A Nineteenth-Century "Truman Doctrine" avant la lettre? Constitutional Liberty Abroad and the Parliamentary Debate about British Foreign Policy from Castlereagh to Palmerston* (2014)²⁴ předkládající rozdílné pohledy na otázku doktríny neintervence a její aplikaci ze strany Londýna na evropské mezinárodní problémy.

V otázce Belgie autor disertační práce vycházel například z díla *Belgium and Europe. A Study in Small Power Diplomacy* (1976)²⁵ od Jonathana Heilmreicha či *Belgium and Poland in International Relations 1830–1831* (1960) od Jana Andrzejeho Betleyho.²⁶ Vztahy mezi Rakouskem a Francií na začátku 30. let 19. století jsou analyzovány ve studii *Metternich and the July Revolution* (2011) od Fritze Hoffmana.²⁷ Obdobím let 1830–1832 se zabývá kniha českého autora Karla Svobody *Autokrat a jeho doba. Rusko a revoluce v letech 1830–1831* (2016).²⁸ Obsahově je zajímavým počinem

---

²² SIEMANN, Wolfram, *Metternich's Britain*. In: GESTRICH, Andreas (ed.), German Historical Institute. The 2011 Annual Lecture, London 2012, s. 1–45.

²³ BARTLETT, Christopher John, *Britain and the European Balance, 1815–48*. In: SKED, Alan (ed.), *Europe's Balance of Power 1815–1848*, London 1979, s. 145–163.

²⁴ DIPPEL, Horst, *A Nineteenth-Century "Truman Doctrine" avant la lettre? Constitutional Liberty Abroad and the Parliamentary Debate about British Foreign Policy from Castlereagh to Palmerston*. In: GROTKE, Kelly, *Constitutionalism, Legitimacy, and Power*, Oxford 2014, s. 23–48.

²⁵ HELMREICH, Jonathan, *Belgium and Europe. A Study in Small Power Diplomacy*, The Hague 1976.

²⁶ BETLEY, Jan, Andrzej, *Belgium and Poland in International Relations 1830–1831*, Mouton 1960.

²⁷ HOFFMAN, Fritz, *Metternich and the July Revolution*. In: SCHNEID, Frederick (ed.), *European Politics 1815–1848*, Farnham 2011.

²⁸ SVOBODA, Karel, *Autokrat a jeho doba. Rusko a revoluce v letech 1830–1831*, Praha 2016.

přinášejícím nový pohled na postoje Petrohradu k evropským problémům zkoumaného období. Analyzuje působení ruské politiky v Evropě, její postoj k Rakousku a počátek spolupráce mezi Vídní a Petrohradem. Z publikace bylo čerpáno převážně pro kapitolu zkoumající polské listopadové povstání.

Pro část věnující se událostem Apeninského poloostrova bylo využito nové publikace Miroslava Šedivého *The Decline of the Congress System. Metternich, Italy and European Diplomacy* (2018),²⁹ která je pro toto téma ojedinělým počinem. Dále například ze studie Alana Reinermana *An Unnatural "Natural Alliance". Metternich, Palmerston and the Reform of the Papal States 1831–1832* (1988)³⁰ či jeho knihy *Austria and the Papacy in the Age of Metternich. Between Conflict and Cooperation* (1989), včetně jejího pokračování.³¹ Zmiňované knihy se shodují v názoru na Metternichovu politiku ve střední Itálii jako na jednoznačně proreformní. Rakouského kancléře považují za progresivního politika usilujícího o nastolení pořádku právě prostřednictvím přijetí reformních zákonů. Palmerstona naopak líčí jako osobnost jednající převážně ve prospěch vlastního státu a obětující upřímnou rakouskou politiku na úkor britsko-francouzské spolupráce, což oba považují za klíčovou chybu pro budoucnost střední Itálie.

Otázka občanské války v Portugalsku a Španělsku byla obsáhle zpracována v díle Marka Lawrence *Spain's First Carlist War 1833–1840* (2014),³² jenž tuto problematiku uchopil jako vnitropolitický konflikt, role velmocí tak v tomto případě zastává druhořadou roli. Studie Rogera Bullena, *France and the Problem of Intervention in Spain* (1977),³³ byla důležitým zdrojem pro pochopení francouzského postoje na Pyrenejském poloostrově a odkrývá limity britsko-francouzské spolupráce na počátku druhé poloviny 30. let 19. století. Z české provenience bylo využito knihy

---

²⁹ ŠEDIVÝ, Miroslav, *The Decline Of the Congress System. Metternich, Italy and European Diplomacy*, London 2018.

³⁰ REINERMAN, Alan J., *An Unnatural "Natural Alliance". Metternich, Palmerston and the Reform of the Papal States 1831–1832*. In: *The International History Review* 10, 1988, 4, s. 541–558.

³¹ REINERMAN, Alan J., *Austria and the Papacy in the Age of Metternich. Between Conflict and Cooperation, 1809–1830*, vol. I, Washington 1979; REINERMAN, Alan J., *Austria and the Papacy in the Age of Metternich. Revolution and Reaction, 1830–1848*, vol. II, Washington 1989.

³² LAWRENCE, Mark, *Spain's First Carlist War 1833–1840*, Basingstoke 2014.

³³ BULLEN, Roger, *France and the Problem of Intervention in Spain*. In: *The Historical Journal* 20, 1977, 2, s. 363–393.

Jiřího Chalupy *Don Carlos a ti druzí* (2008),³⁴ jež přináší přehled zásadních událostí a bitev Karlistických válek.

Disertační práce vychází z bohaté literatury orientující se na Východní otázku. Toto téma se těší relativně širokému historiografickému zájmu, a proto se v nedávné době objevilo několik důležitých děl. Hlavním je, kromě zmiňovaného Šedivého *Metternich, the Great Powers and the Eastern Question*, jeho další publikace s názvem *Crisis Among the Great Powers. The Concert of Europe and the Eastern Question* (2017),³⁵ jež rozkrývá skutečné záměry rakouské a britské diplomacie během období Rýnské krize. Šedivý konstatuje, že Metternich usiloval především o kooperaci a nalezení společného konsensu v rámci koncertu velmocí, a že i přes určité obavy z Francie nevěřil ve vypuknutí celoevropské války. Tato teze je dále rozvedena i v předkládané práci. Z dílčích děl k Východní otázce je možné jmenovat *Britain and the Eastern Question. Missolonghi to Gallipoli* (1977)³⁶ od Geralda D. Claytona či *The Eastern Question 1774–1923* (1966)³⁷ od Mathewa Andersona. Obě knihy inspirovaly mnoho historiků analyzujících danou problematiku.

Obraz britských záměrů na Blízkém východě je detailně rozebrán ve studiích *David Urquhart and the Eastern Question 1833–1837* (1936)³⁸ a *Lord Ponsonby and the Eastern Question 1833–1839*,³⁹ od George Henryho Bolsovera. Obě práce dokazují Palmerstonovu aktivní podporu britských zástupců v Konstantinopoli v jejich rusofobní politice. S revizí této myšlenky přišel Webster ve studii *Urquhart, Ponsonby and Palmerston* (1947).⁴⁰ Z výsledného závěru vyplývá, že britský ministr nedokázal zcela účinně kontrolovat počínání svých podřízených v Konstantinopoli a de facto nemohl za britskou protiruskou propagandu šířící se nejen ostrovy ale celým Bosporem. Tato myšlenka je v následujících kapitolách vyvrácena a označena za zcela lichou.

---

³⁴ CHALUPA, Jiří, *Don Carlos a ti druzí. Karlistické války ve Španělsku v letech 1833–1939*, Praha 2008.

³⁵ ŠEDIVÝ, Miroslav, *Crisis Among the Great Powers. The Concert of Europe and the Eastern Question*, London 2017.

³⁶ CLAYTON, David Gerard, *Britain and the Eastern Question. Missolonghi to Gallipoli*, London 1971.

³⁷ ANDERSON, Matthew Smith, *The Eastern Question 1774–1923*, London 1966.

³⁸ BOLSOVER, George Henry, *David Urquhart and the Eastern Question 1833–1837. A Study in Publicity and Diplomacy*. In: *Journals of Modern History* 8, 1936, 4, s. 444–467.

³⁹ BOLSOVER, George Henry, *Lord Ponsonby and the Eastern Question 1833–1839*. In: *Slavonic and East European Review* 13, 1934, 94, s. 98–118.

⁴⁰ WEBSTER, Sir Charles Kingsley, *Urquhart, Ponsonby and Palmerston*. In: *The English Historical Review* 62, 1947, 244, s. 327–351.

Zájem o Metternichovu osobu je v posledních letech značný, a proto bylo možné vycházet z řady nových a současně i přínosných počinů. Publikace zabývající se primárně jeho vztahem k Velké Británii však doposud neexistují. Z německé provenience byly napsány dvě disertační práce soustředící se na britsko-rakouské vztahy: *Metternich und England Studien zum Urteil des Staatskanzlers über eine konstitutionelle Monarchie*⁴¹ z roku 1968 od Evy Rohl a *Lord Palmerston und Österreich* od Gertrudy Sattler z roku 1949.⁴² Obě kvalifikační práce však trpí popisností a nepřinášejí žádné nové poznatky. Novějším dílem je *Metternich und Wellington: Eine Beziehungsgeschichte*⁴³ od německé historičky Andrey Stahl z roku 2014.

Názory na politiku kancléře podunajské monarchie se značně rozcházejí. Rozsáhlou práci s názvem *Metternich. Der Staatsmann und der Mensch* přinesl v roce 1925 Heinrich Ritter von Srbik.⁴⁴ Doposud nejrozsáhlejší životopis, z nějž vychází mnoho autorů a jehož názory jsou stále ještě často přijímané. S novými myšlenkami přišel anglický historik Alan Sked nejprve ve studii *The Metternich System 1815–48* (1979)⁴⁵ a posléze v knize *Metternich, Rakousko. Pokus o zhodnocení*⁴⁶ z roku 2007. Tato práce přinesla nový vhled do osobnosti Metternicha a přehodnotila zažitá klišé a představy reprezentované jinými historiky. Zásadním dílem soustředícím se na kancléřův život je nová publikace od výše uvedeného Wolframa Siemanna *Metternich. Stratege und Visionär* z roku 2016. Autor zde po zpracování dosud nevyužitých pramenů rozsáhle analyzuje strukturu Metternichovy politiky a přináší zcela nové závěry. Ve svých tezích utvrzuje historickou obec o Metternichově touze po reformách jak uvnitř říše, tak mimo ni. Rakouský kancléř ve výsledku není hodnocen jako zpátečnický despota, ale jako evropský politik prvního řádu. S podobnými závěry se ztotožňuje i Šedivý napříč všemi zmiňovanými publikacemi.

Autor považuje za důležité na závěr vysvětlit používání některých pojmů či názvů. V práci je vynechán termín Německo a pro tuto oblast se používá termín německý prostor či Německý spolek. Stejně tak Turecko je označováno jako Osmanská

---

⁴¹ ROHL, Eva-Renate, *Metternich und England: Studien zum Urteil des Staatskanzlers über eine konstitutionelle Monarchie*, nepublikovaná disertační práce, Wien 1973.

⁴² SATTLER, Gertrude, *Lord Palmerston und Österreich*, nepublikovaná disertační práce, Wien 1949.

⁴³ STAHL, Andrea, *Metternich und Wellington. Eine Beziehungsgeschichte*, München 2013

⁴⁴ SRBIK, Heinrich Ritter von, *Metternich. Der Staatsmann und der Mensch*, Band I–II, München 1925.

⁴⁵ SKED, Alan, *The Metternich System 1815–48*. In: SKED, Alan (ed.), *Europe's Balance of Power 1815–1848*, London 1979, s. 98–121.

⁴⁶ SKED, Alan, *Metternich a Rakousko. Pokus o hodnocení*, Brno 2014.

říše. O Itálii autor píše jako o italském prostoru nebo jsou užity oficiální názvy tehdejších státních útvarů.

2 Červencová revoluce a struktura britské a rakouské zahraniční politiky

V létě roku 1830 došlo k několika zásadním událostem, jejichž důsledky měly vliv nejen na britskou, ale i celoevropskou politiku. Dne 26. června 1830 zemřel po dlouhé nemoci britský král Jiří IV. Na uvolněný trůn nastoupil jeho mladší bratr Vilém IV. U moci byla v té době slabá vláda Athura Wellesleyho, vévody Wellingtona, opírající se o panovníkovu podporu. Navzdory této výhodě se potýkala s řadou vnitropolitických a zahraničních problémů.⁴⁷ Samotný ministerský předseda si byl vědom, že změna na trůně znamenala posílení opozičních hlasů, přesto stále věřil ve svoji neochvějnou pozici. V dopise Robertu, baronetu Peelovi, napsal: „*Myslím, že se těšíme respektu a důvěry země a po všeobecných volbách získáme potřebná čísla.*“⁴⁸ Realita byla ovšem jiná. Vláda byla v očích veřejnosti značně neoblíbená a měla mnoho politických oponentů. Vnitropolitická scéna byla rozdělena do čtyř hlavních frakcí. Kromě tradičních whigů a toryů zde byla skupina ultra-toryů a takzvaných canningovců,⁴⁹ jejímž členem byl Palmerston.

Ten byl v roce 1830 spíše druhořadou postavou britské politiky, ač se v tomto prostředí pohyboval již dlouhou dobu. V letech 1809–1828 zastával pozici válečného sekretáře. Obzvláště významnou pro formování jeho kariéry byla závěrečná fáze tohoto období, kdy byl v roce 1827 ministrem ve vládě George Canninga.⁵⁰ Přestože tato vláda trvala pouze necelých pět měsíců, její řešení zahraničních záležitostí ovlivnilo Palmerstonův budoucí pohled na evropské mezinárodní prostředí.⁵¹ V odkazu svého předchůdce si cenil především dvou věcí. Zaprvé způsobu vedení zahraniční politiky rozlišujícím mezi vlastními britskými zájmy a „inspirací“ pro ostatní státy prostřednictvím hospodářské a vojenské síly. Zadruhé vize zahrnující kuráž a nový směr britské politiky.⁵² Byl si vědom nutnosti spolupráce na velmocenské úrovni, jež mohla udržet Londýn na pozici klíčového hráče evropské politiky.⁵³ Jako podnět mu posloužila Canningova řeč v britském parlamentu, během které pronesl: „*Idea nastolit*

⁴⁷ STAHL, s. 280.

⁴⁸ WELLINGTON, vol. VII, s. 107.

⁴⁹ V anglickém jazyce se užívá termín *Canningites*.

⁵⁰ TEMPERLEY, Harold, *The Foreign Policy of Canning 1822–1827. England, the Neo-Holy Alliance, and the New World*, London 1966, s. 231.

⁵¹ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 16.

⁵² BULLEN, Roger, *Palmerston, Guizot and the Collapse of the Entente Cordiale*, London 1974, s. 1.

⁵³ HANSARD, Thomas Curson (ed.), *The Parliamentary Debates from the Year 1803 to the Present Time*, vol. XXII, London 1834, s. 80.

[konstituční režim] v ostatních státech silou meče je natolik chimérická, aby mohla být brána v úvahu... Nenechte se, v duchu hloupé romance, přesvědčit, že my sami dokážeme oživit Evropu. V těchto bojích není naší povinností stát na něčí straně.⁵⁴ Palmerston bývá některými historiografy nazýván žákem Roberta Stewarda, vikomta Castlereagha, což je ve skutečnosti lichou domněnkou.⁵⁵ Bývalý britský ministr zahraničí na rozdíl od svého nástupce respektoval mezinárodní řád, na jehož vzniku nesl značné zásluhy, a toužil po všeobecném dorozumění v rámci koncertu velmocí. Palmerston naopak ve snaze prosadit vlastní cíle neváhal jít proti tomuto systému i za cenu jeho rozpadu.⁵⁶ Politickým charakterem byl oportunista s výborným smyslem pro porozumění veřejnému mínění.⁵⁷

Po Canningově smrti došlo k definitivnímu rozštěpení strany toryů, a to na frakci podporující pokračování dosavadní politiky a její oponenty. Převahu získala druhá skupina, a proto po sestavení Wellingtonovy vlády v roce 1827 následovala radikální změna ve vedení britské diplomacie.⁵⁸ Londýn přehodnotil přístup k otázce nově vznikajícího Řecka a trvajících portugalského sporu o nástupnictví. Palmerston s vládním kurzem zarytě nesouhlasil, což následně vyústilo v jeho demisi a přesun do opozice.⁵⁹ V období let 1828–1830 se začal více zajímat o zahraniční problémy a názorově se přesouvat do liberálnějšího politického tábora.⁶⁰ Rok před nástupem do funkce ministra zahraničí pronesl v britském parlamentu řeč kritizující současný vládní postup v otázce vnitropolitického uspořádání na Pyrenejském poloostrově. Přestože jej poslouchalo jen několik poslanců, jeho projev rezonoval napříč politickou společností na ostrovech.⁶¹ Nejenže volal po aktivní účasti Londýna v Portugalsku a Řecku, ale zároveň vinil kabinet z podpory autokratických režimů za Lamanšským kanálem.⁶²

Politickou příslušností byl Palmerston pragmatický tory. V oblasti diplomacie zastával názor, aby Velká Británie maximálně povzbuzovala konstituční režimy v

---

⁵⁴ DIPPEL, s. 27.

⁵⁵ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 10; SEAMAN, Lewis, *From Vienna to Versailles*, London 1955, s. 18.

⁵⁶ DIPPEL, s. 47.

⁵⁷ JUDD, *Palmerston*, s. 38.

⁵⁸ STAHL, s. 278.

⁵⁹ BULLEN, *Palmerston, Guizot*, s. 1.

⁶⁰ Jestliže se o Palmerstonovi uvažovalo jako o budoucím ministrovi, bylo to do roku 1828 vždy spjato s pozicí týkající se spíše finančních záležitostí než zahraniční politiky. WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 21.

⁶¹ SOUTHGATE, s. 2.

⁶² BELL, vol. I, s. 84.

Evropě, což mělo přinést prospěch nejen zemi samotné, ale i celému kontinentu. Tvrdil, že v konzervativních státech potlačujících přirozený vývoj spojený s liberálními reformami hrozilo permanentní riziko revoluce. Přirozeným řešením jak se s touto hrozbou vyrovnat byl vojenský zásah zvenčí. Zahraniční intervence nejenže ohrožovaly britské cíle, ale také narušovaly evropskou rovnováhu sil a přetrvávající mír. V Palmerstonově vidění světa poskytovaly reformy nejen svobodu, ale také větší objem bohatství, přinášející Velké Británii jako nejrozvinutějšímu národu značný profit v podobě nárůstu obchodní bilance. Právě tyto názory Palmerstona ideologicky přesouvaly z tábora toryů na stranu whigů.⁶³

Stabilita jednotlivých vlád na ostrovech se často odvíjela od zahraniční situace v Evropě, což se potvrdilo i ve druhé polovině roku 1830. V důsledku revolučních bojů odehrávajících se ve dnech 26.–28. července v pařížských ulicích skončila ultrakonzervativní vláda Karla X. reprezentovaná ministerským předsedou Julesem Augustem Armandem Mariou, hrabětem de Polignac.⁶⁴ Tyto události vešly do dějin jako červencová revoluce. Nepopulární vláda francouzského krále byla zpečetěna po vydání takzvaných čtyř ordonancí, nařízení dotýkajících se práv francouzských občanů garantovaných ústavou z roku 1814.⁶⁵ Jeho počínání ve vedení francouzské vlády bylo trnem v oku všech velmocí. Podle mnohých současníků byla revoluce logickým a neodvratným vyústěním. Tento názor zastával také Palmerston. Rok před červencovými událostmi navštívil Francii a dospěl k názoru, že pokud se radikálně nezmění Polignacova politika, změna vládnoucího systému bude jediným možným řešením.⁶⁶

Zpráva o propuknutí revoluce ve Francii přesto způsobila na evropských dvorech šok. Žádná z velmocí nedokázala zaujmout jasné stanovisko. Velká Británie, Rakousko, Prusko a Rusko byly vázány mezinárodními smlouvami z Vídně z roku 1815 a posléze z Cách z roku 1818.⁶⁷ Na základě těchto dohod bylo deklarováno, že pokud by Francii zachvátila revoluce, měly se signatářské státy sejít k projednání dalšího postupu. Faktem bylo, že žádná z velmocí se s Francií nechtěla zaplést do válečného konfliktu. Ruská politická reprezentace byla názorově rozdělená. Car Mikuláš I. byl vlastními diplomaty odrazován od unáhlené vojenské akce, bez zisku podpory ostatních členů

---

⁶³ BULLEN, *Palmerston, Guizot*, s. 2.

⁶⁴ FORTESCUE, William, *Revolution and Counter-Revolution in France 1815–1852*, Oxford 1988, s. 34.

⁶⁵ HONE, William (ed.), *Full Annals of the Revolution in France. 1830*, London 1830, s. 9.

⁶⁶ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 78.

⁶⁷ NICOLSON, Harold, *The Congress of Vienna. A Study in Allied Unity*, London 1946, s. 266.

velmocenského koncertu. Prusko reagovalo zvýšenou vojenskou pohotovostí v pohraničí a bedlivě sledovalo, jak se situace ve Francii bude vyvíjet. Nicméně samo zasáhnout nehodlalo. Rakousko si sice pohrávalo s otázkou intervence, ale jeho ekonomická situace ho omezovala v podniknutí jednostranné akce.⁶⁸

Hlavní rozhodnutí spočívalo na bedrech Velké Británie. Přestože Wellingtonova vláda byla všeobecně přijímána jako sympatizující s Polignacovým režimem, ve skutečnosti docházelo v kabinetu k rozkolu v otázce postupu, a to převážně kvůli zahraničněpolitickým aktivitám Paříže. Karel X. věřil, že úspěch na mezinárodní scéně navrátí jeho vládě zpět ztracenou popularitu. Z toho důvodu rozhodl o zahájení vojenské operace na pobřeží Alžírsko, jež měla přerůst v postupnou okupaci země. Představa trvalé francouzské vojenské základny ve Středozemním moři na pobřeží Afriky byla pro Velkou Británii těžko přijatelnou, jelikož oblast celého Středomoří se nacházela v orbitu jejího primárního zájmu. Kolonizace Alžírsko ke všemu narušovala status quo v této oblasti, vzhledem k faktu, že se Francie jako jediná mohla na moři měřit s ostrovní velmocí.⁶⁹

Napjaté vztahy mezi Londýnem a Paříží dále narušovala francouzská diplomacie, jež nebyla schopna oficiálně doložit důvod své vojenské operace.⁷⁰ V memorandu ministru zahraničí Georgi Hamiltonu Gordonovi, hraběti Aberdeenovi napsal Wellington jasné instrukce: „*Požadujeme oficiální vysvětlení. Obdrželi jsme pouze ústní, což je pro podstatu tohoto [problému] nedostatečné, jak prohlašují úmysly francouzské vlády na změnu povahy držby vlastnictví pobřeží Afriky z dosud obchodní stanice na opevněnou základnu.*“⁷¹ Britské výhrůžky nebyly nic platné, expediční síly se v Alžírsku vylodily 14. června 1830. Ostrovní diplomacie se překvapivě s okupací smířila a nepodnikla žádnou protiakci.⁷² Další nepříjemnou skutečností bylo pro Londýn nebezpečné sbližování mezi Petrohradem a Paříží. Vidina rusko-francouzského spojení znamenala pro britské ministerstvo zahraničí nejčernější možnou

---

⁶⁸ SKED, Alan, *Úpadek a pád habsburské říše*, Praha 1995, s. 26.

⁶⁹ Metternich Esterházy, Vídeň, 4. ledna 1830, Austria-Österreichisches Staatsarchiv/Haus-, Hof- und Staatsarchiv (dále jen: AT-OeStA/HHStA), Staatenabteilungen (dále jen: StAbt), Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 191; ŠEDIVÝ, *Metternich, the Great Powers and the Eastern Question*, s. 424.

⁷⁰ WELLINGTON, vol. VII, s. 23.

⁷¹ Tamtéž, s. 25.

⁷² ŠEDIVÝ, Miroslav, *Rakousko a Východní otázka 1829–1841*, nevydaná disertační práce, Praha 2008, s. 62.

představu.⁷³ Operace francouzské armády na severoafrickém pobřeží se podepsaly i na britské reakci na červencovou revoluci. Wellingtonova vláda nebyla ochotna jakkoli zasáhnout ve prospěch Karla X. a dávala zřetelně najevo svůj nezájem o francouzské záležitosti.⁷⁴ Ministerský předseda napsal svému příteli Hughovi Percymu, vévodovi Northumberlandovi o revoluční situaci: „*Přiznám se, že nemohu pochopit, jak může být vyhnáno z Paříže dvacet tisíc mužů [ve zbrani], jestliže řádně plní své vojenské povinnosti.*“⁷⁵

Palmerston patřil k největším sympatizantům nově vzniklého červencového režimu ve Francii. Byl přesvědčen, že nový král Ludvík Filip Orleánský z vedlejší větve Bourbonů bude usilovat o evropský mír a národní prosperitu. Nepochyboval o co nejrychlejší navázání přátelských vztahů mezi Paříží a Londýnem. Ba co více, dle jeho mínění neměla revoluce skočit jen ve Francii, ale postupně se odrazit i v Německém spolku, Itálii či ve Španělsku. O jeho názoru svědčí následující slova: „*Měli bychom si po celém světě připít na úlohu liberalismu. Ať se Španělsko a Rakousko na sebe navzájem podívají, tato reakce neskončí tam, kde začala, Španělsko a Itálie a Portugalsko a část Německa bude dříve či později zasažena. Vláda Metternicha je u konce.*“⁷⁶ Červencová revoluce s sebou dle Palmerstona nepřinesla pouze změnu vládnoucí dynastie, ale také nové příležitosti pro celý kontinent.⁷⁷ Přestože zahraniční politiku Karla X. považoval za nebezpečnou, byl naivně přesvědčen o změně tohoto kurzu s nástupem nové francouzské vlády.⁷⁸

Červencová revoluce měla za přímý důsledek pád Wellingtonovy vlády, k němuž došlo v říjnu roku 1830. Sám „železný vévoda“ k tomu dodal: „*Kdyby se revoluce ve Francii neobjevila ve stejný okamžik, kdy došlo k rozpuštění parlamentu, byly bychom stále u moci.*“⁷⁹ Wellington se ještě na podzim roku 1830 pokusil zformovat novou vládu a nominoval Palmerstona na ministerské křeslo, ten však

---

⁷³ Během tohoto období docházelo k vyjednání mezi Ruskem a Francií, jehož základem mělo být nové mezinárodní uspořádání v Evropě. Revizionistická touha v Paříži se odrazila v Polignacovo memorandu, jehož součástí bylo i dělení Osmanské říše. Od tohoto projektu bylo nakonec upuštěno pro ruský nezájem. Esterházy Metternichovi, Londýn, 23. ledna 1830, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 189.

⁷⁴ SVOBODA, s. 22.

⁷⁵ WELLINGTON, vol. VII, s. 137.

⁷⁶ BROWN, *Palmerston. A Biography*, s. 143.

⁷⁷ Tamtéž, s. 146.

⁷⁸ BELL, vol. I, s. 86.

⁷⁹ WELLINGTON, vol. VII, s. 383.

odmítl.⁸⁰ Poté, co nebyla vyslovena důvěra vládě, byl 16. listopadu 1830 jmenováním nového kabinetu pověřen Charles, hrabě Grey. Jednalo se o pomyslný milník v britské politice. Po více než dvaceti letech skončila politická nadvláda toryů. Palmerstonovi byl Greyem nejdříve nabídnut post ministra pro domácí záležitosti, ale nakonec ho Henry Vassall-Fox, baron Holland, doporučil na funkci ministra zahraničí.⁸¹ Nový britský premiér souhlasil a rovněž Palmerstonem byla nominace vřele přijata. Do nového křesla nastoupil 22. listopadu 1830. Vládní spolupráce mezi canningovci a whigy byla logickým vyústěním změn, k nimž na britské politické scéně docházelo od poloviny 20. let. 19. století. Názorově si více rozuměli, než se rozcházeli. Přesto zde existovaly třetí plochy, které později vyluly na povrch a ohrozily Palmerstonovu vládní pozici.⁸² Britský ministr se po dobu své aktivní kariéry nikdy nestal plnohodnotným whigem. V mezinárodních otázkách narážel na častou kritiku vládního kabinetu a po celou dekádu jeho funkčního období proti němu stála silná opozice nesouhlasící s vedením jeho úřadu.⁸³

Palmerston byl během působení ve vládě v období let 1830–1841 (s krátkou pauzou během zimy 1834–1835) obklopen mnoha schopnými diplomaty, kteří se neodmyslitelně zapsali do britských i celosvětových dějin mezinárodních vztahů. Mezi hlavní poradce patřil stálý podsekretář zahraničních věcí John Backhouse. Na další pozici podsekretáře se nacházel George, baronet Shee, jenž tuto funkci zastával v údobí let 1830–1834. Poté, co se Palmerston v roce 1835 opět vrátil do funkce, tuto pozici převzal William Fox-Strangways, hrabě Ilchester. V roce 1840 ho nahradil Granville Leveson-Gower, druhý hrabě Granville, jenž se později sám stal ministrem zahraničí. Mezi nejvýznamnější velvyslance této éry patřil John Ponsonby jako zástupce Velké Británie v Osmanské říši. Ten v roce 1831 nahradil Roberta Gordona a tuto funkci zastával až do roku 1841. V Paříži v době nástupu Palmerstona do úřadu působil otec hraběte Granvilla Granville Leveson-Gower, první hrabě Granville, nahrazený v roce 1832 Arthurem Astonem. Po něm se v roce 1839 ujal pozice již zmiňovaný Palmerstonův životopisec Henry Lytton Bulwer. V Berlíně působil William Russell. Diplomatické zastoupení v Petrohradu bylo problematické. Za toryovského Williama à Courta, barona Heytesburyho, se Palmerstonovi po roce 1832 nedařilo najít adekvátní

---

⁸⁰ SUDLEY, Arthur Paul John (ed.), *The Lieven-Palmerston Correspondence 1828–1856*, London 1943, s. 19.

⁸¹ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 21.

⁸² BULLEN, *Palmerston, Guizot*, s. 3.

⁸³ BELL, vol. I, s. 97.

náhradu. Jeho nominace předního britského diplomata 19. století Stratforda Canninga byla carem odmítnuta, a proto byl na uvolněnou pozici nakonec jmenován John Lambton, vévoda Durham.⁸⁴

Ve Vídni post britského velvyslance zastával v letech 1832–1841 Frederick Lamb, od roku 1839 baron Beauvale.⁸⁵ Sám byl jedním z nejschopnějších diplomatů své doby. Měl velice blízký vztah s Palmerstonem, o čemž svědčí také jejich soukromá korespondence. Byl bratrem hraběnky Emily Cowperové, Palmerstonovy dlouholeté přítelkyně, později manželky, a současně bratrem budoucího britského premiéra Williama Lamba, vikomta Melbourne. Pro britsko-rakouské poměry byly podstatné jeho dobré vztahy s Metternichem, který ho rovněž uznával.⁸⁶ Ze své pozice se snažil o co nejvřelejší poměry mezi Londýnem a Vídní. Ne vždy ovšem získal ze strany Palmerstona či Metternicha bezpodmínečnou diplomatickou podporu a často se s oběma muži dostal do vzájemného rozporu. Z politického hlediska však dokázal britskému ministrovi tlumočit a vysvětlit názory rakouského kancléře a poukazovat na společné mezinárodněpolitické zájmy obou států. Po celou svoji kariéru usiloval o prolomení nedůvěry britského ministra v rakouského kancléře a o navázání bližších britsko-rakouských vztahů.⁸⁷

V Palmerstonových počátcích na pozici ministra zahraničí byla hlavní zárukou evropské bezpečnosti kooperace všech velmocí. Tato idea se ovšem během jeho působení v čele britské vlády proměnila v jednání na vlastní pěst či ve vypočítavou spolupráci s Francií.⁸⁸ Ostrovní velmoc tak prosazovala národní interes a hledala podporu u cizích velmocí pouze za předpokladu vlastního profitu.⁸⁹ Britský ministr byl této politice neochvějně oddán, a přestože mnohdy označován za přední postavu evropského liberalismu, jednal často sobecky a ofenzivně nehledě na to, zda šlo o stát konstituční či absolutistický. Byl zastáncem rovnováhy sil a míru, nicméně pro jejich dosažení jednal zjištěně a v rozporu s vlastními názory. Pokud neprosadil cíle diplomatickou cestou, představovalo pro něj použití síly alternativní řešení, což potvrzují jeho následující slova: „*Protokoly a diplomacie jsou dobrá věc, ale nic se*

---

⁸⁴ RAYMON, Jones, *British Diplomatic Representatives 1815–1914*, Waterloo 1983, s. 42.

⁸⁵ V roce 1848 se stal po smrti svého bratra třetím vikontem Melbourne.

⁸⁶ WEBSTER, *Palmerston, the Metternich*, s. 7.

⁸⁷ Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 3. září 1833, The National Archives (dále jen: TNA), Foreign Office (dále jen: FO) 120/137.

⁸⁸ SKED, *Metternich a Rakousko*, s. 67.

⁸⁹ BULLEN, Roger, *The Great Powers and the Iberian Peninsula, 1815–48*. In: SKED, Alan (ed.), *Europe's Balance of Power 1815–1848*, London 1979, s. 123.

*nevyrovná dobře vyzbrojenému trojstěžníku.*⁹⁰ Tuto politiku však nebylo možné prosazovat čistě na vlastní pěst, proto Velká Británie spatřovala ve Francii hlavního partnera, jelikož si byly oba státy politicky nejbližší.

Nově zvolený whigovský kabinet si začal okamžitě tyto skutečnosti uvědomovat a zahájil diplomatické rozhovory s Paříží. Pro toto období britsko-francouzského sbližování se uvádí termín *entente cordiale* (srdečná dohoda), který jako jeden z prvních užil právě Palmerston.⁹¹ Z ideologického hlediska byla Francie pro Velkou Británii ideálním partnerem. Obdobné politické režimy předurčovaly jejich morální postoje a názory k mezinárodním otázkám. Stejně jako v Londýně i v Paříži hrálo zásadní úlohu veřejné mínění, jež bylo „skrytým“ hybatelem obou států. S nástupem liberálního režimu se ovšem ve Francii nezměnila stále silná revizionistická nálada. Tento faktor se odrazil také v jejich zahraničněpolitických cílech a narážel přitom na britské a současně rakouské záměry. Mezinárodní politikou Londýna, navzdory srdečným vztahům s Paříží, zůstávala současně i kontrola Francie. Nejlepším způsobem jak tohoto dosáhnout byla vzájemná spolupráce. I přes zdánlivou kooperaci spolu oba státy soupeřily o sféru vlivu po celém světě a jejich vztahy nebyly zdaleka ideální.⁹²

Londýn a Paříž nicméně nalézaly shodu v mezinárodněprávní rovině. Z diplomatického hlediska představovala politika neintervence základní pilíř obou velmocí. Tato ideologie vycházela ze zásady nezasahování do vnitřních poměrů suverénních států. S tímto tvrzením přišel Canning během svého působení v ministerském úřadu a Palmerston ho následně převzal. Osm měsíců před nástupem do vlády v březnu roku 1830 pronesl v britském parlamentu projev týkající se tohoto fenoménu. V něm prohlásil použití síly za jedinou neakceptovatelnou formu zásahu. Jakákoli jiná podoba, jako například diplomatická pomoc, nebyla proti britským zásadám. Ve skutečnosti byly hranice mezi intervencí a neintervencí natolik tenké, že na britské parlamentní půdě docházelo k pravidelným střetům v otázce jejího pravého významu. Britský ministr později pronesl: *„Neintervence je pouze pláštěm, pod kterým se skrývala účinná pomoc té straně, jež byla tajně podporována.*“⁹³ V průběhu 30. let 19. století byla tato doktrína Velkou Británií několikrát ohnuta a výklad nebyl zdaleka

---

⁹⁰ JUDD, *Palmerston*, s. 46.

⁹¹ WEBSTER, *Palmerston, the Metternich*, s. 4.

⁹² EDWARDS, William, *British Foreign Policy 1815–1933*, London 1934, s. 3.

⁹³ Palmerstonova řeč v britském parlamentu, Londýn, 10. března 1830, HANSARD, vol. XXII, s. 80–81.

jednoznačný.⁹⁴ Dokonce i uvnitř britského kabinetu docházelo k rozdílným názorům na její interpretaci. V diplomatické praxi Palmerston využíval této zásady k prosazování vlastních mocenských cílů a vhodně ji implementoval na dílčí mezinárodní problémy.⁹⁵ Francouzský přístup byl obdobný. Vláda Ludvíka Filipa se v cestě za národními zájmy nezdráhala porušit evropské státní právo a podobně jako Londýn jejího výkladu využívala k vlastnímu prospěchu.⁹⁶

Politické motivy Rakouska byly na rozdíl od britských odlišné. Metternich zastával pozici ministra zahraničí od roku 1809. V roce 1821 byl císařem Františkem I. jmenován kancléřem. Velká Británie byla po porážce Napoleona hlavním rakouským partnerem a sledovala společné cíle. K zásadnímu rozkolu mezi oběma mocnostmi došlo až s příchodem Canninga do úřadu ministra zahraničí v roce 1822.⁹⁷ Metternich se o tom vyjádřil následovně: „*Úřadování pana Canninga se zapsalo do dějin Anglie a Evropy. Musíme považovat krátké trvání [Canningovy] vlády jako ekvivalent k lize, která nás stáhla ze správného a praktického starého pořádku k politice fantazie, jež za pár let přivede Francii k roku 1789.*“⁹⁸ Zahraniční politika Ballhausplatzu byla založena na eliminaci spikleneckých hnutí na kontinentu, v nichž kníže spatřoval prostředek vedoucí k narušení míru a k trvalé nestabilitě.⁹⁹ Věřil, že pouze funkční mezinárodní systém může všem vládám zajistit ochranu před všeobecným nepřítelem, tedy revolucí, jejímž výsledkem byl pouze chaos.¹⁰⁰ Evropa byla pro Metternicha ztělesněním společenského a politického řádu, jenž je třeba bránit společnými silami.¹⁰¹ Velmoci představovaly ochránce všeobecné bezpečnosti a jejich úlohou bylo nekompromisně potlačit jakoukoli hrozbu pro stávající mezinárodní systém.¹⁰² Rakouský kancléř byl během svého působení v diplomatických službách konstantní v názorech a na rozdíl od Palmerstona usiloval o spolupráci na celoevropské bázi. Výsledným plodem měla být nejen stabilita Rakouska, ale celého kontinentu.

---

⁹⁴ DOERING-MANTEUFFEL, Anselm, *Von Wiener Kongress zur Pariser Konferenz. England, die deutsche Frage und das Mächtesystem 1815–1856*, Göttingen 1991, s. 68.

⁹⁵ SATTLER, s. 3.

⁹⁶ DIPPEL, s. 36.

⁹⁷ SKED, *Úpadek*, s. 28.

⁹⁸ Metternich Esterházyemu, Vídeň, 12. srpna 1831, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 194.

⁹⁹ ROHL, s. 141.

¹⁰⁰ HALL, John Major, *England and the Orleans Monarchy*, London 1916, s. 19.

¹⁰¹ DOERING-MANTEUFFEL, s. 66.

¹⁰² SKED, *Úpadek*, s. 28.

Pro Metternicha představovala politika neintervence narušení systému, který přinášel záruku zachování evropského pořádku. Jestliže některý z menších států žádal prostřednictvím svého legitimního zástupce jednu z velmocí o pomoc, bylo povinností každého člena koncertu, aby nabídl svoji podporu.¹⁰³ Rozdílné chápání tohoto základního mezinárodněpolitického problému Rakouskem a Velkou Británií bylo po celá 30. léta 19. století signifikantní a předem determinovalo odlišný přístup k otázkám té doby. Britský ministr zahraničí a rakouský kancléř byli oba představiteli různých ideologických názorů a lišili se v pojetí evropské diplomacie.¹⁰⁴ Metternich považoval Palmerstona za: „*Mluvčího revoluční propagandy*.“¹⁰⁵ Dle jeho názoru byl svojí politikou zodpovědný za zničení kontinentálního práva. Britská diplomacie pod jeho vedením jednala jen z kalkulace a nerespektovala společenský řád.¹⁰⁶ V čem se oba politici shodovali, bylo zachování funkčního velmocenského systému prostřednictvím pořádání mezinárodních konferencí. Oba se navzdory tomu lišili v představě, čemu měla tato setkání sloužit a kde by mělo být jejich hlavní centrum. Pro Metternicha to byla přirozeně Vídeň, což souviselo s jeho touhou navrátit Rakousku ztracenou mocenskou prestiž z let 1815–1822.¹⁰⁷ Palmerston pro tento účel navrhoval Londýn.¹⁰⁸ Tato rivalita byla další z mnoha třecích ploch, jež vznikly mezi oběma státníky.

Přestože je dělilo jen třináct let, byli představiteli odlišné doby. Metternich byl názorově trvale ovlivněn revolučními událostmi ve Francii roku 1789 a pozdější vládou jakobínského teroru.¹⁰⁹ Palmerston toto období prožil na relativně klidných ostrovech ve věku devíti let. Rakouský kancléř hrál zásadní úlohu na Vídeňském kongresu v letech 1814–1815, kdežto britský ministr byl tehdy spíše okrajovou osobností britské politické scény. Tyto skutečnosti dotvářely rozdílný obraz obou hybatelů evropské politiky 1. poloviny 19. století.¹¹⁰

Pohled rakouského kancléře na ostrovní velmoc nebyl před rokem 1830 zdaleka tak kritický jako v následujícím období. Zkušenost s britským politickým režimem byla klíčová při formování jeho politických názorů. První cestu na ostrovy absolvoval mladý Metternich v roce 1794. Pravidelně navštěvoval zasedání britského parlamentu, dostal

---

¹⁰³ SKED, *Metternich a Rakousko*, s. 88.

¹⁰⁴ ROHL, s. 140.

¹⁰⁵ SIEMANN, *Metternich's Britain*, s. 23.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 24.

¹⁰⁷ Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 13. dubna 1833, TNA, FO 120/136.

¹⁰⁸ WEBSTER, *Palmerston, the Metternich*, s. 6.

¹⁰⁹ ROHL, s. 141.

¹¹⁰ SIEMANN, *Metternich's Britain*, s. 25.

se do styku s předními politickými osobnostmi tehdejší doby, jako byl například William Pitt mladší. Na jeho názory měl značný vliv britský politik a filozof Edmund Burke, s jehož myšlenkami se v Londýně seznámil. Podle Metternicha byl ideální systém vlády, ve kterém panovník svírá veškerou moc a je obklopen pouze svými rádci. Nevěřil v ideální pojetí konstituční monarchie, jedinou výjimku tvořila sama Velká Británie. Politický systém na ostrovech byl na základě jeho tvrzení prověřený staletími a zárukou vnitřní stability. Od tohoto názoru se dále odvíjel i jeho názorový přístup k nově vznikajícím konstitučním režimům v Evropě. Pro Metternicha představovala ostrovní velmoc záruku přetrvání rovnováhy sil a její politické motivy považoval před rokem 1830 za totožné s těmi rakouskými.¹¹¹

Dokonce i vztahy mezi Londýnem a Vídní byly na počátku 30. let 19. století na relativně dobré úrovni. Oba státy sdílely nedůvěru k Francii, třebaže každý z rozdílných důvodů.¹¹² Metternich odrazoval Polignaca od alžírské kampaně v zájmu zachování statu quo.¹¹³ Byl si vědom, že tento projekt povede k narušení již tak křehkých vztahů mezi Velkou Británií a Francií, a také předvídal zhoršení vnitropolitické situace uvnitř Francie, pokud akce povede k neúspěchu. I když francouzská přítomnost zásadně nenarušovala rakouské zájmy v severní Africe, intervence sama o sobě byla proti Metternichovým mezinárodněpolitickým principům, neboť se dotýkala suverenity Osmanské říše. Rovněž mohla vyvolat vážný spor, zejména mezi Velkou Británií a Francií, jenž mohl vést k dalšímu napětí v Evropě. Rakouský kancléř doufal v tradiční řešení situace diplomatickou cestou, a to ve vzájemné kooperaci s Londýnem.¹¹⁴ Poté, co bylo evidentní, že francouzský zásah je nevyhnutelný, Vídeň začala s aktivní probritskou podporou. Jediným, kdo měl prostředky k zabránění francouzské expedice, byla právě vláda v Londýně. Politika Wellingtonova kabinetu byla v tomto případě bezzubá. I přes rakouskou pomoc to byl Aberdeenův a Wellingtonův pasivní postup, jež dovolil Francii Alžírsko okupovat.¹¹⁵

V době vypuknutí revoluce v Paříži byl Metternich na svém letním sídle v západočeském Kynžvartu. Shodou okolností se v té době nacházel na zdravotním pobytu v Karlových Varech ruský vicekancléře Karl Robert, hrabě Nesselrode. Na

---

¹¹¹ SIEMANN, *Metternich. Stratege und Visionär*, s. 132.

¹¹² BULLEN, *Palmerston, Guizot*, s. 4.

¹¹³ Apponyi Metternichovi, Paříž, 10. června 1830, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Frankreich 272.

¹¹⁴ Esterházy Metternichovi, Londýn, 23. ledna 1830, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 189.

¹¹⁵ TEMPERLEY, *The Foreign Policy of Canning*, s. 61.

společné schůzce 6. srpna 1830 se následně oba politici shodli na principu nevměšování se do vnitropolitických záležitostí Paříže pod podmínkou nepřenesení revoluce za francouzské hranice.¹¹⁶ Současně mělo dojít k uznání legitimacy Ludvíka Filipa, pokud se zasadí o dodržování pořádku ustanoveného na Vídeňském kongresu. Nesselrode jednal v tomto okamžiku na vlastní pěst, jelikož nedostal žádné oficiální instrukce z Petrohradu.¹¹⁷

Rakousko-ruské vztahy byly v této době napjaté a Metternich se snažil využít schůzky s Nesselrodem k obnovení tradiční spolupráce mezi oběma východními velmocemi. Ruský vicekancléř zaujal spíše rezervovaný postoj. Například jednou z myšlenek rakouského kancléře bylo v případě dalšího šíření revoluce napříč kontinentem založení společného diplomatického centra v Berlíně. Tento nápad byl Nesselrodem odmítnut. Jeho připomínky byly racionální. Jednak bylo nelogické uspořádat diplomatickou sešlost, jejímž záměrem bylo vyčkávat, zdali se nepokoje nebudou šířit Evropou. Dále nesouhlasil s tím, aby se centrem rozhovorů stala alternativně navrhovaná Vídeň. Ideálním místem pro tuto událost byl dle něj Londýn.¹¹⁸ Navzdory tomu schůzka v Karlových Varech načrtla budoucí směřování spolupráce mezi Vídní a Petrohradem pro celou nadcházející dekádu.¹¹⁹

Ve skutečnosti byl Metternich jediným státníkem, jenž dokázal na revoluční situaci pohotově zareagovat a nezůstal pouze pasivním pozorovatelem. Z Karlových Varů odcestoval do podunajské metropole, aby se všemi stanovisky osobně seznámil císaře Františka I. V Hofburgu na něj čekal vyslanec Ludvíka Filipa generál Augustin Daniel Belliard, jehož cílem bylo obeznámit rakouského panovníka se zájmy nového francouzského krále. V dopise pro Františka I. stálo, že Ludvík Filip bude usilovat o mír jak doma, tak i za hranicemi Francie. V odpovědi rakouský císař ujistil francouzského krále o svém zájmu nezakročit proti státu, jenž usiluje o klid v Evropě.¹²⁰

Metternich tímto nadšením neoplýval. Dle jeho mínění měl orleánský režim velmi omezenou délku trvání a byl předem odsouzen k zániku. Současně byl přesvědčen

---

¹¹⁶ SIEMANN, *Metternich. Stratege und Visionär*, s. 769.

¹¹⁷ Metternich Nesselrodemu, Vídeň, 11. srpna 1830, NESSELRODE, Anathole (ed.), *Lettres et papiers du Chancelier Comte de Nesselrode, 1760–1850*, vol. VII, Paris 1908, s. 147; SVOBODA, s. 27.

¹¹⁸ SVOBODA, s. 28.

¹¹⁹ SIEMANN, *Metternich. Stratege und Visionär*, s. 766; BARTLETT, Christopher John, *Peace, War and the European Powers 1814–1914*, London 1996, s. 30.

¹²⁰ HALL, s. 21.

o konci staré Evropy, jež bude dále zasažena vlnou vzpour.¹²¹ Revoluční centrum se mělo nacházet v Paříži, odkud měla být celá povstalecká síť řízena. Kancléř nepřestával po celou svoji politickou kariéru věřit, že hlavní francouzské město je útočištěm všech evropských spiklenců.¹²² Jeho největšího obavou byl vznik republiky a rozšíření revoluce po celé Evropě. Odstoupení Karla X. nepovažoval Metternich za katastrofu, ale volba Ludvíka Filipa pouze zvýšila jeho přetrvávající animozitu vůči Francii.¹²³

Navzdory zatvrzelému odmítání cara Mikuláše I. uznat Ludvíka Filipa králem, zvítězila v Evropě touha po zachování míru a stávajícím mezinárodním řádu, a proto ostatní státy usilovaly o co nejrychlejší uznání nového režimu. Toto přesvědčení podpořilo prohlášení francouzského krále, v němž sám sebe vykreslil jako zarytého konzervativce a podporovatele vídeňského pořádku. Prvním, kdo oficiálně uznal režim Ludvíka Filipa, byla logicky Velká Británie, ke které se později přidaly i zbylé velmoci. Rusko k uznání *de iure* přistoupilo až 18. září 1831.¹²⁴ Trvalé napětí mezi Petrohradem a Paříží nicméně přetrvávalo napříč 30. lety 19. století a ovlivňovalo fungování velmocenského koncertu.

Rakouský kancléř měl při vedení zahraniční politiky habsburské monarchie zásadní slovo. Ke spolupráci s císařem se vyjádřil následovně: „*Nebesa mě postavila vedle muže, který byl patrně stvořen pro mě tak, jako já pro něho. Císař František ví, co chce a to se nikdy nijak neliší od toho, co chci i já.*“¹²⁵ Ve skutečnosti v diplomatické činnosti nebyl téměř omezen a měl panovníkovu plnou podporu.¹²⁶ Z vnitropolitického hlediska narážel na konkurenci v podobě Františka Antonína Kolowrata, jenž měl hlavní slovo ve finančních záležitostech říše. Častokrát tak musel hledat kompromis, aby uspokojil dvorskou kamarilu a mohl prosazovat vlastní mezinárodněpolitické zájmy. Metternich se podobně jako Palmerston mohl opírat o zkušené diplomaty. Rakouským velvyslancem v Londýně byl Pál Antal, kníže Esterházy. Ovšem kvůli různým potížím, politickým či osobním, byl často mimo Velkou Británii. Shodně s Lambem se snažil svého ministra názorově sblížit s jeho britským protějškem. Podřízenými byli baron Phillipp von Neumann a baron Karl von Hummelauer nemající

---

¹²¹ Metternich Františku I., Kynžvart, 31. července 1831, METTERNICH-WINNEBURG, vol. V, s. 18.

¹²² SVOBODA, s. 33.

¹²³ ŠEDIVÝ, *Rakousko a Východní otázka*, s. 73.

¹²⁴ SVOBODA, s. 29.

¹²⁵ SKED, *Úpadek*, s. 23.

¹²⁶ SKED, *The Metternich System*, s. 100.

na Metternicha a zahraniční otázky zdaleka takový vliv jako jejich nadřízený.¹²⁷ Vzhledem k tomu, že město na Temži hrálo častokrát ve 30. letech 19. století zásadní úlohu v evropských otázkách, nezbyvalo rakouskému kancléři nic jiného než se spoléhat na zprávy svých diplomatů. Mnohokrát docházelo k dezinterpretaci skutečného stavu, či samotného výkladu, což ho limitovalo v důležitých rozhodnutích.

Metternichova obava z rozšíření revoluce a Palmerstonovo přesvědčení, že události ve Francii budou mít vliv i na okolní státy v Evropě, se záhy vyplnily. Již měsíc po červencových událostech vyšli belgičtí obyvatelé ve Spojeném království nizozemském do ulic, aby vyjádřili nesouhlas s vládou krále Viléma I. Evropa se tak ocitla opět před branami revoluce a záleželo na velmocích v čele s novým britským ministrem zahraničí, jaké stanovisko zaujmou a zda se podaří udržet klid a mír na kontinentu. Oba politici se v nadcházejícím diplomatickém boji nacházeli na rozdílných pozicích a současně zastávali protichůdné postoje.

---

¹²⁷ WEBSTER, *Palmerston, the Metternich*, s. 7.

3 Vznik nezávislé Belgie

Spojené království nizozemské vzniklo jako nový státní útvar v roce 1815. Velká Británie si na Vídeňském kongresu prosadila vytvoření nárazníkového státu mezi Francií a Pruskem.¹²⁸ Spojení Nizozemí a Belgie bylo ideální volbou. Jak řekl během Vídeňského kongresu Castlereagh na adresu Belgičanů: „*Abyste byli svobodní, musíte být silní. Abyste byli silní, musíte být součástí většího systému. Tím systémem bude unie s Holandskem.*“¹²⁹ Hlavním britským záměrem v roce 1814 bylo vytvořit účinnou bariéru proti Francii. Nové království mělo být natolik silným státem, aby bylo schopno odolat agresi ze strany Paříže. Permanentní spojení tohoto území tak představovalo základní kámen britské diplomacie. Tato politická doktrína přetrvala až do Palmerstonova nástupu do funkce.¹³⁰

Příčiny vypuknutí belgické revoluce v roce 1830 lze spatřit již v zárodku vznikajícího spojení obou států.¹³¹ Hlavou unie se stal princ Vilém z Oranžsko-Nassavské dynastie, který usedl na trůn jako Vilém I. Evropská historiografie se často rozchází při pohledu na osobu prvního a jediného krále Spojeného království nizozemského.¹³² Ten si při nekompromisním prosazování vlastní politiky mnohdy počínal jako typický absolutistický monarcha a nebral ohledy na sociální a politické prosby svých poddaných.¹³³

Ústava nového státu počítala s ustanovením Všeobecných stavů, které se skládaly ze dvou komor. První komora sestávala ze zástupců jmenovaných králem, kteří měli doživotní mandát. Do druhé komory byli voleni členové regionálních stavů. Hlavním problémem bylo rozdělení křesel, kdy dva a půl milionu Nizozemců mělo stejný počet zástupců jako tři a půl milionová Belgie. Další spornou otázkou bylo rozdělení státního dluhu v poměru jedna ku jedné, přestože nizozemský dluh byl před rokem 1815 dvanáctkrát větší než belgický. Vilém I. prosadil přijetí ústavy jen díky machinacím s hlasy a porušením hlasovacího práva.¹³⁴ Proti královi počínání se zvedla

---

¹²⁸ NICOLSON, s. 208.

¹²⁹ HULICIUS, Eduard, *Belgie*, Praha 2006, s. 115.

¹³⁰ CHURCH, Clive, *Europe in 1830. Revolution and Political Change*, London 1983, s. 183.

¹³¹ VANDERBOSCH, Amry, *Dutch Foreign Policy Since 1815. A Study in Small Power Politics*, The Hague 1959, s. 54.

¹³² SCHROEDER, Paul W., *The Transformation of European Politics 1763–1848*, Oxford 1994, s. 671.

¹³³ CHAMBERLAIN, s. 46.

¹³⁴ Belgičané ve skutečnosti návrh ústavy odmítli v poměru 796 ku 527 hlasům.

vlna odporu přicházející převážně z řad belgického měšťanstva a církevních kruhů. Katoličtí kněží odmítali poskytovat přijímání úředníkům souhlasícím s novou ústavou. Jejich dalším požadavkem byla neomezená moc nad belgickým školstvím.¹³⁵ Král v protiakci v roce 1824 zredukoval počet církevních škol. Napětí mezi králem a vládou na jedné straně a belgickými duchovními na straně druhé přetrvávalo po celou existenci unie.¹³⁶

Kromě výhody ve Všeobecných stavech měli Nizozemci také personální převahu ve státní administrativě, vládě, diplomacii a armádě.¹³⁷ Nizozemština se dokonce měla stát jediným úředním jazykem nového soustátí.¹³⁸ Vilémovy kroky svedly belgické opoziční proudy do společného tábora. Cílem spojení liberálů a konzervativců reprezentovaných klérem bylo zrušení cenzury, zrovnoprávnění Belgičanů a přijetí liberálních reforem. Společné hnutí vzniklo v roce 1828 a dostalo název unionismus.¹³⁹

Vedle nespokojenosti Belgičanů s nevýhodným postavením v rámci společného státu sehrála roli na vypuknutí povstání také velká neúroda v letech 1829–1830 způsobená tuhými mrazy. Nedostatek potravin se projevil na rostoucí radikalizaci obyvatelstva. Impulzem k rozpoutání revolty však byla červencová revoluce. Když 24. srpna 1830 přijížděli státní úředníci do Bruselu na oslavy narozenin Viléma I., viděli na zdech nápis: „*Pondělí: ohňostrož, Úterý: posvícení, Středa: revoluce.*“¹⁴⁰ O den později vtrhli Belgičané do ulic a započali revoluci, která měla vést k jejich osvobození od nizozemské nadvlády. I přesto, že se zpočátku jednalo o vzpouru reprezentovanou především obyvateli z řad dělnické třídy, revoluční hnutí postupně prorůstalo celou belgickou společností. Prvotním cílem Belgičanů byla administrativní autonomie, avšak nepřekonatelné rozdíly mezi oběma etniky vyústily v potřebu vytvořit vlastní stát.¹⁴¹

Ve Velké Británii byly události ve Spojeném království nizozemským přijaty s relativním klidem. Wellingtonův kabinet neskrýval své sympatie k Vilémovi I. a věřil, že se mu situaci podaří brzy uklidnit. Metternich byl přirozeně na straně Nizozemců. Z jeho strany se jednalo o vzpouru proti legitimnímu panovníkovi a narušení stávajícího

¹³⁵ SCHROEDER, Paul, *Systems, Stability, Statecraft*, New York 2004, s. 47.

¹³⁶ ARBLASTER, Paul, *A History of Low Countries*, Houndmills 2006, s. 178.

¹³⁷ DEMOULIN, Robert, *Guillame Ier et la transformation économique des Provinces Belges*, Liege 1938, s. 358.

¹³⁸ CRAIG, Gordon Alexander, *Geschichte Europas 1815–1980. Vom Wiener Kongreß bis zur Gegenwart*, München 1995, s. 35.

¹³⁹ HULICIUS, s. 125.

¹⁴⁰ ŠUSTA, Josef, *Dějiny Evropy v letech 1812–1870*, díl I, Praha 1922, s. 221.

¹⁴¹ SCHROEDER, *The Transformation*, s. 672.

mezinárodního uspořádání.¹⁴² Londýn i Vídeň s rozpaky upíraly svůj pohled k Francii.¹⁴³ Ta vnímala události v sousední zemi jako první krok na cestě ke zničení evropského systému z roku 1815. Rozpad Spojeného království nizozemského by znamenal nejen narušení nárazníkového pásu kolem Francie, ale také významnou trhlinu v ponapoleonském mezinárodním systému.¹⁴⁴ Dalším hráčem, jehož se situace přímo dotýkala, bylo Prusko. Král Fridrich Vilém III. v obavě z rozšíření nepokojů na jeho území přesunul své jednotky k belgickým hranicím. Vilém I. dokonce požádal pruského krále o vojenskou pomoc, ten však čekal na souhlasné stanovisko Londýna.¹⁴⁵ Strach z pruského zásahu vyvolal reakci v Paříži.¹⁴⁶ Francouzský ministr zahraničí Louis-Mathieu, hrabě Molé se odvolával na politiku neintervence.¹⁴⁷ Proklamace tohoto principu ve skutečnosti znamenala odvetu z francouzské strany v případě pruského zákroku ve prospěch Viléma I.¹⁴⁸ Rozhodující slovo v této otázce měla ovšem Velká Británie, a to zejména z toho důvodu, že zbylí hráči velmocenského koncertu, Rusko a Rakousko, neměli přímé ambice ve Spojeném království nizozemském a jejich role byly v tomto případě omezené.¹⁴⁹ Metternich po celou dobu využíval belgickou otázku k nátlaku na Velkou Británii při prosazování vlastní politiky v Papežském státě, o čemž bude pojednávat následující kapitola *Krize na Apeninském poloostrově a definitivní rozkol*. Rusko bylo pro změnu od prosince 1830 plně vázáno povstáním v Kongresovém Polsku. Přestože Mikulášova animozita vůči orleánskému režimu stále rostla, bez pruské podpory byly jeho možnosti omezené a po vypuknutí listopadového povstání fakticky nulové.¹⁵⁰

Mezitím však situace ve Spojeném království nizozemském nabrala rychlý spád. Již 27. října 1830 byla celá Belgie, s výjimkou pevností v Maastrichtu, Lucemburku a Antverpách, v rukou Belgičanů.¹⁵¹ Vilém I., nespokojený s nastalým stavem, volal po zásahu velmocí ve svůj prospěch. Žádná z mocností se však neodhodlala k akci a

---

¹⁴² Esterházy Metternichovi, Londýn, 26. října 1830, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 190.

¹⁴³ VANDERBOSCH, s. 55.

¹⁴⁴ PRICE, Munro, *The Perilous Crown. France Between Revolutions 1814–1848*, Oxford 2007, s. 215.

¹⁴⁵ SETON-WATSON, Robert William, *Britain in Europe 1789–1914*, Cambridge 1937, s. 156.

¹⁴⁶ PINKNEY, David, *The French Revolution of 1830*, Princeton 1972, s. 334.

¹⁴⁷ RENDALL, Matthew, *A Qualified Success for Collective Security: The Concert of Europe and the Belgian Crisis. 1831*. In: *Diplomacy and Statecraft* 18, 2007, s. 275.

¹⁴⁸ MOWAT, Robert, *A History of European Diplomacy 1815–1914*, New York 1931, s. 71.

¹⁴⁹ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 97.

¹⁵⁰ Memorandum Upon the Proposed Conference Upon the Affairs of Belgium, WELLINGTON, vol. VII, s. 385.

¹⁵¹ WARD, Adolphus William, GOOCH, George Peabody, *The Cambridge History of British Foreign Policy 1783–1919*, Cambridge 1923, s. 125.

společně tuto možnost nakonec zavrhly. Místo toho se shodly na diplomatickém řešení. Výsledkem bylo svolání mezinárodní konference do Londýna.¹⁵² Stejně jako v případě červencové revoluce i zde car Mikuláš I. prosazoval diplomatické jednání v městě nad Temží. Metternich ideu uvítal, ale nepřestával věřit, že by tuto úlohu měla plnit Vídeň. Postupem času se názor rakouského kancléře na konferenci začal měnit.¹⁵³ Nerozuměl tomu, co mělo být cílem londýnských rozhovorů, zda šlo o legitimizaci intervenční politiky, nebo působit jako prostředník mezi dvěma znesvářenými stranami, či snad vystupovat z pozice arbitra.¹⁵⁴

Jakožto zástupce pořádající mocnosti byl Palmerston předsedou konference. Co se týká ostatních zúčastněných, za Rusko v Londýně vystupoval velvyslanec Christophor Andreyevich, kníže Lieven a zplnomocněný velvyslanec Adam Matuszewicz. Prusko mělo svého zástupce v osobě Heinricha von Bülowa.¹⁵⁵ Rakousko zastupoval Johann von Wessenberg a Pál Esterházy.¹⁵⁶ Metternichův vztah k Wessenbergovi byl značně komplikovaný. Rakouský vyslanec často nerespektoval Metternichovy instrukce z Vídně, což kancléř samozřejmě těžce nesl. V první polovině roku 1831 mu dokonce hrozilo odvolání, čemuž zabránil až britský zásah. Francii reprezentoval její velvyslanec, zkušený diplomat a bývalý ministr zahraničí Charles Maurice de Talleyrand-Périgord.¹⁵⁷

Palmerstonovým primárním záměrem nebylo podkopat vídeňský systém. Stejně jako jeho předchůdci i on sledoval zpočátku hlavní cíl, jímž bylo zachování míru. Uvědomoval si, že pokud by došlo k pruské či francouzské intervenci, Evropa by opět stanula na pokraji všeobecné války. Ponsonby,¹⁵⁸ jenž byl od prosince roku 1830 emisarem v Bruselu, varoval před válkychtivostí Paříže: *„Francouzská demokratická strana má možná větší sílu než republikáni a bude zcela jistě připravena spojit s nimi síly při jakémkoliv pokusu narušit klid země. Tato strana považuje za prostředek dosažení svých cílů válku. Začlenění [Belgie] do Francie záleží převážně na*

---

¹⁵² WEBSTER, *Palmerston, the Metternich*, s. 9.

¹⁵³ BARTLETT, *Peace, War*, s. 31.

¹⁵⁴ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 107.

¹⁵⁵ MOWAT, s. 71.

¹⁵⁶ HELMREICH, s. 15.

¹⁵⁷ LINGELBACH, Erza William, *Belgian Neutrality. Its Origin and Interpretation*. In: *The American Historical Review* 39, 1933, 1, s. 50.

¹⁵⁸ Ponsonby působil v Belgii od 7. prosince 1830 do 11. června 1831. BINDOFF, Stanley Thomas, SMITH, Malcom, WEBSTER, Sir Charles Kingsley, *British Diplomatic Representatives 1789–1852*, London 1934, s. 137.

*vnitropolitických okolnostech a možných prostředcích, jak přesvědčit Ludvíka Filipa k uspokojení jejich [demokratické strany] přání.*¹⁵⁹ Politický interes Londýna se v případě belgické otázky shodoval s evropským zájmem. Co Palmerston činil pro Belgičany, konal zároveň i pro Velkou Británii. Snaha dosáhnout nezávislé Belgie znamenala pro Brity i záruku jejich vlastní bezpečnosti.¹⁶⁰ A v neposlední řadě hnací silou nebyla touha prosadit hodnoty liberalismu, nýbrž držet Francii na uzdě. Pro Metternicha byla hlavním nepřítelem samotná revoluce. Dle jeho názoru mohl být mír v Evropě zajištěn jen za podmínky zachování rovnováhy sil a stávajícího pořádku. Jelikož se Belgičané vzepřeli legitimnímu panovníkovi, neměl rakouský kancléř pochyby o tom, že je právo na straně nizozemského krále. Přirozeně tak nemohl souhlasit s něčím, co bylo vynuceno revolucí.¹⁶¹

Problémy konference se objevily již na samotném počátku. Vilém I. doufal, že bude sedět u jednacího stolu jako rovnocenný člen spolu se zástupci evropských velmocí, což se však nestalo. Místo toho byly jeho možnosti zasahovat do jednání značně omezeny. Konference zakrátko vydala prohlášení, aby obě zúčastněné strany konfliktu zastavily nepřátelství a zachovaly status quo. To byla příznivá zpráva pro Belgičany, kteří tím byli de facto uznáni za válčící stranu. Belgická delegace tak získala rovnoprávný status ve vyjednávání. Plni sebedůvěry, odhlasovali 22. listopadu 1830 v Národním kongresu vypovězení rodu Oranžsko-Nasavského navěky z belgického trůnu. Vilémovy vidiny rychlého průběhu řešení krize se brzy rozplynuly. Z britského pohledu nebylo Spojené království nizozemské vytvořeno jako odměna Oranžskému rodu, jak se nizozemský král domníval, ale z vyššího principu: neopakovat válku s Francií a obklopit ji silnými suverénními státy.¹⁶²

Sesazení Viléma I. považoval Metternich za vážnou trhlinu v existujícím evropském systému a zpochybnění vídeňských ujednání.¹⁶³ Východní dvory začaly oprávněně podezřívat Paříž z úmyslu intervenovat ve prospěch Belgie a ze snahy rozšířit vlastní území. Francouzský tisk hovořil o válce s Ruskem a vláda odhlasovala

---

¹⁵⁹ Esterházy Metternichovi – kopie dopisu Ponsonby Palmerstonovi z 30. listopadu 1830, Londýn, 2. prosince 1830, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 190.

¹⁶⁰ DUMONT, Georges-Henry, *Histoire des Belges. Des Origines à la Dislocation des 17 Provinces*, Bruxelles 1954, s. 32.

¹⁶¹ SOUTHGATE, s. 28.

¹⁶² BROWN, *Palmerston. A Biography*, s. 148.

¹⁶³ SCHROEDER, *Systems, Stability, Statecraft*, s. 50.

navýšení početního stavu svých ozbrojených sil.¹⁶⁴ Situace se dostávala do kritického bodu. Naprostý obrat v událostech přineslo zmiňované povstání Poláků proti carově nadvládě, které vypuklo 29. listopadu 1830. Mikuláš I. začal mít v belgické otázce svázané ruce, ruskou politiku limitoval také omezený mandát vlastních zástupců na konferenci, kteří se museli pevně držet carových instrukcí.¹⁶⁵ Události v Polsku, omezující carovu akceschopnost, měly přímý dopad na Metternicha, jenž se v případě Belgie ocitl osamocen a nemohl se tak spolehnout na ruskou podporu při prosazování společné politiky.¹⁶⁶

Na druhé straně Palmerstonova obezřetnost vůči Francii narůstala.¹⁶⁷ Zprávy o navýšení francouzské armády v kombinaci se slabostí východních velmocí a beznadějí nizozemského krále vedly britského ministra k akci zabráňující vržení Belgie do náruče Francie.¹⁶⁸ Dne 20. prosince 1830 byl na konferenci podepsán protokol schvalující rozdělení Spojeného království nizozemského a prohlašující zájem na vytvoření samostatné Belgie.¹⁶⁹ Ta měla na konferenci vyslat vlastního pověřence, jímž se stal Sylvain Van de Weyer. Kromě udržení míru v Evropě byla belgická nezávislost zásadní také pro ustálení poměrů ve Francii. V případě, že by z Palmerstonovy strany nedošlo k takto rozhodnému kroku, stávající situace by radikalizovala poměry v Paříži, což by přispělo pouze ke zvýšení rizika války. Evropský konflikt otevíral Francii prostor k revizi vídeňského uspořádání. Proto bylo Palmerstonovým hlavním motivem zajistit stabilitu a nezávislost Belgie a současně tak prosadit britské národní zájmy.¹⁷⁰ Duch vídeňského systému měl být naopak zachován všeobecnými garancemi pro nově vzniklý stát.¹⁷¹ Pro Metternicha bylo vytvoření samostatné Belgie fatální diplomatickou chybou. Po celou dobu konání konference se snažil využít nedůvěry mezi Velkou Británií a Francií a narušit jejich spolupráci. Izolovaná Francie by nemohla prosazovat svoji agresivní politiku a Velká Británie by se musela začít více orientovat na Rakousko, což by přineslo podporu habsburským zájmům v Evropě.¹⁷²

---

¹⁶⁴ WARD, GOOCH, s. 131.

¹⁶⁵ SVOBODA, s. 54.

¹⁶⁶ SETON-WATSON, *Britain in Europe*, s. 158.

¹⁶⁷ TROLLOPE, s. 51.

¹⁶⁸ BROWN, *Palmerston. A Biography*, s. 151.

¹⁶⁹ Protocol No. 7, *Annual Register, or a View of the History, Politics and the Literature for the Years 1831*, London 1832, s. 361.

¹⁷⁰ BROWN, *Palmerston. A Biography*, s. 148.

¹⁷¹ SOUTHGATE, s. 32.

¹⁷² SETON-WATSON, *Britain in Europe*, s. 154.

Protokol z 20. prosince 1830 neznamenal konec belgické otázky, nýbrž její začátek. Palmerston byl konfrontován s problémy vyvstávajícími společně se záležitostmi belgické samostatnosti, jako bylo uspořádání nových hranic, dosazení nové vládnoucí dynastie, rozdělení společného dluhu, volný obchod a osud vojenských pevností.¹⁷³ Samostatnou kapitolou byla budoucnost Lucemburska, jež bylo od Vídeňského kongresu v soukromém vlastnictví nizozemského krále a současně členem Německého spolku.¹⁷⁴ Palmerston pověřil tímto úkolem Ponsonbyho, který informoval Londýn o tom, že v Belgii je stále velká část veřejnosti pro volbu mladého prince Oranžského. Britský ministr se obával toho, že by Francie přišla s vlastním protikandidátem. Ve snaze zajistit princovu podporu souhlasil s přechodem velkovévodství pod belgickou správou. Ponsonby naléhal na prince, aby získal otcův souhlas a pojistil si dosazení na belgický trůn.¹⁷⁵

O britském záměru v souvislosti s Lucemburskem se dozvěděl Talleyrand, který jej ostře odsoudil. Dokonce navrhoval, aby tato oblast přešla pod nadvládu Francie, nebo aby byla Francie kompenzována na úkor belgického území. Talleyrandovy úvahy přiměly Palmerstona k vyhlášení Belgie podle mezinárodního práva za neutrální stát, čímž mohla zůstat stranou mocenského vlivu Paříže.¹⁷⁶ S tímto návrhem přišel na zasedání konference 20. ledna 1831. Jednání o belgické neutralitě se táhlo až do pozdních nočních hodin. Hlavním kritikem byl logicky francouzský zástupce, požadující nejprve vytvoření Belgie na konfедераčním základě, poté domáhající se územní kompenzace pro Francii výměnou za souhlas s Palmerstonovým návrhem.¹⁷⁷ Náhrada za ztracené belgické území se měla dle Talleyranda nacházet na Rýně. Palmerston mu alibisticky vysvětlil, že britsko-francouzské vztahy nejsou založeny na dobývání a intervencích. Londýn nemohl dopustit rozšiřování území Ludvíka Filipa směrem ke kanálu La Manche, což by jednak ohrozilo obchodní zájmy ostrovní velmoci a dále nebezpečně posílilo Francii jako velmoc.¹⁷⁸

Nakonec zvítězila neústupnost britského ministra. Ten si uvědomoval, že zahraniční politika Ludvíka Filipa závisí na dobrém vztahu k Velké Británii a Francii

---

¹⁷³ TROLLOPE, s. 50.

¹⁷⁴ RIDLEY, s. 128.

¹⁷⁵ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 123.

¹⁷⁶ LINGELBACH, s. 51.

¹⁷⁷ DUMONT, s. 34.

¹⁷⁸ SOUTHGATE, s. 30.

proto nezbyvalo nic jiného než na podmínky Londýna přistoupit.¹⁷⁹ Pokud by Velká Británie přerušila spolupráci s Francií, orleánský režim by se ocitl v mezinárodní izolaci. Tato Palmerstonova taktika – omezování prostřednictvím spolupráce – se stane typickou pro celé jeho zahraničněpolitické období. Přestože si v určitou chvíli jak vláda v Paříži, tak východní mocnosti pohrávaly s možností rozdělení belgického území, britský ministr využil jejich vzájemných rozporů a držel všechny hráče v šachu. Sama ostrovní velmoc neměla totiž zájem na dělení této půdy a z národně-politického hlediska jí vyhovoval status nezávislosti. Strategicky bylo toto území životně důležité, neboť „*Antverpy byly pistole namířená do pupku Anglie*“.¹⁸⁰

Francouzská agresivita byla pákou na Nizozemce. Antipatie mezi orleánským režimem a východními dvory zase prostředkem, jak získat Ludvíka Filipa. Rakousko by v žádném případě nestrpělo, aby Paříž získala byť píd' belgického území a spolu s ním toto sdílely i zbylé dva východní dvory. Tyto skutečnosti dávaly Palmerstonovi obrovskou diplomatickou výhodu.¹⁸¹ Spíše než zarytým idealistou a přesvědčeným průkopníkem liberalismu byl více pragmatickým politikem, jemuž záleželo na prosperitě a blahobytu vlastního státu, závislého na udržení mezinárodního uspořádání a celoevropského míru, z čehož současně Velká Británie také nejvíce profitovala.¹⁸²

Na konferenci 20. ledna 1831 byl schválen plán o osmnácti člancích s názvem Základy rozdělení (Bases de Séparation), jenž definoval způsob nizozemsko-belgické separace. De facto se jednalo o rozšíření dříve přijatého Protokolu č. 7 schváleného již v listopadu 1830.¹⁸³ Důležitým bodem byl článek o budoucích hranicích mezi oběma státy, které byly vymezeny výhodněji pro Viléma I. Podle návrhu měl Maastricht spolu s Lucemburskem připadnout nizozemskému králi.¹⁸⁴ Belgie měla být kompenzována upravením klauzule o svobodném využívání mezinárodních řek z roku 1815.¹⁸⁵ Ve svém důsledku protokol načrtl principy sebeurčení a otevřel cestu mezinárodním garancím. O tom, že to bylo převážně myšleno na Francii, svědčí tato Palmerstonova

---

¹⁷⁹ No. 11, Protocole de la Conference Tenue au Foreign Office, le 20 Janvier 1830, *Protocols of Conferences of London. Relative to Affairs of Belgium 1830–1831*, London 1832, s. 39.

¹⁸⁰ SOUTHGATE, s. 30.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 31.

¹⁸² BROWN, *Palmerston. A Biography*, s. 153.

¹⁸³ Tamtéž, s. 150.

¹⁸⁴ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 127; DUNK, von der Hermann, *Der Deutsche Vormärz und Belgien 1830/48*, Main 1966, s. 93.

¹⁸⁵ PROTHERO, George Walter, *Question of the Scheldt*, London 1920, s. 5.

slova: „*Francie v Belgii nezíská ani jednu vinici nebo zelnou zahradu.*“¹⁸⁶ Jestliže se na konferenci vedly diskuze v duchu uspořádání nových hranic, rozdělení společného dluhu či o budoucnosti pevností, na pozadí stála otázka, jaké postavení má zastávat Francie ve velmocenském koncertu.¹⁸⁷

V této době Metternich stále zvyšoval na svého velvyslance tlak, aby co nejzarytěji bránil zájmy Viléma I. Wessenberg měl ve skutečnosti svázané ruce a spíše si přál, aby konference našla kompromisní řešení a dostala se z mrtvého bodu.¹⁸⁸ Palmerston ve spěchu návrh přijal s vědomím, že protokol obsahuje mnoho skrytých problémů. Jeho jednání bylo způsobeno novými událostmi v Belgii, kde se stupňovala krize ohledně nevyřešeného nástupnictví. Britskému kandidátovi, princovi Oranžskému, se nepodařilo získat na svoji stranu širší belgickou veřejnost a samotní Belgičané se začali ohlížet po vlastním adeptovi. Se stavem, že na belgický trůn nebude dosazen syn Viléma I., nakonec souhlasil i Metternich. Byl překvapivě otevřený jiné volbě, na které se velmoci patřičně shodnou. Rakouská politika se v této fázi snažila Palmerstonovi vycházet vstříc, a to z toho důvodu očekávané britské podpory během konsolidace poměrů v severní Itálii.¹⁸⁹ Mezi dalšími uchazeči se objevili Otto Bavorský, rakouský arcivévoda Karel či mladý princ Neapolský, favorit Ludvíka Filipa.¹⁹⁰ Dále bylo vybráno několik princů ze států Německého spolku, jejich kandidatura však byla v silném rozporu s francouzskými zájmy.¹⁹¹

Výsledky jednání z 20. ledna 1831 byly pozitivně přijaty v nizozemském táboře, a naopak vzbudily rozruch v belgickém Národním kongresu. Belgičané neměli v úmyslu se s těmito závěry smířit.¹⁹² V otázce osudu jejich země se proto obrátili na Paříž. Především francouzská radikální strana pokroku volala po podpoře Belgie za každou cenu. Národní kongres tak pln sebevědomí jmenoval na uvolněný trůn Ludvíka Orleánského, vévodu z Nemours, syna Ludvíka Filipa.¹⁹³ Palmerston se k tomuto návrhu vyjádřil následovně: „*Musím říci, pokud padne volba na vévodu z Nemours a francouzský král ji schválí, pak to bude důkaz, že francouzská politika je jako infekce*

---

¹⁸⁶ SOUTHGATE, s. 32.

¹⁸⁷ BROWN, *Palmerston. A Biography*, s. 151.

¹⁸⁸ Cowley Palmerstonovi, Vídeň, 7. ledna 1831, TNA, FO 120/113.

¹⁸⁹ Cowley Palmerstonovi, Vídeň, 8. ledna 1831, TNA, FO 120/113.

¹⁹⁰ Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 26. září 1832, TNA, FO 120/125.

¹⁹¹ PRICE, s. 222.

¹⁹² HELMREICH, s. 18.

¹⁹³ ARBLASTER, s. 179.

*lpící na stěnách obydlí a napadne každého obyvatele, který s ní přijde do styku.*¹⁹⁴ Situace si tak žádala rychlou britskou protiakci v Bruselu. Úkolem Ponsonbyho bylo zamezit kandidatuře vévody z Nemours na belgický trůn. Úloha britského diplomata však nebyla snadná. Strávil několik hodin jednáním s belgickými představiteli, ve snaze přesvědčit je o tom, že volba syna Ludvíka Filipa by znamenala všeobecnou válku.¹⁹⁵ Situaci se nakonec podařilo vyřešit v Londýně. Palmerston zopakoval Talleyrandovi, že zvolení francouzského kandidáta bude považováno za *casus belli* a že takový návrh musí být projednáván všemi velmocemi na nadcházejícím zasedání konference. Francouzský vyslanec čekal na instrukce své vlády, jež nakonec pod tlakem Ludvíka Filipa od podpory vlastního kandidáta ustoupila.¹⁹⁶

Přesto se situace stále nevyvíjela příznivě. Belgičané odmítli uznat Základy rozdělení jak kvůli otázce hranic, tak kvůli rovnoměrnému rozdělení společného dluhu, pro ně značně nepříznivého. V souladu s tím odmítali přijmout jakéhokoli kandidáta Velké Británie či Francie na svůj trůn. Palmerston zůstal v otázce uznání protokolu neoblomný. Jako ukázka jednoty zástupců konference sloužil podpis deklarace ze 17. února 1831 zavazující mocnosti chránit evropský mír.¹⁹⁷ Talleyrand se svým podpisem také připojil, což bylo v plném rozporu s oficiální francouzskou politikou. Vláda ve Francii se ocitla v krizi. Znovu se ozývaly hlasy toužící po válce. Na hranicích s Belgií se začaly srocovat jednotky Národní gardy.¹⁹⁸ Ludvíku Filipovi nezbylo nic jiného než v polovině března 1831 odvolat vládu Jacquesse Laffitta a do jejího čela postavit Jeana Casimira Periera.¹⁹⁹ Nový francouzský předseda byl pragmatický politik, jenž byl přesvědčen, že francouzská zahraniční politika by se neměla opírat pouze o zvučná hesla, ale především o životní zájmy národa.²⁰⁰ Palmerston se k Perierově volbě vyjádřil takto: „*Modleme se za něj a nechme ho, aby pochopil, že anglická vláda do něj vkládá velkou důvěru a považuje jeho jmenování jako nejsilnější záruku zajištění míru.*“²⁰¹

---

¹⁹⁴ Palmerston Granvillovi, Londýn, 1. února 1831, BULWER, vol. I, s. 38.

¹⁹⁵ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 129.

¹⁹⁶ SETON-WATSON, *Britain in Europe*, s. 160.

¹⁹⁷ Protocol of 19 February, *British and Foreign State Papers 1830–1831*, vol. XVIII, London 1833, s. 781.

¹⁹⁸ Palmerston Granvillovi, Londýn, 18. února 1831, TNA, FO 27/424; Palmerston Cowleymu, Londýn, 24. února 1831, TNA, FO 120/111.

¹⁹⁹ SCHROEDER, *The Transformation*, s. 602.

²⁰⁰ PRICE, s. 246.

²⁰¹ Palmerston Granvillovi, Londýn, 15. března 1831, TNA, FO 27/424.

Podobná situace se odehrála i v samotné Belgii, kde na místo ministra zahraničí dosedl schopný politik Jean Louis Joseph Lebeau. Tyto události nakonec vedly k tomu, že se mezi kandidáty začalo objevovat jméno Leopolda Sasko-Koburského.²⁰² Pro britskou vládu byla tato osoba ideální volbou. Leopold byl dříve kandidátem na řecký trůn, který však odmítl. Byl spřízněn s britským vládnoucím rodem a v mládí dostal anglickou výchovu.²⁰³ Otázkou tedy nezůstalo, jaký bude kandidát, ale jakým způsobem a za jakých podmínek usedne na trůn.²⁰⁴ Navzdory Metternichovu tvrzení britskému velvyslanci ve Vídni baronu Henry-Wellesley Cowleymu o zájmu o belgickou otázku, byl rakouský kancléř od února 1831 natolik zaměstnán problémy v Papežském státě, že se pro něj staly záležitosti Londýnské konference druhořadými.²⁰⁵

Mezi mocnostmi a Francií přetrvával ještě jeden problém: budoucnost belgických pevností. Perierova vláda trvala na jejich úplném zničení.²⁰⁶ Palmerston zastával názor, že o osudu pevností má rozhodovat belgická vláda sama a Francie nemá do této záležitosti právo zasahovat. Nakonec však přišel s návrhem některé pevnosti zničit, pokud bude zbylými velmocemi dodržována belgická neutralita. V průběhu května 1831 začala krize na konferenci opět kulminovat. Leopold Sasko-Koburský deklaroval přijetí trůnu pouze za předpokladu akceptování Základů rozdělení Belgičany. Palmerston opět pověřil Ponsonbyho vyjednáním podmínek pro přijetí plánu, leč bez úspěchu. V dopise belgickému vyslanci napsal: „*Belgičané musí pochopit, že Holandsko musí získat Limburg, který mu připadl v roce 1790, a kompenzace za Lucemburk musí být v podobě části jeho území. Nemusí být na škodu dát vědět Lebeauovi, že holandský král, rozzuřen nepřiměřeností Belgičanů, navrhuje francouzské vládě rozdělení Belgie.*“²⁰⁷ Bylo jasné, že s tímto řešením by Velká Británie nikdy nesouhlasila, ale v názorech ostatních mocností se začala tato myšlenka objevovat jako důsledek případného odmítnutí trůnu z Leopoldovy strany. Nicméně Palmerstonovo prohlášení padlo na živnou půdu.

---

²⁰² RIDLEY, s. 131.

²⁰³ TREVELYAN, George Macaulay, *Lord Grey of the Reform Bill. Being the Life of Charles, Second Earl Grey*, London, New York, Toronto 1929, s. 352.

²⁰⁴ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 135.

²⁰⁵ Cowley Palmerstonovi, Vídeň, 15. února 1831, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 193; Cowley Palmerstonovi, Vídeň, 18. ledna 1831, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 193.

²⁰⁶ Palmerston Granvillovi, Londýn, 18. února 1831, TNA, FO 120/111.

²⁰⁷ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 135.

V druhé polovině května 1831 začaly intenzivní rozhovory mezi britskými a belgickými zástupci. Během sedmihodinového vyjednávání v Marlborough House, jehož se zúčastnili na britské straně Palmerston a za Belgie Leopold, Paul Devaux a Jean Baptiste Nothomb, byl sestaven předběžný návrh.²⁰⁸ Výsledek jednání byl předložen na nadcházejícím zasedání konference a získal název Osmnáct článků. Velmoci se v nové smlouvě zavázaly k revizi hranic, podle které měl celý Lucemburk připadnout Belgii.²⁰⁹ Stejně tak byly opraveny záležitosti týkající se rozdělení dluhu a plavby na řece Šeldě, vycházející nyní více vstříc belgické straně.²¹⁰ Nizozemský vyslanec Zuylen proti nové smlouvě okamžitě protestoval. Poté, co se zprávy o výsledcích jednání konference dostaly do Haagu, nizozemský král tvrdě nesouhlasil a dožadoval se svého práva na území získané mezi lety 1790–1814.²¹¹ Na stranu Viléma I. se postavilo Rakousko společně s Ruskem. Nová dohoda ovšem znamenala změnu postoje Leopolda, jenž nakonec 26. června 1831 přijal belgickou korunu.²¹² Nově zvolený belgický král přísahal na vzniklou ústavu schválenou kongresem spočívající na výslovné svrchovanosti národa.²¹³ Konstituce zaručovala úplnou svobodu tisku, školství a činila vládu zodpovědnou parlamentu. Svým charakterem byla jednou z nejliberálnějších ústav tehdejší Evropy.²¹⁴

Vilém I. nastalou situaci neunesl a rozhodl se pro vojenský zásah. Porušení příměří bylo ukvapenou reakcí, která nenechala mocnosti dlouho bez odezvy. Palmerston byl připraven Belgii bránit i bez spojenců. Odhodlání použít vůči Nizozemí vojenskou sílu byla dokonce v rozporu s jeho dřívějším, ale postupem času stále více protichůdným tvrzením, že neintervence je garancí míru. Necelých třičtvrtě roku po nástupu do funkce ministra zahraničí byl ochoten upustit od doktríny, jíž pevně zastával, kvůli prosazení britských zájmů. Belgická otázka tak byla prvním případem, kdy se Palmerston k tomuto kroku odvážil. Ve Francii zpráva o okupaci vzbudila vlnu rozhořčení. Francouzská armáda byla okamžitě mobilizována a připravena na pochod k belgickým hranicím. Mezitím jednotky vedené princem Oranžským porazily špatně vybavenou belgickou armádu a obsadily téměř celé území ztracené v roce 1830. Velká Británie souhlasila se zásahem Paříže ve prospěch Belgičanů i přes možné důsledky

---

²⁰⁸ HELMREICH, s. 49.

²⁰⁹ Protocol of May 21th 1831, *British and Foreign State Papers 1830–1831*, vol. XVIII, s. 798.

²¹⁰ SCHROEDER, *The Transformation*, s. 686.

²¹¹ MOWAT, s. 72.

²¹² SVOBODA, s. 61.

²¹³ ASHLEY, vol. I, s. 260.

²¹⁴ ARBLASTER, s. 180.

spojené s francouzskou okupací.²¹⁵ To bylo do jisté míry také způsobeno špatným stavem britské pozemní armády.²¹⁶ Obnovený konflikt povzbudil Talleyranda, předhazujícího Palmerstonovi, jaké chyby se dopustil v případě belgického projektu. V tu dobu francouzské vojsko překročilo belgické hranice a mířilo směrem na Brusel.²¹⁷ Vidina jasné porážky v kombinaci s radou britského diplomata v Belgii Roberta Adaira donutila Viléma I., aby stáhl své jednotky zpět.²¹⁸ Výsledek této riskantní akce se snažil nizozemský král eliminovat hledáním opory u rakouského císaře. Ovšem jak Františku I. tak Metternichovi začala s Vilémem I. docházet trpělivost. Ten se tak žádného oficiálního zastání nedočkal.²¹⁹

Pro britskou vládu bylo podstatné, aby francouzská armáda zůstala na belgickém území pouze na nezbytně dlouhou dobu. Jestliže by se její armáda odmítala stáhnout, Velká Británie by neváhala Francii k tomuto kroku donutit i za cenu použití síly. V Paříži vycítili šanci vytěžit z nastalé situace určité výhody. Francouzský ministr zahraničí Horace François Bastien Sébastiani de La Porta naléhal na Leopolda I., aby se vzdal části svého území ve prospěch Francie. Mělo se jednat o kompenzaci za francouzskou pomoc. Charakterem byl francouzský ministr radikál, toužící navrátit jeho zemi ztracený mocenskopolitický lesk. Dle něj bylo lepší bojovat za obnovení postavení, než žít v permanentním ponížení.²²⁰ Belgický král však Sébastianiho požadavek striktně odmítl. Druhou žádostí bylo zničení pevností ještě před odchodem francouzských vojsk. Palmerston nechtěl o takových návrzích ani slyšet a odeslal do Paříže ostrou nótu popírající francouzské nároky vůči Belgii. Sébastiani se však v odpovědi dožadoval práva na uzavírání bilaterálních smluv mezi Belgií a Francií. Leopoldovi I. byl předložen francouzský návrh na přijetí Osmnácti článků za podmínky zničení pásu pevností.²²¹ Belgický král se nakonec vymanil z francouzského tlaku dopisem, ve kterém přenechával poslední slovo v problematických otázkách Londýnské konferenci, kde měl rozhodující postavení Palmerston.²²²

Poměry na konferenci se po vpádu Vilémovy armády radikálně změnil. Jestliže Velká Británie a Francie stály přesvědčeně na straně Belgičanů, tak u východních

---

²¹⁵ RENDALL, *A Qualified Success*, s. 282.

²¹⁶ SOUTHGATE, s. 34.

²¹⁷ HARRIS, Robin, *Talleyrand. Betrayer and Saviour of France*, London 2007, s. 300.

²¹⁸ SKED, *Metternich a Rakousko*, s. 139.

²¹⁹ SOUTHGATE, s. 36.

²²⁰ SETON-WATSON, *Britain in Europe*, s. 160.

²²¹ Palmerston Granvillovi, Londýn, 5. srpna 1831, TNA, FO 120/113; ASHLEY, vol. I, s. 261.

²²² WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 140.

velmocí získával zpět svou popularitu nizozemský král. Potlačení polského povstání umožnilo carovi zaujmout silnější stanovisko k belgické otázce. Hlasy východních dvorů stále hlasitěji volaly po neústupnosti Viléma v jeho požadavcích. Ke všemu i veřejné mínění ve Velké Británii se začalo stavět proti samotným Belgičanům. Z těchto důvodů bylo zřejmé, že není možné Osmnáct článků uhájit. Jediné možné řešení spočívalo v nalezení kompromisu mezi Základy rozdělení a zmiňovanými články. Prvním úkolem bylo zajistit příměří mezi oběma stranami a poté začít s vyjednáváním. Základním bodem nadcházejícího dějství byla otázka opětovného uspořádání hranic. Belgičané se podle nového návrhu museli vzdát velké části Limburska a Maastrichtu včetně linie podél řeky Mázy.²²³ Podle Palmerstona byla tato úprava nevyhnutelná. Pod jeho vedením vznikl 14. října 1831 na konferenci návrh Dvaceti čtyř článků.²²⁴

Britský ministr musel svá stanoviska silně bránit před reprezentanty východních dvorů stojících zarputile na straně nizozemského krále. O to těžší bylo prosazovat vlastní návrhy poté, co Talleyrand musel čekat na instrukce z Paříže, bez nichž nesměl nic podepsat. Jak se Palmerston vyjádřil na adresu francouzského velvyslance: „*Nikdy ve skutečnosti nestál o belgickou nezávislost. To se pozoruhodně prokázalo v průběhu naší poslední diskuze na konferenci při pojednávání Dvaceti čtyř článků předtím, než byly konečně schváleny. Pod záminkou toho, že jeho ústa musí být zavřená na Sébastianiho příkaz - nepodepisovat nic bez předchozích instrukcí z Paříže - doslova mlčel v průběhu mého zápasu s ostatními třemi velmocemi a nepodal mi sebemenší pomoc v mém úsilí zajistit pro Belgii kompenzaci, což jí články umožnily za obětování území a dluhu.*“²²⁵ Palmerston dále v této souvislosti prohlásil, že „*pokud by Francie zaujala rozhodnou pozici, belgické záležitosti mohly být vyřešeny do tří týdnů*“.²²⁶ Leopold I. se proti nové smlouvě ohradil. Odvolával se na to, že se stal belgickým králem na základě Osmnácti článků, a dokonce uvažoval o rezignaci.²²⁷ K tomu se Palmerston vyjádřil tak, že v takovém případě by se stal v Evropě „*mrtvým mužem*“,²²⁸ ba co více, ohrozil by tím i existenci samotné Belgie. Na druhé straně britský ministr musel přesvědčit nizozemské zástupce o tom, že revidovaná smlouva je pro ně výhodnější než Osmnáct článků a že očekává jejich podporu. Nicméně Vilém I. nebyl

---

²²³ Protocol of October 14th 1831, *British and Foreign State Papers 1830–1831*, vol. XVIII, s. 893.

²²⁴ SETON-WATSON, *Britain in Europe*, s. 142.

²²⁵ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 143.

²²⁶ SETON-WATSON, *Britain in Europe*, s. 161.

²²⁷ RIDLEY, s. 137.

²²⁸ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 143.

ochoten přijmout ani tento návrh.²²⁹ Nechtěl dokonce akceptovat ani prodloužení příměří. Palmerston vzkázal do Nizozemí prostřednictvím Bagota: „*Pokud jediný Holanďan překročí hranice, bude to stát Amsterdam a Rotterdam pěkně draho.*“²³⁰

Leopoldovi I. pod vlivem stávajících událostí nezbývalo než návrh přijmout. Přiměla ho k tomu i skutečnost, že byl jako panovník de facto uznán pouze Velkou Británií a Francií. Palmerston přesvědčil Van de Weyera, že přijetí článků bude znamenat automaticky i Leopoldovo uznání *de iure*. Jednání se opět vedla do ranních hodin, nakonec však došlo ke shodě.²³¹ Smlouva byla podepsána v listopadu 1831, Palmerston se k jednání vyjádřil takto: „*Povedla se nemírná věc, přimět Rakousko, Rusko a Prusko k podpisu formální smlouvy o přátelství a zárukách s Leopoldem. Belgie je tedy postavena mimo nebezpečí a rozmrzelé ticho nizozemského krále se stává najednou záležitostí malého, nebo žádného významu pro nikoho jiného než jeho samotného.*“²³² Navzdory této skutečnosti rakouští zástupci signovali protokol jen proto, aby nenechali Velkou Británii a Francii jednat na vlastní pěst a současně nechtěli ukázat slabost východních velmocí v zasahování do západoevropských poměrů.²³³

Optimismus britského ministra měl však brzy skončit. Smlouva neřešila všechny klíčové problémy, Vilém I. o ní nechtěl ani jednat a především: východní dvory odmítly smlouvu ratifikovat. Do toho přišla francouzská diplomacie s kuriózním návrhem, ve kterém požadovala, aby byly zachovány pevnosti ve Philippeville a Marienburgu.²³⁴ V Palmerstonových očích to neznamenal nic jiného než snahu v budoucnu získat tyto pevnosti pod správu pařížské vlády. Z bezpečnostního hlediska by tak pevnosti netvořily bariéru proti Francii, ale francouzskou bariéru proti Evropě.²³⁵ Poté, co britský ministr odmítl tyto požadavky, přešel Sébastiani k nátlaku na Leopolda I. s cílem donutit ho souhlasit se stanovisky jeho vlády. Ten si posléze stěžoval Palmerstonovi na svoji obtížnou pozici a pohrozil částečnými ústupky ve francouzský prospěch. Jediné, co mohl reálně dělat, bylo odkládat podpis předkládané smlouvy. Po dlouhém

---

²²⁹ SCHELTEMA, Johann Friedrich, *Holland and Belgium*. In: *The North American Review* 210, 1919, 769, s. 771.

²³⁰ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 144.

²³¹ Treaty Between Great Britain, Austria, France, Prussia and Russia, and Belgium, Relative to the Separation of Belgium from Holland, *British and Foreign State Papers 1830–1831*, vol. XVIII, s. 645.

²³² WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 145.

²³³ Chad Palmerstonovi, Berlín, 12. ledna 1832, TNA, FO 64/181; SETON-WATSON, *Britain in Europe*, s. 166.

²³⁴ BROWN, *Palmerston. A Biography*, s. 152.

²³⁵ SCHROEDER, *The Transformation*, s. 688.

vyjednávání se situace uklidnila a bylo dohodnuto zničení problémových pevností. V konvenci ze 14. prosince 1831 stálo: „*V důsledku změn, které způsobila belgická nezávislost a její neutralita v návaznosti na vojenskou situaci, jakož i na použití vojenských prostředků, se Vysoké smluvní strany shodly na demontáži belgických pevností, jež byly postaveny, opraveny a zvětšeny od roku 1815, a to z prostředků vlád Velké Británie, Rakouska, Pruska a Ruska, které zajistí, aby se [pevnosti] staly napříště nepoužitelnými.*“²³⁶ Francouzská vláda byla rovněž ubezpečena, že nezávislost Belgie zůstane nedotčena a že Paříž bude mít stejnou vyjednávací pozici jako zbytek velmocí. Před konferencí přesto stále ležely důležitější úkoly, jako byla ratifikace smlouvy zbývajícími mocnostmi a souhlas Viléma I. V nadcházející diskuzi se objevily důsledky narychlo přijatého Protokolu z listopadu 1830, a to převážně v otázce přehodnocení volného obchodu na Šeldě a společného dluhu. Tyto problémy zabraly konferenci téměř rok, než dospěla ke shodě.²³⁷

Na konci roku 1831 bylo v Londýně dosaženo konečné shody v otázkách politického charakteru. Postupnou revizí smluv se podařilo stanovit hranice, najít řešení v otázce nástupnictví a vyřešit politickou povahu belgického státu. Z těchto důvodů mohl Palmerston slavit triumf. Nicméně k tomu, aby byl nový stát schopen skutečné existence, bylo potřeba dořešit zbývající problémy. Klíčovým bodem byla zmíněná ratifikace smlouvy z listopadu 1831 východními mocnostmi a nizozemským králem. Britský ministr doufal v rychlý schvalovací proces. V tomto bodě se opět mýlil. K tomu, aby byl Vilém I. přiměn k podpisu, bylo zapotřebí jednotného postupu všech evropských velmocí. Za tímto zdánlivě jednoduchým problémem stálo ve skutečnosti Palmerstonovo nesmírné diplomatické úsilí.²³⁸

Největším odpůrcem smlouvy byl ruský panovník. Mikuláš I. považoval schválení dokumentu svými zástupci za překročení jejich diplomatických pravomocí. V následném dopise do Haagu ubezpečoval Viléma I., že za žádných okolností nedopustí ratifikaci smlouvy. Oba ruští zplnomocněnci se proti carovu protestu důrazně ohradili. Dle Matuszewicze bylo přijetí smlouvy Dvaceti čtyř článků jedinou správnou možností, a to jak s ohledem na nepředvídatelné chování nizozemského panovníka, tak i pro samotnou ruskou zahraniční politiku. Na základě jeho názoru nebylo možné

---

²³⁶ Convention Between Great Britain, Austria, France, Prussia and Russia, and Belgium, Relative to the Belgic Fortresses, *British and Foreign State Papers 1830–1831*, vol. XVIII, s. 667.

²³⁷ WEBSTER, *Palmerston, the Metternich*, s. 10.

²³⁸ CORY, William, *A Guide to Modern English History*, vol. II, New York 1882, s. 265.

přístupovat k belgické otázce podle absolutního principu, ale přizpůsobit řešení problému reálným podmínkám, tedy zachovat dobrý vztah k Velké Británii a přitom se soustředit na vlastní politické zájmy.²³⁹ Vídeň a Berlín se k záležitosti stavěly značně rezervovaně. Ve snaze vyvíjet co nejmenší iniciativu se oba dvory odvolávaly na stanovisko Petrohradu.²⁴⁰ Jako další záminka k odkládání ratifikace posloužila roztržka mezi Velkou Británií a Francií v otázce pevností. Podle rakouského kancléře mohl za rozkol mezi oběma státy Palmerston, nikoli Talleyrand.²⁴¹ Pro britského ministra se nejevila situace příznivě ani na domácí scéně. Otázky spojené s volební reformou vzbuzovaly obavy z návratu toryů k moci.²⁴² Jejich vítězství by znamenalo okamžitý konec podpory pro Belgii. Wellington se proti přijetí smlouvy tvrdě ohrazoval ve Sněmovně lordů.²⁴³ Tyto důvody nutily Palmerstona k co největšímu urychlení celého procesu.²⁴⁴

Bylo tedy zjevné, že vše záviselo na pozici Ruska. Car se nakonec pod nátlakem svých diplomatů rozhodl vyslat do Nizozemí svého důvěrníka, diplomata Alexeje Fjodoroviče Orlova. Jeho cílem bylo diplomatickou cestou přimět nizozemského krále souhlasit s přijetím smluvních podmínek. Palmerston jeho misi sledoval s očekáváním a o ruském záměru byl informován Heytesburym: „*Vkládám velmi upřímné naděje do toho, že uvidíme otázku ratifikace velmi brzy uspokojivě ukončenou, velká část samozřejmě závisí na výsledku mise hraběte Orlova a skrze něj Vaše lordstvo zjistí, jaké bude konečné stanovisko této vlády.*“²⁴⁵ K Orlovovu zklamání se Viléma I. nepodařilo přesvědčit k sebemenšímu ústupku. Jediné, co byl nizozemský král ochoten akceptovat, bylo uznání Leopolda I. jako legitimního panovníka Belgie. Carova trpělivost vůči Nizozemí se zdála být u konce. Mohla za to jak Vilémova neústupnost, tak projev dobré vůle Velké Británie vůči Rusku. Během vídeňských jednání v roce 1815 zajistil Castlereagh vyplácení subsidií Rusku výměnou za podporu jeho návrhu při vzniku Spojeného království nizozemského.²⁴⁶ Platby byly závislé na existenci unie, ale poté, co tento státní útvar zanikl, byla současně s ním zrušena i tato dohoda. Palmerstonovi se ovšem podařilo navázat na toto ujednání s tím, že vyplácení peněz bude nyní spojeno

---

²³⁹ SVOBODA, s. 64.

²⁴⁰ WEBSTER, *Palmerston, the Metternich*, s. 10.

²⁴¹ Metternich Wessenbergovi, Vídeň, 16. dubna 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 196; METTERNICH-WINNEBURG, vol. V, s. 229.

²⁴² BRIGGS, Asa, *The Age of Improvement*, London 1958, s. 256.

²⁴³ Grey Lievenové, Londýn, 6. února 1833, STRANGE, vol. II, s. 441.

²⁴⁴ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 149.

²⁴⁵ Heytesbury Palmerstonovi, Petrohrad, 27. února 1832, TNA, FO 65/199.

²⁴⁶ NICOLSON, s. 209.

s ruskou garancí belgické nezávislosti.²⁴⁷ Tento pozitivní krok vůči Rusku učinil značný dojem na cara, avšak neznamenal ještě jistotu ratifikace.²⁴⁸

Palmerston se mezitím snažil naléhat na zbylé dva východní dvory. Úkolem přinutit Vídeň k ratifikaci smlouvy pověřil britský ministr Lamba, jakožto nově jmenovaného velvyslance v Rakousku.²⁴⁹ Den po nástupu do úřadu mu Palmerston odeslal instrukce, jaký kurz zaujmout vůči Metternichovi. V pokynech stálo: „*Považuji za správné poskytnout Vám pár instrukcí k vedení Vašeho jednání po příjezdu do Vídně. Naléhavě důležitá záležitost současné doby, a ta, u které bude Vaše Excellence okamžitě žádat pozornost rakouského kabinetu, je smlouva z 15. listopadu o rozdělení Holandska a Belgie. Pokud jste po příjezdu do Vídně zjistil, že rakouská vláda neposlala ratifikovanou smlouvu, Vaším největším úsilím bude nasměrovat je k tomu, aby tak učinili bez jakéhokoli dalšího zdržování.*“²⁵⁰ Lamb předal Metternichovi návrh zahrnující britskou podporu rakouským záležitostem na Apeninském poloostrově výměnou za přijetí smlouvy. Zpočátku se zdálo, že tato nabídka přiměje rakouského kancléře k ratifikaci, ale posléze vyšlo najevo, že stanovisko Vídně závisí na postoji Berlína, který se zase odvolával na pozici Petrohradu.²⁵¹ Jednání uvázla opět na mrtvém bodě. Z rakouské strany se jednalo o chytrý tah, protože ruský názor na věc byl stále zamítavý. Car nechtěl smlouvu ratifikovat do doby, než s ní bude souhlasit nizozemský král.²⁵² Metternich se ke všemu domníval, že smlouva z 15. listopadu 1831 je navržena v britsko-francouzský prospěch. V dopise Wessenbergovi stálo: „*Máme pochybnosti o tom, že současná komplikace, již přinesl francouzský návrh, lichotící britské vládě, přinese ovoce pouze těmto dvěma vládám.*“²⁵³ Britský ministr si tato slova vykládal tak, že Vídeň svojí opoziční politikou tlačí Londýn k bližší spolupráci s Paříží.²⁵⁴

---

²⁴⁷ Convention between Great Britain and Russia, Relative to the Russian Dutch Loan, *British and Foreign State Papers 1830–1831*, vol. XVIII, s. 928.

²⁴⁸ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 150.

²⁴⁹ Vilém IV. Františkovi I., Londýn, 14. května 1831, TNA, FO 120/114.

²⁵⁰ Palmerston Lambovi, Londýn, 28. ledna 1832, TNA, FO 120/116.

²⁵¹ Protocole de la Conférence tenue au Foreign Office, le 18 Avril 1832, *British and Foreign State Papers 1831–1832*, vol. XIX, London 1834, s. 98.

²⁵² Palmerston Lambovi, Londýn, 28. ledna 1832, TNA, FO 120/116.

²⁵³ Metternich Wessenbergovi, Vídeň, 21. března 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 200.

²⁵⁴ Palmerston Lambovi, Londýn, 30. června 1832, TNA, FO 120/119.

Palmerston se však nemohl spolehnout ani na francouzskou pomoc.²⁵⁵ Svě pochybnosti o Talleyrandově postoji sdělil britskému velvyslanci v Paříži Granvillovi: „*Je ochoten souhlasit s čímkoli, protože ve skutečnosti netouží po tom, aby se Belgie stala prosperujícím a nezávislým státem.*“²⁵⁶ Východiskem ze situace se stala další krize francouzské vlády, jež vznikla na jaře roku 1832. Talleyrand byl kvůli vnitropolitickým okolnostem donucen k návratu do Paříže a jeho místo zaujal velvyslanec v Haagu, Rohan Mareuil. Palmerston v tomto diplomatovi našel mnohem lepšího partnera pro vyjednávání než v jeho předchůdci. Současně v této době začínal spatřovat hlavní osu své politiky ve spolupráci s Francií. Hlavním záměrem však zůstávala kontrola Paříže a zajištění nejlepších národněpolitických podmínek pro prosperitu ostrovní velmoci. Toho se však dalo dosáhnout pouze za předpokladu, že Francie bude Velkou Británií v její politice následovat.²⁵⁷

Patová situace dále trvala během června a července 1832. Britové nepolevovali v úsilí najít konsenzus s nizozemským králem. Řešením pro další jednání bylo bezpodmínečné stažení nizozemské armády z antverpské pevnosti. Vilém I. byl ochoten přistoupit na teritoriální změny, vzdát se části Lucemburského velkovévodství a Limburgu. Nicméně nebyl svolný jednat o otázce rozdělení dluhu a obchodu na Šeldě.²⁵⁸ Brusel se odvolával na pokračování nizozemské okupace, a pokud nedojde ke stažení jednotek a nebude umožněn volný průjezd Šeldou, nebude ani možná belgická nezávislost. Palmerston pochopil, že právě vyřešení otázky Šeldy v sobě nese klíč, jak rozetnout pomyslný gordický uzel. Pro řešení tohoto problému pozval zástupce belgických a nizozemských obchodních kruhů, aby pochopil záležitost v celé její šíři. Otázka Šeldy v sobě obsahovala další specifická úskalí, například problémy s lodivody, výlovy, právy na rybolov a kontrolou nad splavy. Primárně se však zabývala třemi body: cly, která měly být uvalena na samotné lodě, průjezdem belgického zboží skrze kanály a potížemi s aktivy ve finanční instituci *Syndicat d'Amortissement*.²⁵⁹ Palmerston přišel se základní sazbou 1 florin za tunu belgického zboží ve prospěch Nizozemí, což

---

²⁵⁵ COLBY, Charles William, *The Earlier Relations of England and Belgium*. In: *The American Historical Review* 21, 1915, 1, s. 69.

²⁵⁶ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 153.

²⁵⁷ SETON-WATSON, *Britain in Europe*, s. 169.

²⁵⁸ Lé Plénipotentiaire des Pays Bas á la Conférence, *British and Foreign State Papers 1831–1832*, vol. XIX, s. 124.

²⁵⁹ PROTHERO, s. 8.

bylo nakonec změněno na paušální roční platbu 150 000 florinů.²⁶⁰ Zástupci nizozemského krále však toto řešení vehementně odmítali.²⁶¹

Druhý bod se netýkal pouze Nizozemí a Belgie. Jelikož belgické zboží nacházelo odbytiště převážně v Německém spolku, do jednání se zapojili také prusí diplomaté.²⁶² Jedním z návrhů bylo postavení železnice z Belgie do Porýní, která by sloužila k převozu zboží a převzala by tak úlohu lodní dopravy. Tím by byl prozatímně problém obchodu vyřešen. Britský ministr ovšem tomuto návrhu oponoval a požadoval bezpodmínečné otevření mezinárodních kanálů v co nejkratší době. Získal přitom i podporu některých států Německého spolku profitujících z tradičního obchodu. Odměnou za volný průchod belgického zboží mělo být přidělení části území k Nizozemí, které nebylo před rokem 1790 jeho součástí, avšak mělo pro něj značný strategický význam. Za využívání nizozemských kanálů, řek a cest měl být Belgičanům účtován roční poplatek ve výši 600 000 florinů.²⁶³

Ve třetím bodě byla zahrnuta otázka společného dluhu. Podle Základů rozdělení měla Belgie připadnout částka z dluhu, vycházející z celkové sumy z doby, kdy Belgie nebyla ani součástí unie. Nizozemci požadovali tento obnos jako poplatek ještě z doby válek proti Ludvíku XIV. Celkový obnos se nakonec vyšplhal na 9 000 000 florinů ročně, včetně poplatku za využívání kanálů.²⁶⁴ Belgičané se také domáhali peněz skrytých v instituci *Syndicat d'Amortissement* sloužící reálně k finančním spekulacím. Palmerston, vědom si tohoto faktu, tlačil na Viléma I., ke zveřejnění dokumentů této organizace, což mělo sloužit jako nátlak vedoucí k dřívější ratifikaci smlouvy. To se mu nicméně nepodařilo a celá záležitost nadobro utichla. Nizozemci veškeré britské návrhy zcela ignorovali. Palmerston pochopil, že změna postoje Amsterdamu musí být vynucena jiným než diplomatickým řešením.²⁶⁵

Uvalení sankcí na Nizozemí bylo obtížným a nebezpečným východiskem ze složité mezinárodní situace. Britský ministr se dlouho zdráhal přistoupit k této variantě. Události, které tato otázka vyvolala na britské politické scéně, způsobily vážnou krizi.

---

²⁶⁰ Loi de la Belgique, qui arrête le Budget de Ministère des Finances pour 1833, *British and Foreign State Papers 1832–1833*, vol. XX, London 1835, s. 759.

²⁶¹ Palmerston Fergusonovi, Londýn, 8. července 1832, TNA, FO 120/119.

²⁶² Navzdory tomu, že se tato otázka týkala i jiných států Německého spolku do rozhovorů nebyl nikdo, kromě Prusů, přizván.

²⁶³ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 161.

²⁶⁴ The British Plenipotentiary to the Conference 24th September 1832, *British and Foreign State Papers 1831–1832*, vol. XIX, s. 153.

²⁶⁵ RENDALL, *A Qualified Success*, s. 285.

Takovému řešení nebyla na ostrovech nakloněna ani samotná veřejnost.²⁶⁶ Dokonce i král Vilém IV. byl proti tomu, aby se Velká Británie postavila po bok Francie a vynutila si tak své požadavky vojenským řešením. Na mezinárodní scéně musel Palmerston počítat s negativní reakcí Rakouska, Ruska a Pruska. Z toho důvodu se snažil vyjednávat o takových podmínkách, se kterými by souhlasily všechny mocnosti. Na začátku června roku 1832 rozeslal dopis vyslancům východních velmocí oznamující britský úmysl zasáhnout proti nizozemskému králi silou.²⁶⁷ V instrukcích směřovaných na velvyslanectví ve Vídni nabádal Rakousko a zbylé mocnosti ke spolupráci. Odvolával se na hrozbu kontinentální války, pokud by nedošlo k neprodlenému řešení otázky Belgie.²⁶⁸

Během diplomatických jednání začal Palmerston se Sébastianim diskutovat otázku donucovacích prostředků. I přesto, že si Belgičané přáli zásah francouzské pozemní armády, britský ministr se k tomuto návrhu stavěl velmi rezervovaně. Podle jeho představy mělo být použito britsko-francouzské námořnictvo k blokování nizozemského pobřeží. S tímto plánem nakonec souhlasil jak Grey, tak i britský král. Nicméně stále chyběl souhlas samotné vlády na ostrovech.²⁶⁹

V této době navíc přišel rakouský kancléř s novým návrhem, podle něhož by místo vojenského řešení měly být na Nizozemí uvaleny finanční sankce.²⁷⁰ V průběhu září 1832 vše nasvědčovalo tomu, že s Metternichovým plánem budou souhlasit i zbylé dvě východní mocnosti. Nový pruský ministr zahraničí Johann Peter Friedrich Ancillon se Metternichovi zavázal jeho záměr podpořit. Vše zkrachovalo poté, co se Matuszewicz vrátil z Petrohradu s instrukcemi od cara.²⁷¹ Mikuláš odmítl schválit návrh jakkoli poškozující nizozemského krále.²⁷² Palmerston vnímal tyto závěry jako částečnou zradu. Ve výsledku carovo prohlášení přineslo užší spolupráci mezi Velkou Británií a Francií. Londýnská vláda se začala přiklánět k vojenskému zásahu a Palmerston si pohrával s myšlenkou využití francouzské pozemní armády k vytlačení

---

²⁶⁶ Aberdeen Wellingtonovi, Londýn, 4. listopadu 1832, WELLINGTON, vol. VIII, s. 433.

²⁶⁷ Les Pléninpotentiaries Français et Anglais aux Pléninpotentiaries de Prusse et de Russie, *British and Foreign State Papers 1831–1832*, vol. XIX, s. 718.

²⁶⁸ Palmerston Lambovi, Londýn, 30. června 1832, TNA, FO 120/119.

²⁶⁹ Více k dohodě o vstupu francouzské armády na území Belgie v: Convention conclue entre la France et la Belgique, pour l'entrée d'une Armée Française en Belgique, *British and Foreign State Papers 1831–1832*, vol. XIX, s. 1417.

²⁷⁰ Metternich Schwarzenbergovi, Berlín, 13. října 1832, METTERNICH-WINNEBURG, vol. V, s. 275.

²⁷¹ SVOBODA, s. 65.

²⁷² Lievenová Cowperové, Richmond, 9. října 1832, SUDLEY, s. 44.

nizozemských sil z pevnosti v Antverpách.²⁷³ Proti těmto úvahám se postavil z pruské strany Bülow s ostrým prohlášením směřovaným k možné britsko-francouzské intervenci. Palmerston v tuto chvíli prokázal svoji pověstnou neústupnost a odpověděl, že Velká Británie a Francie společně obsadí pevnost bez ohledu na názory východních velmocí. Ve skutečnosti za tímto projevem stál jeho pragmatismus. Byl přesvědčen, že by se Prusko nepustilo do otevřené války proti Velké Británii a Francii kvůli Nizozemí.²⁷⁴

Důležitý impulz, jenž přiměl britskou vládu k tomu, aby přistoupila k uvalení sankcí, přišel paradoxně z Francie. Dne 11. října roku 1832 došlo v Paříži k novému sestavení vlády vedoucí ve výsledku k prohloubení britsko-francouzského *etente*. Toto spojení představovalo pro Palmerstona mimo jiné mocenskou bariéru proti ruské převaze na kontinentu.²⁷⁵ Do čela ministerstva zahraničí byl dosazen probritsky orientovaný Victor, vévoda de Broglie.²⁷⁶ V ten samý den odhlasovala britská vláda souhlas s vojenským zásahem proti Amsterdamu.²⁷⁷ Vzhledem k pravomocím ruských zástupců na konferenci v Londýně nebyl Petrohrad schopen adekvátně reagovat na vývoj událostí. Mikuláš I. se nakonec rozhodl pro stažení diplomatických zástupců a Rusko tak de facto nechalo obranu svých zájmů v belgické otázce v režii Pruska.²⁷⁸ Jednání mezi Palmerstonem a Ancillonem probíhalo do 30. října 1832, pruský ministr se snažil získat souhlas s paralelní pruskou akcí v Limbursku. Nicméně stažení ruských představitelů zanechalo delegaci Berlína bez jakékoli podpory, což ve výsledku znamenalo, že Prusko nevyjednalo naprosto nic.²⁷⁹

Samotná vojenská akce trvala od 15. listopadu 1832 do konce roku. Francouzská armáda pod vedením generála Étiennea Maurice Gérarda dobyla antverpskou pevnost 22. prosince 1832. Britsko-francouzská námořní blokáda způsobila nizozemským obchodníkům škodu ve výši jednoho milionu liber. Jedinou záchranou pro nizozemského krále byla možnost pádu Greyovy vlády v souvislosti s volební reformou. Poté, co tato přání ztroskotala, byl Vilém I. donucen začít opět vyjednávat. Nizozemští

---

²⁷³ Lievenová Cowperové, Richmond, 15. září 1832, SUDLEY, s. 36.

²⁷⁴ BROWN, *Palmerston. A Biography*, s. 160.

²⁷⁵ BITTIS, Alexander, *Russia and The Eastern Question. Army, Government, and Society 1815–1833*, Oxford 2006, s. 482.

²⁷⁶ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 165.

²⁷⁷ British Orders in Council, Prohibiting Trade with Netherlands, and Laying an Embargo Upon Netherland Vessels in British Ports, *British and Foreign State Papers 1831–1832*, vol. XIX, s. 1420.

²⁷⁸ SVOBODA, s. 65.

²⁷⁹ RENDALL, *A Qualified Success*, s. 285.

diplomaté nakonec souhlasili s podmínkami, které jim byly předloženy 21. května 1833, přestože pro ně byly méně výhodné než ty deklarované Londýnskou konferencí v roce 1832. Belgičanům se otevřely řeky Šelda a Máza, včetně cest a kanálů, a byli též zbaveni všech celních poplatků. Belgie nejenže ignorovala splácení společného dluhu, ale dokonce okupovala i část Limburska a Lucemburska, které měly připadnout Nizozemí. Nizozemský král se s podmínkami nechtěl smířit, proto bylo potřeba ještě dalších pěti let, než bylo dosaženo *modu vivendi*.²⁸⁰

Politická situace v Evropě se během období let 1833–1838 citelně proměnila. Rozkol mezi západními a východními velmocemi se značně prohloubil. Revoluční události, které otráslly ve 30. letech 19. století téměř celým kontinentem, východní otázka či problémy na britské politické scéně, to vše se odrazilo na Palmerstonově přístupu k mezinárodním otázkám. Během tohoto období si Belgie užívala výhod plynoucích z neústupnosti Amsterdamu. Britský ministr zůstal po celou dobu v diplomatickém styku s králem Leopoldem I. a jeho území se stalo nedílnou součástí liberálního bloku v Evropě. Vláda na ostrovech podporovala Brusel v opevnění východních hranic proti Prusku. Rusko po celé období dokonce ani nepřijalo belgické konzuly.²⁸¹

Nečekaná změna situace přišla v březnu roku 1838, kdy nizozemský vyslanec v Londýně předložil britskému ministerstvu zahraničí žádost o znovuotevření Londýnské konference. Součástí návrhu bylo přijetí podmínek stanovených ve smlouvě z roku 1831. Vilém I. tedy požadoval to, co dříve zatvrzele odmítal. Ve skutečnosti ale usiloval především o navrácení Limburska a Lucemburska pod nizozemskou správu diplomatickou cestou. Tento požadavek vyvolal vlnu nevole v belgickém táboře. Podle Leopolda I. nemohl Vilém I. požadovat podmínky, od jejichž předložení uplynulo sedm let. Bylo zapotřebí přijít s novým návrhem. Na svoji stranu získal podporu vlády Francie i její veřejnosti. Palmerston zaujal podobnou pozici jako v předešlých letech. Snažil se hrát úlohu prostředníka mezi oběma stranami a přitom prosazovat vlastní podmínky.²⁸² Dle něj bylo nutností zachovat rozdělení hranic tak, jak byly stanoveny ve

---

²⁸⁰ Grey Lievenové, East Sheen, 1. ledna 1833, STRANGE, vol. II, s. 434.

²⁸¹ ŠEDIVÝ, *Crisis Among the Great Powers*, s. 189.

²⁸² BROWN, David, *Lord Palmerston and Parliamentary Representation 1830–1865*. In: 57th Conference of the ICHRPI: Representative and Parliamentary Institutions from Middle Age to Present Times 2010, s. 49.

smlouvě z roku 1831, avšak zůstával otevřený změnám, pokud s tím budou souhlasit obě strany. Konference se tak opět ponořila do dlouhých diplomatických jednání.²⁸³

Změnila se i samotná delegace jednotlivých velmocí. Matuszewicze nahradil v Londýně Carlo Andrea Pozzo di Borgo. Místo Wessenberga byl na konferenci vyslán Ludwig Senfft von Pilsach. Za Francii se účastnil jednání bývalý ministr zahraničí Sébastiani. Postoje Bruselu opět hájil Van de Weyer. Na počátku bylo zřejmé, že současná situace Belgie zcela vyhovuje. Leopold I. by byl ze všeho nejraději, kdyby mu připadlo celé Lucembursko a Limbursko. Belgičané za těchto okolností rozpoutali štvavou kampaň proti britské vládě a zvláště proti Palmerstonovi. Leopold I. navštívil Francii a snažil si zajistit její podporu. Britský ministr zachoval opět chladnou hlavu, zůstal lhostejný vůči francouzským postojům nepřátelským k jeho politice a získal nečekaného spojence v osobě Van de Weyera, jenž ignoroval instrukce své vlády.²⁸⁴

Primárním tématem se stala otázka společného dluhu, který Belgičané ještě ani nezačali splácet. První návrh, aby Belgie splácela částku 8 400 000 florinů ročně, tedy sumu požadovanou ve Smlouvě z 15. listopadu 1831, byl Van de Weyerem odmítnut.²⁸⁵ Brusel se opíral při vyjednávání opět o proslulý *Syndicat d'Amortissement* a požadoval po Nizozemcích zveřejnění veškerého účetnictví tohoto úřadu. Palmerston ovšem nechtěl protahovat podpis smlouvy, zvláště v době, když se začala znovu vyhrocovat situace na Blízkém východě, a proto tento požadavek smetl ze stolu. Přestože *Syndicat d'Amortissement* nebyl v závěrečné smlouvě zmíněn, byla Belgie stanovena roční částka ve výši 5 000 000 florinů.²⁸⁶

Další otázkou bylo dořešení obchodních poplatků na řece Šeldě. Nizozemci po Palmerstonově nátlaku souhlasili s kurzem jeden a půl florinů za tunu nákladu, jenž byl součástí návrhu z roku 1833.²⁸⁷ Britský ministr si zajistil souhlas se svými stanovisky u východních velmocí a současně tak výhodnou pozici pro vyjednávání s Francií. Do Londýna se za ním vydal Émile Desages, přední postava francouzské politiky, aby projednal společná stanoviska. Po několika schůzkách s Palmerstonem a Melbournem došel z pohledu Paříže k závěru o nutnosti přijetí veškerých ustanovení dohodnutých na

---

²⁸³ BELL, vol. I, s. 222.

²⁸⁴ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 517.

²⁸⁵ Treaty Between Great Britain, Austria, France, Prussia and Russia, and Belgium, Relative to the Separation of Belgium from Holland, *British and Foreign State Papers 1830–1831*, vol. XVIII, s. 656.

²⁸⁶ BUCHAN, John, *The Kingdom of Belgium and the Grand Duchy of Luxemburg*, London 1923, s. 54.

²⁸⁷ Palmerston při jednání myslel i na britské obchodní zájmy, z toho důvodu platily britské lodě stejné poplatky jako belgické.

konferenci. Ačkoli se Leopold I. snažil změnit ujednání ve svůj prospěch, bylo jasné, že jeho boj je u konce. Posledním z jeho pokusů bylo získat na svoji stranu britské veřejné mínění. V jednom z dopisů zaslaných Palmerstonovi stálo: „*Po osm let sílila mladá rostlina nad očekávání všech optimistů a nyní je obětována bez milosti, pro druhořadý prospěch jiných států. Holanďané mají malý zájem na převážné většině území. Prusové si přejí zbavit nás našeho okolí, ale pokud oba nezmění svůj systém, stanou se z nich největší nepřátelé. Nechte mě naposledy apelovat na Anglii, aby zvážila, do jaké míry se může její zprostředkování postarat o práva a zájmy jiných států bez toho, aby zničila naše výhledy do budoucna.*“²⁸⁸

Palmerston se ve své odpovědi opíral o tvrzení britské vlády, jež byla nucena jednat na základě spravedlivého posouzení práva a v této věci nemohla učinit nic jiného. Dále doplnil, že území, požadovaná Belgií, patří na základě mezinárodních smluv jinému státu a Velká Británie tyto smlouvy hodlá respektovat. Pokud by však belgický panovník odmítal tato ustanovení, bylo by to nebezpečné nejen pro Belgii, ale pro celou Evropu. Na závěr dodal, že Brusel získal značné ústupky, a to jak v otázce splácení dluhu, kdy celková částka byla zredukována na třetinu původní hodnoty, tak v případě Šeldy, kdy Belgičané dostali vše, co požadovali. Palmerstonova odpověď byla účinná, Leopoldovi nezbylo nic jiného než souhlasit.²⁸⁹

Samotná smlouva byla podepsána 19. dubna 1839. Byla výsledkem téměř devět let trvajících vyjednávání. Při vzniku Belgie bylo zapotřebí dvou ozbrojených zásahů a nad celou otázkou se vznášela hrozba kontinentální války. Palmerstonova klíčová úloha v této záležitosti bylo nepopiratelná.²⁹⁰ Pro historii Beneluxu, ale také samotné Evropy, byl zásadním důsledkem neutrální statut, který jí velmoci garantovaly.²⁹¹ Pro britského ministra byla tato implikace nutností k tomu, aby mohl samotný stát svobodně existovat a prosperovat.²⁹² Londýnská konference o Belgii se stala jeho první velkou výzvou na pozici britského ministra zahraničí a také prvním významným úspěchem. Palmerstonův zájem o Belgičany ovšem nespočíval v podpoře čistě liberálních tužeb, ale zájmy nového státu se prolínaly s britskou politikou na kontinentu. V prosazení národních cílů byl Palmerston schopen obětovat, jak jím deklarovanou politiku neintervence, tak

---

²⁸⁸ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 519.

²⁸⁹ Tamtéž, s. 520.

²⁹⁰ BROWN, David, *Palmerston and the Politics of Foreign Policy 1846–1855*, Southampton 1998, s. 328.

²⁹¹ VANDERBOSCH, s. 56.

²⁹² COLBY, s. 70.

součinnost všech pěti velmocí. V důsledku toho zahájil postupné politické odcizování mezi Rakouskem a Velkou Británií. Navzdory tomu během dlouhých diplomatických jednání a bezpočtu patových situací dokázal uplatnit svůj přirozený nadhled a do jisté míry bezohledný postoj při řešení zásadních problémů. Vytvoření nezávislého belgického státu nebylo jednoduchým úkolem, Londýnská konference navíc odhalila slabá místa velmocenské spolupráce. Ani kooperace mezi Velkou Británií a Francií nebyla ideální. Vztahy mezi nimi byly napjaté po celou dobu diplomatických jednání, což pokračovalo i po jejich skončení.

Na druhou stranu pro Metternicha byla Belgická otázka druhořadým problémem, zvláště poté, co se nemohl v Londýně spolehnout na ruskou podporu, které bylo zaměřeno na revoluci v Polsku. Rakouský kancléř nedokázal využít rozporů mezi západními velmocemi k nabourání jejich chatrné spolupráce. Místo toho byl nucen soustředit se na spolupráci s východními mocnostmi, které sledovaly podobné zahraničněpolitické cíle. Diplomacie habsburské monarchie se během belgické otázky odvíjela od situace v severní Itálii, kde leželo hlavní těžiště rakouské sféry vlivu. Přízeň Vídně však povětšinou stála na straně nizozemského krále. Metternichova vyčkávací taktika se odvíjela od snahy získat britskou podporu na Apeninském poloostrově a nedovolit Francii, aby zde rozšiřovala svůj vliv. Londýnská konference tak rakouskému kancléři sloužila jako prostředek k tomu, aby vyjednal lepší podporu pro svoji italskou kampaň. Nadto setkání v britské metropoli poukázalo na propad v součinnosti mezi východními a západními velmocemi, který se začal více prohlubovat. V tomto boji stálo Rakousko a Velká Británie na opačné straně barikády.

4 Britská politika ve střední a východní Evropě

Průběh jednání Londýnské konference se odvíjel od celkové mezinárodní situace v období let 1830–1833. Jednotlivé kroky diplomatických zástupců byly ovlivněny dalšími událostmi probíhajícími na evropské půdě. Jednou z nich bylo i povstání v Kongresovém Polsku proti nadvládě Mikuláše I.²⁹³ Jelikož revoluce vypukla 29. listopadu 1830, hovoří se tradičně o listopadovém povstání. Svým charakterem byla revolta spíše záležitostí několika mladých šlechticů a důstojníků nežli organizovanou akcí široké polské veřejnosti. Inspirací jim, stejně jako v belgickém případě, byla červencová revoluce, před čímž varoval i císař František I., když prohlásil před ruským velvyslancem ve Vídni Dimitrijem Pavlovičem Tatiščevem, že Poláci „s oblibou opakují všechno, co se stane v Paříži“.²⁹⁴ Revoluční boj byl zahájen ve Varšavě vraždou několika ruských generálů a předních vládních úředníků. Cíl, jímž bylo zavraždění carova bratra, velkoknížete Konstantina Pavloviče, se nezdařil. Nebylo však zprvu jasné, co bylo politickým motivem vzbouřených Poláků. Na jejich stranu se začalo přidávat stále více nespokojených měšťanů, vojáků a šlechticů, a tak Mikuláš I. musel urychleně na nastalou situaci reagovat.²⁹⁵

I když byl Petrohrad událostmi zaskočen, k eskalaci napjatých vztahů docházelo již několik let. Polské království získalo prostřednictvím cara Alexandra I. na Vídeňském kongresu výjimečný statut v rámci ruského impéria.²⁹⁶ Stěžejním bodem polské „výlučnosti“ byla deklarovaná ústava, od níž si car sliboval zajištění klidu v království.²⁹⁷ Zásadním faktorem byla implementace konstituce do Závěrečných akt vídeňských ujednání, čímž Poláci získali mezinárodní záruky.²⁹⁸ Metternich to považoval za výplod carovy pošetilosti, kdežto ve Velké Británii sklídl tento krok pozitivní ohlas. V samotném Rusku vyslechl návrh kritiku.²⁹⁹ Nicméně vzhledem k vnitropolitickým a zahraničním okolnostem docházelo z ruské strany ve 20. letech 19.

---

²⁹³ EGERTON, Hugh Edward, *British Foreign Policy in Europe. To the End of the 19th Century*, London 1917, s. 181.

²⁹⁴ SVOBODA, s. 80.

²⁹⁵ LINCOLN, William Bruce, *Nicolas I. Emperor and Autocrat of All the Russias*, Portland 1978, s. 140.

²⁹⁶ Znění celé ústavy v: *British Foreign State Papers*, vol. XIX, s. 971; GRIMSTED, Patricia Kennedy, *The Foreign Ministers of Alexander I. Political Attitudes and the Conduct of Russian Diplomacy 1801–1825*, Berkeley 1969, s. 288.

²⁹⁷ GNOROWSKI, Stanisław, *Insurrection of Poland in 1830–31 and the Russian Rule preceding it since 1815*, London 1839, s. 17.

²⁹⁸ Cowley Palmerstonovi, Vídeň, 1. května 1831, TNA, FO 120/113.

²⁹⁹ SVOBODA, s. 69.

století k porušování těchto svobod, což vedlo k nárůstu nespokojenosti v řadách polské inteligence a k následnému boji proti ruské nadvládě.³⁰⁰

Mikuláš I. okamžitě vyhlásil několik opatření, jež měla vést k uklidnění situace. Revolucionářům slíbil amnestii, pokud se okamžitě vzdají ruské armádě a složí zbraně. Výzva ovšem zůstala nevyslyšena.³⁰¹ Prostřednictvím svých velvyslanců současně informoval velmoci, že se jedná o vnitropolitický konflikt a jeho řešení tak přísluší pouze jeho osobě. Podobně jako v Rakousku i ve Velké Británii stěží někdo pochyboval o jasném vítězství carovy kolosální armády a zároveň o omezených možnostech Poláků. Konflikt ukázal obrovské slabiny ruského velení jak v plánování, tak zásobování vojska.³⁰² Klíčové chyby se dopustil Konstantin Pavlovič hned na počátku povstání, když se se svými loajálními jednotkami nesmyslně stáhl na hranice s Ruskem, a to včetně klíčového dělostřelectva, které měl k dispozici.³⁰³ Tato neprozíravost dala polským vojákům šanci na zformování a reorganizaci.³⁰⁴

Za krach celé akce si mohli Poláci sami. Po celou dobu svého boje nebyli schopni zřídit jednotné velení a zůstali rozděleni do několika nezávislých skupin, které spolu nedokázaly kooperovat.³⁰⁵ Uvědomovali si však, že případný úspěch jejich kampaně závisí převážně na mezinárodní podpoře. Za tímto účelem sepsali manifest určený hlavně britské a francouzské veřejnosti, jenž obsahoval tato slova: „*Pokud v tomto posledním boji musí být svoboda Polska potopena pod troskami měst a těly jejich obránců, pak náš nepřítel bude vládnout pouze nad pustinou a každý dobrý Polák bude mít jako útěchu v okamžiku skonu to, že v této bitvě na smrt na okamžik bránil ohroženou svobodu Evropy.*“³⁰⁶ Za polským prohlášením stála zvučná jména tehdejší doby – Józef Grzegorz Chłopicki, generál z období napoleonských válek, Adam Jerzy Czartoryski, bývalý ruský ministr zahraničí či historik Joachim Lelewel nebo básník Julian Ursyn Niemcewicz.³⁰⁷

---

³⁰⁰ Manifesto of the Polish Estates, *Annual Register, or a View of the History, Politics and the Literature for the Years 1831, s. 407.*

³⁰¹ LINCOLN, s. 141.

³⁰² BITIS, Alexander, *Reserves under Selfdom? Nicolas I's Attempts to Solve the Russian Army's Manpower Crisis of 1831–1832.* In: *Jahrbücher für Geschichte Osteuropas* 51, 2003, 2, s. 186.

³⁰³ Mikulášův bratr prokázal nesmyslné strategické uvažování během vedení bojů ještě několikrát. Nakonec zemřel v důsledku nákazy cholerou v červnu roku 1831. LINCOLN, s. 139.

³⁰⁴ SETON-WATSON, Hugh, *The Russian Empire 1801–1917*, Oxford 1967, s. 287.

³⁰⁵ CHURCH, s. 175.

³⁰⁶ BLANC, Louis, *History of Ten Years*, London 1844, s. 376.

³⁰⁷ SETON-WATSON, *The Russian Empire*, s. 283.

V britských politických kruzích nevzbudil manifest Poláků větší zájem. Ústředním bodem zůstávaly záležitosti Belgie. Nová vláda byla navíc ustanovena pouhých několik dní před vypuknutím listopadového povstání. Vystoupení ve prospěch Poláků tak bylo ze strany Londýna nejen nemožné, ale hlavně nežádoucí. Primárním cílem zůstávalo zadržování Francie. Tím posledním co si Palmerston přál, bylo vidět ve východní Evropě vážnější konflikt bránící východním mocnostem v případném zásahu proti Francii.³⁰⁸ Měl přitom na paměti dopad druhého a třetího dělení Polska z let 1793 a 1795 na mezinárodní situaci během probíhající Francouzské revoluce. Britským zájmem tak zůstalo co nejrychlejší potlačení povstání, a to i navzdory určitým Palmerstonovým a Greyovým osobním sympatiím k Polákům.³⁰⁹ Heytesbury obdržel v instrukcích od britského ministra cíle, jichž mělo být na diplomatickém poli dosaženo: zabránit vstupu Rakouska a Pruska, respektive Francie, do konfliktu, podporovat polské civilní i vojenské uprchlíky, umožnit britským poddaným kontakt s Poláky a zachovat z ruské strany vídeňská ujednání garantující Polsku konstituci.³¹⁰

Britsko-ruské poměry byly ve druhé polovině 20. let 19. století napjaté, z čehož nejvíce těžila Francie. Změna nastala po nástupu Ludvíka Filipa na trůn. Mikulášovy hluboké nesympatie k orleánskému režimu se odrazily na vztazích s Velkou Británií. Heytesbury tak v říjnu roku 1830 psal do Londýna o ruské snaze v nejvyšší možné míře spolupracovat s vládou na ostrovech.³¹¹ Matuszewicz dostal instrukce, aby byl veškerý jeho postup ve shodě s britskou diplomacií. To byl také okamžik, kdy ruský car jednoznačně souhlasil s konáním Londýnské konference ohledně otázky belgické revoluce.³¹² Vyhlídky na bližší spolupráci ukončilo jak listopadové povstání, tak nástup Greyovy vlády. Z ruské strany byla změna ve vládě vnímána vcelku pozitivně. Nový britský premiér byl blízký přítel Dorothey Lievenové, manželky ruského velvyslance, jež měla ve Velké Británii významný vliv na ruskou zahraniční politiku. Je paradoxem, že to byla to právě ona, kdo Greyovi doporučil Palmerstona na post britského ministra zahraničí.³¹³ I přes tyto zdánlivě blízké vztahy se britsko-ruské poměry brzy zhoršily.³¹⁴

---

³⁰⁸ RIDLEY, s. 142.

³⁰⁹ BROWN, *Palmerston. A Biography*, s. 154.

³¹⁰ SOUTHGATE, s. 44.

³¹¹ Heytesbury Aberdeenovi, Petrohrad, 2. října 1830, TNA, FO 65/187.

³¹² GLEASON, John Howes, *The Genesis of Russophobia in Great Britain*, London 1950, s. 108.

³¹³ JUDD, *Palmerston*, s. 40.

³¹⁴ BELL, vol. I, s. 174.

Metternich předpovídal možné problémy v Polsku již na konci roku 1829. Jakmile se k němu dostaly zprávy o vypuknutí listopadového povstání, zahájil kroky k zabezpečení hranic monarchie, aby tak zamezil případnému přenesení revoluce na rakouské území.³¹⁵ Do bojové pohotovosti bylo zařazeno 50 tisíc vojáků. Pro polskou kampaň neměl přirozeně žádné pochopení. Jednalo se o vzpouru proti legitimnímu panovníkovi, který byl navíc korunován polským králem.³¹⁶ Na druhou stranu neviděl nic pozitivního na přítomnosti ruské armády poblíž hranic monarchie. Podobně jako Velká Británie si rakouský kancléř přál tento problém urychleně vyřešit, zvláště když se začala zostřovat situace na Apeninském poloostrově, kde Rakousko potřebovalo mít volné ruce. Ruský car se od začátku snažil apelovat na Vídeň a Berlín ohledně poskytnutí aktivní podpory. Metternich tuto výzvu přijal velmi vlažně. Důvod byl prostý. Aktivní účast habsburské monarchie na potlačení revoluce by francouzská strana vnímala jako intervenci a vedlo by to k jejímu vstupu do konfliktu. Výsledkem by byla všeobecná válka.³¹⁷

Naděje Poláků směřovaly přirozeně k Francii. Francouzský konzul v Polsku Louis Marie Raymond Durand nicméně jakoukoli podporu ze strany francouzského dvora popřel.³¹⁸ Polským revolucionářům tak nezbývalo než hrát o čas. Rusko sledovalo francouzskou politiku s podezřením. Ludvík Filip však prostřednictvím Pozzo di Borge Nesselrodeho ujistil, že Francie touží zachovat v Evropě mír. Naopak Paříž měla pochybnosti o ruské politice v Belgii a možném zásahu Petrohradu ve prospěch Viléma I.³¹⁹ Největší sympatie k Polákům bylo možné najít u francouzské veřejnosti a v Německém spolku. Podobně tomu bylo i ve Velké Británii, kde proti carovi stálo jak veřejné mínění, tak tisk.³²⁰ Z politických zástupců volali po aktivnější činnosti pouze zástupci malé frakce, kteří však zároveň paradoxně vyzývali k velkým škrtům v armádním rozpočtu.³²¹

Situace ve Francii se změnila na konci roku 1830, kdy se vláda ocitla v krizi a východisko tradičně hledala v zahraniční politice. Ve snaze vyjít vstříc francouzské veřejnosti zaujal Laffitte vůči Polsku aktivnější kurz s cílem uklidnit situaci. Současně

---

³¹⁵ JELAVICH, Barbara, *The Habsburg Empire in European Affairs. 1814–1918*, Chicago 1969, s. 38.

³¹⁶ Mikuláš I. byl korunován polským králem v roce 1829.

³¹⁷ SETON-WATSON, *Britain in Europe*, s. 179.

³¹⁸ BETLEY, s. 143.

³¹⁹ SVOBODA, s. 86.

³²⁰ *The Times*, 3. dubna 1831, přiloženo v dopise: Esterházy Metternichovi, Londýn, 9. dubna 1831, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 193.

³²¹ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 183.

volal po koordinované akci s britským kabinetem. Reálně se francouzská vláda snažila o zprostředkování mezi Poláky a Ruskem, což bylo bez britského souhlasu nemožné.³²² Palmerston Laffittovu nabídku odmítl. Velká Británie nechtěla Rusko dostat zbytečně do rozpaků, z politického hlediska bylo důležité udržet s ním dobré vztahy právě kvůli hladkému postupu v belgické otázce.³²³

Car byl francouzským návrhem pobouřen, obrátil se proto na Rakousko a Prusko s požadavkem na větší součinnost. Pruský král se snažil Mikuláši I. vyjít vstříc a nechal hranice, obdobně jako Rakousko, hlídat armádou. Souhlasil také s žádostí využít zásobovacích tras pro ruské jednotky skrze pruské území. Metternich definoval postavení habsburské monarchie jako nezúčastněného aktéra. Tolerovala však překračování svých hranic ruskou armádou, což vzbudilo protesty z britské strany. Rakušané měli dokonce vlastní pozorovatele v ruském štábu a byli dobře informováni o průběhu vojenských operací. Metternich nebral britské protesty v potaz. Argumentoval tím, že Poláci nejsou bojující stranou, proto nemohla být politika Ballhausplatzu neutrální. Jako podporu svého stanoviska nechal rakouský kancléř zvýšit stav vojenského sboru v Haliči. Listopadové povstání bylo pro něj logickým vyústěním červencové revoluce a neměl tedy žádný zájem na tom, aby byly Polákům poskytovány jakékoli ústupky.³²⁴

Palmerston byl ještě v prosinci roku 1830 přesvědčen o vyřešení konfliktu bez boje. Odkazoval se přitom kromě Petrohradu také na zprávy z Berlína, kde působil jako ambasador George William Chad. Oba velvyslanci u zmíněných dvorů se k Polákům nevyjadřovali zdaleka příznivě. Britský ministr proto nezískával zcela objektivní informace. Chad spatřoval hlavního nepřítele ve Francii a sdílel pruskou obavu z francouzských teritoriálních aspirací na Rýně. Heytesburyho kroky pro změnu směřovaly k co nejpríznivější spolupráci s Ruskem. Před vypuknutím listopadového povstání se projednávala jeho výměna ve funkci, což vzhledem k okolnostem muselo být na chvíli pozdrženo. V diplomatickém postupu proti Rusku byl spíše opatrný a do Londýna raději zasílal zprávy týkající se nebezpečí ze strany francouzských liberálů než situace v Polsku.³²⁵

---

³²² BETLEY, s. 149.

³²³ BELL, vol. I, s. 166.

³²⁴ HERRE, Franz, *Metternich*, Praha 1996, s. 341.

³²⁵ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 185.

Mezitím se v Londýně manželé Lievenovi snažili získat přízeň britské vlády. Dorothea Lievenová se pokusila využít svých velmi dobrých konexí ke Greyovi a Palmerstonovi a přemluvit je k souhlasu s carovými záměry. Ještě na začátku roku 1831 psala ruská kněžna o britském ministru: „*Palmerston je okouzující, kontroluje zahraniční záležitosti v každém smyslu.*“³²⁶ Případ Poláků ve své korespondenci neustále přirovnávala ke vztahu britské vlády k problémům v Irsku.³²⁷ Dle jejího názoru bylo oficiální přijetí polských zástupců v Londýně stejným případem jako přijetí Daniela O’Connella v Petrohradu.³²⁸ Dále dodala zbožné přání, aby se Palmerston nezajímal o osud Poláků a soustředil se pouze na rakouská a pruská stanoviska k povstání.³²⁹ Grey v dopisech Lievenové sice přiznal carovi jeho právo na potlačení revoluce, ale zároveň doufal ve větší náklonnost Petrohradu v otázce Belgie.³³⁰ Lievenová se ve svých závěrech poněkud mýlila. Palmerston využil situace a pod záminkou dodržování vídeňských ujednání vyvíjel protitlak na Rusko, aby si uvolnil ruce v západní Evropě. Čím déle trval konflikt mezi carem a jeho poddanými, tím déle mohl britský ministr využívat převahy na probíhající konferenci v Londýně.³³¹

Zásadní změna v postoji ruského cara přišla po 25. lednu 1831. V tento den byl Mikuláš I. revolučním polským sejmem sesazen z trůnu a dynastie Romanovců zapovězena pro Polské království. Revolucionáři tak doufali ve stejný osud, jaký potkal Belgičany v jejich boji za nezávislost. Tento krok pouze připoutal východní mocnosti k bližší spolupráci a ukončil možnost řešení situace mírovou cestou. Carova armáda se dala okamžitě na pochod. Lievenová v dopise Greyovi informovala o hladkém postupu Mikulášova vojska a o ruské podpoře ze strany polských rolníků.³³² Ruský postup se přesto v průběhu března 1831 zastavil. Projevil se špatný stav armády, nepřipravenost a problémy se zásobováním.³³³ Vše podtrhla epidemie cholery, která propukla v ruském táboře a decimovala jeho jednotky. Zastavení postupu carových vojáků dalo Polákům zdánlivou naději na úspěch. Jako první zahájili jednání s Rakouskem, s cílem získat

---

³²⁶ Lievenová Cowperové, Londýn, 10. ledna 1831, SUDLEY, s. 24.

³²⁷ Lievenová Cowperové, Londýn, 8. ledna 1831, SUDLEY, s. 23.

³²⁸ O’Connell byl irský politický vůdce bojující za irskou emancipaci.

³²⁹ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 184.

³³⁰ Grey Lievenové, Londýn, 29. prosince 1830, STRANGE, vol. II, s. 39.

³³¹ HAHN, Hans Heinrich, *Außenpolitik in der Emigration. Die Exildiplomatie Adam Jerzy Czartoryskis 1830–1840*, Wien 1978, s. 47.

³³² Lievenová Greyovi, Londýn, 19. února 1831, STRANGE, vol. II, s. 170.

³³³ Wellington Lievenové, Londýn, 1. května 1831, ROBINSON, Lionel (ed.), *Letters of Dorothea, Princess Lieven. During her Residence in London, 1812–1834*, London, New York, Bombay 1902, s. 300.

jeho podporu. Uvolněný královský trůn nabídli habsburskému arcivévodovi Karlu Ludvíkovi. Návrh byl Metternichem rezolutně odmítnut. Jeho přijetí by znamenalo jak zhoršení vztahů s Ruskem, tak mnoho potenciálních hrozeb do budoucna. Pro Metternicha bylo Polské království oblastí skýtající množství problémů a jeho případné včlenění do monarchie by navíc přineslo nežádoucí nárůst slovanského obyvatelstva. Rakouský kancléř si přál, aby funkce Polska jakožto nárazníkového státu zůstala zachována.³³⁴

Politika Vídně byla po oznámení detronizace Romanovců mnohem aktivnější. Do té doby císařovy jednotky relativně přehlížely přechod polských dobrovolníků přes rakouské hranice. To se však změnilo a armáda začala zatýkat čelní představitele polského povstání, jako byli například Czartoryski nebo generál Józef Dwernicki. Prvně zmíněný dostal od rakouského konzula ve Varšavě nabídku, aby se vzdal všech funkcí v povstalecké vládě výměnou za poskytnutí pasu na libovolné jméno.³³⁵ Součástí dohody byl také policejní dohled. Car byl tímto návrhem rozhořčen a žádal okamžité vydání všech zajatců, což Metternich odmítl.³³⁶

Polská vláda se nesoustředila pouze na Rakousko, ale své emisary vyslala do mnoha zemí včetně Velké Británie. Úkolem přesvědčit britskou vládu byl pověřen markýz Alexandre Colonna Walewski, nemanželský syn Napoleona Bonaparta. Později se k němu připojil i již zmíněný básník Neimcewicz. K jejich překvapení se s nimi Palmerston odmítal setkat. Důvod byl zřejmý, nechtěl proti sobě zbytečně popudit Petrohrad. Navzdory tomu, že se v jeho i Greyově korespondenci nacházelo mnoho slov o soucitu s Poláky, nebyla podpora jejich nezávislosti na prvním místě.³³⁷ Prioritou zůstávala národní politika a snaha přesvědčit Rakousko a Prusko, aby stály stranou konfliktu. Zároveň však nabádal, aby i po potlačení povstání zůstaly v Polsku zachovány politické svobody z let minulých.³³⁸

---

³³⁴ ALBRECHT-CARRIÉ, René, *A Diplomatic History since the Congress of Vienna*, London 1958, s. 36.

³³⁵ S Metternichovým souhlasem mu byl udělen pas na jméno George Hoffman, což mu umožnilo odcestovat na britské ostrovy. GIELGUD, Adam, *Memoirs of Prince Adam Czartoryski and his Correspondence with Alexander I. With Documents Relative to the Prince's Negotiation with Pitt, Fox, and Brougham, and an Account of his Conversations with Lord Palmerston and other English Statesmen in London in 1832*, London 1888, s. 321.

³³⁶ SVOBODA, s. 95.

³³⁷ BETLEY, s. 165.

³³⁸ HAHN, s. 49.

Jediným obdobím, kdy Palmerston věřil, že naděje Varšavy nejsou ztraceny, byl duben 1831. Zprávy o nečekaných úspěších polské armády a šíření revoluce do Litvy přiměly britskou diplomacii zaujmout vůči Rusku ostřejší stanovisko a žádat striktní dodržování vídeňských úmluv pro nadcházející polsko-ruské jednání.³³⁹ Grey ve svém dopise Lievenové vyjádřil názor na ruské porážky: „*Postup polské armády na Minsk, a dokonce jak některé zdroje uvádějí na Sedlec, naznačují úspěch rozsáhlé povahy... Polský generál možná bude spěchat až příliš, což může na oplátku dovolit Dibičovi zmírnit jeho ztráty. Ale kde je Dibič? Po celou operaci se mi zdá nesrozumitelný, za což může jeho špatné vedení.*“³⁴⁰ I přes určitý obrat v postoji si Palmerston nebyl zcela jistý, jakou politiku má navenek zastávat. V diplomatické korespondenci sice označoval boj Poláků za občanskou válku, ale současně projevoval znepokojení nad slabostí ruské armády.³⁴¹ Podobné zprávy se začaly objevovat i v korespondenci z Petrohradu. Heytesbury psal o dopadu konfliktu na ruskou vládu: „*Její vojenské prostředky budou vážně narušeny a její finance kompletně vyčerpány.*“³⁴² Mikuláš I. začal pod tlakem špatných zpráv přicházejících z fronty uvažovat o parcelaci Polska mezi Rakousko a Prusko.³⁴³ Ani jedna východní velmoc neměla zájem o takové nabídce jednat.³⁴⁴ Cowley popsal v depeši do Londýna Metternichův názor na budoucí uspořádání tohoto území. Polsko si mělo zachovat svůj statut odděleného království, což rakouský kancléř chápal jako nejlepší záruku pro zachování míru v Evropě. Stejně tak ale dodal, že „*si nemyslí, že by to mělo ospravedlňovat Rakousko ve vměšování do pořádků, o kterých si ruský car myslí, že jsou správné pro budoucí vládu jeho země*“.³⁴⁵

V souvislosti s polskými úspěchy se začal měnit i přístup francouzské vlády. Od března 1831 vládl Perierův umírněný kabinet odmítající se v konfliktu angažovat. V červnu však Sébastiani předal Palmerstonovi nabídku na společné zprostředkování. Stejný návrh byl učiněn i Rakousku. Ani jedna ze stran nesouhlasila.³⁴⁶ Ještě v červenci označil britský ministr v Dolní sněmovně Poláky za poddané bojující proti legitimnímu panovníkovi. Na druhou stranu vzhledem k politickému systému na ostrovech nemohl

---

³³⁹ Cowley Palmerstonovi, Vídeň, 1. května 1831, TNA, FO 120/113.

³⁴⁰ Hans Karl, hrabě Dibič byl ruský generál. Grey Lievenové, Londýn, 13. dubna 1831, STRANGE, vol. II, s. 209.

³⁴¹ Palmerston Cowleymu, Londýn, 20. dubna 1831, TNA, FO 120/113.

³⁴² GLEASON, s. 112.

³⁴³ SVOBODA, s. 101.

³⁴⁴ Dle Cowleyho přišel Metternich během června s návrhem garantovat Polsku nezávislost, což později sám rakouský kancléř vyvrátil. Cowley Palmerstonovi, Vídeň, 20. června 1831, TNA, FO 120/113.

³⁴⁵ Cowley Palmerstonovi, Vídeň, 1. května 1831, TNA, FO 120/113.

³⁴⁶ RIDLEY, s. 143.

Palmerston ignorovat názory silně propolského veřejného mínění.³⁴⁷ V jeho postoji stále přetrvávala nedůvěra vůči Paříži. Byl přesvědčený, že Francie čeká na svoji příležitost připsat si mezinárodní úspěch a upevnit tak nový politický režim. Na druhou stranu Rakousko cítilo nedůvěru vůči ostrovní politice. Toto stanovisko podporovala i Esterházyho korespondence s Metternichem. O Velké Británii psal, že „*je pro udržení dobrých vztahů se všemi mocnostmi, ale nepřátelštější a nejintimnější, jež jsou důsledkem stávající analogie jejich pozice a jejich politických institucí, má s Francií*“.³⁴⁸ Londýn, ve své snaze zachovat dobré poměry s Petrohradem, ujistňoval prostřednictvím Heytesburyho o svých záměrech nespolutracovat s Francií ve věci polských revolucionářů.³⁴⁹

Pro Metternicha byla jediným možným řešením bezpodmínečná kapitulace povstalců.³⁵⁰ Na francouzské výzvy ohledně možné kooperace reagoval, že císař není v pozici, aby mohl carovi cokoli nařizovat. Ani on však neměl situaci pevně pod kontrolou. Jeho největší vnitropolitický rival, František Antonín Kolovrat, nesouhlasil s názorem poskytnout větší pomoc Rusku a tím povstání co nejrychleji potlačit.³⁵¹ Důvodem byly obavy o státní rozpočet, a proto musel kníže ze svého nároku ustoupit. Metternichův postup se přímo dotkl i britských zájmů, když Palmerston otevřeně protestoval proti zadržování britského zboží na rakouských hranicích. Tato pomoc, oficiálně nárokovaná Londýnem, mířila k polským revolucionářům. Naopak Vídeň v tom spatřovala přímou podporu revoluce, což bylo v rozporu s její politikou. Současně ani rakouská pomoc Petrohradu nebyla zcela otevřená. Důkazem může být fakt, že po celou dobu nebyli Rusům vydáni žádní významnější političtí zajatci. Od poloviny června 1831 se ruská armáda začala vzpamatovávat z dosavadní krize. Zvrat v polsko-ruském boji přišel až 8. září 1831, kdy se podařilo nově pověřenému generálovi Ivanu Paskevičovi dobýt Varšavu a povstání nadobro potlačit.³⁵²

Porážkou Poláků pro Palmerstona otázka Kongresovky, respektive vztahů s Petrohradem, neskončila. Esterházy dokonce pochyboval, zda Londýn vydrží pod

---

³⁴⁷ GLEASON, s. 124.

³⁴⁸ Esterházy Metternichovi, Londýn, 24. července 1831, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 194.

³⁴⁹ BELL, vol. I, s. 168.

³⁵⁰ Cowley Palmerstonovi, Vídeň, 20. července 1831, TNA, FO 120/113.

³⁵¹ SWEET, Paul Robinson, *Friedrich von Gentz. Defender of the Old Order*, Madison 1941, s. 297.

³⁵² ALBRECHT-CARRIÉ, s. 37.

tlakem veřejného mínění zachovávat pasivní politiku.³⁵³ Britský ministr vnímal konec konfliktu jako pozitivní věc. Rusko nemuselo být společně s ostatními mocnostmi vázáno na východě a mohlo vyvíjet aktivní činnost proti Francii v případě, že by to bylo zapotřebí. Do diplomatického popředí se však začala dostávat otázka zachování konstituce a postavení Polska v rámci ruského impéria. Nešlo ani tolik o vyslyšení proseb revolucionářů, jako o zachování vídeňských poměrů a tedy rovnováhy sil. V jednom z rozhovorů řekl Palmerston Holandovi: „*Polsko je obrovskou ochranou Evropy proti nepozorovatelnému zásahu Francie.*“³⁵⁴ Dle něj nebylo pouze bariérou proti ruskému pronikání na západ, ale i naopak. Již během března 1831 přicházely do Londýna zprávy o záměru Mikuláše I. zmíněnou ústavu zrušit.³⁵⁵

V průběhu srpna 1831 byl car stále více přesvědčen konstituci Polákům odebrat. V souvislosti s tím odeslal svůj plán o budoucnosti království na britské velvyslanectví. Lieven s ruskými záměry raději jako prvního seznámil Greye. Když i ten byl striktně proti tomuto plánu, Palmerstonovi dopis nakonec neukázal vůbec.³⁵⁶ Londýn vydal oficiální instrukce na ambasádu do Petrohradu s cílem přinutit Rusy zachovat ústavu. Mikuláš I. byl neoblomný, svoji roli v tom sehrálo překvapivě i ruské veřejné mínění.³⁵⁷ To bylo přirozeně na straně cara a žádalo pro vzbouřence přiměřený trest. Heytesbury informoval Palmerstona, že je to „*otázka života a smrti pro tuto [ruskou] vládu. Široká veřejnost to také tak cítí – a zamítnutí bude, obávám se, trvalé, ať jsou následky, jaké jsou.*“³⁵⁸ Metternich na počátku roku 1832 odmítl své předchozí tvrzení o správnosti zachování vídeňských smluv. Nyní zastával názor, že Petrohrad v případě Polska není limitován žádnými mezinárodními zárukami. Ruskému carovi tak nic nestálo v cestě upravit poměry v království svobodně dle vlastních představ. Britská politika byla v tomto případě neúčinná.³⁵⁹

Poláci navzdory nepříznivým okolnostem svůj boj nevzdávali. Czartoryski se po propuštění z rakouské internace dostal koncem roku 1831 do Londýna. Zde byl Greym pozván na neoficiální večeři, kde se „náhodou“ objevil i Palmerston.³⁶⁰ O této schůzce

---

³⁵³ Esterházy Metternichovi, Londýn, 24. července 1831, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 194.

³⁵⁴ BOURNE, *Palmerston. The Early Years*, s. 352.

³⁵⁵ GLEASON, s. 111.

³⁵⁶ WESBTER, *The Foreign*, s. 189.

³⁵⁷ Bligh Pamerstonovi, Petrohrad, 9. dubna 1833, TNA, FO 65/207.

³⁵⁸ Heytesbury Palmerstonovi, Petrohrad, 7. ledna 1832, TNA, FO 65/199.

³⁵⁹ RIDLEY, s. 144.

³⁶⁰ GIELGUD, s. 327.

se později dozvěděli i manželé Lievenovi a spustili vlnu protestů. Disputace mezi britskou vládou a ruským velvyslanectvím značně zhoršila vzájemnou spolupráci, což lze vypočítat i ze společné korespondence mezi kněžnou a Greyem.³⁶¹ Překvapivě její výtky směřovaly nejvíce k Palmerstonovi. Přístup manželů Lievenových se začal měnit od poloviny roku 1831. Britský ministr se stal terčem jak z jejich strany, tak i na domácí půdě. V parlamentu byl označen za nástroj Ruska a pro Rusy byl carovým nepřítelem. V britském parlamentu kulminovala krize ohledně volební reformy, a proto byl Palmerston nucen hrát na politickou notu veřejného mínění. Vše vyvrcholilo v červnu 1831, kdy se musel zpovídat v Dolní sněmovně. Ve svém projevu se snažil najít kompromisní tón, kdy na jednu stranu nechtěl zcela odsoudit ruskou politiku, na stranu druhou se přímo Poláků nezastal.³⁶² Mikuláš I. byl ve sněmovně kritizován ze všech stran a jedním z poslanců byl dokonce označen za „darebáka“ či za „monstrum v lidské podobě“.³⁶³

Na horšící se britsko-ruskou součinnost měly vliv i diplomatické poměry v Petrohradu. Heytesbury už od roku 1831 naléhal na své odvolání.³⁶⁴ Příčinou měly být zdravotní důvody. Mezi prvními nominovanými se objevilo jméno Stratforda Canninga, proti čemuž byl jednoznačně car.³⁶⁵ Canningovy politické názory byly protiruské, což bylo ve městě na Něvě dobře známo. Rusové ho dokonce podezřívali, že byl zapletený do prosincového a listopadového povstání.³⁶⁶ Jmenování tak prohloubilo napjaté britsko-ruské vztahy. Proti Canningovi byl i Metternich, který by podle svých slov „*nikdy s jeho nominací nemohl souhlasit*“.³⁶⁷ Jelikož otázka střídání byla naléhavá, pověřil Palmerston dočasně místem ambasadora Johna Lambtona, hraběte Durhama. Důvodem nebyly ani tak jeho diplomatické kvality, nýbrž spíše ministrova snaha se ho zbavit, aby negativně neovlivňoval domácí politiku.³⁶⁸ Lievenová se jej před odjezdem

---

³⁶¹ Lievenová Greyovi, Londýn, 2. ledna 1832 a Grey Lievenové, Londýn, 4. ledna 1832, STRANGE, vol. II, s. 311–312.

³⁶² WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 191; Palmerstonova řeč v Dolní sněmovně britského parlamentu, Londýn, 28. června 1832, *Poland HC Deb 28 June 1832 vol 13 cc1115-52* [online], [cit. 2019-27-04]. Dostupné z:

https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1832/jun/28/poland#S3V0013P0_18320628_HOC_31.

³⁶³ SETON-WATSON, *The Russian Empire*, s. 180.

³⁶⁴ Heytesbury Palmerstonovi, Petrohrad, 8. dubna 1832, TNA, FO 65/199.

³⁶⁵ Heytesbury Palmerstonovi, Petrohrad, 2. března 1832, TNA, FO 65/199.

³⁶⁶ BOURNE, *Palmerston. The Early Years*, s. 362.

³⁶⁷ Metternich Neumannovi, Vídeň, 12. dubna 1833, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 201.

³⁶⁸ MILTON-SMITH, John, *Earl Grey's Cabinet and the Object of Parliamentary Reform*. In: *The Historical Journal*, 1, 1972, 15, s. 68

do Petrohradu snažila co nejvíce zmanipulovat. Greyovi se o něm v korespondenci zmiňovala: „*Měla jsem sebou dnes ráno u sebe dlouhou dobu Lorda Durhama a pokaždé, co ho vidím, ho mám stále více ráda.*“³⁶⁹ Celá situace působila poněkud paradoxně, protože Durham byl považován za jednoho z největších propolských radikálů na britské politické scéně. Jeho názor se ovšem po oznámené nominaci změnil. Neumann psal do Vídně, že hrabě usiluje o Palmerstonovo místo.³⁷⁰ To by si přála i ruská kněžna, protože jejich vzájemné vztahy byly nyní velmi nepřátelské a do budoucna se již nezlepšily.³⁷¹

Durham nakonec v říjnu 1832 do Petrohradu odjel. Na své misi zašel několikrát nad rámec daných instrukcí. V konverzaci s carem řekl například, že Velká Británie rozhodně nesouhlasí s revolučním děním v Evropě.³⁷² Jeho jednání vzbudilo v řadách evropských diplomatů výsměch. Dle Palmerstona se nechal dočasný velvyslanec carem a Nesselrodem napálit.³⁷³ V souvislosti s polskou otázkou se mu nepodařilo dosáhnout ničeho. Sám sebe ale začal vnímat jako důležitou figuru evropské politiky. Ruský ministr zahraničí mu doporučil, aby se na své zpáteční cestě do Londýna zastavil ve Vídni a Berlíně. Durham byl touto myšlenkou nadšen, což se nedalo říci o Lambovi ani o kancléři. Metternich ho neměl v oblibě a jeho návštěva mohla podle britského zástupce přinést více škody než užitku.³⁷⁴ Také Grey mu doporučoval, aby navštívil obě hlavní města.³⁷⁵ Rakouský kníže se domníval, že to bylo Palmerstonovo rozhodnutí a prohlásil: „*Něco se stalo s Palmerstonem, už to není ten samý muž.*“³⁷⁶ Durham se však nakonec překvapivě rozhodl Vídeň nenavštívit.³⁷⁷

Po krátké pauze se na postu oficiálního velvyslance opět objevilo Canningovo jméno. Britský ministr na svém návrhu trval a neustále ho obhajoval: „*Canning byl nejlepším diplomatem, jakého jsme měli a jako bratrance velkého Canninga mu musí být*

---

³⁶⁹ Lievenová Greyovi, Londýn, 19. října 1832, STRANGE, vol. II, s. 407.

³⁷⁰ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 193. Neumann Metternichovi, Londýn, 2. června 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 197.

³⁷¹ BELL, vol. I, s. 177.

³⁷² NEW, Chester William, *Lord Durham. A Biography of John Lambton first Earl of Durham*, Oxford 1929, s. 206.

³⁷³ Palmerston Granvillovi, Londýn, 23. listopadu 1832, TNA, FO 27/471.

³⁷⁴ NEW, s. 208.

³⁷⁵ Durham byl Greyův nevlastní syn.

³⁷⁶ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 195.

³⁷⁷ NEW, s. 212.

poskytnuto vhodné místo.³⁷⁸ Durham uvěřil své zdánlivé důležitosti a přislíbil Nesselrodemu stažení Canningovy nominace.³⁷⁹ To samozřejmě narazilo u Palmerstona. Lievenová se snažila využít napjaté situace a vnést mezi Durhama a jeho ministra rozkol. V dopisech popisovala vztah obou mužů jako nenávistný. O Palmerstonovi prohlašovala, že není přístupný názorům druhých, a snažila se podkopat jeho důvěryhodnost u krále Viléma IV. Pokračovala ve spekulacích, že po rezignaci současného ministra zahraničí má na toto místo dosednout jí prosazovaný Durham. O komplotu informoval Neumann do Vídně. Ani sám Metternich neměl o kněžně vysoké mínění. Není jasné, jakým způsobem se Palmerston o intrice dozvěděl, ale poté, co vše vyplynulo na povrch, bylo zřejmé, že její dny v Londýně budou brzy sečteny.³⁸⁰ K Lievenové se v korespondenci často vyjadřovala i Lambova sestra Emily Clavering, hraběnka Cowperová: „*Emilie* [krycí jméno pro Lievenovou] *je dobrá duše, ale hodně jako zkažené dítě, neunes, když se jí odporuje a nemá povahu ustát věci, které nejdou směrem, jakým si sama přeje... Jedná podle nařízení jejího dvora, který nás nutí k těsnému spojení s Francií, čemuž bylo vždy jejím cílem zbránit.*“³⁸¹

Na konci roku 1832 byly vztahy mezi Petrohradem a Londýnem velmi napjaté. Palmerstonova snaha zvrátit osud Kongresovky se nezdařila.³⁸² Mikuláš I. Organickým statutem z 26. února 1832 zrušil polskou ústavu, omezil autonomii země, uzavřel vysokou školu ve Varšavě, prohlásil ruštinu za oficiální jazyk a sejm postavil pod ruskou správu.³⁸³ Byl tak zahájen postupný proces unifikace se zbytkem říše.³⁸⁴ Na počátku roku 1833 zaslal Petrohrad oficiální dopis s odmítnutím Canninga na post velvyslance.³⁸⁵ Lievenová napsala Palmerstonovi, že to byl cíl jejího politického života.³⁸⁶ Palmerstonova odpověď nebyla nalezena, nicméně v rámci diplomatických pravidel musel její muž skončit na postu ambasadora a vrátit se na začátku roku 1834 zpět do Ruska. Proti kněžně se strhla útočná a vulgární kampaň v britském tisku. Novým velvyslancem byl nominován až v roce 1835 Pozzo di Borgo. Jeho protějškem

---

³⁷⁸ LEVER, Tresham (ed.), *The Letters of Lady Palmerston: Selected and Edited from the Originals. At Broadlands and Elsewhere*, London 1957, s. 203.

³⁷⁹ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 197.

³⁸⁰ BELL, vol. I, s. 177.

³⁸¹ Cowperová Greyovi, Londýn, 19. listopadu 1832, LEVER, s. 202.

³⁸² Neumann Metternichovi, Londýn, 29. června 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 197.

³⁸³ SETON-WATSON, *The Russian Empire*, s. 288.

³⁸⁴ RICH, Norman, *Great Power Diplomacy 1814–1914*, New York 1992, s.62.

³⁸⁵ Bligh Palmerstonovi, Petrohrad, 9. ledna 1833, TNA, FO 65/207.

³⁸⁶ SETON-WATSON, *Britain in Europe*, s. 182.

z britské strany se nakonec stal Durham, jenž předtím v roce 1833 pod vnitropolitickým nátlakem rezignoval na všechny funkce.³⁸⁷

Polské listopadové povstání započalo éru britsko-ruské nedůvěry, jež vyústila v rozdělení Evropy na dva politické tábory.³⁸⁸ Přes počáteční sympatie Rusů ke Greyově vládě byly evidentní odlišné mezinárodněpolitické zájmy obou států, britské veřejné mínění vnímalo cara jako autokrata mnohem silněji než Metternicha.³⁸⁹ Velká Británie prohlubovala svoji spolupráci s Francií, kdežto Rusko hledalo spojence u svých východních sousedů. Rakousko se, převážně kvůli italské politice, začalo orientovat na Rusko, protože byla zřejmá neschopnost Velké Británie postavit se za jeho zájmy. Pro Vídeň byla spolupráce s Petrohradem výhodná. Mikuláš I. podporoval postup habsburské monarchie v Itálii i v Německém spolku. Palmerston se naopak hleděl k Metternichově politice v německém prostoru stejně negativně jako k té ruské v Polsku. Jeho přístup ve střední Evropě dále prohloubil rakouskou orientaci směrem na východ.³⁹⁰

Německý spolek byl pro Velkou Británii již od jeho vzniku v roce 1814 klíčovým prvkem z hlediska zachování rovnováhy sil. Rakousko-pruská dominance znamenala pro ostrovní mocnost pojistku proti francouzskému pronikání do střední Evropy.³⁹¹ Stejný názor sdílel i Metternich. Spolupráce mezi Londýnem a Paříží od nástupu Greyovy vlády ovšem tyto obavy z britské strany značně otupila. Pro Palmerstonovu politiku v letech 1830–1834 představoval tento prostor možnost, kde rozšiřovat liberální myšlenky a současně vystupovat proti Metternichově německé politice, již považoval za čistě represivní.³⁹² V roce 1832 nicméně nehrozilo ani tak nebezpečí zvenčí, jako uvnitř spolku, který byl od počátku 30. let 19. století zasažen revolučními událostmi.³⁹³

---

³⁸⁷ Neumann Metternichovi, Londýn, 15. března 1833, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 201.

³⁸⁸ BAUMGART, Winfried, *Europäisches Konzert und Nationale Bewegung. Internationale Beziehungen 1830–1878*, Paderborn 1999, s. 181.

³⁸⁹ Neumann Metternichovi, Londýn, 15. března 1833, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 201.

³⁹⁰ BROWN, *Palmerston and Austria*, s. 31.

³⁹¹ BEALES, Derek, *From Castlereagh to Gladstone 1815–1885*, London 1969, s. 167.

³⁹² SCHROEDER, *Systems, Stability, Statecraft*, s. 41.

³⁹³ BOTZENHART, Manfred, *Reform, Restauration, Krise. Deutschland 1789–1847*, Frankfurt am Main 1985, s. 111.

Na dění ve střední Evropě měla velký vliv červencová revoluce ve Francii či boj Belgičanů za nezávislost. Po ztroskotání listopadového povstání se na území Německého spolku začalo uchýlovat velké množství polských uprchlíků. Jejich boj za národní svobodu vyvolal především u německých liberálů velkou vlnu solidarity.³⁹⁴ Revoluční nepokoje vypukly ve spolkových zemích, které stále neměly ústavu, jako bylo Sasko, Hesensko a Brunšvicko.³⁹⁵ Nespokojenost s politickými poměry panovala i v Hannoveru spojeném personální unií s Velkou Británií. Zde požadovali liberální představitelé změnu vládních reprezentantů omezujících svobody svých poddaných.³⁹⁶

Pro rakouského kancléře představovalo bezprostřední problém zejména Sasko sousedící s Rakouským císařstvím.³⁹⁷ Dění v Německém spolku sledoval se znepokojením. Podnět pro zásah mu poskytla slavnost konající se na troskách zámku Hambach poblíž Neustadtu v bavorské Rýnské falci v květnu roku 1832.³⁹⁸ Ústředním bodem hambašské slavnosti bylo volání po jednotném republikánském Německu.³⁹⁹ Ambasadore ve Frankfurtu Thomas Cartwright psal ve zprávě Palmerstonovi o průběhu hambašského setkání: „*Byl slyšet zpěv Marseillaisy a neustálé proklamace v duchu svobody... Celý dav se v půlce cesty dolů z kopce zastavil a začal hlasitě provolávat hesla s urážkami krále a ohlušujícími výkřiky: „Svoboda na věky.“*“⁴⁰⁰ Rakousko, v kooperaci s Pruskem, dosáhlo přijetí návrhu takzvaných šesti článků, které měly podobu spolkových zákonů.⁴⁰¹ Jednotlivá nařízení obsahovala: zrušení svobodného tisku, zpřísnění cenzury, zákaz politických spolků, lidových shromáždění, slavností či veřejných politických projevů.⁴⁰² Důležitým bodem bylo právo na vojenský zásah Pruska a Rakouska jménem Německého spolku v případě, že by některý z jeho členských států svévolně změnil ústavu.⁴⁰³

---

³⁹⁴ SCHULZE, Hagen, *Der Weg zum Nationalstaat. Die deutsche Nationalbewegung vom 18. Jahrhundert bis zur Reichsgründung*, München 1997, s. 77.

³⁹⁵ BLACKBOURN, David, *History of Germany 1780–1918. The Long Nineteenth Century*, Oxford 2003, s. 72.

³⁹⁶ Po smrti krále Viléma IV. skončila personální unie s Hannoverem, králem se stal Vilémův bratr Arnošt August I., který nechal okamžitě ústavu anulovat. V zemi došlo k mnoha protestům a Hannoveru zůstalo názorově rozděleno. PÁSZTOROVÁ, Barbora, *Vliv červencové revoluce ve Francii na německý nacionalismus*. In: *Historický obzor* 28, 2017, č. 3/4, s. 51.

³⁹⁷ ŠEDIVÝ, Miroslav, *Zrod německého nacionalismu*, Plzeň 2013, s. 141.

³⁹⁸ DESMOND, Seward, *Metternich. Der erste Europäer. Eine Biographie*, Zürich 1993, s. 226.

³⁹⁹ GILDEA, Robert, *Barricades and Borders. Europe 1800–1914*, Oxford 2003, s. 79.

⁴⁰⁰ Cartwright Palmerstonovi, Frankfurt, 8. června 1833, TNA, FO 33/44.

⁴⁰¹ Šest článků bylo vydáno dne 28. června 1832.

⁴⁰² Celé znění cirkuláře jednotlivým dvorům Německého spolku v: METTERNICH-WINNEBURG, vol. V, s. 244.

⁴⁰³ MÜLLER, Jürgen, *Der Deutsche Bund 1815–1866*, München 2006, s. 17.

Z důvodu včlenění Německých spolkových akt do Závěrečných akt Vídeňského kongresu se na Německý spolek vztahovala garance signatářských mocností.⁴⁰⁴ Pro Palmerstona znamenala klauzule o intervenci proti členům spolku vměšování do vnitřních záležitostí svobodných států. I když byly členy jednoho státního útvaru, nedávalo to Rakousku ani Prusku právo zasahovat do záležitostí ostatních členských zemí.⁴⁰⁵ Později ve svém slavném projevu pronesl: „*Konstituční státy v Evropě jsou přirozeným spojencem Anglie.*“⁴⁰⁶ Metternich na tuto záležitost hleděl jiným politickým prizmatem. Z jeho hlediska byla otázka revoluce a liberálního radikalismu společná pro celou Evropu, nikoli omezená na konkrétní území. Jak konstatoval v dopise do Paříže: „*V každém případě v Evropě existuje v jakémkoli okamžiku jen jedna událost, a tou je revoluce.*“⁴⁰⁷ V této otázce odmítal jednotlivé sféry vlivu. Revoluční hnutí pro něj představovalo zlo šířící se celou Evropou.⁴⁰⁸

Britské zasahování do poměrů v německém prostoru bylo vyváжено rakouskou aktivitou proti politice Londýna během občanské války ve Španělsku, o čemž bude vypovídat kapitola *Občanská válka v Portugalsku, Španělsku a Aliance čtyř*. Metternichovy cíle se tak nesoustředily pouze na obranu zájmů v Německém spolku, ale současně i na aktivní postup proti Britům v západní Evropě. Důležitý vliv na Palmerstonovu činnost ve středoevropském teritoriu měly i vnitropolitické záležitosti ve Velké Británii.⁴⁰⁹ Na ostrovech vstupovala do popředí vrcholící otázka volební reformy, pod jejímž tlakem byl ministr zahraničí nucen vyvíjet politickou aktivitu v souladu s britským veřejným míněním, názorově všeobecně velmi liberálním.⁴¹⁰ Začal být napadán i v britském tisku za příliš umírněný postup v zahraničních záležitostech.⁴¹¹ Současně mu byla vyčítána špatná volba diplomatické reprezentace u evropských dvorů.⁴¹² Jedním z důvodů této kritiky byla touha zamezit Francii stát se vůdčí mocností

---

⁴⁰⁴ GRUNER, Wolf Dietrich, *Die deutsche Frage. Ein Problem der europäischen Geschichte seit 1800*, München 1985, s. 80.

⁴⁰⁵ BAUMGART, s. 279.

⁴⁰⁶ Neumann Metternichovi, Londýn, 7. srpna 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 197.

⁴⁰⁷ Metternich Apponyimu, Vídeň, 14. května 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 199; METTERNICH- WINNEBURG, vol. V, s. 189.

⁴⁰⁸ Metternich Neumannovi, Vídeň, 24. června 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 199.

⁴⁰⁹ BROWN, *Lord Palmerston and Parliamentary Representation*, s. 49.

⁴¹⁰ MILTON- SMITH, s. 70.

⁴¹¹ BROWN, David, *Compelling but not Controlling? Palmerston and the Press 1846–1855*. In: *The Journal of the Historical Assosiation* 86, 2001, 281, s. 45.

⁴¹² *Morning Chronicle*, 5. října 1832, přiloženo v dopise: Neumann Metternichovi, Londýn, 7. října 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 197.

liberálů na kontinentu. Tou se měla raději stát umírněná Velká Británie nežli vláda v Paříži manipulovaná hlasy radikálů.⁴¹³

V prosazování střeoevropské politiky sázel Palmerston výhradně na svého budoucího švagra, vídeňského velvyslance Lamba.⁴¹⁴ Vztahy obou mužů byly nejen vysoce profesionální, ale současně i přátelské. Po jeho příjezdu do Vídně Palmerston napsal: „*Král byl velmi potěšen Vaším výběrem na post velvyslance Jeho Výsosti k rakouskému císaři. Cítím velkou satisfakci, že mohu Vaší Excelenci předat dopis tohoto charakteru, ve kterém Vás král akreditoval k císařskému dvoru.*“⁴¹⁵ Britský ministr se v soukromé korespondenci velvyslanci častokrát otevřeně svěřoval jako jen málokterému ze svých kolegů. V roce 1835 ho oficiálně chválil za jeho služby před britskou vládou a nechal mu zvýšit mzdu, což nebylo za jeho působení na pozici ministra zahraničí zcela běžné.⁴¹⁶

Lamb, přestože politickou příslušností whig, byl u Metternicha oblíbený a působil jako sblíživý faktor obou státníků. Kromě jiného měl, ač po krátkou dobu, výborné vztahy s kancléřovým rádcem Fridrichem von Gentzem.⁴¹⁷ Byl zastáncem konzervativní politiky a snažil se Metternicha neustále přesvědčovat o potřebě spolupráce s ostrovní velmocí. Rakousko pro něj mělo být spojencem, kterého bylo možno využít jako protiváhu proti Francii či Rusku tak, aby byla zachována rovnováha na kontinentu.⁴¹⁸ Britský konstituční systém mu líčil jako čistě aristokratický.⁴¹⁹ Během svého působení ve Vídni zasílal Palmerstonovi mnoho dopisů, jež se nesly v duchu obhajoby politiky Ballhausplatzu.⁴²⁰ Na adresu rakouského kancléře později prohlásil: „*Byl to přehnaně praktický muž, který reguloval své chování podle vlastních doktrín, a natolik inteligentní, že upustil od své doktríny, aby skryl své chování.*“⁴²¹

Stejně jako ostatní britští diplomaté u východních velmocí i on viděl ve Francii hlavní nebezpečí pro evropský mír. Podporoval Metternichovu vidinu spojené prusko-

---

⁴¹³ Neumann Metternichovi, Londýn, 7. srpna 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 197.

⁴¹⁴ RIDLEY, s. 112.

⁴¹⁵ Palmerston Lambovi, Londýn, 27. ledna 1832, TNA, FO 120/116.

⁴¹⁶ Treasury Minute, Londýn, 8. září 1835, TNA, FO 7/255.

⁴¹⁷ Gentz zemřel 9. června 1832. SRBIK, Heinrich Ritter von, *Statesman of Philosophical Principles*. In: KRAEHE, Enno E. (ed.), *The Metternich Controversy*, New York, Chicago, San Francisco, Atlanta, Dallas, Montreal, Toronto, London, Sydney 1971, s. 36.

⁴¹⁸ SOUTHGATE, s. 54.

⁴¹⁹ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 224.

⁴²⁰ SOUTHGATE, s. 55

⁴²¹ Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 3. září 1833, TNA, FO 120/137.

rakouské armády jako nejlepší ochranu proti případné válce se západním sousedem.⁴²² Po vypuknutí nepokojů v jihozápadním Německu hájil habsburské zájmy před britskou vládou. Palmerston mu oponoval a spatřoval budoucnost v rozšiřování svobod obyvatel Německého spolku a současně projevovat názor o nemožnosti všeobecně potlačit liberální hnutí v Evropě. Lamb argumentoval, ve shodě s rakouským kancléřem, že nelze posuzovat poměry v německém prostoru pohledem Angličana.⁴²³

Přesto Palmerston svůj názor na postup habsburské monarchie ve střední Evropě nezměnil. Šest článků označil za potlačování práva států na vlastní politický vývoj. V dopise do Vídně sdělil názor, že pokud by Metternich ponechal obyvatelům Německého spolku alespoň trochu svobody, jejich touha po revoluci by se ihned rozplynula.⁴²⁴ V průběhu léta roku 1833 zaslal ještě několik depeší s kritikou politiky Vídně. Kancléř za pomoci Lamba vysvětloval rakouský pohled na věc. V první řadě odmítal právo britské vlády na zasahování do poměrů spolku. Za druhé upozorňoval na jeho účel, který nebyl zamýšlen pouze jako obranné sdružení proti vnějšímu nepříteli, ale současně jako společná ochrana proti vnitřnímu nebezpečí ohrožujícímu jeho integritu, což přisuzuje Rakousku možnost jej bránit. Podle spolkových akt, ústava přijatá v jednotlivých státech, jako například v Bavorsku, by měla být zároveň schválena i Spolkovým sněmem. Pokud ten návrh odmítne a daný stát ústavu nezruší, Rakousko tím získává právo na zásah ve jménu celého spolku. Jak upozornil na závěr svého exposé, hrozbou pro stabilitu celé Evropy bylo napojení německých nacionalistů na francouzské extremisty. Právě Velká Británie je dle něj tím státem, jenž má primárně usilovat o rovnováhu sil a bránit hrozbě všeobecné války.⁴²⁵ Cílem rakouské politiky bylo zachovat pořádek ve střední Evropě a prosazovat plnění politických povinností ze strany německých dvorů.⁴²⁶

Argumenty Vídně nebyly na ostrovech vyslyšeny. Britský tisk a veřejnost stály proti habsburské monarchii, označované za despotický stát odpírající svobodu svým poddaným.⁴²⁷ Palmerston považoval Metternichovu strategii za beznadějnou. Dle něj mohl potlačit liberalismus v Polsku nebo v Papežském státě, ale ne na

---

⁴²² Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 31. května 1833, TNA, FO 120/136.

⁴²³ BROWN, *Palmerston and Austria*, s. 35.

⁴²⁴ Palmerston Lambovi, Londýn, 25. června 1832, TNA, FO 120/137.

⁴²⁵ Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 24. září 1832, TNA, FO 120/124.

⁴²⁶ Metternich Neumannovi, Vídeň, 24. června 1832, METTERNICH- WINNEBURG, vol. V, s. 248.

⁴²⁷ *The Globe*, 25. června 1832, přiloženo v dopise: Neumann Metternichovi, Londýn, 27. června 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 197.

decentralizovaném území čítajícím 12 milionu obyvatel, čímž měl na mysli celý německý prostor.⁴²⁸ I přes vnitropolitický nátlak byla aktivní intervenční politika londýnské vlády, stejně jako v případě Polska, nereálná.⁴²⁹

Opačná situace byla v Hannoveru. Zde došlo k přijetí šesti článků bez předchozí konzultace s Palmerstonem. Přes marné protesty z jeho strany Vilém IV. jejich platnost potvrdil. Britská politika tak v hannoverském případě nebyla v souladu s Palmerstonovou vizí, což vyústilo v rozpor mezi ním a králem. Proti Vilémovi IV. se postavil i britský tisk.⁴³⁰ Lamb mezitím z Vídně články obhajoval a označoval ostrovní noviny za radikálnější než ty prorevoluční ve Francii.⁴³¹ Palmerston napsal v dopise britskému králi o nutnosti hannoverské vlády respektovat britskou politiku s ohledem na společné zájmy obou států. Z pohledu Palmerstona se proto tato situace již nesměla opakovat.⁴³²

Vilém IV., v rozporu s názory jeho ministra zahraničí, byl jako hannoverský král odhodlán podpořit dodržování monarchistického principu.⁴³³ To přivedlo Palmerstona k diskuzi s Greyem ohledně povahy personální unie s Hannoverem. Podle nich měly být politiky obou států v souladu. Východisko spatřovali v lepší vzájemné informovanosti obou států bez dalšího vměšování do jejich vnitřních poměrů.⁴³⁴ Tuto vizi tlumočil Grey britskému králi: „*Naše chování se musí řídit anglickými zájmy a nesmíme se odklonit od stanovené linie jen kvůli tomu, že Hannover převzalo jiný kurz.*“⁴³⁵ Společně naléhali na Viléma IV., aby zabránil změně hannoverské ústavy. Pokud tak neučiní, nebude Velká Británie chránit tento stát, dojde-li k dalšímu vypuknutí nepokojů. Britský král namítal, že v případě většího konfliktu dokáže účinnou obranu poskytnout stejně pouze Rakousko či Prusko.⁴³⁶ Přestože se britský ministr se závěry krále nechtěl smířit, nemohl s tím ve skutečnosti nic dělat.

---

⁴²⁸ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 227.

⁴²⁹ BELL, vol. I, s. 157.

⁴³⁰ SIMMS, Brendan, RIOTTE, Torsten, *The Hanoverian Dimension in British History 1714–1837*, Cambridge 2010, s. 105.

⁴³¹ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 229.

⁴³² Palmerston Vilémovi IV., Londýn, 5. srpna 1832, WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 799.

⁴³³ SIMMS, RIOTTE, s. 106.

⁴³⁴ Tamtéž, s. 107.

⁴³⁵ Grey Palmerstonovi, Londýn, 3. srpna 1832, WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. II, s. 829.

⁴³⁶ SIMMS, RIOTTE, s. 108.

Palmerstonův postup v hannoverském případě sledoval i další cíl. Jeho motivem byla snaha konečně vyvrátit nařčení opozicí a částí veřejného mínění z podpory represivní politiky na kontinentu. Vzhledem k názorům britské veřejnosti a vypjaté situaci v parlamentu byl tímto stavem nucen k veřejnému výstupu s obhajobou liberálních hodnot.⁴³⁷ Byl podporován Bulwerem a skotským radikálem Josephem Humem. Poté, co se mu podařilo získat na svoji stranu většinu vládního kabinetu, pronesl v Dolní sněmovně řeč, jež měla primárně zaujmout širší britské publikum. Ve svém projevu 2. srpna 1832 vyslovil zmiňovanou tezi o tom, že konstituční mocnosti jsou přirozenými spojenci Velké Británie.⁴³⁸ Neumann, přítomný na tomto zasedání, hlásil okamžitě vše do Vídně. Dalším bodem jeho výstupu byl názor na vměšování do vnitropolitického uspořádání evropských států: „*Princip intervence pro nás znamená jak sílu zbraní, tak přátelskou radu či pomoc. Principem této vlády je postupovat bez zásahu ozbrojených sil ... ale neměli bychom být vyloučeni, tam kde je to pro nás účelné, od zásahu v podobě přátelského zastání či rady. Pokud mluvíme o neintervenci, znamená to, že by nebylo vhodné pro tuto vládu zasahovat za tímto účelem silou zbraní.*“⁴³⁹ Dále dodal: „*Dokud pro nás bude důležitý obchod – dokud budou existovat kontinentální armády – dokud bude možné, že jedna mocnost bude hrozbou pro druhou – tak dlouho musí Anglie sledovat poměry na kontinentu a pro zachování vlastní nezávislosti nesmí zavírat oči před ničím, co ohrožuje nezávislost Německa.*“⁴⁴⁰ Na dvě stě kopií této řeči bylo rozesláno po spolkových dvorech a povzbudilo mnoho liberálů na celém kontinentu. Metternich byl po přečtení Neumannových zpráv rozladěn. Velká Británie nejenže nepodpořila rakouské stanovisko v právě probíhající krizi v Papežském státě, ale také zaujala opačný kurz i v případě německého prostoru.⁴⁴¹

Palmerston v této situaci zašel nejspíše dále, než sám zamýšlel. V instrukcích Lambovi apeloval na to, aby jeho slova byla tlumočena v britském parlamentním duchu a tlumila tak jejich dopad. Projev z 2. srpna 1832 byl reálnou ukázkou dvojznačnosti Palmerstonovy politiky. Na domácí scéně byl nucen jednat jako přední osobnost liberalismu, ale v oficiální korespondenci se snažil tyto teze korigovat, aby si zachoval

⁴³⁷ BROWN, *Palmerston and Austria*, s. 34.

⁴³⁸ Neumann Metternichovi, Londýn, 7. srpna 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 197.

⁴³⁹ Palmerstonova řeč v Dolní sněmovně britského parlamentu, Londýn, 2. srpna 1832, *Germany – Protocol of Diet HC Deb 02 August 1832 vol 14 cc1030-71* [online], [cit. 2019-22-04]. Dostupné z: https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1832/aug/02/germany-protocol-of-the-diet#S3V0014P0_18320802_HOC_38.

⁴⁴⁰ Tamtéž.

⁴⁴¹ RIDLEY, s. 156.

prostor pro diplomatické manévrování. Metternich se o něm v pozdější době vyjádřil, že se chová konzervativně na domácí scéně a jako liberál v zahraniční politice.⁴⁴² Britskému ministrovi ve skutečnosti šlo o zachování dominantní pozice ostrovní velmoci v rámci evropského koncertu.

Oficiální diplomatickou cestou byl upravený projev poslán pouze do Vídně a Berlína. Navzdory určení depeše pouze těmito dvěma státy, se zpráva nakonec dostala na všechny německé dvory. Lambovi, jenž ho dále tlumočil Metternichovi, byl dopis doručen 7. září 1832. Rakouský kancléř ve své odpovědi řekl: *„Anglická vláda podle všeho zaujímá velice špatný pohled na rakouské postavení v Německém spolku a na skutečný význam nařízení z 28. června... Nařízení z 28. června byla jednohlasně přijata členy spolku; musel zde tedy panovat jednohlasný a všeobecný pocit o jejich nezbytnosti, který nicméně nevedl sněm k tomu, aby překročil hranice striktního dodržování zákonů.“*⁴⁴³ V ten samý den odeslal do Londýna ještě jednu depeši s textem: *„Jsou zde významné rozdíly mezi principy a postoji, rozdíly, které jsou mezi Velkou Británií a Rakouskem pociťovány každým dnem stále ostřeji... Princip neměnnosti poměrů je základem vnitřní i vnější politiky Rakouska. Naše vlastní existence a mír v Evropě jsou pevně spjaty se zachováním tohoto principu... Jsme obviňováni Anglií z odmítání systému ústupků a z postupování cestou represe. Názor, že máme zálibu pouze v represích, je chybný. Náš skutečný systém je tento: ‚Nenásledujeme systém represí jako protiklad k systému ústupků, jednoduše sledujeme systém prevence, abychom nebyli nuceni následovat systém represí.‘ Musím se ospravedlnit upřímnou tužbou po podpoře dobrého porozumění mezi oběma velmocemi, usilováním o odstranění nepochopení vznikajících z jednostranného pohledu, který stojí v cestě šťastné spolupráci.“*⁴⁴⁴

Britský dokument nenašel uznání ani v dalších státech Německého spolku. V Prusku ho od jara roku 1832 nový ministr zahraničí Johann Peter Friedrich Ancillon odmítl přijmout. Celkovou situaci zachránil až britský ambasador v Berlíně Gilbert Elliot Murray Kynynmound, hrabě Minto s vysvětlením, že se jedná pouze o Palmerstonův osobní názor, což ve skutečnosti nebyla pravda. Po konečném přijetí

---

⁴⁴² BELL, vol. I, s. 154.

⁴⁴³ Metternich Neumannovi, Vídeň, 31. října 1832 (1. depeše), AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 199.

⁴⁴⁴ Metternich Neumannovi, Vídeň, 31. října 1832 (2. depeše), AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 199.

depeše ujist'oval britský ambasador o pacifistickém duchu zprávy a o touze zachovat z britské strany mír v Evropě. Metternich učinil stejný krok jako Palmerston a svoji odpověď nechal neoficiálně kolovat po německých dvorech. Jeho obhajoba dokázala pevně sjednotit Rakousko a Prusko v jejich politice v Německém spolku.⁴⁴⁵

Překvapivě stejný pohled měli Palmerston s Metternichem na vznikající celní spolek pod pruskou záštitou.⁴⁴⁶ Rakouský kancléř si byl vědom faktu, že změna politickohospodářských poměrů ve střední Evropě představuje nebezpečí pro habsburské zájmy a ve výsledku může znamenat pruskou dominanci na tomto území.⁴⁴⁷ Proto se snažil této obchodní integraci zabránit, i když způsob, jakým toho bylo možné dosáhnout, hledal jen obtížně. Palmerston si naopak přál maximálně otevřený trh, tak aby mohlo docházet na tomto území k co největšímu odbytu britského zboží. Přestože hovořil o přijímání liberálních reforem a největších svobodách, byl proti jakékoli integraci, jež by mohla být hrozbou pro britské mocenské či hospodářské zájmy.⁴⁴⁸

Dalším ojedinělým případem, kdy Palmerston jednal ve shodě s rakouskou politikou, byla záležitost Švýcarska. V tomto kantonálním státě postupoval účelně proti liberálům. Vlivem červencových událostí sílilo uvnitř jednotlivých kantonů hnutí, jež si kladlo za cíl posílit pravomoci centrální vlády. V opozici stáli zástupci konzervativních kantonů. Jako britský diplomat sloužil ve Švýcarsku Algernon Percy, konzervativní politik stranící katolicko-konzervativním zástupcům.⁴⁴⁹ Palmerston se k vidině centralizace Švýcarska stavěl negativně hlavně z důvodu vysokého počtu radikálních liberálů nacházejících se v řadách centralistů vázaných na Paříž. Právě sílíci francouzský vliv vzbuzoval v Palmerstovi obavu, že v případě centralizace bude Švýcarsko loutkovým státem svého souseda. Metternichova starost byla v tomto případě ideo-politického charakteru. Ženeva byla po Paříži největším útočištěm mnoha revolucionářů a sídlem tajných spolků.⁴⁵⁰ Liberálové toužící po větší centralizaci současně podporovali i revolucionáře, což Metternicha utvrzovalo v jeho názoru o evropském revolučním spiknutí řízeném z Paříže, jehož cílem bylo podkopat stávající

---

⁴⁴⁵ BILLINGER, Robert, *The War Scare of 1831 and Prussian-South German Plans*. In: SCHNEID, Frederick (ed.), *European politics 1815–1848*, Farnham 2011, s. 277.

⁴⁴⁶ BOURNE, *Palmerston. The Early Years*, s. 374.

⁴⁴⁷ PÁSZTOROVÁ, Barbora, *Metternich a německá otázka v letech 1840–1848*, Plzeň 2019, s. 41.

⁴⁴⁸ Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 17. ledna 1833, TNA, FO 120/136.

⁴⁴⁹ V průběhu roku 1832 byl vystřídán Davidem Richardem Morierem, který setrval ve funkci 15 let.

⁴⁵⁰ SOUTHGATE, s. 45.

mezinárodní pořádek. Rakouský kancléř viděl ze situace jasné východisko: zrušení neutrality garantované mocnostmi na Vídeňském kongresu.⁴⁵¹

Neumann byl během května 1831 z Vídně nabádán k tomu, aby agitoval u Palmerstona a Londýn tak zahájil společný postup s Vídní. Britský ministr se této myšlence nebránil. Svoji pomoc ovšem podmínil vládní podporou. Jeho hlavní argument spočíval ve vazbě kantonálního systému na garanci neutrality. Pokud by došlo ke změně státního uspořádání, tato záruka by přestala platit. Hlavním oponentem mu byl Grey. Narážel přitom na fakt, že Belgie získala neutrální statut také jako centralizovaný stát. Posléze svůj názor změnil a návrh akceptoval za předpokladu, že s ním bude souhlasit i Francie. Výsledkem bylo doporučení centrální švýcarské vládě, aby maximálně zmírnila napětí a stabilizovala situaci. Metternich byl s Palmerstonovými kroky ve švýcarské otázce relativně spokojen. Jedinou situací, kdy došlo k protestu britské vlády proti Rakousku, bylo období přítomnosti císařských jednotek na švýcarsko-rakouských hranicích. Celkovou krizi se nakonec podařilo vyřešit a Švýcarsku zůstala neutralita zachována.⁴⁵² Tato otázka byla rovněž příkladem, kdy Palmerston jednal pouze ve shodě s britskými zájmy a nikoli v jemu přisuzované roli „ochránce liberalismu“. Usiloval tedy, stejně jako v případě Belgie, o co největší omezení pronikání Francie a rozšiřování jejích vlastních politických ambicí.

I přes určitou shodu v druhořadých otázkách evropské politiky byly poměry mezi Londýnem a Vídní značně napjaté. Tuto skutečnost umocnily horšící se vztahy s Petrohradem.⁴⁵³ Čím více se Palmerston vzdaloval od kooperace s východními dvory, tím rychleji naopak docházelo k jejich vzájemné shodě o nutnosti spolupráce.⁴⁵⁴ V Německém spolku nedokázal britský ministr pochopit rakouský pohled na tento problém a ve snaze uspokojit názory veřejného mínění zasahoval do jeho poměrů. Britský postup ovšem nepřinesl kýžený efekt.⁴⁵⁵ Nepochopení Metternichovy politiky

---

⁴⁵¹ LENHERR, Luzius, *Ultimatum an die Schweiz. Der politische Druck Metternich auf die Eidgenossenschaft infolge ihrer Asylpolitik in der Regeneration 1833–1836*, Bern 1991, s. 51.

⁴⁵² SUTERMEISTER, Werner, *Metternich und die Schweiz 1840–1848*, nepublikovaná disertační práce, Bern 1895, s.68.

⁴⁵³ BROWN, *Palmerston and Austria*, s. 37.

⁴⁵⁴ ANGELOW, Jürgen, *Von Wien nach Königgrätz. Die Sicherheitspolitik des Deutschen Bundes im europäischen Gleichgewicht (1815–1866)*, München 1996, s. 106.

⁴⁵⁵ BOURNE, *Palmerston. The Early Years*, s. 374.

jak ve střední Evropě, tak následně v italské oblasti, prohloubilo rozpor v kontinentální spolupráci a přispělo k polarizaci mezi východními a západními mocnostmi.⁴⁵⁶

---

⁴⁵⁶ HOLBRAAD, Carsten, *The Concert of Europe. A Study in German and British International Theory 1815–1914*, London 1970, s. 141.

5 Krize na Apeninském poloostrově a definitivní rozkol

Jestliže pro Palmerstona byla hlavním mezinárodním zájmem první poloviny 30. let 19. století nezávislost Belgie, pro Metternicha to bylo zcela jistě zachování statu quo na Apeninském poloostrově. Rakouská dominance na italském území byla ustanovena na Vídeňském kongresu v roce 1815. Pro Metternicha byla „otázkou života a smrti“.⁴⁵⁷ Z toho důvodu byl odhodlán bránit pořádek v Itálii i za cenu použití zbraní. Evropu o tom dokonce přesvědčil v letech 1820–1821 při potlačení revolucí v Neapolsku a Piemontu.⁴⁵⁸ Britská politika se v tomto období vyznačovala podporou habsburské monarchie v souvislosti se zachováním rovnováhy na kontinentu, přičemž rakouská převaha na poloostrově byla pro tuto doktrínu klíčová.⁴⁵⁹ Tradičním soupeřem monarchie v jižní Evropě byla Francie. Mezi lety 1815–1830 však byly operační schopnosti bourbonské dynastie značně omezené. Paříž byla mezinárodně izolovaná a jedinou možností, jak získat mezinárodní uznání, pro ni zůstávala kooperace v rámci koncertu velmocí. Tyto poměry se změnily s červencovou revolucí, kdy se ve Francii přihlásila o slovo touha po obnovení mezinárodní prestiže.⁴⁶⁰

Metternich se obával francouzské agrese vůči Rakousku bezprostředně po úspěchu revoluce v Paříži.⁴⁶¹ Jako opatření zahájil přezbrojení a posílení rakouské armády s cílem připravit se na obrannou válku se západním sousedem. Hlavní těžiště zachování míru pro něj ovšem leželo v mezinárodní spolupráci. Z toho důvodu apeloval na italské panovníky, aby co nejrychleji uznali režim Ludvíka Filipa a navázali s ním spolupráci. Mohli tím předejít i eskalaci napětí na domácí půdě a zabránit nepokojům. Další garancí měla být podpora Velké Británie a její zájem na zabránění Francii v expanzionistické politice. Orleánský režim naopak usiloval o získání převahy na poloostrově na úkor Vídně.⁴⁶²

Červencová revoluce mobilizovala italské revolucionáře, čehož Paříž využívala ve vlastní prospěch. Již během listopadu roku 1830 se francouzský ambasador ve Vídni

---

⁴⁵⁷ REINERMAN, Alan J., *Metternich, the Powers and the 1831 Italian Crisis*. In: *Central European History* 10, 1977, 4, s. 207.

⁴⁵⁸ REINERMAN, Alan J., *Metternich and the Papal Condemnation of the Carbonari, 1821*. In: *The Catholic Historical Review* 54, 1968, 1, s. 68.

⁴⁵⁹ DAVIS, John Anthony, *Italy in the Nineteenth Century. 1796–1900*, Oxford 2000, s. 55.

⁴⁶⁰ REINERMAN, *Austria and the Papacy in the Age of Metternich*, vol. II, s. 5.

⁴⁶¹ BURY, John Patrick, *The New Cambridge Modern History. The Zenith of European Power 1830–1870*, vol. X, Cambridge 1960, s. 251.

⁴⁶² REINERMAN, Alan J., *Austria and the Papacy in the Age of Metternich*, vol. I, s. 171.

maršál Nicolas-Joseph Maison nebál hovořit o francouzské připravenosti riskovat válku s Rakouskem, pokud budou její zájmy v Itálii ohroženy. Velvyslanec Ludvíka Filipa v Berlíně generál Charles-Joseph, hrabě de Flauhaut dokonce Palmerstonovi řekl, že „*válka s Rakouskem v Itálii bude ve Francii populárnější než [válka] v Belgii nebo na Rýně*“.⁴⁶³ Rakousko-francouzskému střetu se snažil Palmerston za každou cenu zabránit, na druhou stranu využíval začínající rivalitu k tomu, aby na italských dvorech prosadil přijímání liberálních reforem. Italští panovníci se naopak obávali vypuknutí revoluce na jejich území a současně francouzské agrese. Hlavní ochranu spatřovali v Rakousku. Metternich nebyl ochoten za žádných okolností tolerovat revoluční hnutí na poloostrově. Dle něj hrozba revoluce v Itálii zároveň znamenala ohrožení celé monarchie.⁴⁶⁴

Rakouský kancléř pokračoval v úsilí vyhnout se válce všemi prostředky a přizpůsobil tomu i diplomatické zastoupení na jednotlivých dvorech. V Turíně nastoupil na místo vyslance Heinrich Franz, hrabě von Bombelles, jehož úkolem bylo zmírnit rakousko-francouzské napětí.⁴⁶⁵ Podobně tomu bylo i u ostatních států. Metternich ujišťoval italské panovníky, že mohou počítat s rakouskou vojenskou podporou, ovšem pouze pokud nepotlačí revoluci vlastními silami a pokud o ni oficiálně požádají. V Paříži naopak sílila protirakouská klika reprezentovaná stranou pokroku a radikály, kteří v čele s Laffayetem volali po tvrdém postupu proti Vídni. Francouzská propaganda podněcovala veřejné mínění zkazkami o rakouské touze okupovat Apeninský poloostrov a dosazovat na jednotlivé dvory zástupce vlastní dynastie. Současně francouzští diplomaté na tomto území vyvíjeli na monarchy tlak, aby v případném střetu s Rakouskem zachovali neutralitu nebo se přidali na francouzskou stranu. Metternich vznesl prostřednictvím Apponyiho protest proti podněcování revolucionářů v italském prostoru. Jeho stížnosti zůstaly v Paříži bez odezvy.⁴⁶⁶

Vídeň se tak dostala do pomyslných diplomatických kleští. Za prvé se mohla vyhnout válce a tedy ustoupit revolucionářům, což by oslabilo její mocenskou pozici na poloostrově, nebo za druhé mohla riskovat případnou válku s Francií, pokud by vojensky zasáhla ve prospěch legitimních panovníků. Vše umocnilo francouzské prohlášení o politice neintervence, které se v souvislosti s Belgií snažila Paříž aplikovat

---

⁴⁶³ SOUTHGATE, s. 44.

⁴⁶⁴ REINERMAN, *Austria and the Papacy in the Age of Metternich*, vol. II, s. 22.

⁴⁶⁵ ŠEDIVÝ, *The Decline*, s. 44.

⁴⁶⁶ REINERMAN, *Austria and the Papacy in the Age of Metternich*, vol. I, s. 172.

i na italský prostor.⁴⁶⁷ Další rána pro habsburskou monarchii přišla s vypuknutím polského povstání, během něhož musela být v Haliči ponechána v pohotovosti část armády v počtu 30 tisíc vojáků, jež měla být původně povolána do oblasti severní Itálie. Proto v únoru 1831 dorazila na poloostrov armáda v počtu 60 tisíc, namísto zamýšlených 90 tisíc. Rusko, limitované polskými událostmi, nemohlo poskytnout Rakousku v případě války dostatečnou podporu, což vytvářelo pro francouzskou vládu příhodné podmínky. Ani v Berlíně se Metternichovi nedostalo podpory, válka s Francií nebyla kvůli italským záležitostem žádoucí, obzvláště během již tak napjatých vztahů ohledně belgické otázky. Jihoněmecké státy ve snaze vyhnout se válce uvažovaly dokonce o uzavření neutrální ligy.⁴⁶⁸

Britská vláda deklarovala svoji politiku během rostoucí krize jako všeobecně neutrální. Nicméně Palmerstonův postup během krize v Itálii vyzníval ve prospěch Francie. Britský ministr spatřoval největší riziko možné války ve spojitosti s Piemontem, francouzským sousedem. Hlavním zájmem Londýna bylo zamezit francouzské intervenci a rozšíření jejího území o Savojsko a Nizzu. Koncept italského prostoru, jenž vznikl během kongresu ve Vídni ve spolupráci mezi Londýnem a Vídní, byl navržen tak, aby bylo možno v této oblasti zabránit agresí Paříže. Hlavní břemeno zde mělo nést Rakousko a Velká Británie, jež měla prostřednictvím své flotily ve Středozemním moři pomoci při obraně zmiňovaného teritoria.⁴⁶⁹ Tento plán po roce 1830 neplatil. Palmerston ujistil ministra zahraničí Karla Felixe Victor-Amédée Sallier de La Toura, že britským zájmem byla rovnováha sil na kontinentu a tu bylo možné zajistit pouze mírem, jehož zachování bylo spojeno s doktrínou neintervence.⁴⁷⁰ To byla voda na francouzský mlýn, protože tím Londýn poskytl Paříži zelenou kartu. Sébastiani ujistil de la Toura o pacifistických záměrech, pokud žádná z cizích jednotek nevstoupí na půdu Piemontu. Piemontský ministr nebyl tímto prohlášením uspokojen, ohrožení Turína nespočívalo pouze v přímé agresí, nýbrž také ve francouzském podněcování povstání. Severoitalský stát se proto orientoval na Vídeň, aby si zajistil ochranu.⁴⁷¹

---

⁴⁶⁷ THAYER, William Roscoe, *The Dawn of Italian Independence. Italy from the Congress of Vienna to the Fall of Venice. 1849*, vol. I, Cambridge 1892, s. 353.

⁴⁶⁸ BILLINGER, *The War Scare of 1831*, s. 278.

⁴⁶⁹ WEBSTER, Sir Charles Kingsley, *The Foreign Policy of Castlereagh 1815–1822*, London 1924, s. 101.

⁴⁷⁰ EDWARDS, s. 25.

⁴⁷¹ REINERMAN, *Austria and the Papacy in the Age of Metternich*, vol. I, s. 173.

Smlouva, jež by garantovala rakouskou pomoc Piemontu, v roce 1830 neexistovala. De la Tour se obrátil na Palmerstona se získáním souhlasu k rakousko-piemontské obranné spolupráci. Bezpečnostní bariéru proti francouzské hrozbě na moři, jehož ochranu nemohlo Rakousko zajistit, tvořila britská flotila kotvící ve Středomoří.⁴⁷² Britský ministr varoval Paříž prostřednictvím Granvilla a upozorňoval na porušování principu neintervence ve spojitosti s podporou italských radikálů. Byl nakloněn poskytnutí určité záruky Turínu, ale pouze za souhlasu britské vlády. Šlo tedy primárně o zachování rovnováhy sil a nikoli o podporu liberalismu, protože režim Karla Felixe patřil k jednomu z nejkonzervativnějších na poloostrově. Zároveň apeloval na zahájení reformy a nespolehání se na rakouskou vojenskou pomoc, která by pouze vyprovokovala francouzský zásah. K žádným zárukám z britské strany však nedošlo. Vláda Jeho Veličenstva byla naplno zaměstnaná volební reformou a revolucí v Belgii a oblast jižní Evropy považovala za druhořadou.⁴⁷³

Palmerstonova politika byla opět nejednoznačná. Pokud by se podařilo Londýnu poskytnout Piemontu určité bezpečnostní záruky, zcela jistě by k francouzskému zákroku nedošlo. Britská diplomacie však usilovala o společný postup s Francií během revoluce v Belgii a chtěla si být jistá její umírněnou politikou. Postup Palmerstona poskytoval Francouzům výhodu. Bezpečnostní záruku pro severní Itálii považoval pro jeho zemi za zbytečnou mezinárodní zátěž a prohlásil, že Londýn nepůjde do války, pokud se nebude jednat o národní čest či o obranu státu.⁴⁷⁴ Na druhou stranu Velká Británie nemohla připustit, aby orleánský režim narušil vídeňský systém a získal převahu v jižní Evropě. Rakousko bylo zárukou zachování statu quo, i když ideově si byly oba státy vzdáleny. Vizi britské politiky v Piemontu vyjádřil Palmerston v dopise Granvillovi: „*Nemůžeme stát na straně Rakouska za účelem potlačit liberální režim a udržet despotii, nemůžeme být ani na straně Francie v souboji, který přinese rozšíření jejího území. Musíme se držet stranou konfliktu, jak dlouho to jen půjde.*“⁴⁷⁵

Změna v Turíně nastala 17. dubna 1831, když zemřel Karel Felix a na trůn nastoupil Karel Albert. Svoji vládu zahájil několika menšími reformami, ovšem s nevalným účinkem. Hrozba povstání z piemontských ulic nezmizela, což jej přimělo k zajištění jednoznačných záruk z rakouské strany. Nakonec došlo 28. června 1831

---

⁴⁷² BARTLETT, Christopher John, *Great Britain and Sea Power 1815–1853*, Oxford 1963, s. 85.

⁴⁷³ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 204.

⁴⁷⁴ BOURNE, *Palmerston. The Early Years*, s. 366.

⁴⁷⁵ BELL, vol. I, s. 161.

k podepsání tajné vojenské smlouvy mezi Rakouskem a Piemontem. Signování smlouvy zůstalo v tajnosti, a to i před Londýnem. Neznamenal to však, že by Karel Albert zanevřel na dobré vztahy s ostrovní velmocí. Velká Británie pro něj byla stále garantem piemontské nezávislosti a její úloha ve Středozemním moři zůstávala klíčová.⁴⁷⁶

Reálná hrozba rakousko-francouzské války nakonec nevzešla z krize v Piemontu, ale z oblasti střední Itálie, konkrétně z Papežského státu. Papež Pius VIII. zemřel 30. listopadu 1830 ve věku 69 let, právě v období vrcholící belgické revoluce a počínajícího listopadového povstání. Konec vlády prorakouské hlavy církve povzbudil italské radikály k rozpoutání revolty uvnitř církevního státu.⁴⁷⁷ Volby nového papeže využila i Paříž, jež se snažila ovlivňovat konkláve k prosazení svého kandidáta.⁴⁷⁸ Metternich neměl potřebu do volby zasahovat, protože věřil, že Papežský stát bude vždy spoléhat na rakouskou podporu.⁴⁷⁹ Situace ve střední Itálii byla kritická. Církevní režim byl protkán korupcí a ovládán ultrakonzervativní skupinou duchovních zvanou zélanti.⁴⁸⁰ Moc v jednotlivých oblastech ležela v rukou místních správců a jediným regionem, kde měl papež rozsáhlou podporu, byl Řím. V tomto stavu rozhodovala konkláve tři měsíce, než zvolila nového papeže. Zdržení mělo pro církevní stát negativní důsledky. Dne 2. února 1831 byl novým papežem zvolen kardinál Bartolomeo Albreto Cappellari jako Řehoř XVI., ovšem již druhý den propuklo povstání v Modeně a Boloni, jež se dále rychle šířilo do Parmy a regionu Marche. Stav papežovy armády přinutil novou hlavu církve, aby se s oficiální žádostí o pomoc obrátila na Rakousko.⁴⁸¹

Paříž proti tomuto rozhodnutí intenzivně protestovala. Francouzský vyslanec v Římě Louis Pierre Bellocq hrozil odchodem v případě vstupu rakouských vojsk na území Papežského státu. Politika orleánské monarchie byla obdobná jako v Piemontu s tím rozdílem, že v otázce Papežského státu hrála roli spíše prestiž než expanzionistické ambice.⁴⁸² Cílem Francie bylo skoncovat s rakouskou dominancí na Apeninském poloostrově, a to i za cenu války. Sebástiani obviňoval Rakousko ze snahy ovládat italské teritorium. Pozice habsburské monarchie v Parmě a Modeně byla natolik

---

⁴⁷⁶ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 203.

⁴⁷⁷ BUSCHKŮHL, Matthias, *Great Britain and the Holy See 1746–1870*, Blackrock 1982, s. 71.

⁴⁷⁸ SUCHÁNEK, Drahomír, *Právo exklusivity při papežských volbách*, Praha, 2012, s. 104.

⁴⁷⁹ ŠEDIVÝ, *The Decline*, s. 48.

⁴⁸⁰ HALES, Edward Elton Young, *Revolution and Papacy 1769–1846*, London 1960, s. 262.

⁴⁸¹ SMITH, Denis Mack, *The Making of Italy 1796–1870*, New York 1968, s. 59.

⁴⁸² THAYER, s. 361.

silná, že vidina francouzského úspěchu byla prakticky nulová. Oblast církevního státu proto představovala ideální prostor pro možnou intervenci pařížské vlády.⁴⁸³

Metternich byl navzdory výhrůžkám připraven bránit rakouskou pozici v Itálii silou. Klíčovým bodem bylo bleskové potlačení revoluce v Papežském státě a zachování současného politického systému. Spojení oltáře a trůnu představovalo v kancléřových očích záruku zachování konzervativního pořádku. Pokud Francie sprádala komploty vůči Vídni, aby zdiskreditovala její postavení v celé Itálii, přišel Metternich s protiakcí – destabilizovat vratký orleánský režim. K tomu použil nepřímý vliv Napoleonova syna Napoleona Františka Josefa Karla, vévodu Zákupského, přezdívaného Orlík, který vyrůstal pod dohledem Františka I., na bonapartisty ve Francii.⁴⁸⁴ Ti by rádi viděli Orlíka jako panovníka na francouzském trůně. Tato skutečnost znejistila Ludvíka Filipa a přinutila ho zaujmout umírněný kurz, podpořit mír a zajistit si tak vnitropolitickou stabilitu.⁴⁸⁵ Po schůzce s francouzským králem ve Štrasburku vyličil württemberský panovník Vilém I. myšlenky Ludvíka Filipa: „*Jeho touha po zachování míru je zřejmá, současně nelze předvídat, do jakých extrémů bude zatažen problémy, kterými je denně obklopen a jež se každým dnem stupňují.*“⁴⁸⁶

Obavy francouzské panovníka o trůn ho přiměly k jmenování nové vlády pod Perierovým vedením.⁴⁸⁷ Nový předseda vlády okamžitě vyvrátil myšlenku francouzské vojenské intervence, čímž Metternichovi umožnil nastolit ve střední Itálii pořádek.⁴⁸⁸ Jediným proválečným členem kabinetu zůstal Sébastiani, ale po zásahu Ludvíka Filipa i on musel své názory mírnit. Návrat původní vlády v Parmě a Modeně proběhl ihned po vstupu rakouských jednotek na toto území. K uklidnění situace došlo následně i v Papežském státě. Rakouský kancléř kalkuloval s předpokladem, že čím rychleji bude celý zásah proveden, tím menší bude hrozba francouzské protiakce. Palmerston byl proti přítomnosti císařských jednotek ve střední Itálii a požadoval jejich okamžité stažení. Metternichovi sdělil, že v otázce války s Francií nebude Velká Británie Rakousku nakloněna a stejně tak nemůže ani očekávat pomoc Londýna v Papežském státě. Pro Metternicha byla ovšem tato fáze italské krize vítězstvím. Podařilo se mu

---

⁴⁸³ HALL, s. 67.

⁴⁸⁴ PALMER, s. 252.

⁴⁸⁵ PROTHERO, s. 136.

⁴⁸⁶ Cowley Palmerstonovi, Vídeň, 2. června 1831, TNA, FO 120/113.

⁴⁸⁷ POORE, Benjamin Perley, *The Rise and Fall of Louis Philippe, Ex-king of the French; Giving a History of the French Revolution, from its Commencement, in 1789*, Boston 1848, s. 210.

⁴⁸⁸ REINERMAN, *Metternich, the Powers*, s. 217.

uklidnit poměry, ač dočasně, a nastolit pořádek na poloostrově bez většího krveprolití.⁴⁸⁹

Jistotou jak uchovat nastolený řád v církevním státě, byla pro rakouského kancléře nevyhnutelnost přijetí administrativních reforem.⁴⁹⁰ Kníže byl jediným politikem, jenž dlouhodobě usiloval o prosazení reformních zákonů. Nelze tak v daném případě souhlasit s Websterem přisuzujícím zmíněnou snahu Palmerstonovi.⁴⁹¹ Pro tento účel měla být svolána konference velmocí, která by rozhodla o celkovém duchu reforem. Záměr svolat mezinárodní jednání vzešel z francouzské strany. Úmyslem bylo zachovat pomyslný vliv na poměry v církevním státě. Perierovy plány se ve skutečnosti vůbec netýkaly prosazování administrativních změn. Spíše mu šlo o získání hlasů francouzských voličů pro nadcházející volby.⁴⁹² Metternich ideu konference vítal. Mohl tím získat mezinárodní podporu pro papežův režim a zároveň prosadit nové zákony za pomoci všech velmocí. Odmítnutí konference by naopak znamenalo opětovnou hrozbu války a posílení francouzské proválečné kliky. Rakousko-francouzská spolupráce mohla obnovit papežovu autoritu bez ohrožení konzervativního režimu.⁴⁹³

V období jara 1831 se kancléř snažil získat v Londýně maximální oporu pro svou politiku. V polovině dubna 1831 dokonce žádal, aby byl navýšen počet britské flotily kotvící ve Středozemním moři.⁴⁹⁴ Palmerston v této době stále využíval východní mocnosti k tlaku na Francii během jednání Londýnské konference.⁴⁹⁵ Britská vláda byla v této době nakloněna rakouské převaze na Apeninském poloostrově a považovala ji za menší zlo než dominanci Francie.⁴⁹⁶ Ve znamení zdánlivě dobrých britsko-rakouských vztahů vyslala londýnská vláda na konferenci Brooka Taylora, neakreditovaného diplomata u církevního dvora, jenž vedl o tomto úkolu s Palmerstonem neoficiální korespondenci.⁴⁹⁷ Britský ministr reagoval na myšlenku konference takto: „*Ačkoli nejsou britské zájmy přímo ohroženy záležitostmi v Itálii, tak jako je tomu v jiných*

---

⁴⁸⁹ ŠEDIVÝ, *The Decline*, s. 52.

⁴⁹⁰ Metternich Esterházyemu, Vídeň, 2. dubna 1831, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 192.

⁴⁹¹ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 200.

⁴⁹² Chad Palmerstonovi, Berlín, 6. února 1832, TNA, FO 120/116.

⁴⁹³ RIEBEN, Hans, *Prinzipiengrundlage und Diplomatie in Metternichs Europapolitik 1815–1848*, Aarau 1942, s. 124.

⁴⁹⁴ Metternich Esterházyemu, Vídeň, 19. února 1831, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 192.

⁴⁹⁵ BULLEN, *Palmerston, Guizot*, s. 7.

⁴⁹⁶ REINERMAN, *Metternich, the Powers*, s. 216.

⁴⁹⁷ BUSCHKÜHL, s. 72.

*státech, nemůže být vláda Jeho Výsosti lhostejná ke vztahům mezi velmocemi, jež mohou ohrozit mír v Evropě. Z tohoto ohledu vláda Jeho Výsosti vyhověla žádosti francouzského a rakouské dvora a jmenovala Brooka Taylora s důvěrným vztahem k Římu, aby spolupracoval s ministry Rakouska a Francie v laskavém úsilí narovnat rozdíly, které nastaly mezi papežem a jeho poddanými.*⁴⁹⁸

Rakousko mělo svého diplomata v osobě hraběte Rudolfa von Lützowa. Nadto i francouzská volba diplomatického zástupce Ludvíka, hraběte de Sainte-Aulaira vzbudila v Metternichovi dojem zájmu na reformách. Ovšem v Londýně i Paříži spíše doufali, že jejich přítomnost na konferenci uspíší pobyt rakouské armády na území Papežského státu. I přesto, že byl Palmerston k rakouské politice podezřívavý, Cowley ho o Metternichových záměrech ubezpečoval: „*Jeho cílem byl mír a Vaše lordstvo může být ujištěno, že nic nebude učiněno touto vládou [Rakouskem] k tomu, aby byl narušen klid v Evropě.*“⁴⁹⁹ Osobu papeže Řehoře XVI. zastupoval ministr zahraničí kardinál Tommaso Bernetti.⁵⁰⁰ Hlava církevního státu měla později po svém boku dalšího zkušeného rádce, rakouského občana Giuseppeho Maira Sebregondiho, jenž byl papežovým hlavním poradcem.⁵⁰¹ Za Prusko se zúčastnil baron Christian Karl Josias von Bunsen. Rusko bylo v té době sice plně vázáno potlačením revoluce v Kongresovém Polsku, přesto do Říma delegovalo knížete Grigorije Grigorjeviče Gagarina.⁵⁰²

Působnost Taylora byla během konference značně limitována. Britská vláda odmítala poskytnout Papežskému státu mezinárodní záruky. Palmerston věřil ve stabilizaci situace za pomoci přijetí reforem, nikoli poskytnutím mezinárodních jistot.⁵⁰³ To byla vzhledem k francouzské agresivní politice mylná domněnka. Nedostatečné diplomatické zastoupení Londýna zapříčinilo Palmerstonův nedokonalý přehled o dění v Itálii. Získával zkreslené, často neúplné informace od ambasadorů z Vídně, Berlína či Paříže, což značně ovlivňovalo jejich objektivitu. Na prvním zasedání konference 13. dubna 1831 vystoupil Saint-Aulaire s návrhem nikoli administrativních reforem, nýbrž s žádostí o okamžité stažení rakouských jednotek z území církevního státu. Metternich

---

⁴⁹⁸ Palmerston Seymourovi, Londýn, 19. února 1831, TNA, FO 120/116.

⁴⁹⁹ Cowley Palmerstonovi, Vídeň, 5. dubna 1831, TNA, FO 120/113.

⁵⁰⁰ NIELSEN, Fredrik, *The History of Papacy in the XIXth Century*, London 1906, s. 61.

⁵⁰¹ REINERMAN, *Austria and the Papacy in the Age of Metternich*, vol. II, s. 51.

⁵⁰² Neumann Metternichovi, Londýn, 10. března 1831, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 196.

⁵⁰³ Granville Palmerstonovi, Vídeň, 4. dubna 1831, TNA, FO 120/114.

souhlasil s ústupem císařských vojáků, ovšem nikoli ze strachu z francouzské intervence, ale proto, aby tímto krokem podpořil Perierovu vládu. Vyhrocení situace by pravděpodobně vedlo k pádu francouzského kabinetu a nástupu nového, mnohem radikálnějšího, a to si samozřejmě Vídeň nepřála. K odchodu rakouské armády nakonec došlo během května roku 1831 a jediným místem, na kterém dále operovala, byla Bologna.⁵⁰⁴

Bunsen přišel 21. května 1831 s kompromisním návrhem potřebných reforem, jehož ústředním bodem byla sekularizace.⁵⁰⁵ Dále zde figurovala reforma soudnictví, začlenění laiků do administrativního aparátu a reorganizace místních samospráv.⁵⁰⁶ Francii stažení jednotek ani návrh pruského diplomata nestačily.⁵⁰⁷ Saint-Aulaire přišel s vlastním radikálním návrhem čítajícím amnestii pro všechny povstalce a odmítnutí poskytnutí mezinárodních garancí. František I. nakonec souhlasil i se stažením jednotek z Bologny, čemuž předcházela oficiální žádost Řehoře XVI.⁵⁰⁸ Během června 1831 skončila konference v církevním hlavním městě na mrtvém bodě. Francie svými požadavky hrála neustále na notu domácí veřejnosti. To se jí vyplatilo během července, kdy Perier obhájil svůj mandát. Cílem bylo dokázat existenci francouzského vlivu na poloostrově a možnost zasahovat do vnitřních poměrů církevního státu. Navzdory tomu nebylo toto období pro Metternicha pohromou. Pořádek v Papežském státě byl zachován, byť s určitou nejistotou. Rakousko si ponechalo výsadní postavení na území celé Itálie a dokázalo se přitom vyhnout celoevropské válce. Na obzoru se ovšem objevily nové problémy. Vliv pařížské vlády se projevil v posílení postavení správců jednotlivých Legací. Protireformní klika v Římě navíc začala získávat stále větší vliv. Přehnané požadavky Francie a britský nezájem na reformách způsobily, že během jednání nedošlo k žádnému pokroku. Potřeba administrativních změn se rakouskému kancléři jevila jako nezbytná. Reakční politika nebyla v tomto stadiu možná, protože by s jistotou vyprovokovala další povstání, proto se Metternich snažil o co nejrychlejší přijetí reforem.⁵⁰⁹

---

⁵⁰⁴ BERKELEY, George Fitz-Harding, *Italy in the Making 1815–1846*, Cambridge 1966, s. 119.

⁵⁰⁵ Text celého memoranda v: SMITH, Denis Mack, *The Making of Italy 1796–1870*, New York 1968, s. 65.

⁵⁰⁶ BUNSEN, Frances, *A Memoir of Baron Bunsen*, vol. II, London 1868, s. 534.

⁵⁰⁷ HALES, s. 270.

⁵⁰⁸ BERKELEY, s. 119.

⁵⁰⁹ ŠEDIVÝ, *The Decline*, s. 55.

Londýn Metternichovi nepomohl a nechal ho tlaku Francie čelit samotného. Pro Palmerstona byla otázka reforem, a vůbec Papežského státu jako takového, druhořadým problémem.⁵¹⁰ Během této doby byl plně zaměstnán problémy v Belgii a horšícími se vztahy s Ruskem. Nedostatečná informovanost a zprávy, které často čerpal pouze z britských novin, se projevily i na jeho vztahu k rakouskému kancléři.⁵¹¹ Britský ministr se domníval, že rakouský vliv v Římě je neomezený. Dokonce vinil Metternicha z odmítání reforem za účelem uchování mocenského vlivu monarchie.⁵¹² Jeho postoj k Vídni začal být v této době silně podezřívavý, nedůvěřivý a krajně opoziční. Nevěřil, že se Metternich ve skutečnosti snaží podpořit papeže v přijetí reforem, aby tak mohl stabilizovat poměry v zemi. Tyto skutečnosti ukazovaly na nevyhnutelnost další vážnější krize.⁵¹³

Přistoupení k politice síly nebylo pro habsburskou monarchii možné. Vstup dalších rakouských jednotek na italské území by již znamenal francouzskou odvetu. Navíc by přitom došlo k porušení mezinárodního práva, což si Metternich nepřál. Paradoxně tak zastával politiku neintervence zásadněji než Velká Británie a Francie. Výbojná politika Paříže způsobila větší stmelení italských států. De la Tour proto v únoru roku 1831 žádal opětovně Velkou Británii, aby se připojila k obranné smlouvě s Piemontem. Palmerston znovu odmítl, britský zásah byl tak v případě francouzské agrese nejistý. To samozřejmě povzbudilo Francii v jejím odhodlání. Piemont se proto logicky uchýlil ke spolupráci s Rakouskem. Britský ministr ustupoval v italských záležitostech Paříži v očekávání její podpory v otázce Belgie. Metternich byl přesvědčen církevní stát nadále chránit, kdežto Francie byla připravena a motivována v tom Rakousku zabránit.⁵¹⁴

Pořádek v církevním státě byl po odchodu rakouských jednotek znovu narušen. Místní samospráva odmítala platit Římu daně, docházelo k porušování papežových nařízení a platných zákonů. Papežský stát se na počátku roku 1832 opět ocitl v plamenech revoluce.⁵¹⁵ Jednou z příčin bylo selhání v oblasti přijímání politických reforem, což byl chronický problém zkostnatělého církevního systému. Snaha Řehoře

---

⁵¹⁰ SETON-WATSON, *Britain in Europe*, s. 173.

⁵¹¹ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 209.

⁵¹² Neumann Metternichovi, Londýn, 26. února 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 196.

⁵¹³ BOURNE, *Palmerston. The Early Years*, s. 366.

⁵¹⁴ REINERMAN, *Metternich, the Powers*, s. 218.

⁵¹⁵ GUEDALLA, s. 173.

XVI. o potlačení nepokojů vlastními silami ztroskotala během téhož měsíce, a proto byla vznesena oficiální žádost o rakouskou pomoc.⁵¹⁶ Generál Josef Václav Radecký z Radče zahájil operace rakouské armády 24. ledna 1832. Na mnoha místech byly jeho jednotky vřele vítány, což se pozitivně odrazilo na hladkém ukončení kampaně ještě před koncem měsíce.⁵¹⁷ Ve Francii se opět začínaly ozývat hlasy radikálů a docházelo k mobilizaci mas. Netrvalo tak dlouho a Perierova vláda musela jednat. Jedinou možnou kompenzací za rakouský zásah byla pro francouzského ministerského předsedu bezodkladná okupace Ancony.⁵¹⁸ Francouzský sbor vyrazil směrem k tomuto přístavu na Jadranu 7. února 1832.⁵¹⁹ Metternich, který nechtěl riskovat válku, radil papeži nepodnikat proti francouzské agresi žádné kroky. Přístav byl obsazen 23. února 1832 a nad městem zavlála vlajka s francouzskou trikolórou.⁵²⁰

Okupace Ancony aktivizovala britské veřejné mínění, které kritizovalo politiku svého ministra zahraničí. Palmerston dokonce francouzskou kampaň ve Středomoří podpořil. Doufal v zajištění většího vlivu liberálních mocností v této oblasti a zároveň v zesílení tlaku na Řehoře XVI. ohledně přijímání reforem. Dalším motivem jeho postupu byl rakouský odklad ratifikace zaručující belgickou nezávislost. Palmerston se tak domníval, že tímto krokem donutí Rakousko k jejímu urychlenému přijetí. Ve skutečnosti tak proti okupaci nečinil nic, přestože došlo k opětovnému porušení doktríny neintervence i mezinárodního práva. Metternich doufal v to, že francouzský zásah bude v očích londýnské vlády vnímán jako důkaz expanzivní politiky Paříže a zároveň jako ohrožení britského mocenského zájmu ve Středomoří.⁵²¹ Britský tisk a veřejnost stály proti Francii. Deník *The Courier* dokonce napsal, že „*okupace je porušením mezinárodních práv*“.⁵²² Palmerston vyjádřil v dopise Lambovi svůj názor na okupaci Ancony a přítomnost rakouských vojsk: „*Nemůže být tvrzeno, že by francouzská přítomnost v Anconě způsobila v této věci nějaké změny. Rakušané jsou v Římě stejnými cizinci, jako Francouzi v Anconě, a rady poskytované [papeži] St.*

---

⁵¹⁶ NIELSEN, s. 61.

⁵¹⁷ PESENDORFER, Franz, *Eiserne Krone und Doppeladler. Lombardo-Venetien 1814–1866*, Wien 1992, s. 177.

⁵¹⁸ Rakouská vojenská intervence byla uskutečněna tři dny před oficiální papežskou žádostí, což Francii přesvědčilo o legitimitě jejího vlastního zásahu proti Anconě.

⁵¹⁹ Chad Palmerstonovi, Berlín, 6. února 1832, TNA, FO 120/116.

⁵²⁰ K francouzské okupaci Ancony blíže v: ŠEDIVÝ, Miroslav, *Francouzská okupace Ancony (1832) a její ohlas v Evropě*. In: *Moderní dějiny* 24, 2016, 2, s. 73–95.

⁵²¹ Metternich Neumannovi, Vídeň, 9. března 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 196.

⁵²² *The Courier*, Londýn, 31. března 1832, přiloženo v dopise: Neumann Metternichovi, Londýn, 3. dubna 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 196.

Aulairer dnes s 1500 Francouzů v Anconě nejsou o nic víc násilným zásahem do papežových vnitřních záležitostí než rady poskytované Lützowem minulý rok, když bylo 20 000 Rakušanů v Legacích. ⁵²³

Ve skutečnosti francouzský zábor způsobil mezi mocnostmi šok. Paříž nejenže akci podnikla bez předchozího souhlasu legitimního panovníka, tedy papeže, ale učinila tak pouze pro utěšení protirakouských nálad francouzské veřejnosti.⁵²⁴ Motiv vlády Ludvíka Filipa zůstal stejný jako během krize v roce 1831, a to konkurovat Rakousku v italské oblasti.⁵²⁵ Oficiální záminkou byla podpora papežovy autority na území východního pobřeží církevního státu. Faktem bylo, že v těchto končinách žádné operace revolucionářů neprobíhaly. Způsob obsazení přístavu představoval spíše válečnou operaci než snahu o kooperaci s papežovými jednotkami.⁵²⁶ Francouzští vojáci později napadali papežovy příznivce a podporovali revolucionáře v jejich boji. Mluvit o pomoci z Paříže bylo tedy absurdní.⁵²⁷

Papežovy možnosti byly omezené a zbývalo mu tedy jen vložit naději do rakouských rukou. Pro Metternicha byla francouzská okupace jasným porušením nezávislosti církevního státu.⁵²⁸ Ve Vídni se ozývaly hlasy volající po válce s Francií. Mezi proválečně naladěnými osobnostmi byl dokonce i Kolowrat, jindy obhájce mírové politiky.⁵²⁹ Rakouský kancléř si však nepřál vstup monarchie do války a hledal diplomatické východisko. Svůj názor shrnul v rozpravě s francouzským velvyslancem ve Vídni Nicolasem-Josephem, markýzem Maisonem: *„V této věci proti Vám nevyhlásíme válku. Co učiníme je, že zdvojnásobíme naše úsilí ve prospěch pacifikace Papežského státu; to je výsledek, jehož si přejeme dosáhnout a ve snaze toto učinit si nenecháme cokoli stát v cestě.*“⁵³⁰ Upozornil mocnosti na porušení vídeňských úmluv z roku 1815 francouzským jednáním a žádal o co nejrychlejší stažení jejich jednotek z papežských Legací. Pro svá stanoviska získal snadno Rusko, protože car se neváhal připojit k čemukoli, co bylo proti Francii, kromě toho dřívější vítězství nad polskými

⁵²³ Palmerston Lambovi, Londýn, 19. dubna 1832, přiloženo v dopise: Metternich Neumannovi, Vídeň, 21. března 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 196.

⁵²⁴ SAUVIGNY, Guillaumede Bertier de, *Metternich*, Paris 1986, s. 454.

⁵²⁵ Chad Palmerstonovi, Berlín, 6. února 1832, TNA, FO 120/116.

⁵²⁶ ŠEDIVÝ, *The Decline*, s. 63.

⁵²⁷ HALL, s. 105.

⁵²⁸ Metternich Neumannovi, Vídeň, 9. března 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 196.

⁵²⁹ ŠEDIVÝ, *The Decline*, s. 65.

⁵³⁰ Rozhovor mezi Metternichem a Maisonem, Vídeň, 17. února 1831, METTERNICH- WINNEBURG, vol. V, s. 211.

revolucionáři mu nyní umožnilo aktivně vstoupit do případného ozbrojeného konfliktu mezi Vídní a Paříží. Stejně tak i Prusko, jehož poměry k západnímu sousedovi přetrvávaly ve vzájemné podezřívavosti. Získat Velkou Británii nebylo snadné. Palmerston nebyl nakloněn tomu, aby francouzská armáda zůstávala na papežově území po delší dobu, ale stejně tak ji vnímal jako nutnost, pokud zde bude operovat i rakouské vojsko. Věřil, že Metternichovým cílem bylo zbavit papeže zodpovědnosti za prosazení reformy.⁵³¹

Během března 1832 zaslal prostřednictvím Lamba do Vídně dopis, v němž vyjasňoval své postoje k Francii a Rakousku. Zpráva informovala o úsilí Velké Británie zachovat mír a zabránit konfliktu mezi habsburskou monarchií a Francií, který by přirozeně vedl k rozpoutání celoevropské války. Londýn se snažil Paříž držet na uzdě, aby nedošlo k rozpoutání všeobecné války, o kterou Velká Británie nestála.⁵³² Ostrovní politika údajně nebyla zaměřena proti východním mocnostem a Rakousko nebylo „evropskou konzervativní velmocí, která je centrem odporu všech násilných pokusů ze západu či východu, [ale] bariérou, na které závisí rovnováha sil, a my si přejeme, aby její síla a zdroje zůstaly nezmenšené“.⁵³³ Veřejně ovšem Palmerston vystupoval jako obhájce francouzské politiky. V Dolní sněmovně pronesl názor, že panovník žádající o mezinárodní pomoc, nemůže zároveň vznášet nároky na vlastní politickou nezávislost.⁵³⁴ Svými prohlášeními se tak definitivně přidal na stranu Francie.⁵³⁵

Řehoř XVI. mezitím hledal východisko ze svízelné situace a přistoupil k překvapivému kroku, kdy 16. dubna 1832 schválil francouzský zábor Ancony a legitimizoval pobyt jejích vojáků.⁵³⁶ To mělo za následek prodloužení pobytu rakouské armády ve střední Itálii. I když Metternich plánoval její rychlejší návrat, bylo nyní stažení obou ozbrojených sil na sobě vzájemně závislé.⁵³⁷ Přistoupení k francouzským požadavkům mělo vliv i na politiku ostatních italských států. Piemont zahájil rozsáhlé zbrojení a vláda veřejně vystupovala s kritikou Rakouska i Velké Británie. U prvně

---

⁵³¹ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 212.

⁵³² Palmerston byl toho názoru, že britská kooperace s Francií povede zároveň k lepší kontrole politiky Paříže. SOUTHGATE, s. 70.

⁵³³ Palmerston Lambovi, Londýn, 19. dubna 1832, přiloženo v dopise: Metternich Neumannovi, Vídeň, 21. března 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 196.

⁵³⁴ ŠEDIVÝ, *The Decline*, s. 68.

⁵³⁵ Metternich Wessenbergovi, Vídeň, 21. března 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 200.

⁵³⁶ VIDAL, César Louis-Philippe, *Metternich et la Crise Italienne de 1831–1832*, Paris 1931, s. 237.

⁵³⁷ Metternich Neumannovi, Vídeň, 8. dubna 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 199.

zmíněného především kvůli jeho umírněnosti a u druhého pro nadbíhání Francii. I další státy se cítily mnohem méně chráněny, protože si nemohly být jisty, zda případná agrese vůči jejich zemi zůstane rovněž bez odezvy. Ancona tak měla dalekosáhlejší dopad než jen v rámci krize v Papežském státě v roce 1831.⁵³⁸

Metternich se snažil prostřednictvím Neumanna přesvědčit Palmerstona o zaujetí odlišného postoje v otázce Papežského státu: „*Naléhavě žádáme britskou vládu, aby se nenechala svést z cesty při zvažování této trnité a závažné otázky a nestraničila italským liberálům.*“⁵³⁹ Souběžně s tím naléhal na Řehoře XVI. ohledně přijímání reforem, protože to bylo jediné možné východisko pro stažení francouzské armády.⁵⁴⁰ Britský ministr se ovšem pokusil využít rakousko-francouzských rozporů a rozhodl se do Říma delegovat velvyslance ve Florencii George Hamiltona Seymoura, aby zde hájil ostrovní zájmy na reformách. Představy Palmerstona se odvíjely od názorů italských exulantů a skládaly se ze čtyř hlavních bodů: státní rada by měla být volena a mít plný vliv na lokální záležitosti, měla být revidována občanská garda, zvolení kandidáti koncilu by měli zasedat ve státní radě a ovlivňovat přijímání zákonů a dohlížet nad státními financemi, Legace by měly získat širokou autonomii.⁵⁴¹

Palmerstonovy požadavky byly pro Metternicha nepřijatelné.⁵⁴² Vyslal proto Sebregondiho, aby naléhal na papežova ministra zahraničí kardinála Giuseppe Albaniho a získal souhlas s Vídní navrhovanými reformami. Jeho rady zůstaly bez odezvy. Rakouský kancléř spatřoval v Albanim hlavní příčinu stagnace a začal usilovat o jeho odvolání. Toho také dosáhl 11. června 1832. Sebregondimu se rovněž podařilo zajistit svolání koncilů, jejichž úkolem bylo přijmout nová reformní opatření. I v tomto případě však byly koncily obsazovány konzervativními klerikály, nepřátelskými vůči jakékoli změně.⁵⁴³ Proto na nich nebylo dosaženo téměř ničeho. Metternich přesto nabádal svého zplnomocněnce k udržení koncilů, neboť jejich existenci považoval za zásadní. Kromě toho Sebregondi předkládal návrhy na sekularizaci a reformy financí a

---

⁵³⁸ VIDAL, s. 239.

⁵³⁹ Metternich Neumannovi, Vídeň, 21. března 1832, AT-OeStA/HHStA StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 199.

⁵⁴⁰ Metternich Lützowovi, Vídeň, 21. dubna 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 199; METTERNICH- WINNEBURG, vol. V, s. 231.

⁵⁴¹ REINERMAN, Alan J., *An Unnatural "Natural Alliance". Metternich, Palmerston and the Reform of the Papal States 1831–1832.* In: *The International History Review* 10, 1988, 4, s. 549.

⁵⁴² PARRY, Jonathan, *The Politics of Patriotism. English Liberalism, National Identity and Europe 1830–1866,* Cambridge 2006, s. 147.

⁵⁴³ ŠEDIVÝ, *The Decline,* s. 56.

armády. K tomu se podařilo získat i Řehoře XVI., on sám byl ovšem politicky limitován. Hlavní slovo ve vnitropolitických záležitostech měli zélanti, zarytě odmítající veškeré liberální změny.⁵⁴⁴ Trefně se k vnitřním poměrům Papežského států vyjádřil papežský nuncius monsignore Cappaccini: „*Pochybuji, zdali je možné z vaší strany udělat cokoli dobrého pro naše záležitosti. Náš systém je natolik zkorumpovaný, nečtnosti, které vyrostly ve všech odvětvích, jsou natolik zakořeněné, že je nemožné je vykořenit. Naše struktury jsou všeobecně zkorumpované, náš finanční systém žalostný, naše psychická síla (síla nemateriální) je pryč, naše morální síla stěží existující, názory jsou proti nám. Zkrátka nevidím žádný prospěch pro tuto zemi.*“⁵⁴⁵

Instrukce Londýna na obnovené konferenci spočívaly hlavně v dosažení sekularizace papežovy administrativy a volbě zástupců do římské rady. Metternich se snažil britským požadavkům maximálně oponovat. Návrh na volbu zástupců do rady by vedl k růstu vlivu liberálů na politiku církevního státu, což by nakonec mířilo k oslabení papežovy moci a následnému konci jeho vlády.⁵⁴⁶ Případná autonomie Legací by nepřiměřeně oslabil papežovu kontrolu nad severní částí jeho státu, případně dokonce vedla k jejímu úplnému odtržení a nastolení liberálního režimu. Pro rakouského kancléře byl britský přístup k pokroku v Papežském státě nepřijatelný, zvláště když francouzská přítomnost v Anconě a současně dalekosáhlost britských požadavků na reformy nevyhnutelně vyvolaly odpor v Římě vůči jakýmkoliv změnám, a to i těm umírněným, ke kterým vyzývalo Rakousko.⁵⁴⁷

Snaha o dosažení společné britsko-rakouské spolupráce byla nereálná. Návrhy Londýna přímo ohrožovaly pozici Vídně na poloostrově, čemuž Palmerston nevěnoval přílišnou pozornost. Přehlížel přitom fakt, že narušení postavení habsburské monarchie zákonitě směřovalo k oslabení rovnováhy sil na kontinentu. Z opačného úhlu pohledu se jevil jako správný Palmerstonův předpoklad, kdy pouze uspokojení liberální opozice mohlo vést k uklidnění poměrů ve střední Itálii. Nicméně z dlouhodobého hlediska byla přesná Metternichova úvaha o tom, že ústupky liberálům povedou v konečném důsledku k pádu církevní vlády a ke konci rakouské převahy na poloostrově.⁵⁴⁸ To bylo také příčinou, proč rakouský kancléř nemohl opustit dosavadní směr své politiky vůči

---

⁵⁴⁴ REINERMAN, *Austria and the Papacy in the Age of Metternich*, vol. II, s. 2.

⁵⁴⁵ Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 20 června 1832, TNA, FO 120/119.

⁵⁴⁶ REINERMAN, *An Unnatural*, s. 550.

⁵⁴⁷ REINERMAN, *Austria and the Papacy in the Age of Metternich*, vol. II, s. 147.

⁵⁴⁸ REINERMAN, *An Unnatural*, s. 550.

Papežskému státu i za cenu možné války s Francií. Z tohoto důvodu se jevílo jako správné vyhovět rakouskému kurzu, obzvláště když nebyly přímo ohroženy britské zájmy. Palmerston však nechtěl ze své pozice ustoupit. Podobně jako Perier ve Francii i on musel hrát s vnitropolitickou kartou, zvláště v citlivé době jednání o volební reformě.⁵⁴⁹

O Seymourových omezených možnostech v Římě nebylo pochyb. Řehoř XVI. by si sotva nechal diktovat podmínky od zástupce protestantské mocnosti. Proto v dubnu roku 1832 zaslal britský zástupce do Londýna nótu, v níž prohlašoval postup své vlády za neuskutečnitelný, pokud nebude dosaženo spolupráce s Rakouskem. To Palmerstona jen povzbudilo v jeho úsilí více tlačit na podunajskou monarchii. Pouze podmínky stanovené Velkou Británií byly dle jeho názoru schopny zajistit mír, a pokud Rakousko nebude usilovat o jejich splnění, bude tím na sebe vrhat podezření o jeho pravém úmyslu: anektovat Papežský stát.⁵⁵⁰ Metternich ve zprávách ujišťoval britského ministra o společném cíli, jímž mělo být uklidnění poměrů v církevním státě, nikoli rakouská snaha o expanzivní politiku.⁵⁵¹ Tyto výzvy nechaly Palmerstona opět chladným. Když se ke všemu dozvěděl o rakouském zájmu ratifikovat smlouvu z 15. listopadu 1831 ohledně uspořádání Belgie až po ruském podpisu, zaujal ve vztahu k Vídní mnohem ostřejší stanovisko.⁵⁵²

Metternichovy argumenty se znovu týkaly potřeby společné spolupráce proti Francii a nebezpečí skrývajícím se v choutkách Paříže po dobovačné politice. Schválení reform bylo pevně spjato s odchodem orleánské armády, až poté bylo možné papeže přinutit k zahájení administrativních změn. Dne 10. května 1832 odeslal další depeši týkající se britsko-rakouské spolupráce, ve které hovořil o tom, že společné zájmy z nich činily přirozené spojence. Jako ústupek vydal prohlášení o prosazení přijetí všech Bunsenových požadavků z roku 1831, včetně vlastní samosprávy pro Legace, reformy administrativy, policie, nové daňové politiky a zrušení cenzury. Tímto krokem chtěl Velké Británii dokázat rakouskou snahu o přijetí reform.⁵⁵³ Palmerston

---

⁵⁴⁹ SOUTHGATE, s. 48

⁵⁵⁰ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 215.

⁵⁵¹ Metternich Wessenbergovi, Vídeň, 21. března 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 200.

⁵⁵² WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 211.

⁵⁵³ REINERMAN, *An Unnatural*, s. 554.

jeho návrh smetl ze stolu. Jediným východiskem ze zoufalé situace papeže bylo podle něj bezodkladné přijetí všech britských podmínek.⁵⁵⁴

Zoufalá situace na konferenci v Římě vedla k izolaci Seymoura, který požádal v červnu 1832 o své stažení.⁵⁵⁵ V dopise do Londýna napsal: „*Dveře Vatikánu jsou zavřené a klíč je ve Vídni.*“⁵⁵⁶ Palmerston mu vyhověl a využil této příležitosti, aby znovu obvinil Rakousko z podněcování Řehoře XVI. k odporu vůči reformám.⁵⁵⁷ Metternich během července stále nevzdával naději, že se mu podaří jeho politiku u britské vlády obhájit. Toto očekávání se brzy rozplynulo, zvláště poté, co Seymour na ostrovech pokračoval v kritice Rakouska a Papežského státu.⁵⁵⁸

Roztržka mezi Velkou Británií a Rakouskem se během podzimu 1832 dostala na veřejnost a na ostrovech způsobila senzaci.⁵⁵⁹ Seymourova diplomatická korespondence s Lützowem se objevila v britských novinách a ovlivnila veřejné mínění v jeho postoji vůči Rakousku. *The Times* otiskl následující slova: „*Pan Seymour byl nucen opustit Řím a stáhnout se zpět do Florencie, protože (krátce shrneme důvod) papež ztratil důvěru svých poddaných a (pod ochranou rakouských bajonetů) zanechal nenaplněné memorandum, jež mu předložilo pět velmocí, v němž (alespoň zdárně) ve shodě nabádaly k přijetí opatření, jež zajistí klid v Papežském státě a která byla pro britskou vládu spravedlivá a rozumná.*“⁵⁶⁰ Kritika Rakouska dodala na Apeninském poloostrově sebevědomí liberálům, spatřujícím v severním sousedovi a papeži své úhlavní nepřátele. Částečnou satisfakci pocíťovali i emigranti na ostrovech.⁵⁶¹

V Palmerstonově postoji lze spatřit velké nepochopení rakouské politiky v Itálii. To bylo způsobeno jednak výše zmíněným nedostatečným diplomatickým zastoupením v Papežském státě, ale současně i určitou ignorací zájmů vídeňské diplomacie odvíjejících se od geopolitické polohy monarchie.⁵⁶² Výsledkem bylo zhoršení vztahů mezi oběma mocnostmi, i přes opakovanou snahu rakouského kancléře o vzájemnou

---

⁵⁵⁴ BELL, vol. I, s. 163.

⁵⁵⁵ Zpráva Seymoura zástupcům Rakouska a Francie, Řím, 19. září 1832, TNA, FO 120/116.

⁵⁵⁶ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 214.

⁵⁵⁷ Neumann Metternichovi, Londýn, 13. července 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 197.

⁵⁵⁸ BERKELEY, s. 124.

⁵⁵⁹ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 219.

⁵⁶⁰ *The Times*, 10. listopadu 1832, TNA, FO 120/116.

⁵⁶¹ Neumann Metternichovi, Londýn, 17. listopadu 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 199.

⁵⁶² Neumann Metternichovi, Londýn, 13. července 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 197.

spolupráci. Metternich z úniku informací vinil Palmerstona. Domníval se, že jeho cílem bylo podkopat rakouskou pozici na Apeninském poloostrově. Britský ministr se za únik informací v soukromém dopise Metternichovi omluvil.⁵⁶³ Dle Webstera Palmerston neměl žádný motiv k tomu, aby publikoval Seymourovy dopisy. Možnost implementace reform se zdála být zmařena, stejně jako vidina britsko-rakouské spolupráce.⁵⁶⁴

Britský postoj v otázce Itálie ovlivnil i Metternichův pohled na liberální mocnosti jako takové. Jestliže Palmerston pociťoval vůči rakouskému kancléři nedůvěru, stejné pocity choval i kníže vůči jeho osobě. Věřil, že britské diplomacii šlo více o prosazování liberalismu a národních cílů než o zachování rovnováhy sil. Z mezinárodního pohledu tak italské záležitosti vnesly nedůvěru mezi oba státy, kdy pro Velkou Británii bylo konzervativní a reakcionářské Rakousko nedůvěryhodným partnerem a samotný Metternich pak lhářem snažícím se za všech okolností prosazovat vlastní protireformní politiku. Pro rakouského kancléře byla naopak ostrovní velmoc státem ohrožujícím mocenské zájmy monarchie, a proto byl nucen se začít více orientovat na své východní sousedy, zejména na Rusko, což byla z mezinárodního hlediska přirozená volba. Pro Metternicha byly události let 1830–1832 zkušeností, v jejímž důsledku si uvědomoval, že není možné získat britskou podporu ani v jiných důležitých záležitostech mezinárodní politiky. Jeho jedinou nadějí byl pád liberální vlády a nastolení konzervativního kurzu, stejně jako před rokem 1830.⁵⁶⁵

Metternich, tradičně označován za reakcionáře, byl během krize v letech 1830–1832 ve skutečnosti hybnou silou proreformní politiky. Jako jediný z představitelů mezinárodní diplomacie usiloval o střízlivé apolitické změny, jež by našly souhlas papeže a současně vedly ke zlepšení situace v jeho státě. Přestože jeho politika vycházela spíše z osvícenských než liberálních idejí, byly jeho návrhy postaveny na racionálním a konstruktivním základě. Plánu administrativních reform navíc sloužila jako příklad fungující lombardsko-benátská správa. Veškeré úsilí rakouského kancléře nicméně naráželo na všudypřítomnou opozici. Z mezinárodněpolitického hlediska byly hlavním soupeřem Rakouska nejprve Francie a posléze Velká Británie. Palmerston se snažil prosadit vlastní návrhy, stěží však aplikovatelné na italské poměry. Neznalost situace na Apeninském poloostrově nakonec

---

⁵⁶³ Palmerston Lambovi, Londýn, 4. ledna 1833, TNA, FO 120/116.

⁵⁶⁴ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 219.

⁵⁶⁵ SEWARD, s. 224.

způsobila zbytečnou, a především kontraproduktivní eskalaci napětí ve vztazích mezi Velkou Británií a Rakouskem a v neposlední řadě i mezi mocnostmi a Papežským státem. K odporu papeže a jeho suity vůči vměšování cizích států do záležitostí jeho státu pak výrazně přispěla okupace Ancony, otevřeně schvalovaná vládou v Londýně. Neschopnost velmocí dospět ke shodě a současně nepřekonatelné oponování papeže, a především zélanťů znemožnilo prosazení reformního kurzu. Negativní důsledky postihly z dlouhodobého hlediska jak samotný Papežský stát, ve kterém postupně rostla nespokojenost s vládou v Římě, tak i Rakousko, jež si sice zachovalo i po roce 1832 značný vliv na Apeninském poloostrově, ale současně zde získalo pověst arcinepřítele kýžené modernizace.

Italský prostor měl z mezinárodněpolitického hlediska po roce 1833 pro Velkou Británii vedlejší význam. Do popředí londýnské diplomacie se dostal až v roce 1840 vlivem hospodářských rozporů s Královstvím obojí Sicílie. Počátek konfliktu je datován do roku 1838, kdy Francie získala na úkor Velké Británie kontrolu nad vývozem sicilské síry. Panovník království Ferdinand II. chtěl získat peníze z prodeje této suroviny a doufal, že udělením monopolu Francii získá na oplátku finance na rozšíření infrastruktury.⁵⁶⁶ To se dotklo britských kupců, protože produkt byl důležitou komoditou pro výrobu britského zboží. Palmerston se proti smlouvě ohradil a namítal, že škodí komerčním zájmům Londýna a porušuje britsko-sicilskou obchodní smlouvu z roku 1816. Dožadoval se, aby Ferdinand II. dohodu zrušil a potvrdil výjimečný komerční status kupcům Jeho Veličenstva.⁵⁶⁷ V této souvislosti je třeba zdůraznit, že Velká Británie a Francie byly v této době součástí Aliance čtyř, jejímž cílem byla spolupráce západních velmocí na mezinárodní úrovni. Britský ministr vyvíjel na jihoitalské království nátlak, aby akceptovalo jeho požadavky. Ve skutečnosti ze strany Ferdinanda II. nedošlo k žádnému porušení evropského práva, s čímž souhlasil i Metternich. Rakouský kancléř považoval tyto kroky za intervenci do vnitřních poměrů slabšího státu. Habsburská monarchie byla s Královstvím obojí Sicílie dynasticky spojena a měla uzavřenu defenzivní alianci.⁵⁶⁸

---

⁵⁶⁶ ŠEDIVÝ, Miroslav, *Britsko-neapolská válka o síru z roku 1840 a její evropská dimenze*. In: *Historica Olomoucensia* 50, 2016, s. 89.

⁵⁶⁷ ŠEDIVÝ, Miroslav, *Italy in the European States System of the Pre-March Period. Some Reflections*. In: *West Bohemian Historical Review* 5, 2015, 2, s. 83.

⁵⁶⁸ ŠEDIVÝ, *Crisis Among the Great Powers*, s. 108.

Ferdinand II. se tvrdě bránil osočování ze strany Londýna a namítal, že nedošlo k žádnému porušení smlouvy mezi ním a Velkou Británií. Tato tvrzení byla následně stvrzena i předními londýnskými právníky, což prokázalo naprosto legální chování ze strany Sicilanů. Palmerston se s tímto stavem odmítl smířit a domáhal se anulování smlouvy. V sázce byla kromě hospodářských zájmů i britská dominance ve Středozezemním moři narážející na silnou francouzskou konkurenci počínající v alžírském tažení a eskalující ve druhé východní krizi. Čelíc možným potížím jak ze strany Francie v případě zrušení smlouvy či Velké Británie v případě požadovaného odškodnění za porušení dohody z roku 1816, musel Ferdinand II. hrát o čas a lavírovat mezi oběma velmocemi.⁵⁶⁹

Palmerstonovi došla na jaře roku 1840 trpělivost a vydal ultimátum: pokud nedojde k anulaci smlouvy, britská eskadra dostane rozkaz zajímat neapolské obchodní lodě. Navzdory těmto výhrůžkám panovník Království obojí Sicílie odmítl a začal s přípravami na válku. Operace královského námořnictva začaly v dubnu 1840, kdy bez předchozího vyhlášení války došlo k zadržení neapolských obchodních lodí u břehů Malty.⁵⁷⁰ Palmerston hájil své kroky chráněním britských hospodářských zájmů, použil tedy stejnou argumentaci, jako Polignacova vláda v případě zásahu proti Alžírsku. Z mezinárodněpolitické perspektivy však došlo z jeho strany k dalšímu porušení doktríny neintervence a především státního práva.⁵⁷¹

Ferdinandovou nevýhodou byla ovšem jeho politická nespolehlivost a nepopulární správa státu v očích velmocí i samotných Sicilanů.⁵⁷² Proto když přišel s žádostí o podporu, odmítlo ho nejen Rusko, ale i Prusko. Metternich sdílel stejná podezření vůči panovníkovi Království obojí Sicílie jako zbylé východní mocnosti a podporu rovněž neposkytl. Primárním pro něj zůstávalo soustředění se na otázky Blízkého východu v souvislosti s eskalující orientální krizí. Otázka jižní Itálie byla tedy z diplomatického hlediska druhořadým problémem.⁵⁷³ S tím v případě rakouské oficiální podpory souvisel druhý aspekt tohoto problému, jímž byla pravděpodobná, avšak nežádoucí

---

⁵⁶⁹ ŠEDIVÝ, *Crisis Among the Great Powers*, s. 110.

⁵⁷⁰ ŠEDIVÝ, *Britsko-neapolská válka o síru*, s. 91.

⁵⁷¹ ŠEDIVÝ, *Italy in the European States System*, s. 84.

⁵⁷² JUDD, *Palmerston*, s. 62.

⁵⁷³ ŠEDIVÝ, *Crisis Among the Great Powers*, s. 111.

válka s Velkou Británií. Další neméně důležitá hrozba spočívala v možném vypuknutí revoluce a jejím rozšíření do zbylých států Apeninského poloostrova.⁵⁷⁴

Rakouský kancléř proto radil Ferdinandu II., aby s Velkou Británií našel kompromis i za cenu ústupků, protože z jeho pohledu bylo v sázce mnohem více než jen sicilská prestiž. Jeho zájmem bylo uklidnit situaci, zachovat mír a plně přesunout diplomacii Vídně směrem ke Konstantinopoli. Ve snaze o zprostředkování se obrátil na Lamba, aby tuto snahu tlumočil do Londýna. Palmerston však tento návrh neakceptoval a naopak souhlasil se stejnou nabídkou, která mu přišla z Paříže.⁵⁷⁵ Metternich považoval francouzské zprostředkování za hrozbu pro Apeninský poloostrov, měl na paměti opakování událostí roku 1832. Jeho protesty ovšem nenalezly v Londýně pochopení, a proto mu nezbývalo nic jiného než francouzský postup akceptovat.⁵⁷⁶

Výsledkem následujících jednání byla v červenci roku 1840 abolicie smlouvy a finanční kompenzace pro Británii i Francii. Válka o síru tak po třech měsících dosáhla konce, jehož naprostým vítězem byla Velká Británie. Na opačné straně kromě Království obojí Sicílie stálo i Rakousko, jež ztratilo svůj politický vliv na úkor Francie. Tento Palmerstonův diplomatický triumf byl dosažen za cenu porušení doktríny neintervence, a dokonce mezinárodního práva. Nejenže Ferdinand II. jednal v naprosté právní shodě, ale ani neporušil smlouvy z roku 1816. Z mezinárodněpolitického hlediska byl tento konflikt ukázkou agresivní politiky Velké Británie vůči slabšímu státu. Kde končila diplomacie, nastupovalo britské námořnictvo. V kontrastu k tomuto chování stojí Palmerstonova na oko proklamovaná teze o soudržnosti a mocenské spolupráci v Evropě.⁵⁷⁷

---

⁵⁷⁴ ŠEDIVÝ, *Britsko-neapolská válka o síru*, s. 92.

⁵⁷⁵ V této době již baron Beauvale.

⁵⁷⁶ ŠEDIVÝ, *Italy in the European States System*, s. 86.

⁵⁷⁷ ŠEDIVÝ, *Crisis Among the Great Powers*, s. 120.

6 Východní otázka a první osmansko-egyptský konflikt

Když v roce 1830 nastupoval Palmerston do křesla ministra zahraničí Velké Británie, byla Osmanská říše v Evropě všeobecně považována za slábnoucí mocnost. Její ohromné území se přesto nadále rozprostíralo od Balkánu až po Mezopotámii a od Arabského poloostrova k Alžírsku. Ve skutečnosti byla panovnickova moc v některých provinciích takřka nepatrná.⁵⁷⁸ Vládu v daných oblastech vykonávali místní hodnostáři nedbající nařízení z Konstantinopole. Během řecké války za nezávislost byla Evropa zděšena zprávami o turecké brutalitě vůči křesťanům a zkorumpovaném režimu sultanátu. Slabá osmanská armáda byla snadno poražena Ruskem ve válce v letech 1828–1829 a zdaleka se netěšila dobré pověsti. Carovi se naopak podařilo Drinopolským mírem z roku 1829 rozšířit území ruského impéria a zajistit si rozhodující postavení v Černém moři. Celkový obraz Osmanské říše v Evropě byl tak spíše negativní.⁵⁷⁹

Kromě tradiční hrozby ze severu musel sultán Mahmut II. na počátku 30. let 19. století počítat i s konkurencí v podobě místodržícího Egypta Muhammada Alího. Tento bývalý albánský obchodník s tabákem dokázal učinit řadou hospodářských, správních a vojenských reforem ze severoafrické provincie prosperující stát.⁵⁸⁰ Pozice Muhammada Alího byla natolik silná, že i když byl formálně sultánovým vazalem, k odstoupení z funkce ho mohl Mahmut II. donutit pouze silou.⁵⁸¹ Stávající status quo nahrál tomu, aby sultán použil egyptskou armádu při potlačení řeckého povstání.⁵⁸² Po porážce v bitvě u Navarina v roce 1827 a následné evakuaci jednotek se Muhammad Alí soustředil na rekonstrukci armády a stál stranou rusko-turecké války.⁵⁸³

Účast svých sil na tažení proti Řekům podmínil uložením Sýrie pod jeho přímou správu. Mahmut II. tomuto požadavku nevyhověl a jako kompenzaci mu nabídl Krétu. Egyptský místodržící nebyl ostrovem ve Středoziemním moři uspokojen, a proto v roce 1830 vznesl opětovný nárok na Sýrii. Když mu byla doručena stejná odpověď jako v předchozím případě, rozhodl se pro vojenské řešení sporu. Pro tento účel vyslal na

---

⁵⁷⁸ PRIESTLEY, Herbert Ingram, *France Overseas. A Study of Modern Imperialism*, New York 1938, s. 30.

⁵⁷⁹ RODKEY, Stanley Frederick, *Lord Palmerston and the Rejuvenation of Turkey, 1830–1841*. In: *The Journal of Modern History* 1, 1929, 4, s. 570.

⁵⁸⁰ CRAIG, s. 38.

⁵⁸¹ MARRIOTT, John Arthur Ransome, *The Eastern Question. An Historical Study in European Diplomacy*, Oxford 1917, s. 207.

⁵⁸² JELAVICH, Barbara, *Russia and the Formation of the Romanian National State 1821–1878*, Cambridge 1984, s. 34.

⁵⁸³ BAUMGART, s. 294.

území Libanonu armádu vedenou svým synem, výborným stratégem, Ibrahímem Pašou.⁵⁸⁴

Palmerston blížící se válce na východě věnoval pramalou pozornost. Jeho pohled na blízkovýchodní politiku byl čistě canningovský. Primárním zájmem bylo dosáhnout prosperujícího a samostatného Řecka, jež by zůstalo stranou ruského vlivu.⁵⁸⁵ S tímto úkolem v roce 1831 delegoval do Konstantinopole Stratforda Canninga, odborníka na osmanské záležitosti.⁵⁸⁶ S výsledky jednání trvajících přes 18 měsíců nebyl Palmerston spokojen. Volbu Otty Bavorského na řecký trůn považoval za chybu, pouhou výměnu jednoho tyрана za jiného.⁵⁸⁷ Jednání o Řecku ovlivnilo i Palmerstonův přístup k Východní otázce jako takové.⁵⁸⁸ V jeho pohledu se Osmanská říše měla brzy „rozpadnout na kousky“,⁵⁸⁹ což však bylo v rozporu s tradičním zájmem britské zahraniční politiky na přetrvání sultánovy říše jako základního kamene rovnováhy sil v Evropě. Žádná jiná mocnost nemohla ovládat černomořské úžiny, vitální interes pro zachování uvedené rovnováhy, než Osmanská říše. Na tento fakt intenzivně upozorňoval z Konstantinopole i Stratford Canning.⁵⁹⁰ Palmerston tyto zprávy první dva roky výkonu své funkce přehlížel.⁵⁹¹ Teprve v roce 1833 začal přehodnocovat svůj postoj k celému problému a uvědomovat si důležitost situace. Důsledky rezervovaného přístupu britského ministra měly být pro diplomacii Londýna do budoucna velmi citelné.⁵⁹²

Dokonce ani na Ballhausplatzu se zpočátku nedostávalo Ibrahímově vpádu do Sýrie větší pozornosti. Vztahy mezi Rakouskem a Egyptem byly před rokem 1831 na dobré úrovni. Na začátku 20. let 19. století byla Vídeň vůči Muhammadu Alímu krajně podezřívavá a spatřovala v něm nového Aliho Pašu z Janiny.⁵⁹³ Po egyptské vojenské pomoci na Peloponésském poloostrově se rakouské pochyby rozplynuly, a i proto se

---

⁵⁸⁴ SAUVIGNY, s. 464.

⁵⁸⁵ ENGEL-JANOSI, Friedrich, *Geschichte auf dem Ballhausplatz. Essays zur österreichischen Außenpolitik 1830–1945*, Graz 1963, s. 33.

⁵⁸⁶ HOLLAND, Thomas Erskine, *The European Concert in the Eastern Question*, Oxford 1885, s. 19.

⁵⁸⁷ BOURNE, Palmerston. *The Early Years*, s. 374.

⁵⁸⁸ LEVANDIS, John, *The Greek Foreign Debt and the Great Powers 1821–1898*, New York 1944, s. 43.

⁵⁸⁹ BOURNE, Palmerston. *The Early Years*, s. 375.

⁵⁹⁰ RODKEY, Lord Palmerston, s. 571.

⁵⁹¹ LANE-POOLE, Stanley (ed.), *The Life of the Right Honourable Stratford de Redcliffe from his Memoirs and Private and Official Papers*, vol. I, London 1888, s. 507.

⁵⁹² BAKER, R. L., *Palmerston and the Treaty of Unkiar Skelessi*. In: *English Historical Review* 43, 1928, 169, s. 85.

⁵⁹³ Ali Paša byl guvernérem Janiny a svojí mocí a téměř nezávislou politikou na Konstantinopoli byl trnem v oku Mahmudovi II., který proti němu vedl vojenské tažení v letech 1820–1822.

prvotním zprávám o Ibrahímově zásahu se v habsburské monarchii nedostávalo větší pozornosti.⁵⁹⁴ Poměrný klid ve Vídni zachovávalo všeobecné přesvědčení o jasném vítězství sultánovy armády. Tuto atmosféru posilovaly zkreslené zprávy rakouského generálního konzula v Alexandrii Josepha von Acerbiho, poukazující na špatnou situaci egyptské armády. O nevyhnutelnosti vítězství Mahmudových vojáků byl přesvědčen i rakouský internuncius v Konstantinopoli baron Franz von Ottenfels. Na základě těchto informací Metternich až do roku 1832 nepřisuzoval situaci ve východním Středomoří velký význam. Byl zaměstnán záležitostmi v Belgii, Polsku a především na Apeninském poloostrově, což byl přístup identický s tím, který v té době zaujal i Palmerston.⁵⁹⁵

Revoluční události v Evropě naplno zaměstnávaly britskou diplomacii.⁵⁹⁶ Také vnitropolitická situace ve spojitosti s volební reformou do značné míry ovlivňovala zahraniční záležitosti ostrovní velmocí.⁵⁹⁷ Právě během bouřlivých debat v britské Dolní

---

⁵⁹⁴ RODKEY, Frederick Stanley, *The Views of Palmerston and Metternich on the Eastern Question in 1834*. In: *The English Historical Review* 45, 1930, 180, s. 627.

⁵⁹⁵ RODKEY, *Lord Palmerston*, s. 572.

⁵⁹⁶ SETON-WATSON, *The Russian Empire*, s. 303.

⁵⁹⁷ SATTLER, s. 11, Přestože se tato práce primárně zabývá mezinárodní politikou, je důležité se zde alespoň částečně zmínit o této klíčové otázce britských dějin. Vyjednávání o koalici mezi whigy, canningovci a ultras probíhalo již během roku 1829. Teprve smrt Jiřího IV. a porážka Wellingtonovy vlády ve volbách dodaly Greyovi kuráž, aby začal jednat o budoucí vládě. Situace na kontinentu inspirovala britské veřejné mínění v tom, že toužebných změn na politickém kolbišti lze dosáhnout i revolucí. Toho se ovšem Grey a Palmerston chtěli vyvarovat. Přední vůdce liberálních toryů William Huskinson byl přesvědčen o možném pokračování vlády Jeho Veličenstva pouze po celkové vnitřní rekonstrukci. Po jeho tragické smrti v roce 1830 tuto myšlenku převzal jak Palmerston, tak i budoucí premiér Melbourne. Prvně jmenovaný spatřoval částečnou analogii mezi červencovou revolucí a eskalujícím napětím v britských ulicích. Parlamentní reforma se tak pro kabinetní koalici stala základním řešením, jak se vypořádat s domácími nepokoji. Vláda byla od roku 1831 v krizi, což jednak ovlivňovalo její postoj k zahraničním událostem, ale také postoj ostatních velmocí k ní. Metternichova vyčkávací taktika během roku 1832 ohledně ratifikace smlouvy o Belgii byla ovlivněna právě britskými vnitropolitickými okolnostmi a očekávaným pádem Greyova kabinetu.

V Palmerstonově pohledu měla být volební reforma změnou distribuce politické síly ve prospěch střední třídy. Jeho postoje narážely na nesouhlas v osobě Johna Russella, hlavního agitátora zmiňované reformy. Proti konceptu celého zákona se navíc postavili toryové. Ve Velké Británii tak vzniklo několik názorových proudů, které stály vůči sobě v opozici a zhoršovaly již tak vyhrocenou situaci. Palmerston se během poloviny roku 1831 postavil proti Greyovu návrhu a v torystickém duchu si přál zachovat větší politickou roli aristokracie. Během září roku 1831 byl stav v zemi dle některých politiků na pokraji revoluce. V březnu roku 1832 se Palmerston spojil s Melbournem a Henrym Petty-Fitzmauricem, markýzem Landsdownem, a společně zahájili plán k přijetí reformy v umírněné podobě. V této éře politického chaosu v květnu roku 1832 se Wellington pokusil o nové zformování vlády, což vyvolalo velké znepokojení v britských ulicích. Vévoda tak nakonec kvůli minimální podpoře musel své snahy vzdát. V průběhu tohoto období byla hrozba revoluce opět na svém vrcholu. Pro mnohé politiky byl Wellingtonův nezdár znamením k přijetí reformního plánu, k čemuž nakonec došlo 7. června 1832. MILES, Joanna, *Empire and Parliamentary reform. The 1832 Reform Act Revisited*. In: BURNS, Arthur, INNES, Joanna (ed.), *Rethinking the Age of Reform. Britain 1780–1850*, Cambridge 2003, s. 296; MARCOWITZ, Reiner, *Großmacht auf Bewährung. Die Interdependenz französischer Innen- und Außenpolitik und ihre Auswirkungen auf Frankreichs Stellung im europäischen Konzert 1814/15–1851/52*, Stuttgart 2001, s. 130; DIPPEL, s. 25; MILTON-SMITH, s. 69; MARCHANT LE, Denis, *Memoir of John Charles Viscount Althorp Third Earl Spencers*, London 1873, s. 377; VERETÉ, Mayir,

sněmovně o volební reformě zahájil Muhammad Alí obléhání pevnosti Akky, které trvalo od listopadu 1831 do května 1832. Egyptský místodržící bedlivě sledoval situaci na ostrovech a věřil, že vypuknutí revoluce mu zajistí úspěšné dokončení jeho vojenské kampaně.⁵⁹⁸ Palmerston na pád Akky nijak nereagoval a dokonce nezaslal ani žádné instrukce britskému generálnímu konzulovi Johnu Bakerovi.⁵⁹⁹ Jen britský podsekretář Backhouse odeslal krátkou nótu o udržení dobrých vztahů s Muhammadem Alím. Stratford Canning se mezitím v Konstantinopoli snažil ujistit Mahmuda II. o britské vojenské podpoře.⁶⁰⁰ Nemohl ovšem poskytnout žádné oficiální záruky, protože tyto pravomoci měla pouze londýnská vláda. Jeho hlavním zájmem bylo využít okolností a zajistit co nejlepší podmínky v otázce Řecka. V soukromém dopise Canningovi Palmerston pouze ujistil sultána vágním prohlášením o nutnosti udržení přátelských vztahů.⁶⁰¹

Osmanský vládce posléze naléhal na reprezentaci v Londýně, aby mu poskytla námořní podporu k zastavení postupu Ibrahíma Paši.⁶⁰² Ve snaze získat 15 britských válečných plavidel poslal na speciální misi svého chargé d'affaires ve Vídni Jeana Mavrojeniho a následně Namika Pašu do Londýna. Mahmut II. byl přesvědčen o síle své pozemní armády schopné porazit egyptského vazala, ale osmanské námořnictvo bylo po bitvě u Navarina v žalostném stavu. S tímto argumentem také tlačil na Canninga, aby se přimluvil s poskytnutím pomoci u Palmerstona.⁶⁰³ Britský diplomat ve své zprávě do Whitehallu napsal: „*Situace je v této zemi nesmírně kritická a zásah [Muhammada Alího] po moři i souši může mít nevyčíslitelné důsledky.*“⁶⁰⁴ Pohled vlády Jeho Veličenstva tlumočil Portě diplomat John Henry Mandeville upozorňující na to, že stanovisko Londýna by mohlo být vzhledem k politickým okolnostem zamítavé.⁶⁰⁵ Podobně skeptický názor sdílel i Metternich a neváhal s ním seznámit Namika Pašu během jeho zastávky ve Vídni.⁶⁰⁶ Rakouský kancléř osmanskou žádost vůči Velké

Palmerston and the Levant Crisis 1832. In: *The Journal of Modern History* 24, 1952, 2, s. 145; ANDERSON, *The Eastern Question*, s. 79.

⁵⁹⁸ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 278.

⁵⁹⁹ BAUMGART, s. 295.

⁶⁰⁰ VERETÉ, Mayir, *Palmerston and the Levant Crisis 1832.* In: *The Journal of Modern History* 24, 1952, 2, s. 145.

⁶⁰¹ ANDERSON, *The Eastern Question*, s. 79.

⁶⁰² CLAYTON, s. 64.

⁶⁰³ LANE-POOLE, vol. I, s. 513.

⁶⁰⁴ Stratford Canning Palmerstonovi, Konstantinopol, 11. srpna 1832, TNA, FO 352/25a.

⁶⁰⁵ V této době nebyl v Konstantinopoli oficiálně žádný britský velvyslanec, což se také odráželo na kvalitě informací putujících z Osmanské říše na ostrovy.

⁶⁰⁶ MOLDEN, Ernst, *Die Orientpolitik des Fürsten Metternich 1829–1833*, Wien 1913, s. 40.

Británii aktivně podporoval. Na podzim 1832 již měl značné pochyby o síle sultánovy armády a byl si vědom vojenské převahy Muhammada Alího.⁶⁰⁷

Po pádu Akky pochopil Metternich vážnost situace a začal být diplomaticky aktivní. Z politického hlediska měl rakouský kancléř jasno, v jeho očích se jednalo o porušení principu suverenity, protože spor probíhal mezi panovníkem a jeho poddaným. Avšak vzhledem ke své geopolitické pozici a míře prostředků, jimiž monarchie disponovala, byly její možnosti k zásahu v turecko-egyptském konfliktu omezené.⁶⁰⁸ Dalším politickým kritériem byly vlastní hospodářské zájmy Rakouska. Obchod mezi Alexandrií na jedné straně a Terstem a Benátkami na druhé, byl na počátku 30. let 19. století na vysoké úrovni.⁶⁰⁹ Pokud by Vídeň vyšla vstříc osmanským požadavkům na uvalení embarga pro egyptské lodě, značně by tak uškodila i vlastnímu obchodu. Z toho důvodu Ballhausplatz tento návrh společně s žádostí o přijetí hospodářských sankcí odmítl. V této době dokonce v Terstu probíhala výstavba plavidel pro Muhammada Alího. Ten si byl plně vědom rakouské závislosti na obchodu s Alexandrií a neočekával žádnou nepřátelskou akci ze strany Vídně. Podobně tomu bylo i v případě Velké Británie, i když u této velmoci byl přesvědčen o její mocenské síle a nebylo v jeho zájmu si ji znepřátelit. Vztah k Londýnu vystihlo jedno z jeho prohlášení: „*S Anglií na své straně zmohu cokoli, bez ní nic.*“⁶¹⁰ Britská touha po dobrých vztazích s egyptským vazalem se promítla i do odmítnutí sultánovy žádosti o poskytnutí ozbrojené námořní pomoci.⁶¹¹ Palmerstonův návrh na zajištění této podpory i plán společného postupu s Rakouskem byly ostatními ministry přehlasovány.⁶¹²

Britská námořní aktivita na pobřeží Spojeného království nizozemského a kolem Pyrenejského poloostrova zcela vyčerpala operační možnosti královského námořnictva, které nedisponovalo žádnými volnými prostředky k zásahu na Blízkém východě.⁶¹³ O rok později pronesl Palmerston v britském parlamentu následující slova: „*Bez dalšího detailního vysvětlování této záležitosti mohu Dolní sněmovně pouze připomenout, že jsme se pustili do námořních operací v Severním moři a u pobřeží Nizozemí a*

---

⁶⁰⁷ ANDERSON, *The Eastern Question*, s. 80.

⁶⁰⁸ NAVRÁTILOVÁ, Hana, MÍŠEK, Roman, *Prokesch von Osten, Austrian Envoy and Traveller in Orient*. In: Archiv Orientální. Quarterly Journal of African and Asian Studies 70, 2002, 1, s. 44.

⁶⁰⁹ PAWELKA, Hedwig, *Englisch-Österreichische Wirtschaftsbeziehungen in der erste Hälfte des 19. Jahrhunderts*, Ankara 2011, s. 31.

⁶¹⁰ SETON-WATSON, *Britain in Europe*, s. 174.

⁶¹¹ LANE-POOLE, vol. I, s. 511.

⁶¹² SETON-WATSON, *The Russian Empire*, s. 303.

⁶¹³ INGRAM, Edward, *The British Empire as a World Power*, London 2001, s. 77.

potřebovali jsme držet další námořní síly na pobřeží Portugalska, bylo tedy nemožné vyslat do Středozemního moře eskadru, aby sloužila účelu Porty a současně jednat v souladu s námořní důstojností této země.⁶¹⁴ Tento projev v zásadě sloužil jako pokus o obhajobu jeho politiky, poté co v roce 1832 špatně vyhodnotil počátek krize. V Greyově vládě měla mimo jiné silné slovo profrancouzská klika v čele s Hollandem a dále zastánci politiky Muhammada Alího jako byl Henry Peter, baron Brougham-Vaux, a John Charles Spencer, vikomt Althorp. Tyto skutečnosti ztěžovaly Palmerstonovy diplomatické možnosti.⁶¹⁵

Armádě Ibrahíma Paši tak nic nestálo v cestě. V rozhodující bitvě u Konye 21. prosince 1832 porazila vojsko Rešída Paši, obsadila osmanská panství na Blízkém východě a získala volnou cestu na Konstantinopol. Na počátku roku 1833 Metternich opět apeloval na londýnskou vládu, aby společně s ostatními mocnostmi zasáhla do konfliktu, nicméně bez úspěchu.⁶¹⁶ V dopise Neumannovi obhajoval identické zájmy Rakouska a Velké Británie v oblasti Orientu a nezbytnost vzájemné spolupráce.⁶¹⁷ Vzhledem k odlišnému přístupu v otázce Belgie nebyl Palmerston nakloněn kooperaci s habsburskou monarchií a spoléhal na postup s Francií, což si Metternich dobře uvědomoval.⁶¹⁸ Na druhou stranu Velká Británie s podezřením hleděla na francouzské aktivity v severní Africe a na Blízkém východě. Dobré vztahy mezi Paříží a Alexandrií tyto domněnky pouze posilovaly. Zvýšení francouzského vlivu ve Středozemním moři ohrožovalo ostrovní dominanci v této oblasti. Z toho důvodu bylo pro britského ministra klíčové vítězství sultána nad jeho egyptským vazalem a zároveň omezení moci Francie na Blízkém východě.⁶¹⁹ Palmerston se na jaře roku 1833 čím dál tím více zasazoval o aktivní politiku na východě a důrazněji s touto žádostí vystupoval v parlamentu.⁶²⁰ Nicméně silná vládní i parlamentní opozice byla proti jakékoli angažovanosti Velké

---

⁶¹⁴ Palmerstonova řeč v Dolní sněmovně britského parlamentu, Londýn, 28. srpna 1833, *Foreign Affairs, HC Deb 28 August 1833 vol 20 cc899-901* [online], [cit. 2019-01-03]. Dostupné z: https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1833/aug/28/foreign-affairs#S3V0020P0_18330828_HOC_9.

⁶¹⁵ SOUTHGATE, s. 63.

⁶¹⁶ CLAYTON, s. 65.

⁶¹⁷ Metternich Neumannovi, Vídeň, 3. února 1833, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 204.

⁶¹⁸ Metternich Neumannovi, Vídeň, 23. ledna 1833, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 204.

⁶¹⁹ Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 14. února 1833, TNA, FO 120/136.

⁶²⁰ ANDERSON, *The Eastern Question*, s. 85.

Británie v konfliktu.⁶²¹ Dokonce i veřejné mínění zůstávalo vůči osudu sultána lhostejné.⁶²²

Situace v Konstantinopoli se mezitím znovu změnila. Poté, co se Mikuláš I. dozvěděl o porážce sultánovy armády u Konye, poslal k Portě na speciální misi generála Nikolaje Nikolajeviče Muravjeva. Petrohrad se obával, co přinese následné vyjednávání mezi sultánem a jeho místodržícím. Nejhorším scénářem pro Rusko by bylo, kdyby se Muhammad Alí stal pánem celé říše. Car nemohl dovolit, aby jeho vlastní impérium mělo za souseda stát schopný ohrozit jeho pozici v Černém moři.⁶²³ Navíc podobně jako Velká Británie i Petrohrad hleděl nelibě na francouzský vliv v Egyptě, zvláště pokud zde byla možnost jeho šíření dále do Malé Asie.⁶²⁴ Muravjev po svém příjezdu do Konstantinopole nabídl Mahmudovi II. posily v podobě ruské pozemní a námořní armády. Dále se vydal do Alexandrie, kde předložil Muhammadovi Alímu žádost o zastavení všech vojenských operací egyptských jednotek. Ten souhlasil za podmínky, že získá Sýrii a Adanu.⁶²⁵

V Konstantinopoli panovala ze strany zahraničních zástupců silně rusofobní nálada. Proti ruským návrhům vystoupil francouzský chargé d'affaires Jacques Édouard Burignot, baron de Varenne a chopil se iniciativy, když Ibrahímovi zaslal oficiální žádost o stažení jeho vojáků. Tento požadavek však neudělal na egyptského velitele žádný dojem, a proto sultánovi nezbývalo než se vrhnout do otevřené ruské náruče. Rakousko ve 30. letech 19. století již nehledělo na Petrohrad jako na nepřítele, ale jako na spojence. Svůj názor vyjádřil Metternich v dopise do Londýna: „*Car zastává politiku, která je vzhledem k situaci [Osmanské] říše tou nejlepší možnou.*“⁶²⁶ Dále podpořil ruský kurz, když pověřil rakouského generálního konzula v Alexandrii Josepha von Acerbiho, aby vyjádřil rakouský nesouhlas s vojenským angažmá Muhammada Alího. To bylo ovšem maximum, co mohl učinit.⁶²⁷

---

⁶²¹ PARRY, s. 145.

⁶²² ANDERSON, *The Eastern Question*, s. 86.

⁶²³ TODOROVA, Maria, *British and Russian Policy Towards the Reform Movement in the Ottoman Empire*. In: *Études Balkaniques* 13, Paris 1977, s. 18.

⁶²⁴ FLORESCU, Radu, *The Struggle against Russia in the Romanian Principalities 1821–1854*, Monachii 1962, s. 172.

⁶²⁵ Palmerston Williamu Templovi, Londýn, 7. května 1833, BULWER, vol. II, s. 136.

⁶²⁶ Metternich Neumannovi, Vídeň, 15. února 1833, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 204.

⁶²⁷ MOLDEN, *Die Orientpolitik*, s. 44.

Mahmut II. nakonec 2. února 1833 skutečně oficiálně požádal o ruskou pomoc. První lodě carovy flotily připluly ke Zlatému rohu již 20. února. Velká Británie a Francie pozorovaly vojenskou spolupráci mezi ruskou a osmanskou armádou s velkým znepokojením.⁶²⁸ Ludvík Filip jmenoval do Konstantinopole nového velvyslance Albina-Reina, barona Roussina, který protestoval proti přítomnosti carových jednotek. Sultánovi se dokonce zavázal, že pokud dojde ke stažení cizí armády, vyjedná s Imbrahímem Pašou podmínky míru, dle kterých Adana zůstane sultánovi.⁶²⁹ V tom se ovšem přepočítal a Egypt na jeho návrh nepřistoupil. Muhammad Alí naopak přikázal své armádě, aby obnovila pochod na Konstantinopol a dosáhla jím požadovaných podmínek. Francouzská diplomatická intervence skončila fiaskem a měla spíše opačný efekt, protože Porta nabyla přesvědčení o bezprostřední nutnosti ruské asistence. Velká Británie se během této roztržky nijak neangažovala. Nový rakouský ambasador Bartolomäus von Stürmer stál na ruské straně. Palmerston byl v tomto období podezřele neaktivní.⁶³⁰ Do Konstantinopole Mandevillovi neposílal takřka žádné instrukce. Byl naplno zaměstnán situací v Evropě a Východní otázce se opět dostatečně nevěnoval. Paradoxně se více angažoval v oblastech, jako bylo Polsko, Německý spolek a Apeninský poloostrov, kde měla Velká Británie omezené pole působnosti než v Osmanské říši, kde ležely její důležité zájmy.⁶³¹

Jedním z pozitivních kroků britské diplomacie bylo dosazení nového zástupce v Alexandrii Patricka Campbella, namísto nepřesvědčivého Bakera. Campbell informoval Muhammada Alího o tom, že vláda v Londýně nikdy nepřipustí rozpad Osmanské říše. Zároveň byla k břehům Alexandrie vyslána menší flotila admirála Williama Hothama. V Alexandrii operoval i mimořádný rakouský agent, schopný Anton Prokesch von Osten.⁶³² Jeho úkolem bylo zabránit francouzským pokusům o zprostředkování mezi sultánem a jeho vazalem a zajistit takové podmínky míru, podle nichž by Mahmut II. nepřišel o strategicky významné území Adany.⁶³³ Rakouská politika byla v tomto případě nejen protiegyptská, ale také protifrancouzská. Na Ballhausplatzu panovalo přesvědčení, že Francie má v plánu podpořit Muhammada

---

⁶²⁸ KARPEYEV, Igor, *Russia and Turkey. From Geopolitical Rivalry to Co-operation*. In: ÇIÇEK, Kemal (ed.), *The Great Ottoman Turkish Civilisation. Philosophy, Science and Institutions*, Ankara 2000, s. 435.

⁶²⁹ Palmerston Williamu Tempelovi, Londýn, 21. března 1833, BULWER, vol. II, s. 124.

⁶³⁰ VERETÉ, s. 145.

⁶³¹ RIDLEY, s. 160.

⁶³² Do funkce nastoupil 2. dubna 1833.

⁶³³ ŠEDIVÝ, Miroslav, *Anton Prokesch von Osten. The Co-author of Austria's Policy Towards Egypt in Vormärz*. In: *Acta Facultaty filozofické Západočeské univerzity v Plzni* 2013, 2, s. 44.

Alího ve svržení sultánova režimu.⁶³⁴ Lamb zasílal Palmerstonovi zprávy o Metternichových názorech na francouzskou politiku: „*Její [francouzským] cílem je svržení sultána a zesílení vlastního vlivu ve Středozemním moři.*“⁶³⁵ Tato obvinění se sice nepotvrdila, ale francouzská náklonnost egyptské vládě byla jednoznačná. Rakouský kancléř kritizoval francouzský postoj a Roussinovu intervenci v Konstantinopoli a doufal, že Londýn na jeho slova uslyší.⁶³⁶ Dle něj byla celá záležitost „*politováníhodnou událostí*“.⁶³⁷

Muhammad Alí se navzdory britsko-rakouskému tlaku odmítal vzdát nároku na Adanu. Nakonec musel ustoupit Mahmut II. Za tímto krokem stáli kupodivu Rusové. Carova armáda byla schopna ubránit Bospor před cizí armádou, nikoli vést útočnou válku. Z toho důvodu Mikuláš I. preferoval okamžité podepsání míru.⁶³⁸ Druhým faktorem byla snaha co nejrychleji uklidnit situaci, než dojde k její zbytečné eskalaci. K přistoupení sultána na podmínky Ibrahíma Paši došlo 5. května 1833 v Kütahyi.⁶³⁹ Souběžně probíhala i jednání mezi Prokeschem a Campbellem na jedné straně a egyptským místodržícím na straně druhé.⁶⁴⁰ Společným tlakem se jim podařilo zajistit souhlas Muhammada Alího s odstoupením od nároku na Adanu 14. května 1833, což bylo ovšem pozdě, protože zprávy o smlouvě mezi sultánem a Ibrahímem Pašou dorazily krátce poté do Alexandrie.⁶⁴¹ Palmerston si během vyjednávání o mírových podmínkách uvědomil, že britské zastoupení v Konstantinopoli v osobě Mandevilla není dostačující. Proto rozhodl o jeho výměně a do osmanského hlavního města vyslal Johna Ponsonbyho, jenž na svůj nový post dorazil během května, kdy jednání o míru již skončila.⁶⁴²

Podmínky míru byly pro Osmanskou říši tvrdou ranou. Nově nastolený řád na východě přinesl další potíže do budoucna, jak se Metternich správně domníval. Tvrdé podmínky nemohly nechat sultána bez touhy po odplatě. Podobně jako Palmerston i

---

⁶³⁴ BERTSCH, Daniel, *Anton Prokesch von Osten 1795–1876. Ein Diplomat Österreichs in Athen und an der Hohen Pforte. Beiträge zur Wahrnehmung des Orients im Europa des 19. Jahrhunderts*, München 2005, s. 192.

⁶³⁵ Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 19. února 1833, TNA, FO 120/136.

⁶³⁶ MOLDEN, *Die Orientpolitik*, s. 53

⁶³⁷ Metternich Neumannovi, Vídeň, 14. dubna 1833, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 204.

⁶³⁸ ANDERSON, *The Eastern Question*, s. 83.

⁶³⁹ Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 19. května 1833, TNA, FO 120/136.

⁶⁴⁰ Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 14. května 1833, TNA, FO 120/136.

⁶⁴¹ ŠEDIVÝ, *Metternich, the Great Powers and the Eastern Question*, s. 519.

⁶⁴² BOLSOVER, *Lord Ponsonby*, s. 99.

rakouský kancléř podnikl diplomatické opatření a zasloužil se o jmenování Antona von Laurina na post generálního konzula v Alexandrii. Nově jmenovaný diplomat si na své pozici vedl mnohem lépe než jeho předchůdce Acerbi a po svém příjezdu do Alexandrie okamžitě navázal dobré vztahy s Muhammadem Alím a jeho poradci.⁶⁴³ Důležitost jeho postu shrnul Metternich ve svých instrukcích: „*Egyptský vicekrál [sic] není jako ostatní pašové prostým správcem oblastí svěřených mu do péče. Je velmi mocným vazalem a tím více nebezpečným pro svého panovníka... Je v našem nejlepší zájmu předvídat a pozorovat jeho iniciativu a stejně tak ostatní velmoci, jež by chtěly usilovat o vliv na jeho návrhy a usnesení, a tedy předpovídat nebo eliminovat vše, co by mohlo ohrozit zachování Osmanské říše, tudíž i celkový mír v Evropě. Divadlem, kde se tento děj odehrává, není Konstantinopol, ale je to tam, kde sídlí Muhammad Alí.*“⁶⁴⁴

Navzdory všem ujištěním cara o jeho mírových úmyslech směrem k Osmanské říši, přetrvávala britská a francouzská averze vůči přítomnosti ruských vojsk na Bosporu.⁶⁴⁵ Hlavním cílem britské diplomacie bylo neprodleně zajistit stažení ruských jednotek.⁶⁴⁶ Metternich postoji Londýna a Paříže nerozuměl. Sultán žádal jiného panovníka o pomoc proti svému vazalovi, což byl legitimní prostředek, jak vyřešit danou situaci.⁶⁴⁷ Ke všemu mohla Velká Británie poskytnout Portě vlastní prostředky, když o ně Mahmut II. oficiálně požádal.⁶⁴⁸ Palmerstonovu diplomacii považoval kancléř za „*extrémně slabou*“.⁶⁴⁹ Nechápal ani britskou podporu francouzské politiky, která byla přímo v rozporu s jejími zájmy. Jak Rakousko, tak Velká Británie měly v úmyslu zachovat sultánův režim.⁶⁵⁰ I přes různé pokusy o společnou akci, jako byla například spolupráce Campbella a Prokesche, nedocházelo mezi Vídní a Londýnem ke shodě.⁶⁵¹ Mocenský rozpor východu a západu, jenž byl spíše ideologického charakteru, narušil přirozenou rovnováhu sil ve Východní otázce. Rakousko našlo hlavního partnera pro svoji politiku v Rusku, kdežto Velká Británie ve Francii, což jim ve výsledku bránilo v hlubší

---

⁶⁴³ ŠEDIVÝ, *Metternich, the Great Powers and the Eastern Question*, s. 522.

⁶⁴⁴ Tamtéž, s. 523.

⁶⁴⁵ MOLDEN, *Die Orientpolitik*, s. 59.

⁶⁴⁶ BROWN, *Palmerston. A Biography*, s. 178.

⁶⁴⁷ RODKEY, *The Views*, s. 628.

⁶⁴⁸ ŠEDIVÝ, Miroslav, *Legenda k Mnichovu Hradišti. Příspěvek k Metternichově balkánské a africké politice*. In: Slovanský přehled. Review for the History of Central, Eastern and Southeastern Europe 99, 2013, 12, s. 8.

⁶⁴⁹ ŠEDIVÝ, *Rakousko a Východní otázka*, s. 122.

⁶⁵⁰ ŠEDIVÝ, *Metternich, the Great Powers and the Eastern Question*, s. 554.

⁶⁵¹ PROKESCH-OSTEN, Anton Graf, *Aus dem Nachlasse des Grafen Prokesch-Osten. Briefwechsel mit Herrn von Gentz und Fürsten Metternich*, Wien 1881, s. 145.

spolupráci.⁶⁵² Konflikt mezi Metternichem a Palmerstonem vyvstal také v záležitosti mezinárodní prestiže, oba státníci toužili učinit z vlastních metropolí centra velmocenského koncertu.⁶⁵³ Vzájemný antagonismus v západní Evropě se tedy logicky odrazil i na postupu Londýna a Vídně ve Východní otázce.⁶⁵⁴

Rakouský kancléř nabádal britského ministra, aby přehodnotil svůj postoj k Francii a podpořil východní velmoci v jejich blízkovýchodní politice.⁶⁵⁵ Pro tento účel schvaloval vyslání britské eskadry jako protiváhy k ruské přítomnosti v Marmarském moři.⁶⁵⁶ Palmerstona souběžně ujišťoval o carových dobrých úmyslech.⁶⁵⁷ Pokud by došlo z ruské strany k záboru některého z osmanských území, znamenalo by to pro Rakousko důvod k válce, jak ubezpečoval Londýn.⁶⁵⁸ Naopak z francouzské strany přicházely do britské metropole zprávy o ruských postranních záměrech, včetně kritiky habsburské monarchie podporující politiku Petrohradu. Broglie dobře věděl o Palmerstonových názorech na Rusko, proto odesílal do Londýna dopisy v silně protiruském duchu. Britská diplomacie ovšem rovněž nedůvěřovala Francii, s nelibostí sledovala její aktivity ve Středomoří, z toho důvodu odmítla její žádost o společné zprostředkování mezi sultánem a jeho vazalem.⁶⁵⁹ Nicméně britský ministr zahraničí nepodpořil ani Metternichův návrh na společný postup s východními mocnostmi.⁶⁶⁰

Rakouský kancléř tuto diplomatickou porážku tvrdě nesl a Neumanna zasypal kritikou nejen britské vlády, ale i samotného Palmerstona.⁶⁶¹ Svému velvyslanci odeslal na ostrovy tato slova: „*Britská vláda zcela přehlíží činnost Francie v Egyptě. Proto se dopustila naprosté zaslepenosti v otázce politiky, jež se přímo dotýká zájmů Anglie. Domnívá-li se lord Palmerston, že někdo z jeho předchůdců by toto mohl dopustit? Jak tedy v tomto případě vysvětlí své chování, které zastával, když opustil záležitosti Orientu*

---

⁶⁵² Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 8. května 1833, TNA, FO 120/136.

⁶⁵³ Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 13. dubna 1833, TNA, FO 120/136; WEBSTER, *Palmerston, the Metternich*, s. 11.

⁶⁵⁴ SCHULZ, Matthias, *Normen und Praxis. Das Europäische Konzert der Großmächte als Sicherheitsrat 1815–1860*, München 2009, s. 115.

⁶⁵⁵ Metternich Neumannovi, Vídeň, 9. dubna 1833, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 204.

⁶⁵⁶ Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 17. ledna 1833, TNA, FO 120/136.

⁶⁵⁷ Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 3. čer. 1833, TNA, FO 120/137.

⁶⁵⁸ Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 22. března 1833, TNA, FO 120/136.

⁶⁵⁹ KRAUS, Karl, *Politisches Gleichgewicht und Europagadanke bei Metternich*, Frankfurt am Main 1993, s. 95.

⁶⁶⁰ RODKEY, *The Views*, s. 629.

⁶⁶¹ Metternich Neumannovi, Vídeň, 3. května 1833, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 204.

a nadvládu přenechal soupeřící mocnosti jak v Egyptě, tak v Osmanské říši.⁶⁶² Lamb psal ve zprávách do Londýna o opuštění Rakouska a ponechání jej na pospas osudu. Pro Vídeň bylo jediným řešením této situace spoléhat se na politiku Ruska namísto tradiční Velké Británie.⁶⁶³ Sdílel Metternichovy obavy z francouzských plánů a varoval před britsko-francouzskou spoluprací.⁶⁶⁴ V podobném stylu se nesly i Neumannovy názory, jejichž cílem bylo poukázat na neupřímnou politiku Paříže.⁶⁶⁵

Přetrvávající přítomnost ruských jednotek vyprovokovala výbušného Roussina k tomu, aby žádal jejich okamžité odvolání.⁶⁶⁶ V atmosféře zdánlivé kooperace západních velmocí se Ponsonby k tomuto požadavku přiklonil a pohrozil vysláním britské flotily k břehům Marmarského moře.⁶⁶⁷ Jeho dalším krokem bylo získat rakouskou podporu pro urychlenou evakuaci.⁶⁶⁸ Metternich neviděl důvod proč naléhat na Petrohrad a výhrůžky Londýna a Paříže považoval za zbytečnou provokaci. Palmerstonův pohled na ruskou politiku byl ovlivněn jeho špatnými vztahy s kněžnou Lievenovou. Britsko-ruské poměry byly v létě roku 1833 velmi napjaté, což se odrazilo i na podezřívavém postupu ze strany Londýna vůči carovi ve Východní otázce.⁶⁶⁹

Pro tento účel měla být svolána konference velmocí, jejímž cílem bylo rozhodnout o společném postupu a o budoucnosti sultánovy říše. Přes nepřekonatelné rozpory uvnitř evropského koncertu byl tento plán odsouzen k nezdaru. První problém nastal mezi Palmerstonem a Metternichem, když se znovuobjevila otázka, jaké město by mělo být hlavním centrem jednání. Vláda Ludvíka Filipa překvapivě podporovala Vídeň, podobně i ruské přesvědčení o diplomatické úloze Londýna značně opadlo. Pro Metternicha byla také nepřekonatelná francouzská politika v Konstantinopoli.⁶⁷⁰ Palmerstonův plán smlouvy mezi čtyřmi mocnostmi a sultánovo říší, který byl postaven na udržení statu quo a odmítnutí nároku na uplatňování vlivu v Konstantinopoli, byl Ruskem a Rakouskem smeten ze stolu. Nevyhovění tomuto návrhu zvýšilo

---

⁶⁶² Metternich Neumannovi, Vídeň, 9. dubna 1833, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 204.

⁶⁶³ Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 9. června 1833, TNA, FO 120/137.

⁶⁶⁴ Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 2. června 1833, příložen v dopise: Metternich Neumannovi, Vídeň, 9. července 1833, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 204.

⁶⁶⁵ BERESFORD, Chancellor (ed.), *The Diary of Philipp von Neumann, 1819–1850*, London 1928, vol. I, s. 284.

⁶⁶⁶ WEBSTER, *Urquhart, Ponsonby and Palmerston*, s. 330.

⁶⁶⁷ Ponsonby Palmerstonovi, Therapia, 12. července 1833, TNA, FO 120/139.

⁶⁶⁸ RENDALL, Matthew, *Restraint or Self-Restraint of Russia. Nicholas I. the Treaty of Unkiar Skelessi and the Vienna System 1832–1841*. In: *The International History Review* 24, 2002, 1, s. 49.

⁶⁶⁹ VERETÉ, s. 150.

⁶⁷⁰ RIEBEN, s. 128.

Palmerstonovy pochybnosti směrem k Metternichovi a Nesselrodemu. Převážnou část viny na rozpadu koncertu přisuzoval Rusku, a jelikož bylo Rakousko na jeho straně, stalo se spolupachatelem tohoto „zločinu“.⁶⁷¹

Britský král a jeho vláda v nedůvěře v ostatní mocnosti začali postupovat na vlastní pěst. Z toho důvodu byl nakonec i přes silnou opozici během léta 1833 prosazen plán na výstavbu nových válečných plavidel.⁶⁷² Víra v konferenční systém velmocenské pentarchie začala v britských očích postupně slábnout. Nejednotnost, jež panovala při jednání o Belgii, reformách v Papežském státě či Řecku je v tomto názoru jen utvrzovala. Problémy nastaly i ve vztazích mezi Neumannem a Palmerstonem. Prvně jmenovaný kritizoval přístup Londýna k mezinárodním otázkám a snahu učinit tuto metropoli hlavním městem veškerých diplomatických jednání. Zprávy od Ponsonbyho z Konstantinopole pro změnu vypovídaly o ruských snahách rozložit Osmanskou říši i o tom, že Mahmut II. je carovým vězňem.⁶⁷³ Nový velvyslanec na druhou stranu dělal vše proto, aby omezil ruský vliv na sultánově dvoře.⁶⁷⁴

Britská vláda ovšem nebyla jediná, kdo se snažil uchopit situaci pevně do svých rukou. Car se pokusil využít okolností panujících mezi ním a sultánem a začal vyjednávat o vzájemné smlouvě o spolupráci.⁶⁷⁵ Za tímto účelem vyslal na Bospor osvědčeného Orlova, který měl zmapovat diplomatický terén.⁶⁷⁶ Sultán vítal návrhy bezpečnostních záruk a již 8. července 1833 byla podepsána defenzivní smlouva na předměstí osmanského hlavního města v Hünkâr Iskelesi.⁶⁷⁷ O dva dny později odplula ruská flotila z Bosporu.⁶⁷⁸ Veřejné články hovořily o vzájemné potřebě zachovat mír a přátelské vztahy a poskytnout pomoc při napadení třetí stranou. Tajná klauzule zbavovala sultána povinnosti vojenské podpory Rusku a nařizovala mu uzavřít Dardanely pro všechna válečná plavidla ostatních států. Ve výsledku to znamenalo

---

⁶⁷¹ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 113.

⁶⁷² BARLETT, s. 111.

⁶⁷³ BOLSOVER, *Lord Ponsonby*, s. 105.

⁶⁷⁴ Ponsonby Palmerstonovi, Konstantinopol, 21. května 1833, TNA, FO 78/220.

⁶⁷⁵ Iniciativa však vyšla z osmanské potřeby získat rychlou a efektivní podporu pro případný další útok ze strany Muhammada Alího.

⁶⁷⁶ KARPEYEV, s. 437.

⁶⁷⁷ BAUMGART, s. 292.

⁶⁷⁸ Samotná smlouva se skládala ze sedmi článků, z toho šesti veřejných a jednoho tajného. ANDERSON, Matthew Smith (ed.), *The Great Powers and the Near East 1774–1923*, London 1970, s. 43.

vytvoření ochranné bariéry proti útoku Velké Británie či Francie v Černém moři. Dohoda byla uzavřena na dobu osmi let.⁶⁷⁹

Ponsonby se dozvěděl o uzavření konvence včetně tajného dodatku pouhé čtyři dny po jejím podpisu. Palmerston odsuzoval smlouvu jako celek, tedy nikoliv pouze kvůli utajenému článku. Ve zprávách Blighovi do Petrohradu napsal: „*Závazky, do kterých vstoupilo Turecko společně s Ruskem, změnily nejvýraznějším způsobem pozici Turecka v ohledu k ostatním mocnostem. Tato smlouva, jejichž ustanovení si je vláda Jeho Veličenstva vědoma, ačkoli se tváří defenzivně, je ve své podstatě ofenzivní, což současně nese nepřátelský charakter směrem k ostatním velmocím. Nadto se zdá, že je zamýšleno poskytnout Rusku nárok na neomezený zásah, ve smyslu jeho vojenské síly, do vnitřních záležitostí Turecka, což tedy činí Rusko takřikajíc soudcem mezi sultánem a jeho poddanými a je mu [Rusku] udělen určitý druh protektorátu nad Tureckem.*“⁶⁸⁰

S novým kurzem východní politiky vystoupil i v britském parlamentu.⁶⁸¹ V jednom ze svých velkých projevů, který měl definovat zahraniční politiku Velké Británie na několik generací dopředu, pronesl: „*Ministři jeho veličenstva nepochybně považují za svou povinnost odolat všem ruským pokusům o rozdělení Osmanské říše a stejně tak cítí svobodu zakročit a zabránit egyptskému pašovi v zabrání jakékoli části jejího území. Integrita a nezávislost Osmanské říše jsou nezbytné pro zachování klidu, svobody a rovnováhy sil v Evropě. Současně mám velké obavy, že záměry rozdělit tuto říši vstoupily do politiky ruské vlády... Taková událost by vedla ke všeobecné válce v Evropě... Mohu Vás ujistit, ctihodní džentlmeni, že britská vláda považuje zachování míru v Evropě za záležitost největšího významu a jak dlouho bude toto zájem vlády této země ... tak dlouho bude činit maximum, aby tento mír zachovala.*“⁶⁸² Pro Palmerstona bylo klíčovým bodem zahájení rozsáhlých reforem osmanské administrativy, v čemž spatřoval jediné východisko z osmanského úpadku.⁶⁸³

---

⁶⁷⁹ KARPEYEV, s. 438.

⁶⁸⁰ Palmerston Blighovi, Londýn, 13. října 1833, TNA, FO 65/206.

⁶⁸¹ CLAYTON, s. 71.

⁶⁸² Palmerstonova řeč v Dolní sněmovně britského parlamentu, Londýn, 11. července 1833, *Russia and Turkey HC Deb 11 July 1833 vol 19 cc570-83* [online], [cit. 2019-01-03]. Dostupné z: https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1833/jul/11/russia-and-turkey#S3V0019P0_18330711_HOC_26.

⁶⁸³ SUBAŞI, Turgut, *British Support for Mustafa Resid Pasha and his Reforms*. In: ÇIÇEK, Kemal (ed.), *The Great Ottoman Turkish Civilisation. Philosophy, Science and Institutions*, Ankara 2000, s. 427.

Britský ministr se po oznámení konvence snažil zabránit její následné ratifikaci. Doufal v zajištění úspěchu díky společnému postupu s Francií.⁶⁸⁴ Ponsonby vznesl v Konstantinopoli proti smlouvě oficiální protest a očekával taktéž připojení ostatních zástupců velmocí.⁶⁸⁵ Obě akce selhaly v zárodku. Palmerston si dokonce zahrával s myšlenkou využití armády Muhammada Alího a britského loďstva ve snaze překazit osmansko-ruskou spolupráci.⁶⁸⁶ Nicméně britská vláda byla proti těmto návrhům a kooperaci s egyptským místodržícím považovala za značně riskantní. Klíčové bylo, že Palmerston ve svém postupu zcela ignoroval Metternichův postoj. Rakouský kancléř nebyl o podpisu smlouvy informován a o této skutečnosti se dozvěděl až v polovině srpna 1833. Ruským „tajnůtkářem“ byl pochopitelně rozladěn, zvláště když se jako největší obhájce carovy politiky dozvěděl o tak zásadní události až poslední a ke všemu zprostředkovaně. Situace byla o to absurdnější, že v době podpisu konvence byl Orlov na večeri se Stürmerem, ale o dohodě se internunciovi nezmínil. Metternich proto do poslední chvíle popíral existenci dohody, neboť nepředpokládal, že by o ní nebyl předem informován. Navzdory tomu smlouvu z Hünkâr Iskelesi neodsuzoval a pokračoval v podporování ruské politiky.⁶⁸⁷ Tajný dodatek dokonce vítal, dle něj tak byla zajištěna neutralizace Osmanské říše a klid na rakouské jihovýchodní hranici.⁶⁸⁸

Ve Velké Británii sílila protiruská propaganda přiživovaná neustálými zprávami z Paříže. Palmerston nabyl mylného dojmu o neomezeném vlivu Petrohradu v Konstantinopoli. Z těchto důvodů potřeboval mít Mikuláš I. Rakousko na své straně a nezůstat v izolaci. Setkání panovníků dvou východních velmocí mělo proběhnout již v roce 1830, ale kvůli vypuknutí listopadového povstání muselo být odloženo. Ke shledání nakonec došlo v září roku 1833, kdy ruský car přijel do severočeského Mnichova Hradiště.⁶⁸⁹ Cílem jednání bylo zajistit součinnost ve Východní otázce.⁶⁹⁰ Za Rakousko se setkání zúčastnil, kromě Metternicha a Františka I., kníže Felix Schwarzenberg a Prokesch von Osten.⁶⁹¹ Rusko reprezentoval car Mikuláš I.,

---

⁶⁸⁴ RODKEY, *Lord Palmerston*, s. 574.

⁶⁸⁵ BAKER, s. 85.

⁶⁸⁶ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 307.

⁶⁸⁷ RENDALL, Matthew, *Cosmopolitanism and Russian Near East Policy, 1821–1841*. In: PYTA, Wolfram, *Das europäische Mächtekoncert. Friedens- und Sicherheitspolitik vom Wiener Kongress 1815 bis zum Krimkrieg 1853*, Wien 2009, s. 245.

⁶⁸⁸ Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 1. října 1833, TNA, FO 120/137.

⁶⁸⁹ LINCOLN, s. 146.

⁶⁹⁰ SEAMAN, s. 18.

⁶⁹¹ ŠEDIVÝ, *Anton Prokesch*, s. 44.

doprovázený Nesselrodem a Tatisčevem.⁶⁹² Hlavní otázka byla společná pro obě strany – potřeba zachovat Osmanskou říši v její současné podobě. Obě mocnosti se zavázaly udržet sultánovu dynastii a nedovolit její svržení. Pokud by hrozilo říši zhroucení, Rakousko a Rusko měly jednat ve vzájemné shodě se společným záměrem zachovat rovnováhu sil v Evropě. Jednotlivé akce obou velmocí měly být před jejich vykonáním vzájemně konzultovány. K podpisu dohody došlo 18. září a v říjnu 1833 se ke smlouvě připojilo i Prusko.⁶⁹³

Schůzka v Mnichově Hradišti byla završením totožného zahraničněpolitického kurzu dvou, respektive tří, východních velmocí. Metternich se tak ujistil o dobrých úmyslech ruské diplomacie a současně získal záruku, že Rakousko nebude vyloučeno z budoucích jednání o Osmanské říši.⁶⁹⁴ Své názory tlumočil ve zprávách Esterházymu: „*Naše politika je v souladu s ruskými názory a důvěra, kterou vložil císař do rukou cara, je naprosto ospravedlnitelná.*“⁶⁹⁵ Rakouský velvyslanec se mezitím pokusil v Londýně o zprostředkování jednání mezi Palmerstonem a Lievenem s cílem zlepšit vzájemné vztahy, avšak marně.⁶⁹⁶ Poté, co se britský ministr dozvěděl o schůzi v Mnichově Hradišti, ještě více pochyboval o rakouské důvěryhodnosti.⁶⁹⁷ Rakousko-ruský „sňatek“ považoval za zradu britských zájmů a věřil v domluvu obou států na dělení Osmanské říše.⁶⁹⁸ Ve skutečnosti se o reálném charakteru setkání nic nedozvěděl. Esterházy se snažil Palmerstonovi vysvětlit rakouský pohled na záležitosti Blízkého východu a ubezpečit ho o zájmu monarchie na přetrvání sultánovy říše. Rakouská politika byla dle něj ve Východní otázce od 20. let 19. století konzistentnější než britská.⁶⁹⁹ Společně se shodli na nebezpečí, jež skýtal pro Konstantinopol Muhammad Alí, ale britský ministr, na rozdíl od Esterházyho, spatřoval úhlavního nepřítele v Rusku. Podobná diskuze se vedla i ve Vídni mezi Metternichem a Lambem.⁷⁰⁰

Britský velvyslanec odesílal do města na Temži znepokojující zprávy o spolupráci s Ruskem a na toto téma vedl s rakouským kancléřem dlouhé diskuze. Do Londýna

---

⁶⁹² Nesselrode, Mnichovo Hradiště, 14. září 1833, NESSELRODE, vol. VII, s. 252.

⁶⁹³ MARTENS, Friedrich, *Die Russische Politik in der Orientalischen Frage*, St. Petersburg 1877, s. 31.

⁶⁹⁴ SAUVIGNY, s. 466.

⁶⁹⁵ Metternich Esterházymu, Vídeň, 27. září 1833, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 204.

⁶⁹⁶ ŠEDIVÝ, *Metternich, the Great Powers and the Eastern Question*, s. 555.

⁶⁹⁷ Palmerston Williamu Tempelovi, Londýn, 3. září 1833, BULWER, vol. II, s. 143.

⁶⁹⁸ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 312.

⁶⁹⁹ Tamtéž, s. 312.

⁷⁰⁰ Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 6. prosince 1833, TNA, FO 120/138.

psal: „V Mnichově Hradišti vrhl kníže Metternich Rakousko zcela do náruče Ruska, pomíneme-li, co bylo učiněno v Polsku a Turecku, to vše za účelem upevnění svazku proti útokům ze západní Evropy.“⁷⁰¹ Hájil britskou politiku, která nikdy nemohla dopustit, aby v Konstantinopoli pochodovala ruská armáda. Metternich se naopak snažil před Lambem vysvětlit rakouský blízkovýchodní postoj a skutečné úmysly, jež spočívaly v zachování Osmanské říše a evropské rovnováhy sil. Podezření z britské strany o skrytých záměrech rakousko-ruské spolupráce na Blízkém východě se mu vyvrátit nepodařilo.⁷⁰² Pro interpretaci Metternichových cílů bylo zásadní, že Mikuláš I. trval na utajení smlouvy z Berlína, což ve výsledku přižívovalo britsko-francouzské domněnky o participaci Vídně na případném dělení Osmanské říše. Rakouský kancléř ujišťoval Lamba o přátelské politice cara vůči sultánovi, ale Roussin pokračoval v absurdních zvěstech o touze Petrohradu a Vídně anektovat podunajská knížectví či rozložit sultánovu říši.⁷⁰³ Ve výsledku smlouva z Mnichova Hradiště nesla negativní aspekt ve smyslu prohloubení propasti mezi Rakouskem a Velkou Británií.⁷⁰⁴ Navzdory tomu byly obě velmoci ve shodě v záležitosti reform Osmanské říše. Palmerston vybízel Metternicha, aby v této otázce Rakousko maximálně uplatňovalo svůj vliv na sultána.⁷⁰⁵

Nevraživost vůči Rusku rostla v celé britské společnosti.⁷⁰⁶ Palmerston nabádal Blighe k udržování navenek dobrých vztahů, ale soukromě mu psal o tajných ruských záměrech.⁷⁰⁷ Hlavní protiruská kampaň se odehrávala v Konstantinopoli. Ponsonby ve snaze oslabit ruský vliv u Porty vystupoval proti smlouvě z Hünkâr Iskelesi a namítal, že je v rozporu s britsko-osmanskou smlouvou z roku 1809.⁷⁰⁸ Jeho tvrzení ovšem nebylo pravdivé. Smlouva z roku 1833 neumožňovala Rusku vyslat válečné lodě přes Úžiny v jakémkoli období a de facto potvrzovala příslušná usnesení z roku 1809.⁷⁰⁹ Porta na základě tohoto argumentu neměla problém britské výpady vyvrátit. Ponsonby pak obrátil svoji pozornost k ruské ambasádě a přesvědčoval sultána o ruských intrikách

---

⁷⁰¹ Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 30. října 1833, TNA, FO 120/137.

⁷⁰² WESBTER, *The Foreign*, s. 297.

⁷⁰³ RENDALL, *Restraint or Self-Restraint*, s. 45.

⁷⁰⁴ LINCOLN, s. 196.

⁷⁰⁵ TODOROVA, *British and Russian Policy*, s. 19.

⁷⁰⁶ TODOROVA, Maria, *Aspects of the Eastern Question*. In: TODOROVA, Maria (ed.), *Essays from the First Bulgarian-Dutch Symposium of Historians*. Sofia 6-7. June 1984, Sofia 1984, s. 27.

⁷⁰⁷ Palmerston Blighovi, Londýn, 6. listopadu 1833, TNA, FO 65/206.

⁷⁰⁸ BOLSOVER, *Lord Ponsonby*, s. 106; CUNNINGHAM, Allan, INGRAM, Edward (ed.), *Anglo-Ottoman Encounters in the Age of Revolution*, London 1993, s. 118.

⁷⁰⁹ Tato smlouva zakazovala plavbu válečných lodí v době míru. ŠEDIVÝ, *Metternich, the Great Powers and the Eastern Question*, s. 551.

na jeho dvoře. Mahmut II. ve skutečnosti velmi nelibě sledoval přítomnost britsko-francouzské eskadry v Archipelagu. Získal i podporu Metternicha, jenž považoval britskou reakci za opožděnou a v současné situaci za zbytečnou.⁷¹⁰ K určitému uklidnění poměrů došlo na přelomu let 1833/1834, po odplutí společné flotily do zimních přístavů na Maltě a Porosu.⁷¹¹ Naopak ruské námořní manévry vzbudily obavy ve Švédsku, které se obrátilo na Londýn a požadovalo garance v případě útoku svého souseda. Palmerston se přimluvil, ač neoficiálně, za britskou podporu pro případ konfliktu s carem. Švédsko naopak v případě britsko-ruské války deklarovalo striktní neutralitu. Zásadním na tomto faktu je Palmerstonovo pohrávání si s myšlenkou války s Petrohradem.⁷¹²

Na ostrovech přetrvávala protiruská nálada. Jednak v důsledku kritiky veřejného mínění vůči Petrohradu, dále kvůli aktivitám Lievenové snažící se maximálně podkopat Palmerstonovu autoritu jak u Greye, tak u ostatních členů britského kabinetu.⁷¹³ Jak již bylo řečeno v předešlé kapitole, na pozadí celé situace probíhal spor o nominaci Stratforda Canninga na post velvyslance v Petrohradu. Po odvolání manželů Lievenových z Londýna zůstaly oba státy po určitý čas reprezentovány na diplomatické úrovni pouze *chargé d'affaires*, což vzájemné vztahy pochopitelně nijak nezlepšilo.⁷¹⁴

V souvislosti s britsko-ruskými vztahy vyvstává otázka, do jaké míry ovlivnila schůzka v Mnichově Hradišti spolupráci mezi Londýnem a Vídní. Pro Palmerstona se Rakousko stalo „spolupachatelem zločinu“ na východě. Jako hlavní spojenec Petrohradu neslo břemeno v podobě neustálého podezření ze strany námořních velmocí. Metternich namítal, že to bylo právě Rusko, které přijalo Rakouskou politiku nutnosti zachovat Osmanskou říši.⁷¹⁵ Rakouský kancléř si uvědomoval míru francouzského negativního působení, respektive Broglieho, na ostrovní politiku. Snažil se tudíž využít svůj vliv na Ludvíka Filipa, aby převzal širší iniciativu a jeho ministra zahraničí z funkce odstavil. Podobný postup zaujal i Mikuláš I. a 18. prosince 1833 odeslal do

---

⁷¹⁰ Metternich Esterházy, Vídeň, 17. ledna 1834, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 208.

⁷¹¹ Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 4. ledna 1834, TNA, FO 120/145.

⁷¹² BULLEN, *Palmerston, Guizot*, s. 9.

⁷¹³ Lievenová Alexandru Lievenovi, Londýn, 12. ledna 1834, ROBINSON, Lionel George (ed.), *Letters of Dorothea Princess Lieven. During her Residence in London 1812–1834*, New York, London, Bombay 1902, s. 363.

⁷¹⁴ Rusko bylo v Londýně reprezentováno Pavlem Ivanovičem, hrabětem von Medem v letech 1834–1835.

⁷¹⁵ BOLSOVER, George Henry, *Palmerston and Metternich on the Eastern Question 1834*. In: *English Historical Review* 51, 1936, 202, s. 240.

Londýna zprávu o svých mírových záměrech a o touze udržet sultánův režim. Během ledna a února 1834 vzájemný antagonismus mezi západem a východem opadl.⁷¹⁶ Nic na tom neměnilo ani to, když Palmerston tajně vyzval viceadmirála Charlese Rowleyho, aby nabral kurz na Bospor v případě ruské invaze. Částečná změna ostrovní politiky byla zapříčiněna hrou o čas. Britský ministr si veřejně přiznal, že dokud bude Metternich podporovat Mikuláše I., nebude pro Londýn možné proti Rusku jakkoli zakročít. Doufal ve změnu rakouské politiky, která by mu umožnila cara „vyšachovat“ z Blízkého východu.⁷¹⁷ Jeden z takových obrátů měl nastat po smrti Františka I. a nástupu nového panovníka, jež by oslabil kancléřův vliv a posílil vztahy s Velkou Británií.⁷¹⁸

V březnu roku 1834 uzavřeli Mikuláš I. a Mahmut II. další smlouvu. Součástí těchto ujednání bylo snížení osmanského dluhu z šesti na čtyři miliony dukátů a dohoda o rusko-osmanských hranicích v Asii.⁷¹⁹ Carovy kroky v první polovině roku 1834 měly ujistit západní velmoci o jeho pacifistických úmyslech. Palmerston jim však nevěřil. Konvence garantovala asijské hranice, ale současně vyznívala ve prospěch Petrohradu, kdy se z britského pohledu ruské impérium posunulo nebezpečně blízko klíčové pevnosti Kars a obchodním cestám do Persie. Britský ministr tak nařídil Rowleyho flotile, aby opět vyplula na otevřené moře. Mikuláš I. usoudil, že je bezpředmětné znovu ujišťovat Londýn o mírových cílech Petrohradu do té doby, dokud bude Palmerston na svém postu.⁷²⁰

Opětovného ochlazení vztahů se pokusil využít Metternich a po několikáté navrhl konání konference ve Vídni. Lamb ubezpečoval Palmerstona o dobrých záměrech Rakouska a o snaze překlenout dosavadní spory mezi východem a západem. Rakouský chargé d'affaires v Londýně Karl von Hummelauer vysvětloval novému britskému premiérovi Melbournovi, jaký je Metternichův postoj k záležitostem Východní otázky a k Rusku. Britská lhostejnost vůči Vídni utvrdila Metternicha v nezájmu ostrovní velmoci na záležitostech Osmanské říše.⁷²¹ V září 1834 napsal do britské metropole zprávu o rakouské důvěře v ruskou politiku a o toleranci poměrů mezi sultánem a

---

⁷¹⁶ BOLSOVER, *David Urquhart*, s. 447.

⁷¹⁷ BULWER, vol. II, s. 179.

⁷¹⁸ BOLSOVER, *Palmerston*, s. 243.

⁷¹⁹ SETON-WATSON, *The Russian Empire*, s. 305.

⁷²⁰ BOLSOVER, *Lord Ponsonby*, s. 107.

⁷²¹ Metternich Esterházyemu, Vídeň, 10. dubna 1835, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 214.

carem.⁷²² Vláda v Londýně byla těmito informacemi rozrušena. Melbourne se pokusil o revitalizaci vztahů a vedl vládní debaty o zlepšení přístupu ke kontinentálním mocnostem.⁷²³ Dospěl k závěru, že Palmerstonova politika byla do poloviny 30. let 19. století vedena „spíše odvahou než dovednostmi“.⁷²⁴ Okolnosti tomu zcela jistě nasvědčovaly. Jako rakouský diplomat v Londýně působil v roce 1834 pouze Hummelauer. Talleyrand, jenž byl zastáncem tradičního vídeňského systému, byl po odjezdu z Londýna silně proti Palmerstonově politice. Rusko, podobně jako Vídeň, bylo v Londýně reprezentováno pouze chargé d'affaires.⁷²⁵

Melbourne důrazně pobízel Palmerstona k přehodnocení svých postojů k Rakousku.⁷²⁶ Během října 1834 odeslal britský ministr Lambovi depeše osvětlující různé pohledy obou velmocí na Východní otázku. Celkové vyznění zpráv se neslo v přátelském duchu. Vnitropolitické poměry nakonec vedly k pádu londýnské vlády a Palmerston byl donucen na určitou dobu opustit křeslo ministra zahraničí. Vídeň informoval v humorném tónu: „*Jsem si jist, že až si to přečte, bude to jeho [Metternichův] nejšťastnější moment v životě, a nikdy mu nedám větší satisfakci než ve chvíli, kdy odcházím.*“⁷²⁷ Metternich odvětil, že nepocítuje štěstí, nýbrž naději.⁷²⁸

---

⁷²² Metternich Hummelauerovi, Vídeň, 31. října 1834, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 208.

⁷²³ Hummelauer Metternichovi, Londýn, 17. října 1834, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 206.

⁷²⁴ BOLSOVER, *Palmerston*, s. 247.

⁷²⁵ BOLSOVER, *Lord Ponsonby*, s. 108.

⁷²⁶ Hummelauer Metternichovi, Londýn, 17. října 1834, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 206.

⁷²⁷ BOLSOVER, *Palmerston*, s. 248.

⁷²⁸ Tamtéž.

7 Občanská válka v Portugalsku, Španělsku a Aliance čtyř

Jedním z hlavních důvodů proč Londýn nemohl poskytnout podporu Mahmudovi II., bylo nasazení vlastního válečného loďstva u břehů Pyrenejského poloostrova. Palmerston sledoval poměry v Portugalsku ještě před nástupem do ministerského křesla a po roce 1830 se tato otázka stala jedním z hlavních problémů jeho zahraniční politiky. Coby „dědic“ Canningovy éry považoval tuto zemi za primární sféru britského vlivu.⁷²⁹ Vztahy mezi Velkou Británií a Portugalskem byly značně napjaté již během úřadování Wellingtonova kabinetu a v polovině roku 1830 dosáhly vrcholu. Dom Miguel, budoucí Miguel I. Portugalský, vládl Portugalsku od roku 1827 jako regent za svoji snoubenku a současně neteř, dceru svého staršího bratra Doma Pedra Marii da Glórii.⁷³⁰ O rok později zrušil konstituci, na níž přísahal, a zavedl represivní režim včetně zatýkání a vyhošťování politických oponentů.⁷³¹

Velká Británie měla na základě mezinárodních smluv sahajících až do 14. století s Portugalskem unikátní vztah. Zasažovala do hospodářských či vojenských záležitostí a britští poddaní měli v této zemi speciální privilegia.⁷³² Byli osvobozeni od portugalských daní a při soudních sporech hájenci portugalskými obhájci schválenými britským kabinetem. Miguelova vláda hleděla k Britům a celkově na Londýn velmi negativně.⁷³³ Portugalská veřejnost byla podněcována k páchání násilí na poddaných Jeho Veličenstva a v březnu roku 1830 došlo k zajištění britských obchodních lodí u Azor. Po nástupu Greyova kabinetu averze proti Domu Miguelovi přetrvávala. Podobná bezpráví jako na Britech byla páchána i na Francouzích. V létě roku 1831 došlo k uvěznění několika francouzských rybářů, a proto admirál Roussin neváhal s odplatou. Po vyslání flotily k řece Tagus byla z pařížské strany žádána satisfakce. Posléze byl zabaven majetek portugalských obchodních lodí operujících na pyrenejském pobřeží. Palmerston, opět ovlivněn potřebou kooperace s orleánským režimem v Belgii, překvapivě nic nenamítal. Britská veřejnost ovšem nebyla francouzské akci nakloněna. Žádala protiaksi a aktivnější přístup. Palmerston tomu nevyhověl a prohlásil, že Velká

---

⁷²⁹ RICH. s. 63.

⁷³⁰ Dom Pedro se vzdal nároku na portugalský trůn v roce 1826 a ponechal si pouze titul císaře Brazílie.

⁷³¹ MACAULEY, Neill, *Dom Pedro. The Struggle for Liberty in Brazil and Portugal 1789–1834*, Durham 1986, s. 226.

⁷³² Tato privilegia nebyla totožná pro Portugalce žijící na britských ostrovech.

⁷³³ Wellingtonův kabinet požadoval, aby Dom Miguel udělil amnestii všem politickým oponentům, ten to však odmítl.

Británie nemá exklusivní právo na řešení francouzsko-portugalských sporů.⁷³⁴ Jeho reakce byla nicméně zmanipulována jednáním Londýnské konference o Belgii.⁷³⁵ Názory na vládu Doma Miguela měl britský ministr jasně již od roku 1829, kdy v Dolní sněmovně prohlásil, že portugalský regent je „ničitel konstitučních svobod, narušitel posvátných přísah, nevěrný uzurpátor“.⁷³⁶ Zmíněná řeč byla jednou z jeho prvních týkajících se zahraniční politiky, přesto, že ji poslouchal poloprázdný sál, dlouho rezonovala mezi britskou politickou elitou. V březnu roku 1830 pronesl další plamenný projev, v němž prohlásil Portugalsko za „otázku života a smrti“⁷³⁷ pro Velkou Británii.⁷³⁸

Palmerston nominoval v lednu roku 1831 na post konzula do Lisabonu Sebastiana Hoppnera. Oficiální vztahy mezi Portugalskem a Velkou Británií byly od roku 1828 přerušeny a toto měl být první krok ke zlepšení pro Londýn nepříznivého stavu.⁷³⁹ Podle instrukcí ministerstva zahraničí měl Hoppner zachovávat striktní neutralitu mezi Domem Miguelem a jeho liberálními rivaly a současně přimět regenta ke zmírnění jeho ultrakonzervativní politiky.⁷⁴⁰ Obnovení dobrých vztahů mezi Londýnem a Lisabonem záviselo na vyhlášení zmiňované amnestie politickým oponentům, žádané ještě v období Wellingtonovy vlády. Samozřejmostí bylo zamezení zatýkání britských poddaných nesouhlasících s Miguelovým režimem. Hoppnerovy požadavky byly ovšem portugalskou reprezentací okamžitě zamítnuty.⁷⁴¹

Postupně se zhoršily také vztahy s Francií. Pokud Palmerston proti francouzské akci na portugalském pobřeží z počátku nic nenamítal, svůj názor v červenci roku 1831 změnil. V britské společnosti se šířily obavy z možnosti francouzské intervence do Portugalska, což by ve výsledku zcela přirozeně narušilo dobré vztahy mezi Londýnem a Paříží.⁷⁴² Palmerston psal Granvillovi o hrozbě vážné roztržky v případě

---

⁷³⁴ SETON-WATSON, *Britain in Europe*, s. 170.

⁷³⁵ BROWN, *Palmerston and Austria*, s. 30.

⁷³⁶ SETON-WATSON, *Britain in Europe*, s. 169.

⁷³⁷ Palmerstonova řeč v Dolní sněmovně britského parlamentu, Londýn, 6. dubna 1830, *Portugal HC Deb 06 April 1830 vol 23 cc1404-6* [online], [cit. 2019-01-03]. Dostupné z: https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1830/apr/06/portugal#S2V0023P0_18300406_HOC_63.

⁷³⁸ BELL, vol. I, s. 145.

⁷³⁹ Palmerston Granvillovi, Londýn, 29. listopadu 1830, TNA, FO 120/114.

⁷⁴⁰ Palmerston Stratfordu Canningovi, Londýn, 10. prosince 1832, TNA, FO 352/25c.

⁷⁴¹ STAHL, s. 287.

⁷⁴² Neumann Metternichovi, Londýn, 4. května 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 196.

francouzského zakročení v oblasti portugalského pobřeží.⁷⁴³ Sébastiani proto z obav z britského jednání poslal do Londýna návrh na společný zásah proti Domu Miguelovi. Palmerston se v tomto období nechtěl pouštět do vážnější akce a navzdory jeho antipatiím k portugalskému režimu argumentoval potřebou respektovat poměry v jednotlivých zemích. V jádru nešlo o nic jiného než o proklamaci doktríny neintervence. Francouzská flotila se nakonec z portugalského pobřeží stáhla a Dom Miguel pokračoval dále ve své vládě bez jakékoli změny.⁷⁴⁴

Nástup regentské vlády a restaurace konzervativního režimu v Portugalsku měly i mezinárodní rozměr. Dom Miguel, jenž byl před rokem 1826 poslán bratrem do vyhnanství, našel útočiště ve Vídni. Stal se nakonec velkým obdivovatelem Metternicha a rakouský kancléř příznivcem jeho politiky. Portugalskou chartu považoval Metternich za „*akt šilenství*“⁷⁴⁵ a Doma Miguela za právoplatného vládce. Rakouský dvůr byl dynasticky propojen s dvory v Portugalsku a Španělsku, což Metternichovi dávalo pocit, že Vídeň má právo zasahovat do poměrů na Pyrenejském poloostrově. Panující represivní přístup v Lisabonu ovšem zděsil i samotného rakouského kancléře. Po událostech ve Francii v červenci roku 1830 však Metternich nabyl přesvědčení, že vláda Doma Miguela je ve shodě s monarchistickými principy, ba co více, je bariérou proti západnímu liberalismu.⁷⁴⁶ Palmerston nechtěl připustit, aby východní dvory zasahovaly do politiky na Pyrenejském poloostrově a varoval je před britskou reakcí.⁷⁴⁷

Situace v Portugalsku nabrala jiný rozměr na jaře roku 1832. Dom Pedro se odhodlal v létě předchozího roku se svojí dcerou k návratu z Brazílie do Portugalska.⁷⁴⁸ Útočiště našli společně nejdříve ve Velké Británii a posléze na Azorských ostrovech.⁷⁴⁹ Londýn a Paříž se zároveň staly jeho hlavními příznivci, což s nelibostí sledovalo Rakousko i Rusko. Palmerston sice Pedrovi odmítl poskytnout válečné lodě, ale současně dodal, že není proti britským neintervencionním principům mu tyto lodě pro případnou válečnou akci prodat. V červenci roku 1832 poté, co se na jeho stranu přidali i liberální exulanti a britští dobrovolníci, napadl Pedro se svojí flotilou Porto, druhé největší město Portugalska. Velitelem námořnictva se stal bývalý britský námořní

⁷⁴³ Palmerston Granvillovi, Londýn, 25. července 1831, TNA, FO 27/425.

⁷⁴⁴ MACAULEY, s. 228.

⁷⁴⁵ SETON-WATSON, *Britain in Europe*, s. 92.

⁷⁴⁶ Campuzano Salmónovi, Lisabon, 12. prosince 1830, HOFFMAN, s. 149.

⁷⁴⁷ BULLEN, Roger, *The Great Powers and the Iberian Peninsula*, s. 57.

⁷⁴⁸ Ve skutečnosti byl k odjezdu donucen ve spojitosti s vnitropolitickými problémy a abdikoval ve prospěch svého syna Pedra II. RICH, s. 62.

⁷⁴⁹ Marie odjela z Portugalska do Brazílie za svým otcem v roce 1829.

důstojník kapitán George Rose Sartorius. Palmerston proti nasazení britských dobrovolníků v Pedrově armádě neprotestoval, protože to bylo v souladu s ostrovním právem a názory britské veřejnosti. Na druhou stranu se v konfliktu nechtěl více angažovat a vyhověl přání Doma Miguela, aby flotila Jeho Veličenstva nenarušovala portugalské vody. Jako pozorovatel působila eskadra pod vedením komandéra Hydea Parkera tři míle od portugalských břehů.⁷⁵⁰

Akce proti Domu Miguelovi byla s velkým podezřením sledována ve Španělsku. Červencové události se odrazily i na vnitropolitické stabilitě v Madridu.⁷⁵¹ Bezdětný král Ferdinand VII. se v roce 1829 po smrti své ženy Amálie Saské oženil s Marií Kristýnou Neapolskou, s níž na jaře roku 1830 čekal vytouženého potomka. Na konci března téhož roku pragmatickou sankcí zrušil nástupnický zákon z období vlády Filipa V. Tato ustanovení určovala nástupnická práva pouze mužským příslušníkům bourbonského rodu.⁷⁵² Po narození dcery Marie Luisy Isabely bylo jasné, že se Ferdinandův bratr Don Carlos může se španělským trůnem rozloučit. S touto skutečností se však nechtěli smířit jeho konzervativní příznivci, především církev a jí ovládaný venkov. Ferdinand se dostal do vnitropolitických kleští – na jedné straně byl svojí ženou nucen k uznání nástupnictví své dcery a na druhé tlačěn církví k prosazení práv svého bratra. Události byly navíc umocněny jeho špatným zdravotním stavem a vyhlídkou na brzkou smrt. Svoji osobu přirovnal, vzhledem k tehdejším okolnostem, k zátce od piva, a dodal, že pokud by došlo k jejímu odstranění, celé pivo se rozlije.⁷⁵³ Dokud žil, sloužila jeho přítomnost na trůnu jako pojistný ventil proti vzniku celospolečenské krize. Poměry v Portugalsku a Španělsku byly analogické a signifikantně se navzájem ovlivňovaly po celá 30. léta 19. století. Problém nástupnictví se stal určujícím faktorem španělských dějin s hlubokým přesahem do 20. století.⁷⁵⁴

Ferdinandův velvyslanec v Londýně Francisco de Zea Bermudez spatřoval ve Velké Británii přirozeného ochránce proti Francii a obával se rozšíření revoluce i za hranice Pyrenejí. V udržení konzervativního politického směru shledal prostředek, jak uchránit poloostrov od revolučního kvasu, proto prosazoval nakonec Doma Miguela. Podobné názory sdílel i Ferdinand VII. a během Pedrovy námořní kampaně se přidal na

---

⁷⁵⁰ RIDLEY, s. 167.

⁷⁵¹ CHALUPA, s. 69.

⁷⁵² Pragmatická sankce byla ve skutečnosti vyhlášena v roce 1789 Karlem VI., navzdory tomu, že neměla platnost zákona.

⁷⁵³ CHALUPA, s. 76.

⁷⁵⁴ LAWRENCE, s. 221.

stranu konzervativců. Palmerston neměl v úmyslu, aby se Dom Miguel na portugalském trůně udržel a rozšířil spolupráci s Francií. Na španělské straně stál Metternich a od Londýna vyžadoval zdržení se vměšování do konfliktu.⁷⁵⁵ Britský ministr v důsledku jednání Londýnské konference stále hledal určitý kompromis. Na adresu východních dvorů sdělil, že „není možné, aby Velká Británie, jakkoli uznala vládu Doma Miguela“.⁷⁵⁶ Zároveň informoval Rakousko o rozhodnutí vlády v Londýně neparticipovat na Pedrově vojenském tažení, z důvodu porušení britského práva.⁷⁵⁷ Dodal, že v rámci zachování klidu na poloostrově je ochoten prosadit na trůn Donnu Marii, aniž by došlo k obnovení konstituce.⁷⁵⁸ Palmerstonovi v roce 1831 nešlo o nic jiného než o zajištění mezinárodní podpory jeho politiky v belgické otázce a nevyprovokování východních velmocí v čele s Rakouskem.⁷⁵⁹ Metternich poslal do Londýna návrh, aby Velká Británie Doma Miguela uznala výměnou za udělení amnestie jeho oponentům.⁷⁶⁰ Britský ministr pochyboval o tom, že by portugalský regent dodržel své slovo a nabídku odmítl. K rakouskému návrhu se nakonec přidalo i Prusko a Rusko trvající na oficiálním, a bezpodmínečném, přijetí Doma Miguela. Záhy ho východní dvory začaly i finančně podporovat.⁷⁶¹

Pedrova expedice vyvolala v Paříži znepokojení. Ludvík Filip se obával vstupu Španělska na portugalskou půdu, což by vyvolalo mezinárodní krizi a radikalizaci francouzského veřejného mínění toužícího po zásahu domácí armády. Pro Palmerstona bylo zachování neutrality Madridu naprosto zásadní.⁷⁶² V diplomatických nótách zasílal výhrůžky o vstupu Velké Británie do konfliktu v případě jediného španělského výstřelu na portugalské půdě.⁷⁶³ Zostřil se i jeho přístup k Rakousku. Lambovi adresoval zprávy o tom, že čas Svaté aliance skončil a Velká Británie nebude tolerovat vměšování východních velmocí do španělsko-portugalských poměrů. Dále nabádal Metternicha k přehodnocení jeho stanoviska a uznání regentské vlády Doma Pedra.⁷⁶⁴ Palmerston sdílel strach francouzského panovníka a považoval španělskou intervenci za hrozbu pro

---

⁷⁵⁵ STAHL, s. 286.

⁷⁵⁶ Palmerston Chadovi, Londýn, 3. prosince 1831, TNA, FO 65/181.

⁷⁵⁷ Palmerston Granvillovi, Londýn, 30. listopadu 1831, TNA, FO 120/114.

⁷⁵⁸ Palmerston Lambovi, Londýn, 10. února 1832, TNA, FO 120/116.

⁷⁵⁹ BROWN, *Palmerston and Austria*, s. 31.

⁷⁶⁰ Metternich Esterházyemu, Vídeň, 13. prosince 1831, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 195.

⁷⁶¹ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 245.

⁷⁶² Palmerston Lambovi, Londýn, 10. února 1832, TNA, FO 120/116.

⁷⁶³ Palmerston Addingtonovi, Londýn, 27. března 1832, TNA, FO 72/390.

⁷⁶⁴ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 246; Palmerston Lambovi, Londýn, 19. února 1832, TNA, FO 120/116.

celoevropský mír, protože mohla současně ohrozit i vnitropolitickou stabilitu Francie a pozici Ludvíka Filipa.⁷⁶⁵ Zprávy do Vídně se nesly v nekompromisním tónu požadujícím jediné východisko – sesazení Doma Miguela.⁷⁶⁶ V tomto období začal Palmerston znovu ohýbat výklad doktríny neintervence a prohlašoval, že britský zásah v případě španělské agrese nebude porušením zmiňované zásady, ale aktem v zájmu ochrany britských poddaných.⁷⁶⁷

Dom Miguel se před Pedrovou invazí snažil mobilizovat své stoupence manifestem z března 1832, v němž mimo jiné stálo: „*Má statečná a početná armáda jako jedno tělo spěchá do zbraně a já dostávám neustále zprávy o její neochvějně věrnosti. Konečně je celý národ připraven k obraně jako jeden muž ... a já slavnostně přísahám, že naše království uchráním před bezbožností a anarchií.*“⁷⁶⁸ Celý manifest vycházel z maximální oddanosti církvi a její důležité úlohy pro blaho národa. Dom Miguel hájil své právo na trůn a nebál se přitom odkazovat na portugalské zákony sahající až do 13. století. Ve skutečnosti mělo toto prohlášení zapůsobit především na východní mocnosti, o čemž svědčí i jeho překlad do několika jazyků. Pedrovu invazi se nakonec podařilo Miguelovým silám odrazit a celá akce se omezila pouze na okolí bašty liberálů v Portu. Portugalský pretendent byl hojně dotován Španělskem, finančně i materiálně. V jeho armádě působili i zkušení britští důstojníci sloužící v Portugalsku od konce Napoleonovy éry.⁷⁶⁹

Palmerstona zprávy o neúspěchu Pedrovy kampaně vyvedly z relativního klidu. Část viny svalil na Hoppnera a v červnu 1832 ho nahradil William Russell. Flotile komandéra Parkera nařídil držet stav pohotovosti a britským vojenským pozorovatelům v Portugalsku přikázal hlídat hranice pro případ španělského zásahu.⁷⁷⁰ V instrukcích ovšem vybízel Russella k dodržování přísné neutrality. Z mezinárodněpolitického hlediska nemohl Palmerston nic dělat. Pedrovi nebylo možné poslat vojenskou ani peněžní pomoc, protože by návrh neprošel britským kabinetem. O finance požádal Sébastianiho, který nakonec souhlasil a prostředky Pedrovi poskytl. Je otázkou, jak

---

⁷⁶⁵ Palmerston Lambovi, Londýn, 10 února 1832, TNA, FO 120/116.

⁷⁶⁶ Neumann Metternichovi, Londýn, 26. února 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 196.

⁷⁶⁷ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 248; Palmerston Lambovi, Londýn, 30. června 1832, TNA, FO 120/116.

⁷⁶⁸ Miguelův Manifest z 22. března 1832, přiloženo k depeši Neumann Metternichovi, Londýn, 25. května 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 196.

⁷⁶⁹ MACAULEY, s. 165.

⁷⁷⁰ Addington Palmerstonovi, Madrid, 8. června 1832, TNA, FO 120/119.

daleko byl tehdy Palmerston v otázce porušení doktríny intervence schopen zajít.⁷⁷¹ V záležitostech Pyrenejského poloostrova byl ochoten zakročit ve prospěch Donny Marie, ale v případě francouzského narušení integrity Papežského státu v témže roce stál stranou vzájemné rakousko-francouzské roztržky. Z tohoto pohledu se Palmerstonova politika jeví nikoli jako tradiční snaha o zachování rovnováhy sil, ale jako prosazování čistě britských zájmů.⁷⁷² Toto stanovisko je podpořeno instrukcemi Russellovi z 29. srpna 1832. V nich Domu Pedrovi v případě neúspěchu jeho kampaně navrhuje bezpečný návrat z Porta za doprovodu britských válečných lodí a jistotu toho, že se při možných komplikacích může spolehnout na pomoc z ostrovů.⁷⁷³

Během září 1832 se však Pedrova situace změnila k lepšímu. Miguelova snaha odříznout nepřátelskou flotilu v oblasti Porta selhala a přístav zůstal v rukou liberálů. S tím, jak se válečné poměry měnily v Miguelův neprospěch, začaly současně útoky na britské reprezentanty na lisabonském dvoře. Russell společně s Hoppnerem zaslali vládě do Londýna zprávy hovořící o nutnosti zásahu a o podpoře Pedrova kurzu. Proti tomu se postavili toryové v čele s Wellingtonem, požadující dodržování neutrality.⁷⁷⁴ Palmerston byl nakloněn akci v Portugalsku, ale veřejně proti Wellingtonovi nevystoupil.⁷⁷⁵ Odhodlání britského ministra vojensky zakročit na Pyrenejském poloostrově bylo přímo úměrné mezinárodní situaci ve zbytku Evropy, ať již to byl konec bezprostřední hrozby v Belgii či Itálii. Jeho jistota také sílila v okamžiku, kdy byla zřejmá pomoc z francouzské strany. Předně však stále spoléhal na Pedrovo vítězství. Do patové situace se navíc promítla krize ve Španělsku.⁷⁷⁶

Zdravotní stav Ferdinanda VII. se od září 1832 rapidně zhoršoval. Většina dvora a nejbližšího okolí byla přesvědčena, že se blíží jeho konec a on nepřežije nadcházející zimu. Tyto zprávy mobilizovaly oba zneprátelené tábory čekající na svůj „soudný den“. Armádě nastoupené u portugalských hranic byl vydán rozkaz vrátit se zpět do Madridu a udržet pořádek. Dom Miguel byl tímto krokem připraven o svou „španělskou kartu“, což oslabilo jeho doposud sebejistou pozici. V Madridu získali převahu liberální

---

⁷⁷¹ RIDLEY, s. 168.

⁷⁷² Palmerston Stratfordu Canningovi, Londýn, 10. prosince 1832, TNA, FO 325/25c.

⁷⁷³ RIDLEY, s. 170; Palmerston Russellovi, Londýn, 29. srpna 1832, TNA, FO 63/364.

⁷⁷⁴ STAHL, s. 288.

⁷⁷⁵ Palmerstonova řeč v Dolní sněmovně britského parlamentu, Londýn, 1. června 1832, *Interference in the Affairs of Portugal HC Deb 01 June 1832 vol 13 cc307-9* [online], [cit. 2019-01-04]. Dostupné z: https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1832/jun/01/interference-in-the-affairs-of-portugal#S3V0013P0_18320601_HOC_85.

⁷⁷⁶ BARTLETT, *Great Britain and Sea Power*, s. 96.

zástupci Kristýnina nástupnictví a Don Carlos byl donucen odplout za svým synovcem Domem Miguelem.⁷⁷⁷ V Lisabonu vydal oficiální prohlášení odmítající uznat Izabelin nárok na trůn, za což mu Ferdinand VII. nařídil odjet do exilu do Říma. Don Carlos přirozeně odmítl a v poklidu vyčkával na bratrovu smrt. Ve španělské metropoli došlo ke zformování nové vlády nakloněné Kristýně, v čele s bývalým londýnským velvyslancem Zeou Bermudezem. Rakouský vyslanec v Madridu Lazar Ferdinand von Brunetti mezitím u Ferdinanda VII. agitoval za Dona Carlose s argumentem, že pouze jeho volba dokáže udržet Španělsko mimo riziko občanské války.⁷⁷⁸

Palmerston během probíhající diplomatické krize s Ruskem nominoval Stratforda Canninga na speciální misi do Madridu, aby tak posílil britský vliv. Důvěra britského ministra v bratrance bývalého premiéra byla neochvějná. V instrukcích do Madridu Palmerston napsal: *„V současné době veřejné záležitosti neumožňují, abychom Vás okamžitě poslali na dvůr do Petrohradu, král je potěšen, že Vás mezitím může zvolit na speciální a dočasnou misi k madridskému dvoru v souvislosti s probíhajícími událostmi v Portugalsku. Vláda Jeho Veličenstva doposud pociťovala pohled španělské vlády na portugalské záležitosti za natolik odlišný od jejího, že je stěží možné pro vlády obou zemí spojit se v jakékoli snaze o zprostředkování či vyjednávání za účelem vyhnout se občanské válce smířením mezi oběma znesvářenými stranami, ale současné události ve Španělsku a obrat, který nastal v Portugalsku, umožňují se o to pokusit. Dom Miguel nebyl dostatečně silný k prolomení obrany Porta a Dom Pedro nemá tolik sil, aby podnikl protiofenzívu a pronikl do vnitrozemí Portugalska. Vláda Jeho Veličenstva je odhodlána usilovat o spolupráci se Španělskem v záležitostech, které zabrání prolévání krve a obnoví mír na poloostrově. Dosáhnout těchto cílů svěřených Vaší Excelenci je úkolem této mise. Pokud se Vám to podaří, navrhnete spojení s Velkou Británií v úsilí přimět obě strany k neprodlenému uzavření příměří. Pokud by měly považovat uznání Doma Miguela za základní bod jejich vyjednávání, zmíníte se o poměrech, za jakých Dom Miguel uchwátí trůn, o současné situaci, ve které se Španělsko a Portugalsko nachází a vyjádříte pevné stanovisko Jeho Veličenstva, že za těchto okolností nelze dosáhnout bezpečné a trvalé dohody. Jediným způsobem, jak obnovit trvalý mír v této nešťastné a rozervané zemi, je uvést Donnu Marii na trůn jako*

---

⁷⁷⁷ LAWRENCE, s. 46.

⁷⁷⁸ Metternich Neumannovi, Vídeň, 16. prosince 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 199.

královnu.⁷⁷⁹ Dále dodal, že v případě neúspěchu se má stáhnout do Lisabonu, kde má čekat na další diplomatické instrukce.⁷⁸⁰

Splnit Palmerstonovy úkoly bylo pro Canninga velice komplikované. Zea Bermudez byl, stejně jako jeho předchůdce, nakloněn Domu Miguelovi. Londýn spatřoval východisko z obtížné situace v odstavení obou protivníků a nastolení vlády Donny Marie, tedy bez regentství jejího otce, jak zněl původní požadavek. Grey proto navrhl, aby byla mladá infantka provdána za některého z rakouských arcivévodů.⁷⁸¹ Neumann psal do Vídně zprávy o britské tvrdošijnosti v záležitosti uznání Doma Miguela a o snaze dosáhnout určitého kompromisu se španělskou vládou. Dále informoval o misi Stratforda Canninga, jež je dle něj „zahalena tajemstvím“⁷⁸² a dodal, že Londýn „opustil názor, že by Dom Pedro dával [Portugalsku] větší naději na lepší budoucnost“.⁷⁸³ Metternich v odpovědi zmínil císařův zájem na zdraví jeho zete Doma Pedra, ale jedním dechem dodal, aby se vzdal svých snah a stáhl se do ústraní.⁷⁸⁴ Londýn toto překvapivě akceptoval. Jeden z možných plánů britského premiéra bylo poslat Hummelauera k Domu Miguelovi a vyjednat podmínky dohody. Palmerston současně souhlasil s Greyovým kompromisem, kdy měla být ustanovena regentská vláda Donny Marie bez znovuoobnovení konstituce. Avšak toto nemohlo být považováno za konečné východisko a zbývalo vyjednat mnoho otázek a problémů. Do záležitostí se ke všemu promítl vojenský aspekt.⁷⁸⁵

Během června 1833 došlo ke změně na pozici vrchního velení, kdy se hlavním velitelem Pedrových námořních sil stal legendární Charles John Napier.⁷⁸⁶ Jeho úkolem bylo otevřít druhou frontu a vymanit Porto z obklíčení. Ještě týž měsíc se mu podařilo zničit Miguelovu flotilu a uvolnit tak cestu na Lisabon. Je pozoruhodné, co se Domu Pedrovi v jeho vojenské kampani podařilo. S desetinou mužů, již měl oproti němu k dispozici Dom Miguel, se mu povedlo rok udržet a zásobit Porto a nakonec získat

---

⁷⁷⁹ Palmerston Stratfordu Canningovi, Londýn, 13. prosince 1832, TNA, FO 352/25c.

⁷⁸⁰ Neumann Metternichovi, Londýn, 11. prosince 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 198.

⁷⁸¹ Neumann Metternichovi, Londýn, 4. prosince 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 198.

⁷⁸² Neumann Metternichovi, Londýn, 11. prosince 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 198.

⁷⁸³ Neumann Metternichovi, Londýn, 25. prosince 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 198.

⁷⁸⁴ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 252.; Metternich Neumannovi, Vídeň, 16. prosince 1832, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 199.

⁷⁸⁵ Palmerston Stratfordu Canningovi, Londýn, 13. prosince 1832, TNA, FO 352/25c.

⁷⁸⁶ MOWAT, s. 77.

převahu na moři a zajistit si průchod do vnitrozemí. Cesta na hlavní portugalské město byla navzdory tomu ještě velmi trnitá.⁷⁸⁷

Ve Španělsku se nicméně události pro ostrovní velmoc nevyvíjely dobře. Zea Bermudez nebyl ochoten poslouchat Canningovy návrhy na uznání Donny Marie a trval na akceptování Doma Miguela.⁷⁸⁸ Britskému vyslanci tak nezbývalo nic jiného než podkopat Bermudezovu pozici a zajistit lepší podmínky pro vyjednávání. Rozhodl se proto hovořit s královnou Kristýnou a upozornil ji na zdánlivě podobný osud obou infantek, jenž v ní měl probudit pocit sounáležitosti. Canning psal do Londýna žádosti o další instrukce a informace, které by mohl použít a získat na svoji stranu i španělskou vládu. Palmerston v odpovědi ujišťoval Izabelu o britské podpoře, pokud dojde ze španělské strany k uznání Donny Marie. Celý zápas nakonec skončil Zeovým vítězstvím. Nemocný král svěřil veškerou důvěru do jeho rukou, vláda byla sestavena z jeho zastánců a Kristýna mohla jen nečinně přihlížet. Palmerston byl celou věcí znechucen, dokonce považoval portugalskou záležitost za ztracenou.⁷⁸⁹

Metternich sledoval Palmerstonův neúspěch v Madridu s uspokojením. V květnu 1833, ještě před porážkou Miguelovy flotily, navrhoval, aby tři východní dvory společně uznaly Miguelovu vládu ihned, jakmile padne Porto. Britský ministr oproti tomu žádal Vídeň o spolupráci. Výměnou za rakouskou pomoc ve Španělsku se byl ochoten vzdát jak požadavku na konstituci, tak vidiny Pedra jako portugalského panovníka. Ve skutečnosti tedy znovu zopakoval své návrhy z roku 1832. Dle něj bylo možné udržet konzervativní režim na poloostrově pouze za předpokladu, že Rakousko přeruší svoji podporu Domu Miguelovi. V opačném případě mělo dojít k radikalizaci poměrů na obou stranách.⁷⁹⁰ Napierova výhra ovšem změnila běh událostí. Po vojenském puči se liberálům podařilo ovládnout i hlavní město a misky vah se tak obrátily na Pedrovu stranu.⁷⁹¹ Palmerston se pod vlivem okolností uchýlil k diplomatickým změnám, odvolal Addingtona z Madridu a namísto něj jmenoval hraběte George Villierse z Clarendonu, od něhož si sliboval prosazování liberálnější politiky.⁷⁹²

---

⁷⁸⁷ GUEDALLA, s. 182.

⁷⁸⁸ Stratford Canning Palmerstonovi, Madrid, 24. ledna 1833, TNA, FO 352/26a.

⁷⁸⁹ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 373.

⁷⁹⁰ Tamtéž, s. 375.

⁷⁹¹ Hoppner Palmerstonovi, Lisabon, 25. září 1833, přiloženo v dopise: Esterházy Metternichovi, Londýn, 4. dubna 1834, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 202.

⁷⁹² Palmerston Stratfordu Canningovi, Londýn, 14. května 1833, TNA, FO 65/206.

Dom Miguel se musel z Lisabonu uchýlit ke španělským hranicím, kde měl stále silnou oporu, převážně v řadách rolníků. Izabela byla převezena z Francie zpět do Portugalska a Dom Pedro se chystal sestavit vlastní vládu. Londýn nebyl spokojen s počínáním nové garnitury. Britský odklon od Doma Pedra byl patrný již na sklonku roku 1832 a způsobilo jej několik faktorů. Palmerston nesouhlasil s konfiskací majetku jezuitů coby podporovatelů Doma Miguela. Další ochlazení vztahů bylo způsobeno zajetím britské obchodní lodi Pedrovými jednotkami.⁷⁹³ Britský ministr projevil nesouhlas i se záměrem přijmout radikálnější ústavu než původně plánovanou z roku 1826.⁷⁹⁴ Mezitím se hlavním diplomatickým dějištěm stalo opět Španělsko.⁷⁹⁵

Dne 29. září 1833 zemřel Ferdinand VII. a rozhořel se zápas o španělskou korunu.⁷⁹⁶ Marie Kristýna se ihned chopila příležitosti a prohlásila se regentkou se záměrem jmenovat konstituční vládu.⁷⁹⁷ Naproti tomu Don Carlos s podporou katolické církve vydal po vzoru Doma Miguela manifest ke španělskému lidu a odvolal se na salické právo.⁷⁹⁸ V té době se stále zdržoval v Portugalsku po boku svého synovce a mobilizoval karlistickou armádu. Palmerston v první chvíli nebyl Izabele zcela nakloněn a vyčkával, jak se zachová její strýc.⁷⁹⁹ Metternich byl po oznámení Ferdinandovy smrti také velice obezřetný. Dokonce nevznesl žádný protest proti přítomnosti francouzských jednotek u španělských hranic. Lamb psal do Londýna tato slova: „*Okamžitě po Ferdinandově smrti vyjádřil kníže Metternich naději, že žádná z mocností nebude zasahovat do španělských záležitostí. Jeho náklonnost patří přirozeně Donu Carlosovi, nyní však projevil velkou lhostejnost k současnému zápasu poté, co prohlásil, že nejšťastnějším řešením této sporné situace by byla okamžitá rezignace infantky, což ovšem není příliš nadějně.*“⁸⁰⁰ Co se týkalo mezinárodní podpory, jak Don Carlos, tak Dom Miguel se mohli v této fázi spolehnout pouze na pomoc východních velmocí. Ta byla ovšem značně limitována a fakticky omezena jen na diplomatickou aktivitu. Ani vojenského zastání se Donu Carlosovi zpočátku

---

⁷⁹³ Palmerston Lambovi, Londýn, 16. února 1833, TNA, FO 120/116.

⁷⁹⁴ Radikálnější ústava pocházela původně z roku 1822. Palmerston spatřoval v konstituci z roku 1826 mnohem lepší alternativu, protože se více podobala britskému modelu. RIDLEY, s. 171.

⁷⁹⁵ CARRIÉ, s. 56.

⁷⁹⁶ CARR, Raymond, *Spain 1808–1939*, Oxford 1966, s. 155.

⁷⁹⁷ Neumann Metternichovi, Londýn, 10. října 1833, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 203.

⁷⁹⁸ SOUTHERN, Henry, *The Policy of England Towards Spain. Considered Chiefly with Reference to a Review of the Social and Political State of the Basque Provinces. And a Few Remarks on Recent Events in Spain*, London 1837, s. 9.

⁷⁹⁹ RIDLEY, s. 171.

⁸⁰⁰ Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 30. října 1833, TNA, FO 120/137.

nedostávalo tolik, kolik očekával. Jedinou výjimkou byl Tomás de Zumalacárregui y de Imaz operující v okolí Navary, jenž se jmenoval hlavním velitelem karlistických sil. Jemu se podařilo z polovojenských skupin vytvořit regulérní vojsko a nastolit taktiku guerillové války, jež byla nejen poměrně účinná, ale také nezbytná proti lépe vyzbrojeným vládním jednotkám.⁸⁰¹

Zea v Madridu odmítal spolupracovat se španělskými liberály a věřil v nastolení konzervativní vlády nakloněné regentství.⁸⁰² Villiers byl jeho přístupem a odmítnutím uznat Doma Miguela za rebela pobouřen. Od své vlády žádal vojenskou intervenci, což pokládal za jediný možný prostředek k dosažení britských cílů. Palmerston měl svázané ruce. Zásah z ostrovů nepřipadal v úvahu a zároveň zákrok ze strany Francie nenacházel pochopení u veřejnosti na ostrovech ani u politické opozice. Přestože byl britský ministr zahraničí nakloněn použití armády Ludvíka Filipa, uvědomoval si, jaký odpor by to vyvolalo ze strany Rakouska, Pruska a Ruska. Metternich francouzského krále od tohoto kroku odrazoval, ten mu dal zapravdu a návrh odmítl. Grey a Palmerston se domnívali, že efektivní akce je reálná pouze z britské strany. Bylo tedy nutné znovu „ohnout“ doktrínu neintervence a prosadit nasazení ozbrojených sil v britském kabinetu.⁸⁰³ O Greyově a Palmerstonově plánu ovšem vláda nechtěla ani slyšet, což ovlivnilo komunikaci s Madridem, kdy z britského ministerstva nedošla Villiersovi od listopadu 1833 do února 1834 žádná diplomatická nota. Do Paříže odesílal zprávy Russellovi, který tak jistě naléhal na zásah, s argumentem, že Velká Británie „*není ani vychovatel ani četník Evropy*“.⁸⁰⁴ Jediným cílem těchto slov bylo získat čas pro vhodný okamžik. Prostředkem k tomu měla být spolupráce se Španělskem. Palmerston se snažil využít probíhajících nepokojů a získat ho na svoji stranu. Od začátku roku 1834 se také změnil jeho pohled na Izabelu a byl nyní ochoten souhlasit s jejím uznáním výměnou za společný britsko-španělský postup v Portugalsku.⁸⁰⁵

Během prosince 1833 představil Talleyrand svůj projekt britsko-francouzské obranné aliance. Palmerston jeho nabídku nepřijal, vztahy obou států byly dle něj velice dobré a nebylo třeba je upevňovat jakoukoli smlouvou.⁸⁰⁶ Situace na konci roku 1833

---

⁸⁰¹ CHALUPA, s. 84.

⁸⁰² SOUTHERN, s. 29.

⁸⁰³ Palmerston Granvilovi, Londýn, 28. října 1833, TNA, FO 27/468.

⁸⁰⁴ Palmerston Russellovi, Londýn, 11. prosince 1833, TNA, FO 63/398; WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 385.

⁸⁰⁵ Palmerston Waldenovi, Londýn, 8. dubna 1834, TNA, FO 63/418.

⁸⁰⁶ BELL, vol. I, s. 194.

byla pro Londýn z mezinárodněpolitického hlediska složitá. Evropský kontinent byl, britským přičiněním, rozdělen na dva politicko-ideologické tábory, a proto bylo pro Palmerstona nutností vytvořit protiváhu k Mnichovu Hradišti. Jelikož nebyl schopen prosadit svoji politiku ve východní Evropě, potřeboval mít pod kontrolou alespoň její západní část.⁸⁰⁷ V Rakousku spatřoval nepravděpodobného diplomatického partnera a smlouvu z Berlína považoval za nepřátelskou vůči Velké Británii. Z těchto důvodů pro něj bylo žádoucí vytvořit silnější pouto mezi liberálními státy a posílit tak pozici Londýna v Evropě. Navzdory odmítnutí Talleyrandova projektu začal Palmerston uvažovat o uzavření mezinárodních smluv za jeho vlastních podmínek. Primárním cílem bylo nastolit pro britskou vládu přijatelné režimy v Portugalsku a Španělsku.⁸⁰⁸

První náznak možnosti spolupráce vzešel v lednu roku 1834 ze strany Doma Pedra. Do Londýna zaslal návrh, ve kterém souhlasil se všemi Palmerstonovými podmínkami včetně sestavení nové vlády, amnestie pro zajatce a opuštění od konstituce výměnou za britskou vojenskou pomoc. Nabídka způsobila vládní krizi. Palmerston společně s Greyem podporovali vojenskou akci na Pyrenejském poloostrově, kdežto ministr financí Althorp s dalšími Cannigovci byli proti. Portugalský plán byl zamítnut a nepomohla ani Greyova výhrůžka rezignací. Špatné zprávy pro Palmerstona vystřídaly dobré z Madridu. Na místo Zey Bermudéze byl jmenován liberální a probritský Francisco Martinez de la Rosa. Vznikl tak prostor pro Palmerstonovu realizaci aliance mezi Velkou Británií, Španělskem a Portugalskem. Britský ministr podotkl, že toto spojení umožní držet Metternicha a Mikuláše I. stranou a západní aliance vytvoří adekvátní protiváhu spojení východních mocností.⁸⁰⁹

Palmerstonovým požadavkem bylo, aby Španělsko poskytlo pozemní armádu proti Domu Miguelovi a Velká Británie použila námořnictvo k bloádě portugalských přístavů.⁸¹⁰ Španělský vyslanec Manuel Pando Fernandez, markýz Miraflores britskou nabídku schvaloval.⁸¹¹ Po rychlém svolání vlády nakonec souhlasili i zbylí členové, převážně z důvodu nižší zátěže britské pokladny při nasazení námořnictva oproti nákladům za pozemní operaci. K signování alianční smlouvy došlo 22. dubna 1834.

---

⁸⁰⁷ SATTLER, s. 15.

⁸⁰⁸ BROWN, *Palmerston. A Biography*, s. 180.

⁸⁰⁹ Palmerston Villiersovi, Londýn, 10. dubna 1834, TNA, FO 72/419; GRANT, Arthur James, TEMPERLEY, Harold, *Europe in the Nineteenth Century 1789–1914*, London 1947, s. 198.

⁸¹⁰ BULLEN, *France and the Problem of Intervention*, s. 367.

⁸¹¹ CARR, s. 158.

Prizván byl nakonec i Talleyrand.⁸¹² Změna Palmerstonova postoje ke spolenectví s Francií byla ovlivněna obavou z nemožnosti dohlížet na její zahraniční politiku.⁸¹³ Oficiální úmluva byla francouzským závazkem umožňujícím Velké Británii fakticky kontrolovat zahraniční politiku Paříže.⁸¹⁴ Aliance čtyř znamenala pro Palmerstona velký úspěch a on sám si přisvojil veškeré zásluhy.⁸¹⁵ O tom, že toto spolenectví bylo současně naměřeno i proti východním mocnostem v čele s Rakouskem, svědčí jeho prohlášení: „*Chtěl bych vidět Metternichův výraz, až bude číst naši smlouvu.*“⁸¹⁶ Lambovi napsal o Alianci čtyř toto: „*Vznik čtyřaliance mezi konstitučními státy na západě bude sloužit jako silný protiúder ke Svaté alianci na východě. Morální efekt formální unie čtyř konstitučních západoevropských států vyžene absolutismus z Pyrenejského poloostrova.*“⁸¹⁷

Esterházy odeslal 25. dubna 1834 do Vídně zprávu o uzavření smlouvy, v níž popisoval britský zájem kontrolovat Francii a nedovolit její intervenci bez souhlasu Londýna.⁸¹⁸ Dále psal, že „*jejím efektem bude ochrana udělená vládou Velké Británie pro skryté propagandisty a revolucionáře působící v dané oblasti.*“⁸¹⁹ Metternich skutečně považoval Alianci čtyř za prostředek posilující revoluční tendence na kontinentu.⁸²⁰ S Palmerstonem sice sdílel stejnou obavu z francouzského zásahu na poloostrově, ale proti smlouvě oficiálně nevystoupil. Nicméně vládu Donny Marie považoval za „*ztělesnění revoluce v té nejnebezpečnější formě.*“⁸²¹ Ani v létě roku 1834 nepřestal pochybovat o konečném vítězství Dona Carlose a Doma Miguela. Aliance čtyř tak dokončila proces rozdělení Evropy na dva politické tábory.⁸²² Problémy uvnitř

---

⁸¹² Původní verzi smlouvy bylo, aby Francie byla zahrnuta pouze jako zúčastněná strana, nikoli jako plnohodnotný člen. Po dlouhých diskuzích s Talleyrandem nakonec Palmerston přistoupil na variantu čtyřstranné aliance. Její obsah měl být držen před ostatními velmocemi v tajnosti, ale po necelých třech dnech Talleyrand existenci aliance prozradil Lievenovi a následně Esterházymu. Francouzský velvyslanec doufal, že bude tímto krokem působit u Rakouska a Ruska věrohodnějším dojmem. Postupem času přehodnotil postoj k alianci a začal se domnívat, že pro francouzské zájmy v Evropě může mít negativní důsledky. V létě roku 1834 byl odvolán a natrvalo opustil místo francouzského velvyslance. BULLEN, *France and Spain*, s. 373.

⁸¹³ BARTLETT, Christopher John, *Britain and the European Balance, 1815–48*, s. 156; HARRIS, s. 304.

⁸¹⁴ WALTON, William, *A Reply to the Anglo-Cristiono Pamphlet Entitled The "Policy of England Toward Spain"*, London 1837, s. 70.

⁸¹⁵ BROWN, *Palmerston and Austria*, s. 35.

⁸¹⁶ RIDLEY, s. 172.

⁸¹⁷ Palmerston Lambovi, Londýn, 22. dubna 1834, TNA, FO 120/147.

⁸¹⁸ Celé znění smlouvy je obsaženo v: *British and Foreign State Papers*, vol. XXII, s. 124.

⁸¹⁹ Esterházy Metternichovi, Londýn, 25. dubna 1834, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 205.

⁸²⁰ Metternich Esterházymu, Vídeň, 28. května 1834, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 208.

⁸²¹ Metternich Apponyimu, Vídeň, 17. září 1834, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Frankreich 292.

⁸²² BURY, s. 253.

chatrného spojenectví mezi Velkou Británií a Francií se ovšem projeví záhy.⁸²³ O neupřímosti politiky Paříže informoval z Vídně i Lamb, když prohlásil: „*Aliance s Anglií je [z francouzské strany] naprosto nesrdečná.*“⁸²⁴

Vojenský dopad smlouvy měl okamžitý účinek. Během několika týdnů španělské síly, ve spolupráci s britským námořnictvem, porazily Miguelovo vojsko.⁸²⁵ V Lisabonu byla podle dohody ustanovena vláda podporující Donnu Marii a jedinou otázkou zůstávalo, co s Donem Carlosem a Domem Miguelem.⁸²⁶ Druhý jmenovaný se ve snaze uchránit vlastní život nechal zajmout britskými vojáky. Madrid žádal Palmerstona o jeho vydání, ale ten odmítl. Doufal, že se mu podaří přimět oba muže, aby se stáhli do exilu, získali penzi a dožili v přijatelných podmínkách. Dom Miguel to vyslyšel, odjel do Říma, kde zůstal až do své smrti, kdežto Don Carlos byl odvezen na ostrovy. Backhouse mu zde nabídl penzi 30 tisíc liber ročně, pokud se vzdá nároku na španělskou korunu a nikdy se do země nevrátí.⁸²⁷ Don Carlos nic z toho nepřijal a domáhal se legitimního práva na trůn.⁸²⁸ Madrid po Londýnu požadoval uvěznění bratra bývalého krále, což nedovolovalo britské právo. Po několika týdnech nehlídaný Don Carlos utekl a 7. července roku 1834 opět dosáhl španělských břehů.⁸²⁹ Baštou Karlistů se stala Navara a Biskajsko, odkud podnikali pravidelné výpady do nitra Španělska.⁸³⁰

Podcenění celé situace byla zcela jistě Palmerstonova vina. Britský ministr přehlížel Carlosovy styky s opozičními představiteli španělské vlády, kteří byli současně i jeho příznivci. Domníval se, že jeho zastání na severu Pyrenejského poloostrova opadlo a v očích Karlistů je považován za zrádce.⁸³¹ To vše byl omyl. Útěk měl navíc i vnitropolitický dopad, kdy Grey rezignoval na post premiéra a křeslo přenechal Melbournovi. Nový premiér měl problémy se sestavením vlády, až ji nakonec Vilém IV. nechal 16. listopadu 1834 rozpustit. Bylo to naposledy, co britský panovník takovýmto způsobem zasáhl do formování kabinetu. V důsledku toho musel Palmerston

---

⁸²³ BROWN, *Palmerston and Austria*, s. 36.

⁸²⁴ Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 26. května 1836, TNA, FO 7/257.

⁸²⁵ BULLEN, *France and the Problem of Intervention*, s. 371.

⁸²⁶ Dom Pedro zemřel 24. září 1834. V Lisabonu byli u moci podporovatelé Donny Marie v čele s ministrem obrany maršálem Joãem Carlosem, vévodou Saldanha a předsedou vlády Pedrem de Sousa Holsteinem, vévodou z Palmely.

⁸²⁷ Webster uvádí sumu 20 tisíc, zatímco Ridley 30 tisíc. WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 400; RIDLEY, s. 172.

⁸²⁸ RIDLEY, s. 173.

⁸²⁹ Aston Palmerstonovi, Paříž, 1. září 1834, TNA, FO 27/487.

⁸³⁰ Aston Palmerstonovi, Paříž, 12. září 1834, TNA, FO 27/487.

⁸³¹ BULLEN, *France and the Problem of Intervention*, s. 372.

na necelý rok opustit ministerské křeslo a zanechat za sebou nevyřešené španělsko-portugalské záležitosti.⁸³²

Metternich nabyt předsvědčení o povinnosti podpořit Dona Carlose v jeho boji. Apponyimu do Paříže v instrukcích zaslal: „*Pocitujeme důležitost v naléhavém poskytnutí dvojnásobné pomoci, jež je od nás nepochybně žádána, a proto jsme okamžitě přijali opatření poskytnout za a) okamžitou materiální a b) politickou a morální pomoc. Co od nás Karlisté naléhavě žádají je uznání Dona Carlose. Uznání zahrnuje dvě období, současnost a budoucnost. Neuznáme královnu Izabelu ... a mocnosti nikdy neuznají Pyrenejskou republiku, lze stěží pochybovat, na jakou z mocností tato volba padne. Neskryváme naše předsvědčení, že uznání spojeneckými [východními] mocnostmi by bylo neocenitelnou morální podporou Donu Carlosovi. Za co se nedokážeme zaručit je efekt, který to bude mít na dvě námořní mocnosti a zejména na vliv působící na Ludvíka Filipa.*“⁸³³ Vztahy mezi Velkou Británií a Rakouskem pokračovaly v polovině roku 1834 na vlně vzájemné podezřívavosti.⁸³⁴ Hummelauer pod vlivem Palmerstonových odpůrců psal do Vídně o britské snaze izolovat Rakousko ve Východní otázce i v západní Evropě. Palmerston na adresu rakouského kancléře napsal: „*Obrat, jakým se události ve Španělsku a Portugalsku vyvíjejí, ho musí činit smutným.*“⁸³⁵ Informace o Palmerstonově odchodu z úřadu se k Metternichovi dostala 29. listopadu 1834. Stejně tak mu byl Fox-Strangwayem tlumočen ministrův vzkaz: „*Neztrácejte čas se sdělením této nóty knížeti Metternichovi. Jsem předsvědčen, že nikdy v životě nebyl tak přešřastný, jako když si to přečetl, a že k němu nikdy nebudu tak vlídný, jako jsem nyní, když mu vzkazují na shledanou.*“⁸³⁶ Pro rakouského kancléře byl pád Melbournovy vlády nadějí na obnovení britsko-rakouské spolupráce.⁸³⁷

Na post premiéra byl jmenován Robert Peel a ministrem zahraničí se stal Wellington, což dávalo Metternichovi skutečný pocit naděje na bližší spolupráci.⁸³⁸ Nová vláda hleděla na součinnost s Francií s podezřením a považovala za nezbytné

---

⁸³² Palmerston Williamu Tempelovi, Londýn, 16. listopadu 1834, BULWER, vol. II, s. 181.

⁸³³ Metternich Apponyimu, Vídeň, 17. září 1834, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Frankreich 294; METTERNICH- WINNEBURG, vol. V, s. 445.

⁸³⁴ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 407.

⁸³⁵ Palmerston Granvillovi, Londýn, 13. října 1834, TNA, FO 27/479.

⁸³⁶ Palmerston Fox-Strangwayovi, Londýn, 16. listopadu 1834, TNA, FO 7/233; Metternich Hummelauerovi, Vídeň, 29. listopadu 1834, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 208; METTERNICH- WINNEBURG, vol. V, s. 447.

⁸³⁷ STAHL, s. 293.

⁸³⁸ Metternich Esterházyemu, Vídeň, 6. února 1834, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 208.

stabilizovat vztahy s východními mocnostmi.⁸³⁹ Lamb se v lednu roku 1835 dočasně vrátil do Londýna s cílem vybudovat nové základy britsko-rakouských vztahů.⁸⁴⁰ Kabinet toryů zachovával na Pyrenejském poloostrově status quo a omezil veškeré vojenské operace. Rakouský kancléř si uvědomil, že pro vítězství Dona Carlose je podstatné dostat na svoji stranu ještě francouzskou vládu.⁸⁴¹ Paříž souhlasila s jeho návrhem na dodržování neutrality během zuřící španělské občanské války výměnou za sňatek syna Ludvíka Filipa s rakouskou arcikněžnou. Z celého projektu nakonec v březnu 1835 sešlo. Ve Francii došlo ke změně politické reprezentace a znovujmenovaná Broglieho vláda neměla zájem na prohlubování vztahů s Vídní.⁸⁴²

Metternichovy vyhlídky na obnovení tradiční britsko-rakouské spolupráce skončily v dubnu 1835.⁸⁴³ Peelova krátká vláda podala demisi a Melbourne byl znovu pověřen sestavením nového kabinetu. Esterházy apeloval na nového premiéra, aby v rámci dobrých vztahů s Rakouskem znovu nenominoval Palmerstona na post ministra zahraničí.⁸⁴⁴ Požadavek způsobil menší skandál, od nějž se Metternich ihned distancoval a jenž stejně nezabránil znovu obsazení křesla Palmerstonem 26. dubna 1835.⁸⁴⁵ Vnitropolitické změny nastaly i v Rakousku, když 2. března 1835 zemřel císař František I. a na uvolněný trůn usedl jeho syn Ferdinand I.⁸⁴⁶ V této době se Lamb znovu pokusil Palmerstona přesvědčit o Metternichových dobrých úmyslech a o rakouské snaze zahájit novou diplomatickou spolupráci.⁸⁴⁷ Na Palmerstona neměly

---

⁸³⁹ Fox-Strangways Wellingtonovi, Vídeň, 26. března. 1835, TNA, FO 7/253.

⁸⁴⁰ V této době ho zastupoval William Fox-Strangways, Lamb se naplno vrátil do úřadu po zdravotních problémech v červenci 1836. JONES, Raymond, *The British Diplomatic Service 1815–1914*, Waterloo 1983, s. 23.

⁸⁴¹ Hummelauer Metternichovi, Londýn, 28. ledna 1835, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 209.

⁸⁴² STAHL, s. 293.

⁸⁴³ ŠEDIVÝ, *Metternich, the Great Powers and the Eastern Question*, s. 558.

⁸⁴⁴ Fox-Strangways Palmerstonovi, Vídeň, 2. května 1835, TNA, FO 7/253.

⁸⁴⁵ RIDLEY, s. 182; Palmerston Sullivanové, Stanhope St., 16. dubna 1835, BOURNE, Kenneth (ed.), *The Letters of the Third Viscount Palmerston to Laurence and Elizabeth Sullivan 1804–1863*, London 1979, s. 263.

⁸⁴⁶ Fox-Strangways Palmerstonovi, Vídeň, 3. května 1835, TNA, FO 7/253.

⁸⁴⁷ Jeho snaha byla spojit Velkou Británii a Rakousko proti Rusku. Z toho důvodu psal do Londýna o Metternichově skepsi k ruské politice. V jednom z dopisů stálo: „*Zájmy Rakouska si žádají spíše spojenectví velmocností jako je Anglie na druhém konci Evropy nežli vojenských mocností v blízkosti domova, kde je to nebezpečné a nežádoucí. Aliance s Ruskem není záležitostí spolupráce dvou systémů, ale potřeby vyhnout se vzájemným rozporům. Metternich mi řekl již mnoho slov o tom, že je to otázka personálního charakteru současného a minulého ruského cara, jenž má s Rakouskem stejné cíle a že Rusko bude jednoho dne v časté nebo permanentní opozici. Řekl, že spojenectví s Anglií je mnohem více žádoucí a je závislé na přirozených zájmech obou zemí. Rakouská úloha je držet rovnováhu mezi dvěma politickými systémy. Pro mne kníže Metternich reprezentuje principy Rakouska – striktně a čistě konzervativní, ale nikoli krajně, kterými se odlišuje od ostatních států Evropy, za jejichž lídra je považováno Rusko. Musím poznamenat Vašemu Lordstvu, že jeho [Metternichovy] výtky proti Rusku jsou*

Lambovy zprávy žádný efekt, prioritou pro něj zůstávala stabilizace Pyrenejského poloostrova a potřeba celou záležitost rychle vyřešit.⁸⁴⁸

Po nástupu Melbournovy vlády se objevil plán vojensky zasáhnout ve Španělsku za asistence Francie.⁸⁴⁹ Na toto ostře reagoval Metternich varující před vážnými důsledky této akce.⁸⁵⁰ Rakouský kancléř nepřestával materiálně dotovat Karlisty, i když k uznání Dona Carlose se stále neodhodlal. V jednom z jeho dopisů stálo, že Don Carlos bude oficiálně akceptován východními mocnostmi, až se mu podaří dobýt Madrid. Palmerston, na rozdíl od portugalského případu, neměl ve vládě prozatím k prosazení další intervence žádnou oporu.⁸⁵¹ Začal tedy, podobně jako Rakousko v případě Karlistů, s materiální pomocí liberálům.⁸⁵² Vláda Donny Marie poskytla jako gesto solidarity šest tisíc vojáků a další pomoc mířila z britských a francouzských přístavů. Ve Španělsku působila Britská legie podporovaná domácí vládou. Palmerston však nikdy nesouhlasil se zabavováním prostředků mířících ke břehům Pyrenejského poloostrova a s přímou blokadou přístavů Karlistů britským námořnictvem.⁸⁵³ Tyto praktiky byly považovány za porušování mezinárodního práva, čehož se chtěl britský ministr, alespoň na oko, vyvarovat.⁸⁵⁴

Palmerston v červnu roku 1835 opět pobouřil Esterházyho, když znovu připustil francouzský zásah proti Donu Carlosovi.⁸⁵⁵ V britském parlamentu pronesl projev hájící zahraniční intervenci a důležitost Aliance čtyř: „*Je anglickým cílem, aby byl případ španělské královny úspěšný. Bylo obrovským zájmem této země uzavřít alianci mezi Anglií, Francií, konstitučním Portugalskem a konstitučním Španělskem. Úspěch španělské královny je nesmírně důležitý pro existenci této aliance.*“⁸⁵⁶ Metternich

---

silné a zdá se, že by si přál spojenectví s Anglií, aby bylo možno držet Rusko stranou.“ Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 25. května 1835, TNA, FO 7/253.

⁸⁴⁸ BULLEN, *The Great Powers and the Iberian Peninsula*, s. 73.

⁸⁴⁹ RIDLEY, s. 198.

⁸⁵⁰ GUEDALLA, s. 199.

⁸⁵¹ Esterházy Metternichovi, Londýn, 23. dubna 1835, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 209.

⁸⁵² LAWRENCE, s. 132.

⁸⁵³ Esterházy Metternichovi, Londýn, 25. června 1835, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 210.

⁸⁵⁴ RIDLEY, s. 196.

⁸⁵⁵ STAHL, s. 294.

⁸⁵⁶ Palmerstonova řeč v Dolní sněmovně britského parlamentu, Londýn, 24. června 1835, *Affairs of Spain – Orders in Council HC Deb 24 June 1835 vol 28 cc1133-81* [online], [cit. 2019-24-04]. Dostupné z: https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1835/jun/24/affairs-of-spain-orders-in-council#S3V0028P0_18350624_HOC_27.

prohlásil, že „*Palmerston znovu obnovil rozkol v Evropě*“.⁸⁵⁷ Ten odpověděl, že to jsou právě tři východní velmoci, kdo je otevřeně v rozporu s Velkou Británií v každé otázce, ať již Španělska, Portugalska či Apeninského poloostrova.⁸⁵⁸

V září roku 1835 nastoupila v Madridu vláda premiéra Juana Álvareze Mendizábala. Marie Kristýna řešila svízelnou finanční situaci a pro Palmerstona byl nový premiér vhodnou volbou.⁸⁵⁹ Stav na frontě se však vyvíjel v neprospěch vládních vojsk. Regentská vláda v důsledku nepokojů ztratila kontrolu nad severovýchodní částí země v čele s Barcelonou ovládanou radikály. Ti požadovali schválení ústavy z roku 1812, od čehož Villiers Mendizábala odrazoval.⁸⁶⁰ Madrid se tak dostal do kleští. Pod kontrolou neměl severovýchodní ani severozápadní část, kde vládli Karlisti. Radikalizace války s sebou přinášela i rostoucí násilí páchané všemi zúčastněnými stranami.⁸⁶¹ Rozkol mezi politickou reprezentací ve Velké Británii rostl přímou úměrou konfliktu. Mezi členy parlamentu se nacházelo nemalé množství příznivců Dona Carlose, kteří ho dokonce navštěvovali na jeho základně v Bilbau.⁸⁶² Toryové neustále protestovali proti působení legie a žádali její okamžité rozpuštění.⁸⁶³ Pro Metternicha byly poměry ve Španělsku důkazem neefektivity konstituční vlády a současně příčinou vzniklé anarchie.⁸⁶⁴ Reprezentanti východních dvorů na schůzce v Teplicích roku 1835 společně souhlasili s prosazováním Dona Carlose, ale k jeho uznání se neodhodlali.⁸⁶⁵

Jestliže východní mocnosti demonstrovaly svoji jednotu, vztahy uvnitř Aliance čtyř byly napjaté. Londýn začal podezřívát Paříž z nedostatečné podpory španělské vlády a ze snahy rozšířit na poloostrově vlastní vliv. Proto, když došlo v červnu 1836 k Mendizábalově demisi, Villiers viděl příčinu ve francouzských intrikách. Ze spolupráce ve Španělsku začala vznikat vzájemná rivalita.⁸⁶⁶ K tomu se přidaly i francouzské vnitropolitické problémy, kdy ve stejném roce došlo k opětovnému pádu orleánské vlády. Novým premiérem se stal Marie Joseph Louis Adolphe Thiers. Pro

---

⁸⁵⁷ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 430.

⁸⁵⁸ Palmerston Granvillovi, Londýn, 27. července 1835, TNA, FO 27/508; WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 431.

⁸⁵⁹ Hummelauer Metternichovi, Londýn, 25. září 1835, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 211.

⁸⁶⁰ WALTON, s. 40.

⁸⁶¹ Villiers Palmerstonovi, Madrid, 29. listopadu 1838, TNA, FO 72/510.

⁸⁶² LAWRENCE, s. 77.

⁸⁶³ RIDLEY, s. 200.

⁸⁶⁴ WOODWARD, Ernest Llewellyns, *Three Studies in European Conservatism. Metternich, Guizot, The Catholic Church in the Nineteenth Century*, London 1963, s. 54.

⁸⁶⁵ LAWRENCE, s. 133.

⁸⁶⁶ BULLEN, *France and the Problem of Intervention*, s. 384.

Palmerstona to znamenalo další ránu pro britsko-francouzské vztahy. Broglie byl hlavním zastáncem spolupráce mezi Paříží a Londýnem, kdežto Thiers byl připraven obnovit vazby s východními velmocemi, a to především s Rakouskem. V důsledku to nakonec neznamenalo omezení spolupráce s Velkou Británií, ale spíše vyvázání z jednostranné orientace a uvolnění rukou pro případ vzájemného rozporu. Po návštěvě Vídně vévodou Orleánským na jaře roku 1836 nabyt Thiers dojmu, že za dobré vztahy s Rakouskem je nutné přinést oběť v podobě Španělska. Deklaroval vůli francouzské vlády stát stranou konfliktu.⁸⁶⁷

Nesoulad v britsko-francouzské spolupráci byl završen v březnu 1836. Do Paříže byl britským ministerstvem zaslán návrh na společnou vojenskou intervenci, kdy Londýn i Paříž měly poskytnout námořnictvo k blokadě přístavů a celá operace měla být završena vstupem francouzské pozemní armády na španělské území. Thiers nabídku překvapivě odmítl. Jedním z důvodů byl nesouhlas Ludvíka Filipa, jenž byl ovlivňován Metternichem. Druhým faktorem byla neochota jít do otevřeného sporu proti Vídni. Palmerston byl nesouhlasem překvapen, současně nerozuměl náhlému nezájmu Francie o španělskou otázku. Villiers byl přesvědčen o špatném vlivu Rakouska na francouzskou vládu, který následoval po vídeňské návštěvě.⁸⁶⁸ Z rakousko-francouzských námluv nakonec nic nebylo a Thiers byl kvůli vnitropolitické situaci donucen změnit dosavadní politický kurz. Krizi na domácí scéně mohl tradičně změnit zahraničněpolitický úspěch, a proto obnovil rozhovory s Londýnem v otázce intervence. Jednání o nasazení francouzské armády prohloubilo dosavadní komplikace uvnitř vlády vedoucí nakonec k Thiersově demisi. Namísto něj nastoupil protibritsky laděný Molé, považující španělskou věc za ztracenou. Palmerston nabyt dojmu, že Aliance čtyř přestala existovat.⁸⁶⁹

Francouzská odměřenost vůči Velké Británii byla pro ministerstvo zahraničí znamením k přehodnocení vztahů k východním mocnostem. Rakousko bylo vždy tradičním partnerem ostrovní velmoci proti Paříži. Lamb se opět snažil o zlepšení vztahů mezi Palmerstonem a Metternichem. Rakouskému kancléři tlumočil zájem britského ministra na společném cíli, jímž bylo zachování rovnováhy sil v Evropě. Oba politici považovali Francii stále za stát toužící po revizi smluv z roku 1815 a vnímali

---

⁸⁶⁷ BULLEN, *Palmerston, Guizot*, s. 16.

⁸⁶⁸ BULLEN, *France and the Problem of Intervention*, s. 386.

⁸⁶⁹ BULLEN, *The Great Powers and the Iberian Peninsula*, s. 75.

potřebu ji dostatečně držet na uzdě. Vídeň zlepšení vztahů s Londýnem vítala, nicméně Metternich nevěřil v nastolení podmínek vhodných pro hlubší spolupráci. Palmerston nechtěl ukončit partnerství s Francií, ale zároveň se o *entente cordiale* v roce 1836 již nedalo hovořit.⁸⁷⁰

Francouzská změna přístupu ke Španělsku se promítla i na jejich vzájemných vztazích. Vliv Paříže v Madridu prudce poklesl, mnoho francouzských stoupců královny jí přestalo nadále aktivně pomáhat. Radikálové se začali domnívat, že Ludvík Filip touží po vítězství Dona Carlose.⁸⁷¹ Na konci roku 1836 Karlisté úspěšně odrazili ofenzívu armády Marie Kristýny a ve Velké Británii začalo panovat přesvědčení o její porážce.⁸⁷² Neúspěchy vládních vojsk utvrdily Metternicha v jeho postoji a ve významu rakouské podpory Donu Carlosovi.⁸⁷³ Karlisté chtěli na konci roku 1836 z války učinit celošpanělskou záležitost a snažili se rozšířit boje i na jihozápad země.⁸⁷⁴ Londýnu bylo jasné, že konflikt nebude v brzké době ukončen. Během roku 1837 panovala na britské politické scéně velká skepse ohledně angažování v Karlistické válce. Mnozí členové parlamentu vystupovali proti Palmerstonovi a ostře ho napadali, stejně jako legionáře z ostrovů. Britský ministr v dubnu 1837 před parlamentem pronesl dlouhou řeč hájící španělské záležitosti: „Nyní před parlamentem leží návrh schválení hlasování o vyslovení nedůvěry této vládě, pokud by prošel, měla by Dolní sněmovna vyzvat tuto vládu, aby zlomila svou víru ve španělskou královnu – vzdala se našich závazků, zradila naše spojence, roztrhala naše smlouvy na kusy jen proto, že dočasná pohroma dopadla na naše zbraně. Názor, který dnes tento parlament prohlásí, nerozhodne jen mezi protikladnými stranami v Anglii, ale mezi protichůdnými principy bojujícími o nadvládu v ostatních zemích Evropy; a na tomto rozhodnutí může záviset mír, blahobyt a štěstí národů.“⁸⁷⁵ Projev měl chvilkový účinek, ale navzdory tomu se rozpory v parlamentu do konce konfliktu nepodařilo uklidnit.⁸⁷⁶

---

⁸⁷⁰ BULLEN, *France and the Problem of Intervention*, s. 391.

⁸⁷¹ BULLEN, *The Great Powers and the Iberian Peninsula*, s. 75.

⁸⁷² Esterházy Metternichovi, Londýn, 24. listopadu 1836, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 213.

⁸⁷³ Metternich Esterházymu, Vídeň, 1. prosince 1836, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 215.

⁸⁷⁴ CHALUPA, s. 106.

⁸⁷⁵ Palmerstonova řeč v Dolní sněmovně britského parlamentu, Londýn, 19. dubna 1837, *Affairs of Spain – Adjourned Debate HC Deb 19 April 1837 vol 38 cc1-120* [online], [cit. 2019-24-04]. Dostupné z: https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1837/apr/19/affairs-of-spain-adjourned-debate#S3V0038P0_18370419_HOC_21.

⁸⁷⁶ WALTON, s. 227.

V září 1837 došlo ke karlistické ofenzívě, v jejímž čele stál sám Don Carlos. Jeho armáda čítající 16 000 mužů se vydala na Madrid.⁸⁷⁷ V téže době probíhaly tajné rozhovory mezi pretendentem a Marií Kristýnou, jež hledala východisko ze svízelné situace ve sňatku mezi její dcerou a Carlosovým synem Donem Louísem. Manželství mělo přinést kompromis a současně klid zbraní. Všechna jednání byla držena v tajnosti, nebyla o nich informována ani vláda. Karlisté skutečně dorazili až před brány Madridu, nicméně v osudovém okamžiku Don Carlos, pravděpodobně ze strachu z armády generála Baldomera Espartera, zavelel k ústupu. Celá událost zůstávala zahalena tajemstvím, ale měla negativní morální dopad na karlistické vojáky. Vláda v Madridu začala paradoxně pochybovat o loajalitě Marie Kristýny a politickou situaci na dvoře nakonec ovládl Espartero v roli šedé eminence.⁸⁷⁸

Měsíc po madridských událostech v Paříži opět nastoupil do čela ministerstva zahraničí Sébastiani a začalo posilování vztahů s Londýnem. Rivalita mezi oběma státy na španělském dvoře nicméně stále přetrvávala. Palmerston během konfliktu bez přestání posiloval britskou pozici na Pyrenejském poloostrově a prostřednictvím Villierse a Henryho Southerna neustále zasahoval do vládních poměrů.⁸⁷⁹ Domáhal se splácení španělských dluhů vůči Velké Británii sahajících až do roku 1813. Vyžadoval uznávání výjimečných privilegií britským poddaným.⁸⁸⁰ Na své straně měl část liberálů označujících se za *Progressistas*, kdežto Francie ovládala politickou část zvanou *Moderatos*.⁸⁸¹

Zápas o vliv ve Španělsku byl posílen v souvislosti s hledáním budoucího manžela pro Izabelu. Vláda v Londýně nechtěla připustit sňatek budoucí královny s jedním ze synů Ludvíka Filipa, a tak hledala vlastního kandidáta.⁸⁸² Villiers spatřoval vhodnou volbu v rakouském arcivévodovi Karlovi a neviděl nic špatného na tom, aby v konstitučním státě vládl člen habsburského rodu.⁸⁸³ Tento argument ovšem Palmerston neakceptoval a domníval se, že s tím Metternich nikdy nebude souhlasit už

---

⁸⁷⁷ Oběžník ministrům zahraničí Aliance čtyř, Madrid, 6. července 1837, TNA, FO 72/481.

⁸⁷⁸ CHALUPA, s. 108.

⁸⁷⁹ Villiers Palmerstonovi, Madrid, 13. listopadu 1838, TNA, FO 72/509.

⁸⁸⁰ GEFFCKEN, Friedrich Heinrich, *The British Empire. With Essays on Prince Albert, Lord Palmerston, Lord Beaconsfield, Mr. Gladstone, and Reform of the House of Lords*, London 1889, s. 203.

⁸⁸¹ CARR, s. 171.

⁸⁸² Villiers Palmerstonovi, Madrid, 17. listopadu 1838, TNA, FO 72/509.

⁸⁸³ Villiers Palmerstonovi, Madrid, 1. prosince 1838, TNA, FO 72/510.

jen proto, že považuje Dona Carlose za právoplatného dědice trůnu.⁸⁸⁴ Navíc byl přesvědčen o budoucím uplatňování rakouského vlivu ve Španělsku, jehož cílem mělo být oslabení postavení západních velmocí.⁸⁸⁵ Villiersovi napsal: „*Rakouský kníže a konstituční vláda mohou stěží koexistovat, a pokud Španělsko opět přijme absolutismus, nebude záležet na jménu hlavy, která bude stát v čele despotismu. Pokud bude v poklidu ustanovena oficiální vláda ve Španělsku, bude neomylně nezávislá, což bude pro nás lepší, než když bude svázána s Francií či Rakouskem.*“⁸⁸⁶ Navzdory tomu Villiers nepřestal prosazovat habsburského arcivévodu. Do vztahů mezi Velkou Británií a Rakouskem se promítla i znovuožívající Východní otázka. Palmerston se zavázal, že návrhu španělsko-rakouského sňatku nebude oponovat, pokud bude Metternich respektovat liberální vládu v Madridu. Kníže nicméně odmítal uznat Izabelu jako legitimní panovnici a vyslovil nesouhlas.⁸⁸⁷

Události ve Španělsku najednou dostaly rychlý spád. V polovině roku 1838 došlo ke změně vedení karlistické armády, do jejíhož čela se postavil Rafael Maroto. Ten byl umírněným stoupencem Dona Carlose a jako vojevůdce si uvědomoval, kolik sil stála pětiletá vyčerpávající válka.⁸⁸⁸ V táboře Karlistů docházelo k rozepřím a nejednomu krvavému konfliktu. Maroto ustál pokus o vojenský puč a Don Carlos se nakonec dostal do područí vlastního generála. Přicházel o prestiž a podporu doma i v zahraničí, až nakonec ztratil kontrolu i nad svojí armádou. To vše bylo předzvěstí Carlosova konce. V této době do děje znovu vstoupil Palmerston. Pověřil velitele britského námořního kontingentu Johna Haye pokusem o zprostředkování mezi oběma stranami. Espartero podobně jako jeho protivník toužil o ukončení bojů a s mediací souhlasil. Hay mezi oběma stranami předával vzkazy s podmínkami míru, k jehož uzavření nakonec došlo 31. srpna 1839 u Vergary. Don Carlos měl být předán vládním vojskům a Karlistům byla garantována amnestie a ponechání vojenských hodností.⁸⁸⁹

Palmerston byl zprávami o uzavření míru potěšen, současně však vyjádřil obavy z přílišného zesílení vlivu Espartera na španělskou vládu. Don Carlos utekl do Francie, kde byl internován a na španělskou korunu musel zapomenout. Někteří oddaní Karlisté

---

⁸⁸⁴ Milbanke Palmerstonovi, Londýn, 27. listopadu 1838, přiloženo v dopise: Hummelauer Metternichovi, Londýn, 16. prosince 1838, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 219.

⁸⁸⁵ PARRY, s. 152.

⁸⁸⁶ Palmerston Villiersovi, Londýn, 14. listopadu 1838, TNA, FO 72/500.

⁸⁸⁷ Palmerston Granvillovi, Londýn, 20. září 1836, BULWER, vol. II, s. 211.

⁸⁸⁸ Villiers Palmerstonovi, Madrid, 29. listopadu 1838, TNA, FO 72/510.

⁸⁸⁹ CHALUPA, s. 115.

se s mírem nechtěli smířit a v boji pokračovali až do roku 1840, kdy byli nakonec rozeznáni. Z Espartera se stal národní hrdina. Obavy britského ministra se potvrdily.⁸⁹⁰ Marie Kristýna byla přinucena učinit z generála premiéra a udělit mu titul vévody *de la Victoria*, jehož portugalským ekvivalentem se mohl pyšnit Wellington. Královna se snažila Esparterovu moc eliminovat, ale po nepodařeném převratu v roce 1840 byla donucena opustit Španělsko a odejít do Francie. Regentství své dcery ponechala ambicióznímu generálovi, který se stal skutečným vládcem země.⁸⁹¹

V Londýně usilovali především o klid na Pyrenejském poloostrově a Palmerston proti Esparterovi nic nenamítal. Zvláštního vyslance v Madridu Arthura Ingrama Astona instruoval, aby stál stranou vnitropolitických rozporů. Pro britské ministerstvo zahraničí bylo podstatné, že španělský generál akceptoval konstituční režim a nadále již neexistovalo nebezpečí ze strany Karlistů. Z mezinárodního hlediska Španělsko stálo pevně na vlastních nohách a nehrozil zde vznik rakouské ani francouzské loutkové vlády.⁸⁹²

Paralelně s občanskou válkou ve Španělsku probíhalo upevňování vlády Donny Marie v Portugalsku. Soupeření mezi Velkou Británií a Francií se promítlo i na lisabonském dvoře. Ústředním bodem vzájemných sporů se, stejně jako ve Španělsku, stala sňatková politika. Královně bylo v roce 1835 šestnáct let, což znamenalo, že je připravena vstoupit do manželství a posílit tak svoji vládu. Pohled Mariiných poradců se obrátil k Francii, konkrétně k synovi Ludvíka Filipa, vévodovi z Nemours. Velká Británie neváhala prosadit svůj vliv na portugalském dvoře, a tak Cowley nařídil Saldhanovi, aby v případě schválení sňatku podal rezignaci. Palmerston si nadto pozval do úřadu portugalského zástupce Francisca Almeidu, knížete Lavradia a vysvětlil mu, že sňatek se synem francouzského krále bude znamenat konec přátelských vztahů mezi Londýnem a Lisabonem.⁸⁹³ Obě diplomatické intervence stačily k ukončení francouzsko-portugalských rozhovorů. Palmerston si přál, aby byla královna provdána, a jako náhradu navrhl Ferdinanda Sasko-Kobursko-Gothajského. Návrh Londýna se podařilo prosadit a ke sňatku došlo v dubnu roku 1836. V této době začaly být britsko-portugalské vztahy velmi vyostřené. Jedním z důvodů byla otázka obchodu s otroky, vehementně prosazovaná Palmerstonem od jeho nástupu do funkce. Portugalská vláda

---

⁸⁹⁰ Villiers Palmerstonovi, Madrid, 17. listopadu 1838, TNA, FO 72/509.

⁸⁹¹ CARR, s. 159.

⁸⁹² SOUTHGATE, s. 110.

⁸⁹³ RIDLEY, s. 183.

se odmítla připojit k relevantním mezinárodním smlouvám, což si Palmerston bral velmi osobně. Druhým bodem byly obchodní záležitosti, kdy britský ministr žádal speciální privilegia pro obchod s Velkou Británií, čemuž se Portugalsko velmi bránilo.⁸⁹⁴

V září roku 1836 propuklo v Lisabonu lokální povstání, když se nový král Ferdinand II. pokusil rozehnat dav demonstrantů toužících po ústavě z roku 1826.⁸⁹⁵ Madrid žádal Londýn o vojenskou asistenci, což britský velvyslanec Howard de Walden odmítl. Britská flotila nicméně stále hlídkovala u řeky Tangus a Palmerston poslal instrukce vyzývající k ochraně královny v případě nouze. Napier byl pozván do Londýna, aby připravil vojenský plán, jehož výsledkem měla být stabilizace vlády portugalské koruny. Revoluci dokázala nakonec potlačit vládní vojska sama, a tak nebylo třeba britského zásahu. Klid netrval dlouho a v září roku 1837 propukla další revolta vedoucí k nové občanské válce.⁸⁹⁶ Palmerston podporoval z Londýna konzervativní režim na lisabonském dvoře proti liberálně-demokratickým oponentům. Na konci roku 1839 došlo zásluhou britské diplomacie k dalšímu převratu a obnovení monarchisticko-konzervativní vlády. Zásadní je na celé události skutečnost, že Palmerston nebyl nakloněn revolucionářům žádajícím větší demokratizaci země a přijetí liberálnější ústavy. Místo toho tíhl ke konzervativnímu, v určitém smyslu represivnímu režimu garantujícímu však Velké Británii zásadní vliv v zemi.⁸⁹⁷ Obraz portugalských záležitostí v druhé polovině 30. let 19. století slouží jako antiteze k hodnocení Palmerstona jako „šampióna liberalismu“.⁸⁹⁸ Britský ministr se namísto toho snažil prosazovat především britské zájmy a poměry v Portugalsku co nejvíce přizpůsobovat představám Londýna.⁸⁹⁹

Britský vliv na Apeninském poloostrově byl na konci roku 1840 dominantní. Ve Španělsku a Portugalsku byl na počátku 40. let 19. století nastolen po celém desetiletí nepokojů klid. V prvně jmenovaném státě nastoupila vláda radikálů respektující Izabelu jako panovnici. Ve druhé zemi zvítězila taktéž infantka a i přes vnitropolitické potíže dokázala svoji vládu uhájit. Na konci Palmerstonova druhého ministerského období

---

⁸⁹⁴ Walden Palmerstonovi, Lisabon, 27. května 1835, TNA, FO 63/436.

⁸⁹⁵ Marie si vzala po anulování zasnoubení s Domem Miguelem v roce 1835 Augusta, vévodu Leuchtenberského, který ovšem po dvou měsících zemřel. Následující rok byla provdána za Ferdinanda Sasko-Korbusko-Gothského, jenž získal titul portugalského krále a panoval jako Ferdinand II.

⁸⁹⁶ BARTLETT, *Great Britain and Sea Power*, s. 97.

⁸⁹⁷ RIDLEY, s. 190.

⁸⁹⁸ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 415; DOERING-MANTEUFFEL, s. 67.

⁸⁹⁹ STAHL, s. 288.

stály obě země překvapivě proti sobě. Britský ministr profitoval z úlohy prostředníka mezi oběma státy, nicméně otázka Pyrenejského poloostrova nebyla v této době zdaleka ukončena a promítla se do jeho budoucí politické kariéry. Z historického hlediska byla britská kampaň v západní Evropě úspěšná. Londýn dokázal prosadit a upevnit svůj vliv. Aliance čtyř, byť velmi křehká, splnila v počáteční fázi svůj účel a sjednotila liberální zástupce v jejich společném boji. Na druhou stranu Palmerston v cestě za dosažením vlastního vítězství nejenže ještě více narušil již tak pošramocené vztahy s Rakouskem, ale potvrdil, že ve snaze dosáhnout svých cílů je ochoten vzdát se i vlastních politických zásad.⁹⁰⁰ Metternich oproti tomu na svých názorech nezměnil nic a zůstal konstantní ve svém přesvědčení.⁹⁰¹ Don Carlos a Dom Miguel pro něj byli legitimními dědici trůnu a Metternich trval stále na tom, aby byl princip legitimacy i nadále zachován.⁹⁰² V bojích ve Španělsku a Portugalsku nespatořoval ideologický souboj mezi liberalismem a konzervatismem, ale boj práva a pořádku proti revoluci a chaosu. Pro rakouského kancléře nebyla otázka Pyrenejského poloostrova natolik zásadní jako pro Palmerstona. Ohnisko hrozby pro celoevropský mír spatořoval v nově obnovené Východní otázce, která začala být opět aktuální na konci 30. let 19. století.⁹⁰³

---

⁹⁰⁰ SAUVIGNY, s. 463.

⁹⁰¹ Metternich Esterházy, Vídeň, 16. prosince 1838, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 219.

⁹⁰² SEWARD, s. 233.

⁹⁰³ BROWN, *Palmerston and Austria*, s. 39.

8 Eskalace Východní otázky a cesta k jejímu završení

Metternich byl z pokračující britské politiky v Osmanské říši notně zklamaný. Po nástupu Wellingtona na ministerský post měl velká očekávání a doufal v kompletní přehodnocení postupu Velké Británie na Blízkém východě.⁹⁰⁴ Vláda toryů byla nicméně plná protirusky laděných členů, kteří neměli v plánu změnit nastavený kurz. Dalším a výraznějším faktorem byl názor veřejného mínění, považujícího Rusko za hlavního nepřítele ostrovní velmoci. Pro rakouskou politiku představoval v Konstantinopoli největší nebezpečí Ponsonby, jehož Metternich označil za „prázdný mozek“.⁹⁰⁵ K britskému velvyslanci byl v roce 1835 na post tajemníka nově jmenován David Urquhart.⁹⁰⁶ Metternich tlačil na Wellingtona, aby Ponsonbyho z Konstantinopole odvolal, ale ještě před samotnou realizací došlo k pádu Peelovy vlády a znovujmenování Palmerstona. Hlavním cílem působení britských diplomatů v metropoli Osmanské říše bylo omezení ruského vlivu.⁹⁰⁷ Po celou dobu výkonu funkce společně přižívali prostřednictvím diplomatických zpráv Palmerstonovy rusofobní názory a podněcovali veřejné mínění v protiruské politice.⁹⁰⁸

Po výměně londýnského kabinetu v roce 1835 bylo Metternichovi jasné, že z britské strany k přehodnocení dosavadního mezinárodního přístupu nedojde.⁹⁰⁹ Obrátil se tedy poněkud nečekaně na Francii. Aliance čtyř byla pro rakouského kancléře z mezinárodněpolitického hlediska pouhou iluzí. Přímět Ludvíka Filipa ke spolupráci s kontinentálními mocnostmi tak v sobě mohlo nést klíč k izolaci britské diplomacie na Blízkém východě a současně i na západě Evropy.⁹¹⁰ Cílem tohoto postupu nebylo navázání oficiálního partnerství s orleánským režimem, nýbrž omezení spolupráce s Velkou Británií. Úspěch této vize závisel na stanovisku Petrohradu. Mikuláš I. i po pěti letech vlády přechovával k Ludvíku Filipovi silné osobní antipatie. Navzdory Nesselrodeho či Orlovovým radám ruský car neustoupil a o spolupráci s Francií nechtěl

---

⁹⁰⁴ Metternich Hummelauerovi, Vídeň, 31. října 1834, AT-OESTA/HHSTA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 208.

⁹⁰⁵ ŠEDIVÝ, *Metternich, the Great Powers and the Eastern Question*, s. 552.

⁹⁰⁶ Urquhart byl ve Velké Británii považován za odborníka na Blízký východ. V roce 1833 publikoval práci s názvem *Anglie, Francie, Rusko a Turecko (England, France, Russia and Turkey)*, jež byla plná protiruských názorů. ŠTERMENSKI, Jelena Paunović, *David Urquhart. The First British Diplomat in Serbia*, Belgrade 2014, s. 34.

⁹⁰⁷ RODKEY, Frederick Stanley, *Conversation on Anglo-Russian Relations in 1838*. In: *The English Historical Review* 50, 1935, 197, s. 120.

⁹⁰⁸ BOLSOVER, *David Urquhart*, s. 449.

⁹⁰⁹ Fox-Strangways Palmerstonovi, Vídeň, 30. května 1835, TNA, FO 120/149.

⁹¹⁰ ŠEDIVÝ, *Metternich, the Great Powers and the Eastern Question*, s. 560.

slyšet. Neakceptoval ani Metternichovo doporučení, že bližší spolupráce s Paříží bude ve výsledku znamenat i zmírnění protiruských tendencí z britské strany v Osmanské říši.⁹¹¹

Ponsonby skutečně hledal každou příležitost k oslabení ruské pozice na sultánově dvoře.⁹¹² Jedna z nich se mu naskytla, když 5. května 1836 britský reportér William Churchill na loveckém honu místo křepelky omylem postřelil mladého osmanského muže. Soud v Konstantinopoli ho poslal do žaláře a před výkonem trestu dostal navíc padesát ran bičem. Osmané porušili mezinárodní smlouvy a britskému občanovi neumožnili pomoc britského velvyslanectví během soudního procesu. Ponsonby žádal jako satisfakci odvolání dvou proruských ministrů Mehmeda Akifa a Ahmeda Paši. Porta se pokusila dosáhnout smírného řešení, Churchilla propustila a vyslovila omluvu. Demisi zmíněných ministrů ale odmítla. Ponsonby trval na odvolání Akifa, okamžitě informoval Palmerstona a vyhrožoval rezignací, pokud sultán jeho žádosti nevyhoví.⁹¹³ Zároveň žádal londýnský kabinet o udělení oficiální podpory. Britská vláda byla názorově rozdělena.⁹¹⁴ Melbourne byl proti Ponsonbymu a odmítl mu pomoci, kdežto Palmerston se ho zastával a v jednom rozhovoru s britským premiérem prohlásil: „*Ponsonby nám odvádí cennou a důležitou službu, jedná odvážně, klidně a schopně.*“⁹¹⁵ Odmítal si připustit, že by mohl ve svých hrozbách zajít tak daleko, a naopak věřil v jejich racionální opodstatnění.⁹¹⁶ Přehlížel přitom Lambovy zprávy z Vídně upozorňující na nebezpečnou politiku britského velvyslance.⁹¹⁷

Napjaté vztahy s Velkou Británií v důsledku Churchillovy aféry přiměly Mahmuda II. k žádosti o rakouskou diplomatickou intervenci v Londýně. To, co Metternicha na počínání britského ambasadora nejvíce zaskočilo, nebyla ani tak přehnanost požadavků jako výhrůžky naznačující možné rozdělení Osmanské říše za britské participace.⁹¹⁸ Metternich označil Ponsonbyho za „*šílence protěžovaného britským ministrem zahraničí*“ a dodal: „*Jaká to arogance! Toto je jasný styl*

---

⁹¹¹ LINCOLN, s. 214.

⁹¹² TODOROVA, *British and Russian*, s. 23.

⁹¹³ Ponsonby Palmerstonovi, Therapia, 10. května 1836, TNA, FO 78/274.

⁹¹⁴ TODOROVA, *British and Russian*, s. 21.

⁹¹⁵ Palmerston Melbournevi, Londýn, 19. července 1836, WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. II, s. 847.

⁹¹⁶ Palmerston Lambovi, Londýn, 26. července 1836, TNA, FO 120/150.

⁹¹⁷ Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 5. srpna 1836, TNA, FO 120/153.

⁹¹⁸ BOLSOVER, *Lord Ponsonby*, s. 110.

Palmerstonovy školy.⁹¹⁹ Lamb psal do Londýna o nutnosti spolupráce s Rakouskem a Ruskem na Blízkém východě, na níž dle něj závisel evropský mír.⁹²⁰ Nicméně nevyhověl Metternichovu požadavku zprostředkovat britské vládě návrh na Ponsonbyho odvolání z Konstantinopole, což na chvíli poznamenalo i jejich vzájemné vztahy.⁹²¹ Londýn však po dlouhých diskuzích Ponsonbymu odmítl udělit oficiální podporu.⁹²²

Sultán mezitím v červnu roku 1836 odvolal Akifa a na jeho místo jmenoval Ahmeda Houlousiho.⁹²³ Britská ambasáda mohla slavit diplomatické vítězství, kdežto pro Metternicha to byla jasná porážka. Jeho diplomatická intervence v Londýně nebyla k ničemu. Rakouský kancléř toto nikdy nezapomněl a zdráhal se do budoucna poskytovat osmanskému sultánovi podobnou pomoc. Během září 1836 pokračoval Metternich s kritikou Londýna a poznamenal, že je krajně schizofrenní považovat Velkou Británii za zastánkyni jednoty Osmanské říše, pokud jedná tímto způsobem. Carova reakce byla přirozeně mnohem ostřejší. Petrohrad žádal Ponsonbyho okamžité odvolání. Metternich kupodivu nechtěl Mikuláše I. podpořit. Nepřál si to samé co v britském případě: aby prostřednictvím tlaků velmocí docházelo k omezování sultánovy suverenity. Na počátku roku 1837 došlo k Churchillově odškodnění a celá záležitost utichla.⁹²⁴ Velká Británie z aféry vytěžila diplomatické vítězství a Ponsonby dočasně upevnil svoji pozici v Konstantinopoli.⁹²⁵

Ještě než došlo k vyřešení Churchillova případu, objevil se další skandál, který otrásl britsko-ruskými vztahy. Na pozadí celé události figuroval Urquhart.⁹²⁶ Ve snaze podpořit své protiruské názory, založil v roce 1835 noviny s názvem *Portfolio*, jejichž cílem bylo zdiskreditovat pozici Petrohradu v Konstantinopoli a poštvat proti sobě východní mocnosti.⁹²⁷ Některé z článků přímo cílily na omezení rakousko-ruské spolupráce. Palmerston Urquhartovy názory toleroval a ztotožňoval se s jeho politikou.⁹²⁸ Stejně jako on, věřil v ruský cíl obsadit a ovládnout úžiny.⁹²⁹ Metternich toto počínání sledoval s velkým opovržením. Obvinění Ruska ze snahy okupovat

---

⁹¹⁹ ŠEDIVÝ, *Metternich, the Great Powers and the Eastern Question*, s. 565.

⁹²⁰ Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 22. července 1836, TNA, FO 120/153.

⁹²¹ BOURNE, *Palmerston. The Early Years*, s. 362.

⁹²² WEBSTER, *Urquhart, Ponsonby and Palmerston*, s. 340.

⁹²³ Ponsonby Palmerstonovi, Therapia, 22. července 1836, TNA, FO 120/155.

⁹²⁴ BOLSOVER, *Lord Ponsonby*, s. 111.

⁹²⁵ CLAYTON, s. 75.

⁹²⁶ ŠTERMENSKI, s. 36.

⁹²⁷ WEBSTER, *Urquhart, Ponsonby and Palmerston*, s. 335.

⁹²⁸ Palmerston Ponsonbymu, Londýn, 28. července 1836, TNA, FO 78/272.

⁹²⁹ Palmerston ho v roce 1835 jmenoval tajemníkem britské ambasády.

Bospor a zřídit v Konstantinopoli vlastní protektorát považoval za nesmysl a velmi dobře si uvědomoval zájem *Portfolia* na rozbití spolupráce konzervativních velmocí.⁹³⁰

Urquhart ve své protiruské kampani zašel mnohem dále. Z pozice britského tajemníka začal podporovat kavkazské kmeny válčící za nezávislost s Petrohradem.⁹³¹ Nařídil vyslat britský škuner nesoucí název *Vixen* k černomořskému pobřeží. Na palubě se nacházely zásoby směřující přímo pro Kavkazany.⁹³² Náklad byl nakonec společně s lodí 27. listopadu 1836 zabaven ruským válečným plavidlem, když úmyslně narušil námořní blokádu vyhlášenou petrohradskou vládou. Součástí přepravovaného zboží byla i sůl, na níž se vztahovaly ruské regulace. Celá událost pronikla do tisku a přitáhla pozornost veřejného mínění na ostrovech, na což musela reagovat londýnská vláda.⁹³³ První oficiální informace o zajetí britské lodi se k Palmerstonovi dostaly až v lednu 1837.⁹³⁴ Ve stejnou dobu byl se situací seznámen i Metternich.⁹³⁵

Britský ministr protestoval prostřednictvím Durhama u Nesselrodeho a považoval ruský zásah za neoprávněný, protože *Vixen* se pohyboval v mezinárodních vodách.⁹³⁶ Zároveň zpochybnil ruskou suverenitu na Kavkaze. V té době byla pod dohledem admirála Michaila Petroviče Lazareva sestavena komise, jež přinesla důkazy o tom, že *Vixen* kromě soli převážel i děla a střelný prach. Nesselrode tyto závěry úmyslně nebral v potaz a v rozhovoru s Durhamem danou skutečnost zatajil. Zadržení námořníci byli dokonce propuštěni a posláni do Konstantinopole. Metternich stál od počátku na ruské straně a uvědomoval si Urquhartův podíl na celé události.⁹³⁷ Jediné, k čemu se nevyjadřoval, byla otázka mezinárodních práv, na jejichž základě Rusové loď

---

⁹³⁰ ŠEDIVÝ, *Metternich, the Great Powers and the Eastern Question*, s. 573.

⁹³¹ ARDELEANU, Constantin, *The Lower Danube, Circassia and the Commercial Dimensions of the British-Russian Diplomatic Rivalry in the Black Sea Basin (1836–1837)*. In: BILIARSKY, Ivan, CRISTEA, Ovidiu, OROVEANU, Anca (ed.), *The Balkans and Caucasus Parallel Processes on the Opposite Sides of the Black Sea*, Newcastle upon Tyne 2012, s. 47.

⁹³² *Vixen* vyplul 15. listopadu z Konstantinopole do kavkazského přístavu Soudjouk-Kalé. Alexander Polden a Thomas Morton Palmerstonovi, Londýn, 27. ledna 1837, *Papers Relating to Seizure and Confiscation of the Vixen by Russian Government. Presented to both House of Parliament by Command of Her Majesty 1837*, TNA, FO 352/61c.

⁹³³ James Yames Durhamovi, Londýn, 22. prosince 1836, *Papers Relating to Seizure and Confiscation of the Vixen by Russian Government. Presented to both House of Parliament by Command of Her Majesty 1837*, TNA, FO 352/61c.

⁹³⁴ INGLE, Harold, *Nesselrode and the Russian Rapprochement with Britain 1836–1844*, Berkeley 1976, s. 64.

⁹³⁵ Esterházy Metternichovi, Londýn, 4. února 1837, AT-OESTA/HHSTA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 216.

⁹³⁶ Palmerston Durhamovi, Londýn, 21. března 1837, TNA, FO 65/237.

⁹³⁷ ŠEDIVÝ, *Metternich, the Great Powers and the Eastern Question*, s. 574.

zadrželi.⁹³⁸ Lamb psal do Londýna o rozhovoru s Metternichem: „*Kníže Metternich sdělil k otázce teritoriálního a námořního práva, na kterou neřekl žádný osobní názor, že jsou zde tři strany mající právo svrchovanosti na toto území a těmi je Turecko, Rusko nebo původní obyvatelé. V této záležitosti si přeje zachovat nestranný postoj.*“⁹³⁹ Britský velvyslanec po celou dobu kauzy doufal v Metternichův příklon k britskému výkladu celé události.⁹⁴⁰

Palmerston si na počátku února 1837 povolal Ponsonbyho k řešení budoucí blízkovýchodní strategie. Výsledkem byla žádost Londýna o vysvětlení legálnosti dotyčné události. Britský tisk společně s Urquhartem volal po tvrdé, nejlépe vojenské, protiakci.⁹⁴¹ Poté, co Urquhart nebyl spokojen s reakcí vlastní vlády, začal očerňovat britskou zahraniční politiku prostřednictvím článků v *Portfoliu* a ministra zahraničí v nich obviňoval ze zrady.⁹⁴² Palmerston vystoupil na svou obranu 17. března 1837 v parlamentu. Neuznával sice ruskou blokádu, ale upřednostňoval raději mír před válkou.⁹⁴³ Urquhart byl v důsledku jeho negativní kampaně z Konstantinopole odvolán a po návratu do Londýna pokračoval v kritice Palmerstonovy politiky.⁹⁴⁴

Mezitím požadoval právní vyjádření po Petrohradu i Metternich. V jeho případě se jednalo spíše o získání argumentů proti Palmerstonovým obviněním.⁹⁴⁵ Lamb se marně snažil během čekání na ruské stanovisko dostat rakouského kancléře na britskou stranu: „*Mojí hlavní výtkou vůči knížeti Metternichovi v této záležitosti je jeho netaktnost, když přebírá stanoviska, která současně není schopen podpořit.*“⁹⁴⁶ To ovšem nebyl správný odhad, protože Metternich své postoje zachovával po celou dobu,

---

⁹³⁸ Metternich Esterházy, Vídeň, 8. února 1837, AT-OESTA/HHSTA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 218.

⁹³⁹ Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 3. února 1837, TNA, FO 120/161.

⁹⁴⁰ Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 25. února 1837, TNA, FO 120/161; Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 4. března 1837, TNA, FO 120/170.

⁹⁴¹ ŠTERMENSKI, s. 37.

⁹⁴² ARDELEANU, s. 51; KING, Charles, *Imagining Circassia. David Urquhart and the Making of North Caucasus Nationalism*. In: *The Russian Review. An American Quarterly Devoted to Russia Past and Present* 66, 1952, 2, s. 247.

⁹⁴³ INGLE, s. 69.

⁹⁴⁴ Palmerston Ponsonbymu, Londýn, 14. dubna 1838, TNA, FO 78/328; KING, s. 248.

⁹⁴⁵ ŠEDIVÝ, *Metternich, the Great Powers and the Eastern Question*, s. 576.

⁹⁴⁶ Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 21. dubna 1837, TNA, FO 120/161.

jen čekal na oficiální vyjádření ruské vlády.⁹⁴⁷ Současně zastával názor, aby celá záležitost byla vyřešena pouze mezi Velkou Británií a Ruskem.⁹⁴⁸

Ruské vyjádření k legálnosti celého aktu přišlo do Vídně 18. března 1837. Na základě tohoto dokumentu bylo kavkazské území předané Rusku smlouvou z Drinopole a ruské jednání v souvislosti s lodí *Vixen* nezpochybnitelné. Metternich byl s tímto vysvětlením spokojen a svůj postoj zaslal do Londýna Esterházymu. K Palmerstonovi se oficiální ruské vyjádření dostalo 13. května 1837.⁹⁴⁹ Britský ministr uznal porušení ruského práva a v odpovědi Durhamovi dodal: „*Důvody zjetej lodi Vixen se tudíž jeví být dvoji: za prvé, mít na palubě náklad, jenž vůbec neměl být převážen, a za druhé, pokoušet se obchodovat u ruského přístavu, kde není žádné skladiště a kde náklad vůbec nemá být vykládán. Vláda Jeho Veličenstva na prvním místě přiznává, že místo Soudjouk-Kalé, které bylo přiznáno Ruskem ve smlouvě 1783 jako turecká držba, nyní patří Rusku, tak jak uvedl hrabě Nesselrode smlouvou z Drinopole, a uznává dále, že přístav je nyní užíván, jak bylo uvedeno Vaší Excelenci v depeši z 13. května, tedy jako ruská pevnost a základna. Na základě zprávy knížete Nesselrodeho tedy proto není důvod k pochybám o ruském právu zajmout a konfiskovat Vixen v přístavu Soudjouk-Kalé.*“⁹⁵⁰

V květnu 1837 byla celá záležitost vyřešena a oproti Churchillově aféře nyní vítězství slavili Rusové. Ve svém důsledku ukázala, jak napjaté vztahy mezi Velkou Británií a Ruskem panovaly ve druhé polovině 30. let 19. století. Nad událostí se vznášela otázka války, jež mohla kdykoli přerůst ve všeobecný konflikt. Případným válečným agitátorem by ovšem nebylo Rusko, nýbrž Velká Británie poháněná rusofobním veřejným míněním a podporovaná britským velvyslanectvím v Konstantinopoli.⁹⁵¹ U Palmerstona a londýnské vlády byla patrná averze vůči politice Petrohradu, jejíž kořeny sahaly do roku 1833. Hlavním zahraničněpolitickým cílem Velké Británie zůstala revize dosavadních poměrů v Osmanské říši a touha po

---

⁹⁴⁷ ŠEDIVÝ, *Metternich, the Great Powers and the Eastern Question*, s. 579.

⁹⁴⁸ Metternich Esterházymu, Vídeň, 8. dubna 1837, AT-OESTA/HHSTA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 218.

⁹⁴⁹ Durham Palmerstonovi, Petrohrad, 13. května 1837, *Papers Relating to Seizure and Confiscation of the Vixen by Russian Government. Presented to both House of Parliament by Command of Her Majesty 1837*, TNA, FO 352/61c.

⁹⁵⁰ Palmerston Durhamovi, Londýn, 23. května 1837, *Papers Relating to Seizure and Confiscation of the Vixen by Russian Government. Presented to both House of Parliament by Command of Her Majesty 1837*, TNA, FO 352/61c.

⁹⁵¹ INGRAM, Edward, *The British Empire as a World Power*, London 2001, s. 83.

odplatě.⁹⁵² Okolnosti panující ohledně lodi *Vixen* však otevřely sérii dalších menších krizí zahrnujících oblasti Středního, Blízkého a Dálného východu.⁹⁵³ Pro Metternicha bylo britsko-ruské soupeření zbytečným ohrožováním vratké celistvosti Osmanské říše a současně i celoevropského míru.⁹⁵⁴

Antagonismus Londýna a Petrohradu se promítl i ve východní Evropě.⁹⁵⁵ Palmerston se pokusil využít napjaté atmosféry panující v Polsku a povzbudit místní liberály v boji proti carovi, aby tak odvrátil ruskou pozornost od Asie.⁹⁵⁶ Jako záminka mu posloužila řeč Mikuláše I., ve které vyhrožoval dělostřeleckým ostřelováním Varšavy. V souvislosti s nepokoji v Polsku se pohled tří východních mocností obrátil na Krakovskou republiku. Tento malý státní útvar měl být na základě smluv z roku 1815 nezávislým a neutrálním státem pod ochranou Rakouska, Ruska a Pruska. V jednom z článků ustanovujících neutralitu Krakova bylo výslovně zakázáno poskytnout na tomto území azyl uprchlíkům, dezertérům či podezřelým osobám.⁹⁵⁷ Ve skutečnosti se tato republika stala útočištěm revolucionářů z dob listopadového povstání, prchajících před ruským zjetím. Jelikož Krakov sousedil se všemi třemi východními mocnostmi, jejich představitelé hleděli na toto útočiště revolucionářů s nelibostí. Metternich spatřoval v republice místo spikleneckých tendencí nebezpečných pro Rakousko. Během února roku 1836 nakonec došlo k okupaci Krakova východními mocnostmi, kdy jako záminka posloužily místní nepokoje namířené proti ruské nadvládě v Polsku.⁹⁵⁸

Metternich odeslal oficiální nótu o okupaci do Paříže, nikoli však do Londýna. V této době byl u vlády Thiers toužící po bližší spolupráci s Rakouskem, čehož se rakouský kancléř snažil využít. Palmerston proti zásahu protestoval a zaslal diplomatickou zprávu k východním dvorům.⁹⁵⁹ Ancillon ji ovšem odmítl převzít a učinil tak nakonec až na britský nátlak.⁹⁶⁰ Součástí diplomatické depeše byl Palmerstonův ostrý útok na konzervativní mocnosti, jež pošlapával smluvní ujednání z roku 1815.⁹⁶¹

---

⁹⁵² HOBBSBAWN, Eric John Ernest, *The Age of Revolution Europe 1789–1848*, London 1962, s. 105.

⁹⁵³ GLEASON, s. 204.

⁹⁵⁴ Metternich Esterházyemu, Vídeň, 8. února 1837, AT-OESTA/HHSTA, StAbt, Großbritannien Diplomatiche Korrespondenz 218.

⁹⁵⁵ PURYEAR, Vernon John, *England, Russia, and the Straits Question 1844–1856*, Berkley 1931, s. 30.

⁹⁵⁶ SATTLER, s. 29.

⁹⁵⁷ ABBENHUIS, Maartje, *An Age of Neutrals 1815–1914*, Cambridge 2014, s. 52.

⁹⁵⁸ BELL, vol. I, s. 269.

⁹⁵⁹ Palmerston Russelovi, Londýn, 15. dubna 1836, TNA, FO 64/204.

⁹⁶⁰ Palmerston Russelovi, Londýn, 3. května 1836, TNA, FO 64/204.

⁹⁶¹ Canningův a Palmerstonův projev v Dolní sněmovně britského parlamentu, Londýn, 1. března 1836, *The Republic of Cracow HC Deb 01 March 1836 vol 31 cc1129-30* [cit. 2019-24-04]. Dostupné z:

Situaci v Krakově přirovnal k dělení Polska v 18. století. Do polemiky se zapojil Metternich, namítající, že Krakov byl centrem mezinárodní konspirace ohrožující vnitřní poměry Rakouska, a proto byl zásah oprávněný a v souladu s mezinárodními smlouvami.⁹⁶² Ruská reakce byla obdobná a Palmerstonovi nezbývalo než pouze vznést další protesty. Nenašel oporu ve vlastní vládě ani u Francie. Rakouské jednotky zůstaly v Krakově do roku 1840 a Palmerston z tohoto protiútoky vyšel naprázdno.⁹⁶³

Nevýrazná politika britského ministra v otázce Krakova byla způsobena maximálním nasazením britské diplomacie v Osmanské říši. Východní otázka prostupovala evropskou zahraniční politikou po celá 30. léta 19. století. Palmerston nechtěl dopustit, aby se opakovala jeho předešlá chyba z roku 1833, a zároveň toužil v Konstantinopoli obnovit ztracený britský vliv.⁹⁶⁴ Po podpisu smlouvy v Hünkâr Iskelesi si musel připustit krach vlastní politiky na východě a jasně definovat svůj přístup k Východní otázce. Své pochybení si přiznal v roce 1838: „*Co Metternich prohlásil o našem vyhýbání se pomoci sultánovi, když Muhammad byl u Akky a kdy jedině slovo mohlo zastavit pašu bez [ozbrojeného] zásahu, je naprostá pravda a nestalo se nic, čeho bych od chvíle, co jsem nastoupil do úřadu, litoval více, než této obrovské chyby anglické vlády. Nebyla to však moje chyba, snažil jsem usilovně přesvědčit vládu, aby učinila tento krok. Ale Althorp, Brougham a ostatní, někteří z vlastní ignorace k zahraničním záležitostem, jiní z hloupých důvodů, nechtěli souhlasit. Grey, jenž byl stejného názoru jako já, byl slabý a ustoupil. Proto se v krizi, nanejvýš důležité pro celou Evropu, nic nestalo, přestože bychom pravděpodobně s největší lehkostí dosáhli dobrého výsledku.*“⁹⁶⁵

Palmerstonův zájem o otázku Blízkého východu od roku 1832 nepřetržitě stoupal, což bylo způsobeno několika důvody. Britský obchod za přispění využití paroplavby stále rostl. Obchodní cesty vedly přes Suez k Rudému moři či přes Eufrat k Perskému zálivu.⁹⁶⁶ V obou případech hrála hlavní úlohu v přepravě Osmanská říše a Muhammad Alí. Londýn hleděl s podezřením také na ruské aktivity v Asii a neméně na

---

https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1836/mar/01/the-republic-of-cracow#S3V0031P0_18360301_HOC_34.

⁹⁶² BELL, vol. I, s. 270.

⁹⁶³ Tamtéž.

⁹⁶⁴ TODOROVA, *Aspects of the Eastern Question*, s. 27; PAVLOWITCH, Stevan, *Anglo-Russian Rivalry in Serbia 1837–1839*, Paris 1961, s. 16.

⁹⁶⁵ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. I, s. 283.

⁹⁶⁶ CONNELL, Brian (ed.), *Regina vs. Palmerston. The Correspondence Between Queen Victoria and Her Foreign and Prime Minister 1837–1865*, London 1962, s. 31.

francouzský vliv ve Středozemním moři.⁹⁶⁷ Egyptského místodržícího Palmerston považoval za nástroj Paříže a jeho obchodní zájmy za nepřátelské vůči britskému obchodu.⁹⁶⁸ Největší obavou byl pro Londýn ovšem útok Egypta na Konstantinopol a vstup Ruska do války, jejíž výsledek mohl znamenat kolaps Osmanské říše.⁹⁶⁹

Londýn se snažil izolovat vliv Muhammada Alího a omezit jeho hospodářské ambice na Blízkém východě.⁹⁷⁰ Zároveň britský ministr společně s Ponsonbym během let 1837–1838 usilovali o získání co největšího vlivu v Konstantinopoli.⁹⁷¹ V srpnu roku 1838 se jim podařilo zajistit hospodářskou smlouvu s Osmanskou říší, vycházející vstříc britským hospodářským potřebám.⁹⁷² Smlouva snížila dovozní cla, omezila monopoly a ve výsledku byla pro Portu velmi nevýhodná. Na osmanský trh se tak dostalo levné britské zboží, což se logicky odrazilo na domácí produkci. Metternich na britsko-osmanskou hospodářskou smlouvu pohlížel s velkým opovržením, protože si uvědomoval, jak špatný dopad to bude mít na hospodářskou situaci říše vedoucí pouze k další destabilizaci země.⁹⁷³ Dohoda byla ve svém jádru namířená proti obchodu Muhammada Alího ohrožujícího britské hospodářské zájmy v Sýrii a Adaně.⁹⁷⁴ Paša na smlouvu reagoval v roce 1838 pokusem o vyhlášení samostatnosti, což Velká Británie i Rakousko odmítaly akceptovat.⁹⁷⁵ Z osmansko-egyptských poměrů panujících v roce 1838 byl zřejmý pouhý odkladný účinek míru z Kūthaye.⁹⁷⁶ Mahmut II. skutečně považoval počínání svého vazala za symbol neloajlnosti a zvažoval pomstu vedoucí k revizi potupné porážky z let 1832–1833.⁹⁷⁷ Na konci roku 1838 bylo osmanské vojsko připravováno na nový konflikt. Metternich radil nemocnému Mahmudovi II., aby upustil od válečných příprav a věřil, že se podaří nadále udržet stávající mír.⁹⁷⁸

---

⁹⁶⁷ JUDD, Denis, *The Victorian Empire*, London 1970, s. 71.

⁹⁶⁸ MOSELY, Philip Edward, *Russian Diplomacy and the Opening of the Eastern Question in 1838 and 1839*, Cambridge 1934, s. 94.

⁹⁶⁹ SETON-WATSON, *Britain in Europe*, s. 193.

⁹⁷⁰ RODKEY, Frederick Stanley, *Colonel Campbell's Report on Egypt in 1840 with Lord Palmerston's Comments*. In: *The Cambridge Historical Journal* 3, 1929, 1, s. 103.

⁹⁷¹ TODOROVA, *British and Russian*, s. 23.

⁹⁷² Smlouva byla uzavřena 16. srpna 1838 v Balta Liman a Mahmut II. si od ní sliboval britské vojenské záruky pro případnou válku s Muhammadem Alím.

⁹⁷³ ŠEDIVÝ, Miroslav, *Metternich a Turecko*. In: *Historický Obzor* 11, 2004, 9/10, s. 203.

⁹⁷⁴ CLAYTON, s. 76.

⁹⁷⁵ Palmerston vyhrožoval blokováním egyptských přístavů britskou flotilou, pokud by se Muhammad Alí k tomu kroku odhodlal.

⁹⁷⁶ ŠEDIVÝ, Miroslav, *Metternich a idea konference ve Vídni v roce 1839*. In: *Historický obzor* 12, 2005, 3/4, s. 82.

⁹⁷⁷ SAUER, Manfred, *Österreich und die Levante 1814–1838*, nevydaná disertační práce, Wien 1971, s. 388.

⁹⁷⁸ ŠEDIVÝ, *Metternich a Turecko*, s. 203.

Na rozdíl od rakouského kancléře vybízel Ponsonby osmanského sultána k rázné akci a ujišťoval ho o britské podpoře.⁹⁷⁹ Vše musel činit neveřejně, protože to bylo v rozporu s oficiálními instrukcemi z Londýna, ve kterých Palmerston nabádal k nalezení kompromisu mezi sultánem a jeho vazalem.⁹⁸⁰ Britský ministr odrazil Portu od války s Egyptem.⁹⁸¹ Poté, co se v březnu 1839 dostala k Metternichovi informace o Ponsonbyho válkychtivosti, kancléř požádal Palmerstona, aby naváděl svého velvyslance k umírněnosti.⁹⁸² Mezitím se osmanský ambasador v Londýně Rešid Paša snažil vyjednat britsko-osmanskou ofensivní alianci. Palmerstonova zamítavá odpověď dorazila v březnu 1839 do Konstantinopole a způsobila velké zklamání.⁹⁸³ Vláda v Londýně se odmítala účastnit přímé války s Egyptem a britský ministr si přál zachovat mír na Blízkém východě, proto považoval nabídku jakékoli smlouvy za bezpředmětnou.⁹⁸⁴

Britský „pacifismus“ však nakonec nezměnil nic na tom, že se osmanské jednotky během května 1839 stahovaly k syrským hranicím a čekaly na povel k útoku. K vyhlášení války došlo 9. června 1839 společně s prohlášením egyptského místodržícího a jeho syna za rebely. Muhammad Alí zpočátku nepodnikl větší protiaksi a doufal ve stažení osmanského vojska. Metternich volal po diplomatickém řešení na velmocenské úrovni.⁹⁸⁵ Přesto došlo po přímé osmanské okupaci syrského území k mobilizaci egyptské armády pod velením Ibrahíma Paši a svedení rozhodující bitvy u Nezibu 24. června 1839, ve které byla sultánova armáda drtivě poražena.⁹⁸⁶ Špatná situace osmanských ozbrojených sil byla umocněna dezercí admirála Ahmeda Fevziho Paši v Alexandrii. Cesta na Konstantinopol tak byla pro Muhammada Alího po šesti letech opět otevřená. Navíc, ještě než se zprávy o zhroucení armády dostaly do

---

⁹⁷⁹ MIDDLETON, Charles R., *Palmerston, Ponsonby and Mehmet Ali. Some Observations on Ambassadorial Independence in the East 1838–1840*. In: *East European Quarterly* 15, Boulder 1982, s. 412.

⁹⁸⁰ Palmerston Ponsonbymu, Londýn, 11. května 1837, TNA, FO 78/300.

⁹⁸¹ RODKEY, *Lord Palmerston and Rejuvenation*, s. 591.

⁹⁸² ŠEDIVÝ, *Metternich, the Great Powers and the Eastern Question*, s. 738; Metternich Hummelauerovi, Vídeň, 28. března 1839, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 225.

⁹⁸³ UFFORD, Letitia, *The Pasha. How Mehmet Ali Defied the West 1839–1841*, Jefferson 2007, s. 85; Hummelauer Metternichovi, Londýn, 15. dubna 1839, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 222.

⁹⁸⁴ SETON-WATSON, *The Russian Empire*, s. 122.

⁹⁸⁵ ŠEDIVÝ, *Metternich a Turecko*, s. 203.

⁹⁸⁶ CLAYTON, s. 80.

Konstantinopole, sultán Mahmut II. zemřel a na trůn nastoupil jeho šestnáctiletý syn Abdülmecit I.⁹⁸⁷

Zprávy o tragickém počínání osmanské armády dorazily na evropské dvory 8. července 1839 a vzbudily pozdvižení. Metternich věděl, že k dosažení regulérního míru akceptovatelného pro Konstantinopol bude zapotřebí zprostředkování velmocí.⁹⁸⁸ Odmítal tak návrhy svých diplomatů, jako byl Anton Prokesch von Osten nebo Stürmer, volajících po volné dohodě mezi Muhammadem Alím a Abdülmecidem I.⁹⁸⁹ Metternich vzal v červenci 1839 situaci do vlastních rukou. V obavách o vnitřní klid v Osmanské říši přikázal Stürmerovi, aby společně se zbývajícími zástupci velmocí podpořili mladého sultána a vyjádřili tak jednotu v otázce zachování Osmanské říše.⁹⁹⁰ Souhlas Porty s požadavky Muhammada Alího mohl být poskytnut pouze se souhlasem všech pěti mocností. Palmerston musel strpět Metternichovu iniciativu a odeslal do Konstantinopole instrukce nařizující kooperaci s ostatními státy.⁹⁹¹ Z pohledu britského ministra se jednalo o momentální překonání dosavadního podezřívání a malichernosti k rakouskému kancléři. Ukázalo se, že v rámci zachování všeobecného míru je schopen vzdát se svého ideologického boje a spolupracovat v otázce celoevropského charakteru. Výsledkem byla společná diplomatická nota zavazující Abdülmecida I. neuzavřít jakoukoli smlouvu bez předchozího souhlasu mocností.⁹⁹² Jednalo se o Metternichův největší úspěch ve Východní otázce během druhého osmanko-egyptského konfliktu. Nota se stala základním pilířem pro nastolení pořádku na Blízkém východě a zachování celkové rovnováhy sil.⁹⁹³

Palmerston nabídl konání mezinárodní konference zabývající se uspořádáním poměrů v sultánově říši. Se stejnou nabídkou přišel Metternich doufající v nalezení celkové shody prostřednictvím velmocenské spolupráce s konečným záměrem zachovat celistvost Osmanské říše. Obnovila se stará rivalita o to, jaké město má být hlavním diplomatickým centrem. Naděje na konání sešlosti mocností v Londýně byly pro

---

⁹⁸⁷ ŠEDIVÝ, Miroslav, *Francouzská červencová monarchie v kritickém roce 1840*. In: *Historický obzor* 14, 2007, 3/4, s. 51.

⁹⁸⁸ KANTOR, Wera, *Karl Ludwig Graf Ficquelmont. Ein Lebensbild mit besonderer Rücksicht auf seine diplomatische Mitarbeit bei Metternich*, nevydaná disertační práce, Wien 1948, s. 250.

⁹⁸⁹ LACHMAYER, Katharina, *Mehmed Ali und Österreich*, nevydaná disertační práce, Wien 1952, s. 105.

⁹⁹⁰ Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 30. července 1839, TNA, FO 120/180; RICHARDSON, James L., *Crisis Diplomacy. The Great Powers since the Mid-Nineteenth Century*, Trieste 2012, s. 44.

⁹⁹¹ Palmerston Granvillovi, Londýn, 23. července 1839, TNA, FO 27/536.

⁹⁹² Kolektivní nota byla sepsána 27. července 1839.

⁹⁹³ RICHARDSON, s. 44.

Palmerstona mizivé.⁹⁹⁴ V roce 1838 navrhl, aby se ve městě nad Temží sešli delegáti velmocí a prodiskutovali situaci na Blízkém východě. Jeho plán ztroskotal na zamítavé odpovědi Ruska.⁹⁹⁵ Bylo zjevné, že podobná odpověď přijde i o rok později. Neboť britský ministr neměl naději na konání konference na domácí půdě, byl se sebezapřením ochoten akceptovat Vídeň jako jednu z možností pro konání rozhovorů.⁹⁹⁶ Do rakouské metropole v tomto smyslu napsal: „*Francouzská vláda navrhla, aby tyto záležitosti byly řešeny na konferenci pěti mocností ve Vídni. Kníže Metternich vyjádřil své názory, proč by se nemělo jednat o formální konferenci a proč by tímto místem měla být Vídeň. Vláda Jeho Veličenstva má mnoho důvodů hovořících ve prospěch francouzského návrhu, ale také spousty proti němu. Návrh knížete Metternicha nám přináší několik námitek a mnohem méně výhod.*“⁹⁹⁷ Nejenže se město na Dunaji nacházelo blíže problémovému epicentru, rakouské zájmy byly ke všemu téměř totožné s britskými.⁹⁹⁸ Vzhledem k dlouhé vzdálenosti mezi oběma metropolemi bylo zřejmé, že hlavní těžiště rozhovorů bude ležet na Lambovi, jenž se v této době stal baronem Beauvalem, což Metternichovi vyhovovalo.⁹⁹⁹ Britské ministerstvo zahraničí bylo omezeno v pružné reakci, protože zprávy z Vídně se dostávaly do Londýna po dobu deseti dní.¹⁰⁰⁰

Pro Palmerstona byla konference jediným řešením nastalé situace. Britské vojenské jednotky operovaly v Kanadě, Afghánistánu, Persii a ke všemu se blížila válka s Čínou.¹⁰⁰¹ Operační schopnosti armády Jeho Veličenstva byly na svém limitu a nedostávalo se prostředků pro další konflikt.¹⁰⁰² Za souhlasem britského ministra s konáním rozhovorů ve Vídni stál i Beauvale, prosazující Metternichovy názory.¹⁰⁰³ Konečný britský souhlas byl odeslán 29. června 1839 poté, co se Palmerston dozvěděl o francouzském akceptování návrhu. Poslední odpověď byla očekávána z Petrohradu. Během této doby se strhla diplomatická roztržka mezi Londýnem a Vídni. Britský ministr požadoval po Metternichovi souhlas se společným zásahem válečných lodí

---

⁹⁹⁴ ŠEDIVÝ, *Metternich a idea konference*, s. 83.

⁹⁹⁵ Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 25. října 1838, TNA, FO 120/169.

⁹⁹⁶ Dle Metternichových názorů se mělo jednat spíše o sérii diplomatických rozhovorů než o kongres v pravém slova smyslu.

⁹⁹⁷ Palmerston Beauvalovi, Londýn, 28. června 1839, *Correspondence Relative to the Affairs of the Levant*, vol. I, s. 118.

⁹⁹⁸ Metternich Apponyimu, Vídeň, 14. června 1840, AT-OESTA/HHSTA, StAbt, Frankreich 315.

⁹⁹⁹ ŠEDIVÝ, *Metternich a idea konference*, s. 83.

¹⁰⁰⁰ RIDLEY, s. 221.

¹⁰⁰¹ OTTE, Thomas, *A Janus-like Power. Great Britain and the European Concert*, In: PYTA, Wolfram (ed.), *Das europäische Mächtekoncert*, Köln 2009, s. 144.

¹⁰⁰² MORGAN, Gerald, *Anglo-Russian Rivalry in Central Asia. 1810–1895*, London 1981, s. 30.

¹⁰⁰³ Beauvale Palmerstonovi, Vídeň, 1. června 1839, *Correspondence Relative to the Affairs of the Levant*, vol. I, s. 28.

Velké Británie, Rakouska, Ruska a Francie v Marmarském moři v případě postupu Ibrahímovy armády na Konstantinopol.¹⁰⁰⁴ Ve zprávě do Paříže napsal: „*Nemůže být pochyb, že dokonalá unie mezi Anglií a Francií přesvědčí Rakousko o přijetí kurzu, jež samo načrtlo. S Rakouskem půjde i Prusko a je nemožné, aby Rusko pak nesouhlasilo se stejným kurzem.*“¹⁰⁰⁵ Rakouský kancléř nejprve návrh akceptoval, ale posléze ze strachu z reakce Petrohradu souhlas odvolal. Palmerston situaci vyhrotil a prostřednictvím Ponsonbyho žádal sultánovo bezpodmínečné schválení žádosti vstupu spojeneckých britsko-francouzských lodí do Marmarského moře.¹⁰⁰⁶

Dokonce i na francouzské straně si byli vědomi důležitosti rakouské námořní spolupráce: „*V souvislosti s obdržením kladného souhlasu v záležitosti, kterou sledujeme, by bylo výhodné, aby se rakouská vlajka objevila vedle flotil Británie a Francie; jedna fregata a pár menších plavidel by pro tento účel postačilo. Kromě toho je potřeba poznamenat, že kníže Metternich již vyjádřil svůj názor.*“¹⁰⁰⁷ V té době ještě nevěděli o změně názoru ve Vídni. Rakouský kancléř považoval britskou politiku vůči sultánovi za zbytečně provokativní a stejnou kritikou častoval i Paříž.¹⁰⁰⁸ Odmítnutí britsko-francouzské žádosti bylo do značné míry ovlivněno zprávami z Petrohradu, které dávaly malé naděje na ruský souhlas s konáním vídeňské konference.¹⁰⁰⁹ Na počátku srpna pak do Vídně dorazilo carovo definitivní odmítnutí s odůvodněním, že se obě znesvářené strany mají dohodnout mezi sebou bez vměšování velmocí.¹⁰¹⁰ Tato zpráva byla pro Metternicha natolik zdrcující, že přispěla k jeho fyzickému i nervovému zhroucení a vynucené dovolené, po které se do úřadu vrátil až v září téhož roku.¹⁰¹¹

Mezitím došlo k roztržce mezi Velkou Británií a Francií. Důvodem byl problém v otázce podpory jednotlivých stran konfliktu. Zatímco Palmerston stál na straně Abdülmecida I., francouzská vláda v čele s maršálem Victorem Soultem vyjadřovala sympatie k egyptskému místodržícímu a nebyla ochotna se podílet na vojenské

---

¹⁰⁰⁴ Palmerston Beauvalovi, Londýn, 28. června 1839, *Correspondence Relative to the Affairs of the Levant*, vol. I, s. 117.

¹⁰⁰⁵ Palmerston Granvillovi, Londýn, 30. června 1839, *Correspondence Relative to the Affairs of the Levant*, vol. I, s. 227.

¹⁰⁰⁶ ŠEDIVÝ, *Metternich a idea konference*, s. 84.

¹⁰⁰⁷ Vévoda Dalmatský Bourqueneymu, Paříž, 17. června 1839, *Correspondence Relative to the Affairs of the Levant*, vol. I, s. 80.

¹⁰⁰⁸ Metternich Apponyimu, Vídeň, 7. srpna 1839, AT-OESTA/HHSTA, StAbt, Frankreich 315.

¹⁰⁰⁹ Metternich Ficquelmontovi, Vídeň, 21. července 1839, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Russland III 115.

¹⁰¹⁰ Nesselrode Medemovi, Petrohrad, 25. července 1839, *Correspondence Relative to the Affairs of the Levant*, vol. I, s. 306.

¹⁰¹¹ ŠEDIVÝ, *Metternich, the Great Powers and the Eastern Question*, s. 770.

intervenci v zemi na Nilu.¹⁰¹² Souhlas Paříže s kolektivním zásahem v úžinách z července 1839 pak byl namířen primárně proti Rusku. Nadto se Francie domáhala pro Muhammada Alího větších územních zisků, než byly ochotny akceptovat jak Velká Británie, tak Rakousko.¹⁰¹³ Pro Palmerstona bylo tolerovatelné, aby Muhammad Alí získal dědičnou držbu Egypta a části Sýrie. Francouzská vláda ke všemu žádala právo na celou Sýrii pro potomky egyptského místodržícího a zatvrzele odmítala jakékoli jiné návrhy.¹⁰¹⁴ To bylo pro britského ministra příliš: „*Vždy jsem s hrabětem Sébastianim hovořil s neskryvavou důvěrou a nesnažili jsme se zastřít ve vzájemných rozhovorech, že postoje britské a francouzské vlády vůči Muhammadu Alímu jsou rozdílné. Hrabě Sébastiani poznamenal, že toto je zásadní rozhodnutí a naznačil odluku Francie od spolupráce všech pěti velmocí. Je zřejmé, že se Francie nechce podílet na donucování Muhammada Alího a pochybuje o tom, že jakákoliv akce pěti velmocí by mohla být v tomto případě účinná.*“¹⁰¹⁵ Názory Paříže vzbuzovaly znepokojení i u Metternicha.¹⁰¹⁶ Otevřená podpora Muhammadu Alímu ze strany Francie byla zřejmá od července 1839. Egyptský místodržící měl konexe s francouzskými novináři a byl oblíbený u veřejného mínění, pro nějž byl hrdina a „severoafriický Napoleon“.¹⁰¹⁷ Vláda v Paříži byla vždy citlivá na reakci vlastní obyvatel, a proto se proegyptský kurz stal součástí oficiální francouzské politiky.¹⁰¹⁸

Pro znovuoobnovení sultánovy moci bylo zásadní navrácení zajaté flotily. Soult tomuto kroku bránil, což dále zhoršilo vztahy s Londýnem.¹⁰¹⁹ Palmerston během září 1839 opustil ideu námořní kooperace s Francií a začal ji otevřeně kritizovat. Vzdát se spolupráce s Paříží si ve druhé polovině roku 1839 Velká Británie mohla dovolit, neboť během září došlo k jejímu sblížení s Ruskem.¹⁰²⁰ Mikuláš I. sdílel s Palmerstonem stejný cíl – vyhnat Muhammada Alího ze Sýrie, a rozhodl se proto vyjednat podmínky

---

¹⁰¹² ŠEDIVÝ, *Francouzská červencová monarchie*, s. 52.

¹⁰¹³ Egyptský místodržící žádal dědičnou držbu Egypta, Sýrie a části Arabského poloostrova.

¹⁰¹⁴ SHAW, Stanford, *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey*, Cambridge 1967, s. 57.

¹⁰¹⁵ Palmerston Bulwerovi, Londýn, 10. září 1839, *Correspondence Relative to the Affairs of the Levant*, vol. I, s. 366.

¹⁰¹⁶ Metternich Kaisersfeldovi, Vídeň, 25. listopadu 1839, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Russland III, 116.

¹⁰¹⁷ SRBIK, *Metternich. Der Staatsmann und der Mensch*, Band II, s. 72.

¹⁰¹⁸ Granville Palmerstonovi, Paříž, 2 srpna 1839, TNA, FO 27/541.

¹⁰¹⁹ Palmerston Clanricardovi, Londýn, 25. června 1839, přiloženo v dopise: Ficquelmont Metternichovi, Petrohrad, 8. července 1839, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Russland III 116.

¹⁰²⁰ RODKEY, Frederick Stanley, *The Turco-Egyptian Question in the Relations of England, France, and Russia, 1832–1841*, Urbana 1923, s. 121.

vzájemné součinnosti.¹⁰²¹ Car vyslal do Londýna ruského velvyslance u Německého spolku barona Filipa Brunnova, aby předložil návrh na společné řešení blízkovýchodní krize.¹⁰²² Nabídka ruského diplomata byla pro Palmerstona zajímavá.¹⁰²³ Car se v ní zavázal neobnovit smlouvu z Hünkâr Iskelesi, jejíž platnost měla vypršet v roce 1841, dále měly být válečným plavidlům všech mocností v době míru uzavřeny úžiny a jedinou mocností oprávněnou vplout do Marmarského moře mělo být Rusko.¹⁰²⁴ Důležitým Brunnovovým dodatkem byl fakt, že car byl k tomuto ochoten přistoupit nehledě na názor Francie.¹⁰²⁵ Palmerston s přijetím návrhu váhal, neboť ne se všemi jeho podmínkami byl připraven souhlasit. Největší problém spatřoval v ruském zásahu v Marmarském moři a požadoval provedení případné intervence za spoluúčasti britského námořnictva. Dalším důvodem byla skepse protirusky orientovaných ministrů, kteří pohrdavě hleděli na sbližování s Petrohradem a nechtěli opustit profrancouzský kurz.¹⁰²⁶ Palmerstonovi se nakonec podařilo získat na svoji stranu část kabinetu a poté, co Mikuláš I. přijal jeho výhrady, souhlasil s pozměněným ruským návrhem.¹⁰²⁷

Pro Metternicha byl carův postup jednoznačně další bolestivou ranou. Car nejen upřednostnil Londýn před Vídní, ale také byl ochoten k ústupkům, kvůli kterým odmítal přenechat řešení blízkovýchodní krize rakouskému kancléři.¹⁰²⁸ Na druhou stranu pro něj bylo primárním zájmem zachování integrity Osmanské říše, a proto si nepřál jakkoli narušit spolupráci s Petrohradem.¹⁰²⁹ Britský ministr, ujištěn ruskou a rakouskou podporou, kritizoval v depeši Granvillovi politiku francouzské vlády.¹⁰³⁰ Současně si uvědomoval, že za nynější situace nebyla hrozba ze strany Petrohradu pro Konstantinopol reálná. K tomu, aby mohl veřejně vystoupit proti Paříži, musel mít spojení na východě, v opačném případě mohla Velká Británie stanout v mezinárodní izolaci, čemuž se chtěl Londýn zcela jistě vyhnout.¹⁰³¹

---

¹⁰²¹ SCHIEMANN, Theodor, *Geschichte Russlands unter Kaiser Nikolaus. Im Kampf mit Polen und im Gegensatz zu Frankreich und England 1830–1840*, Band III, Berlin 1913, s. 394.

¹⁰²² ŠEDIVÝ, *Crisis Among the Great Powers*, s. 52.

¹⁰²³ RENDALL, *Restraint or Self-Restraint of Russia*, s. 52.

¹⁰²⁴ LINCOLN, s. 218

¹⁰²⁵ RENDALL, *Cosmopolitanism and Russian Near East Policy*, s. 252.

¹⁰²⁶ RODKEY, *The Turco-Egyptian Question*, s. 126.

¹⁰²⁷ SCHIEMANN, Band III, s. 388.

¹⁰²⁸ ŠEDIVÝ, *Metternich a idea konference*, s. 84.

¹⁰²⁹ Metternich Esterházyemu, Vídeň, 10. října 1839, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 225; MIDDLETON, s. 410.

¹⁰³⁰ Lamb Palmerstonovi, Vídeň, 12. ledna 1840, TNA, FO 120/189.

¹⁰³¹ Palmerston Granvillovi, Londýn, 2. prosince 1839, TNA, FO 27/578.

Palmerstonova víra v upřímné ruské úmysly se začala vyplňovat. Mikuláš I. souhlasil s přítomností britsko-francouzské flotily v úžinách, pokud dojde k ruské pozemní akci při obraně Konstantinopole.¹⁰³² Ruský car byl připraven Velkou Británii na nadcházející konferenci podpořit a doufal, že tím dojde k rozpadu britsko-francouzského partnerství.¹⁰³³ Byl si dobře vědom evidentního nesouladu mezi oběma západními velmocemi.¹⁰³⁴ Nesselrodemu napsal: „*Vše závisí na Palmerstonově rozhodnutí.*“¹⁰³⁵ Z Londýna se tak nakonec stalo centrum jednání o blízkovýchodním sporu.¹⁰³⁶ Za Rakousko do britské metropole dorazil Neumann a společně s ním i pruský diplomat Bülow.¹⁰³⁷ Metternich se tedy nakonec musel spokojit s vedlejší rolí v otázce, v níž měl Palmerston nyní hlavní slovo.¹⁰³⁸

Navzdory nespokojenosti s francouzskou politikou, rakouský kancléř neztrácel přesvědčení o možném získání Francie ke společné akci. Sázel přitom na umírněnost Ludvíka Filipa.¹⁰³⁹ Takovou trpělivostí ovšem Palmerston neoplýval. Sébastiani v Londýně tlumočil názory francouzské vlády, jež nechtěla v záležitosti nároku Muhammada Alího ani o krok ustoupit.¹⁰⁴⁰ Soult mezitím obviňoval britský kabinet ze snahy rozbít společnou alianci zajišťující Evropě desetiletí míru.¹⁰⁴¹ Francouzská neústupnost naopak v březnu roku 1840 ještě zesílila.¹⁰⁴² V Paříži byla vytvořena nová vláda pod vedením Thierse, jenž se snažil vyjednávat mezi Konstantinopolí a Alexandrií za zády evropských mocností. Mezi Francií a Velkou Británií nastal nebezpečný paradox.¹⁰⁴³ Thiers nevěřil, že by mocnosti byly ochotny uzavřít jakoukoli dohodu o osudu Muhammada Alího bez souhlasu Paříže. Na druhou stranu Palmerston považoval francouzské výtky za „*velké řeči, vedoucí k ničemu*“.¹⁰⁴⁴ Proti postupu ve Východní otázce bez kooperace s Francií se opět zvedla vlna kritiky v britské vládě.

---

¹⁰³² INGLE, s. 127.

¹⁰³³ Esterházy Metternichovi, Londýn, 25. září 1839, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 223.

¹⁰³⁴ RENDALL, *Cosmopolitanism and Russian Near East Policy*, s. 252.

¹⁰³⁵ INGLE, s. 128.

¹⁰³⁶ MARTENS, s. 37.

¹⁰³⁷ Neumann zastupoval v nepřítomnosti Esterházyho.

¹⁰³⁸ RIEBEN, s. 144.

¹⁰³⁹ Metternich Neumannovi, Vídeň, 7. února 1840, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 230.

¹⁰⁴⁰ Palmerston Granvillovi, Londýn, 15. března 1840, TNA, FO 27/598.

¹⁰⁴¹ SETON-WATSON, *Britain in Europe*, s. 202.

¹⁰⁴² VEIT-BRAUSE, Irmline, *Die deutsch-französische Krise von 1840. Studien zur deutschen Einheitsbewegung*, nevydaná disertační práce, Köln 1967, s. 14.

¹⁰⁴³ RODKEY, *The Turco-Egyptian Question*, s. 142.

¹⁰⁴⁴ SETON-WATSON, *Britain in Europe*, s. 202.

Jednání diplomatů na konferenci kvůli tomu chvíli zůstala na mrtvém bodě.¹⁰⁴⁵ Nesselrode psal do Petrohradu: „*Skoro polovina kabinetu, Melbourne především, se nechce pohnout bez Francie, budou se muset vzdát Palmerstonovi. Nezbyvá než čekat, pozorovat a doufat, že Palmerston triumfuje.*“¹⁰⁴⁶

Britský ministr s žádostí postupu proti Muhammadu Alímu za spolupráce s východními mocnostmi předstoupil před londýnskou vládu 5. července 1840. Odpověď byla však zamítavá. Zklamán a ponížen odmítnutím britské vlády předložil Palmerston premiérovi svou rezignaci.¹⁰⁴⁷ Přijít o zkušeného ministra zahraničí s velkou podporou své strany si Melbourne nemohl dovolit, s čímž Palmerston kalkuloval, a tak o tři dny později kabinet po premiérově intervenci souhlasil s postupem bez účasti Francie. K podpisu konvence o úžinách mezi Velkou Británií, Osmanskou říší a východními mocnostmi došlo 15. července 1840.¹⁰⁴⁸ Na základě této dohody měla být Muhammadu Alímu garantována dědičná držba Egypta a doživotní vláda v syrském pašaliku Akko, včetně ponechání strategické vojenské pevnosti.¹⁰⁴⁹ Pokud by z egyptské strany došlo k odmítnutí nabídky, měly ho signatářské mocnosti přinutit k přijetí návrhu všemi dostupnými prostředky, tedy i vojenskou silou.¹⁰⁵⁰ Pro Metternicha znamenala konvence naději na vyřešení blízkovýchodního konfliktu, zároveň se však obával francouzské reakce.¹⁰⁵¹

O uzavření dohody se francouzská veřejnost dozvěděla 25. července 1840.¹⁰⁵² Její reakce byla nanejvýš nepřátelská. Tajný podpis smlouvy bez účasti Francie byl vnímán jako její úmyslné ponížení. Thiers hovořil o zradě Velké Británie a nedozírných důsledcích, třebaže oficiální reakce francouzské diplomacie byla umírněná.¹⁰⁵³ Mnohem ostřejší slova však zazněla ve francouzském tisku. Noviny jako *Le National* či *Journals des Débats* volaly po válce, objevily se i názory vyzývající k anexi území na levém břehu Rýna.¹⁰⁵⁴ Francouzskou veřejnost toužící po reorganizaci vídeňského uspořádání

---

¹⁰⁴⁵ ŠEDIVÝ, *Metternich, the Great Powers and the Eastern Question*, s. 789.

¹⁰⁴⁶ INGLE, s. 130.

¹⁰⁴⁷ SOUTHGATE, s. 130.

¹⁰⁴⁸ Celý text konvence v depeši: Neumann Metternichovi, Londýn, 16. července 1840, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 228; HOLLAND, s. 95.

¹⁰⁴⁹ RODKÝ, *The Turco-Egyptian Question*, s. 128.

¹⁰⁵⁰ Memorandum z 15. července 1840, *Correspondence Relative to the Affairs of the Levant*, vol. II, s. 1.

¹⁰⁵¹ ŠEDIVÝ, *Metternich, the Great Powers and the Eastern Question*, s. 802.

¹⁰⁵² ŠEDIVÝ, *Crisis Among the Great Powers*, s. 54.

¹⁰⁵³ Guizotovo memorandum Palmerstonovi, Paříž, 29. července 1840, *Correspondence Relative to the Affairs of the Levant*, vol. II, s. 20.

¹⁰⁵⁴ VEIT-BRAUSE, s. 16.

z roku 1815, zaplavila revizionistická nálada. Thiersova vláda okamžitě zvýšila rozpočet pro armádu a začala s rozsáhlým zbrojením. V průběhu srpna 1840 se francouzská bojechtivost obrátila k Apeninskému poloostrovu. Přestože byl Metternich touto reakcí šokován, nevěřil, že by vláda v Paříži, a především Ludvík Filip, byla ochotna riskovat válku proti všem velmocím. Proto se výhružkami nenechal zastrašit. Palmerston v reakci na tyto zprávy napsal do Paříže: „*Žádná z velmocí nemá sebemenší záměr nebo myšlenku zaútočit na Francii, ale současně Francie nemůže očekávat přihlížení ostatních mocností v případě jejího útoku na jiný stát, ničím neproviněný, jenž si [Francie] vybrala za svůj cíl jen proto, že ho považuje za slabý a neschopný odvrátit nebo eliminovat její rozhořčení.*“¹⁰⁵⁵

Thiersova výbušná mezinárodní politika se odvíjela především od nálady veřejného mínění. Ve snaze uspokojit touhu Francouzů a zachovat současnou vládu neměl příliš prostoru pro diplomatické manévrování. Z těchto důvodů si byl Metternich jist, že se z francouzské strany jedná o blafování a úsilí zastrašit Rakousko a Prusko a přinutit je k ústupkům.¹⁰⁵⁶ Apponyiho instruoval k zachování rozvahy a umírněnosti vůči pařížské vládě v jeho prohlášeních. Klíčem k řešení nastalé krize bylo zbavit se Thierse a posílit postavení Ludvíka Filipa. Určitou hrozbu pro rakouského kancléře představovalo překvapivě Prusko. Na začátku června 1840 nastoupil na trůn Fridrich Vilém IV., jenž nechtěl být zatažen do války na Rýně kvůli problémům na Blízkém východě. Metternich nemohl tolerovat náznaky rakousko-pruského rozkolu, zvláště když ze strany Berlína došlo k podpisu dodatečného protokolu nechávajícího Prusku svobodu rozhodování v případě nasazení vojenských jednotek.¹⁰⁵⁷ Po setkání s Fridrichem Vilémem IV. v Pilnici 13. srpna 1840 ovšem rakouský kancléř nabyl víru v těsnou spolupráci Rakouska a Pruska jako v německých, tak i blízkovýchodních záležitostech.¹⁰⁵⁸

O dvojznačnosti Thiersovovy politiky byl přesvědčen i Palmerston.¹⁰⁵⁹ Francouzská diplomacie se pokoušela podrýt pozici britského ministra ve vládě u jeho

---

¹⁰⁵⁵ Palmerston Bulwerovi, Londýn, 31. srpna 1840, *Correspondence Relative to the Affairs of the Levant*, vol. II, s. 93.

¹⁰⁵⁶ ŠEDIVÝ, *Metternich, the Great Powers and the Eastern Question*, s. 803.

¹⁰⁵⁷ ŠEDIVÝ, *Francouzská červencová monarchie*, s. 53; BILLINGER, Robert, *They Sing the Best Songs Badly. Metternich, Frederick William IV, and the German Confederation during the War Scare of 1840–41*. In: RUMPLER, Helmut (ed.), *Deutscher Bund und deutsche Frage 1815–1866*, München 1990, s. 98.

¹⁰⁵⁸ Metternich Neumannovi, Kynžvart, 23. srpna 1840, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 231; BILLINGER, *They Sing the Best Songs Badly*, s. 98.

¹⁰⁵⁹ SOUTHGATE, s. 132.

frankofilních kolegů.¹⁰⁶⁰ Někteří politici jako Russell či Holland považovali Palmerstona, jenž prostřednictvím Ponsonbyho údajně donutil osmanského sultána k útoku na egyptského místodržícího, za strůjce veškeré krize.¹⁰⁶¹ Během září 1840 se francouzské výhrůžky vůči britskému ministrovi stupňovaly a Thiers hovořil o nevyhnutelné válce, pokud nebudou Londýnskou konferencí předloženy nové podmínky.¹⁰⁶² Palmerston však zachoval chladnou hlavu. Uvědomoval si, že hlavní zdroj všech komplikací stále spočívá v Osmanské říši a pokud se zde podaří obnovit mír, dojde k jeho zachování i v Evropě.

Poté, co Muhammad Alí odmítl podmínky londýnské konvence, odhodlal se britský ministr k vojenské akci.¹⁰⁶³ V rozkaze admirálu Robertu Stopfordovi nařídil kompletní přerušování komunikace mezi Egyptem a Sýrií a zabavení veškerých zbraní putujících k Ibrahímu Pašovi. Během srpna 1840 byl komodor Napier poslán do Bejrútu, aby zde střežil syrské pobřeží, omezil zásobování egyptských jednotek po moři a zahájil námořní operace spočívající v ostřelování Bejrútu.¹⁰⁶⁴ Společně s britskými loděmi zde operovala i rakouská a osmanská plavidla.¹⁰⁶⁵ Vojenské akce započaly během září 1840 a trvaly do listopadu téhož roku.¹⁰⁶⁶

Na konci září 1840 se situace v Londýně znovu přiosvětila.¹⁰⁶⁷ Russell tvrdě napadal Palmerstona a žádal okamžité odvolání Ponsonbyho, načež celá záležitost spěla k další politické krizi. Melbourne jménem královny Viktorie nabádal k uklidnění situace a nalezení vzájemného kompromisu.¹⁰⁶⁸ Vzhledem ke stavu panovnice očekávající prvního potomka nebylo zcela žádoucí další zhoršení poměrů uvnitř britské vlády.¹⁰⁶⁹ V důsledku vítězných vojenských operací v Sýrii měl Palmerston silnější půdu pod

---

¹⁰⁶⁰ ANDERSON, *The Eastern Question*, s. 99.

¹⁰⁶¹ MIDDLETON, s. 414.

¹⁰⁶² BULLEN, *Palmerston, Guizot*, s. 22.

¹⁰⁶³ SHAW, s. 57.

¹⁰⁶⁴ Metternich Meysenburgovi, Vídeň, 11. října 1840, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Russland III, 120; SCHOLL, Heinrich Freiherrn von, *Geschichte des Krieges 1840–41*, Wien 1866, s. 21.

¹⁰⁶⁵ Více o působení rakouského námořnictva během syrské kampaně v: BAYER, Heinrich, KHUEPACH, Artur, *Geschichte der k. u. k. Kriegsmarine, II. Teil: Die K. K. Österreichische Kriegsmarine in dem Zeitraum von 1797 bis 1848, III. Band. Geschichte der k. k. Kriegsmarine während der Jahre 1814–1847. Die österreichisch-venezianische Kriegsmarine*, Graz, Köln 1966, s. 244–253.

¹⁰⁶⁶ ŠEDIVÝ, Miroslav, *Metternich and the Syrian Question: 1840–1841*. In: *Austrian History Yearbook* 41, 2010, s. 88.

¹⁰⁶⁷ RICHARDSON, s. 56.

¹⁰⁶⁸ Melbourne Viktorii, Londýn, 30. září 1840, BENSON, Arthur Christopher Esher (ed.), *The Letters of Queen Victoria. A Selection from Her Majesty's Correspondence Between the Years 1837 and 1861*, London 1907, s. 292.

¹⁰⁶⁹ Melbourne Palmerstonovi, South St., 29. září 1840, WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. II, s. 859.

nohama. Během prvních říjnových dní roku 1840 byly v novinách *Chronicle* a *The Times* publikovány články vyznívající silně proti Russellovi. Ten z jejich autorství podezříval samotného Palmerstona. Celá situace nakonec dospěla k velkému politickému vítězství ministra zahraničí a odchodu Russella z vlády.¹⁰⁷⁰

Po vyřešení politického souboje na domácí scéně musel Palmerston čelit útokům z Paříže. Zprávy o britských vítězných akcích v Sýrii znovu zvýšily francouzské proválečné nálady. Palmerston v souvislosti s Thiersovým projevem napsal *chargé d'affaires* v Paříži Henry Lytonu Bulwerovi: „*Jestli Francie vhodí rukavici, my ji neodmítneme zvednout: tedy pokud začne válku, ztratí své lodě, kolonie a obchod ještě předtím, než vůbec spatří její konec. Armáda Alžíránů dezertuje a Muhammad Alí bude vhozen do Nilu.*“¹⁰⁷¹ Francouzský premiér dále s výhrůzkami nepřestával a požadoval, aby egyptský místodržící získal dědičně Sýrii, jinak hrozil vpádem do Porýní. Reakce na francouzské výpady ze strany německých států přišla okamžitě. Tisk volal po obraně Německého spolku a veřejností prostoupila bojovná nálada.¹⁰⁷² Metternich se neobával ani tolik o středoevropský prostor jako o možný francouzský vpád na Apeninský poloostrov, nicméně garantoval rakouské odhodlání dostát vojenským závazkům.¹⁰⁷³ S ústupky pro egyptského místodržícího nesouhlasil Palmerston ani Mikuláš I. Britský ministr byl připraven rozhodnout celou záležitost silou.¹⁰⁷⁴

Proti tvrdému kurzu vůči Francii se ohradila královna Viktorie volající po konsolidaci vztahů s Ludvíkem Filipem. Francouzský panovník čelil na domácí scéně sílící proválečné propagandě a radikalizaci obyvatelstva. V polovině října 1840 na něj byl dokonce spáchán atentát pařížským dělníkem. Obavy z vypuknutí revoluce a pádu orleánského režimu ho přinutily k přehodnocení postoje k vlastní vládě. Odmítal dále podporovat výhrůžnou politiku svého premiéra a dovést Francii na pokraj celoevropské války. Proto zamítl Thiersův návrh útočného parlamentního projevu, načež akceptoval jeho demisi a sestavil novou vládu maršála Soult, jejímž skutečným lídrem byl však ministr zahraničí François Guizot.¹⁰⁷⁵ Změna kabinetu v Paříži byla významnou událostí ve vývoji takzvané Rýnské krize a zásadním faktorem pro zklidnění situace na

---

¹⁰⁷⁰ WALPOLE, Spencer, *The Life of Lord John Russell*, London 1891, vol. I, 374.

¹⁰⁷¹ SOUTHGATE, s. 212.

¹⁰⁷² FAHRMEIR, Andreas, *Europa zwischen Restauration, Reform und Revolution 1815–1850*, München 2012, s. 74.

¹⁰⁷³ ŠEDIVÝ, *Metternich, the Great Powers and the Eastern Question*, s. 821.

¹⁰⁷⁴ LINCOLN, s. 219.

¹⁰⁷⁵ ŠEDIVÝ, *Metternich a Turecko*, s. 204.

mezinárodní scéně. Nicméně nástup nové vlády ještě neznamenal okamžitý konec vzájemným rozporům, Ludvík Filip společně s Guizotem nehodlali upustit od rozsáhlého zbrojení.¹⁰⁷⁶ Přípravy na válku proto nadále pokračovaly.¹⁰⁷⁷

Během vnitropolitických změn v Paříži stále probíhaly vojenské operace na pobřeží Sýrie. V průběhu října 1840 se společným rakousko-britsko-tureckým silám podařilo vyhnat Ibrahíma Pašu z Bejrútu a přilehlého okolí a jediným útočištěm pro egyptskou armádu zůstávala pevnost Akka. Palmerston přikázal zásobit osmanské vojáky britskými mušketami a naléhal na sultána, aby odeslal do Sýrie dalších 10 000 mužů.¹⁰⁷⁸ Do Konstantinopole byli posláni britští důstojníci, kteří měli dohlížet na osmanskou armádu.¹⁰⁷⁹ Současně se obrátil na Metternicha s prosbou o stejnou pomoc i z rakouské strany. V instrukcích z 5. října 1840 Palmerston nařídil Stopfordovi ofenzívu jeho jednotek ještě před vypuknutím zimy, jež by mohla válečné akce zkomplikovat.¹⁰⁸⁰ Útok na pevnost Akka začal 2. listopadu 1840 a po zasažení skladiště střelného prachu egyptské vojsko během jednoho dne kapitulovalo. Ibrahím Paša tak neměl jinou možnost než se se svojí armádou stáhnout zpět do Egypta.¹⁰⁸¹

Zpráva o dobytí Akky se dostala do Paříže 28. listopadu 1840. Guizotovi a zbytku francouzské vlády bylo zřejmé, že Sýrie je pro Muhammada Alího definitivně ztracena a Francii nezbyvá nic jiného než se s touto skutečností smířit. Hlavním úkolem bylo co nejvíce omezit důsledky utržené diplomatické porážky.¹⁰⁸² Metternich konec Thiersovy vlády vítal a byl spokojen s novým kabinetem, ale v posilování francouzské armády spatřoval hrozbu pro Německý spolek a zejména Apeninský poloostrov. Po setkání zástupců Rakouska a Pruska ve Vídni byla dne 28. listopadu 1840 podepsána smlouva hovořící o obraně německého prostoru proti Francii. Metternich v případě války potvrdil vyslání rakouské armády na Rýn. Na oplátku Fridrich Vilém IV. přislíbil vojenskou účast při napadení Apeninského poloostrova a apeloval v tomto duchu i na ostatní spolkové státy. Dohoda byla Metternichovým diplomatickým vítězstvím. Díky

---

¹⁰⁷⁶ RODKEY, Frederick Stanley, *Anglo-Russian Negotiations about a "Permanent" Quadruple Alliance 1840–1841*. In: *The American Historical Review* 36, 1931, 2, s. 344.

¹⁰⁷⁷ RODKEY, *Conversation on Anglo-Russian Relations in 1838*, s. 344.

¹⁰⁷⁸ Ponsonby Palmerstonovi, Konstantinopol, 5. srpna 1840, TNA, FO 78/395.

¹⁰⁷⁹ Beauvale Palmerstonovi, Vídeň, 28. října 1840, *Correspondence Relative to the Affairs of the Levant*, vol. III, s. 15.

¹⁰⁸⁰ Palmerston Ponsonbymu, Londýn, 8. dubna 1841, TNA, FO 78/427.

¹⁰⁸¹ RICHARDSON, s. 48.

¹⁰⁸² BULLEN, *Palmerston, Guizot*, s. 23.

ní mělo Rakousko garantovánu ochranu svých italských držav ze strany celého Německého spolku.¹⁰⁸³

Guizot na začátku listopadu odesílal do Londýna zprávy v mírových intencích: „*Nestojí za několik pár let, jež pašovi [Muhammadu Alímu] zbývají, riskovat nebezpečné důsledky pro celý svět. Francie nechce odporovat mírovým rozhovorům mezi sultánem a jeho vicekrálem [sic] nebo zvyšovat svůj vliv. Nelze pochybovat, že takovéto rozpory vystaví západní Evropu nebezpečí.*“¹⁰⁸⁴ Současně doufal v upuštění od konvence z 15. července 1840, jež byla hlavním trnem v oku pařížské vlády. Palmerston tomuto prohlášení nedůvěřoval. V odpovědi napsal: „*Pan Guizot by měl vědět, že vláda Jeho Veličenstva neomezí operace, které Velká Británie realizuje na pobřeží Sýrie, jimiž plní závazky dané čtyřstrannou dohodou. Zdá se, že pan Guizot si nepřeje nic jiného, než aby nedošlo k naplnění této smlouvy.*“¹⁰⁸⁵ Paříž stále odmítala omezit své zbrojení a francouzský premiér, poháněn veřejným míněním, nemohl navenek připustit náznak porážky, jež by s jistotou vedla k dalšímu pádu vlády. Metternich na druhou stranu přistupoval k Francii s opatrností a přál si její opětovné začlenění do koncertu velmocí.¹⁰⁸⁶ Dle něj byla právě toto cesta k evropskému míru. Z toho důvodu navrhl oficiální uznání francouzské okupace Alžírska a garantovanou držbu Egypta Muhammadu Alímu. Palmerston návrhu rakouského kancléře oponoval. Takovýto ústupek Paříži by proměnil její diplomatickou porážku v triumf, jak reagoval Beauvalovi do Vídně.¹⁰⁸⁷

Na Blízkém východě zahájil Napier neoficiální jednání s Muhammadem Alím o podmínkách kapitulace. Britský komodor zašel v jednání daleko za dané instrukce. Bez konzultace s Konstantinopolí nebo Londýnem předložil egyptskému místodržícímu návrh čítající dědičnou vládu nad Egyptem a bezpečný průchod stahujícím se Ibrahímovým jednotkám. Palmerston se v pokynech Stopfordovi nikdy nezmiňoval o britském zájmu dát Muhammadu Alímu jakékoli mezinárodní záruky. S Napierovou konvencí z 27. listopadu 1840 nesouhlasil ani Metternich, ani sultán. Podle Vídně mohla být uzavřena mírová smlouva pouze mezi zástupci Abdülmecida I. a

---

¹⁰⁸³ Ke smlouvě se dále připojilo Bavorsko, Hannoversko, Bádensko a Württenbersko.

¹⁰⁸⁴ Granville Palmerstonovi, Paříž, 6. listopadu 1840, *Correspondence Relative to the Affairs of the Levant*, vol. III, s. 2.

¹⁰⁸⁵ Palmerston Granvilovi, Londýn, 12. listopadu 1840, *Correspondence Relative to the Affairs of the Levant*, vol. III, s. 4.

¹⁰⁸⁶ VEIT-BRAUSE, s. 38.

¹⁰⁸⁷ Palmerston Beauvalovi, Londýn, 19. prosince 1840, TNA, FO 120/189.

Muhammada Alího. Jednání britského námořního důstojníka prohlásil rakouský kancléř za „šílený čin“.¹⁰⁸⁸

Britský ministr i rakouský kancléř si uvědomovali, že evropský mír se odvíjí od nutnosti ukončit konflikt na východě. Metternich proto navrhoval co nejrychlejší ukončení války mezi sultánem a jeho vazalem, a to v souladu s podmínkami smlouvy z 15. července 1840. Proto se nebránil samotnému návrhu, aby Muhammad Alí získal dědičně Egypt, a dokonce tuto nabídku podpořil. Spatřoval v tom jediné možné řešení. Hlavní slovo měla v tomto případě konference v Londýně. Palmerston nakonec pod nátlakem vlády a krále Alberta připustil dědičné právo na Egypt potomkům současného paši. V tomto případě se jednalo také o ústupek Metternichovi, naléhajícímu na Londýn k urychlení jednání.¹⁰⁸⁹ Prostřednictvím Stopforda byl do Alexandrie povolán britský důstojník, který prohlásil Napierovu konvenci za neplatnou a požadoval bezpodmínečnou kapitulaci egyptské armády a odevzdání zadržené osmanské flotily Abdülmecidovi I. Muhammad Alí s podmínkami bez námitek souhlasil.¹⁰⁹⁰

Když zprávy o egyptském souhlasu dorazily do Konstantinopole, Porta začala hovořit o záměru sesadit místodržícího a vyhnat ho ze země. To byla ostrá slova vzbuzující pozornost diplomatických zástupců velmocí. Stürmer varoval Divan před unáhlenými kroky a na jeho stranu se postavili i reprezentanti Ruska a Pruska. Ponsonby na osmanské projevy veřejně nereagoval a skrytě intrikoval proti Alexandrii.¹⁰⁹¹ Sultánova odpověď přišla 27. prosince 1840 a na základě rady britského velvyslance odmítl sultán Muhammadu Alímu garantovat dědičnost Egypta. Ve skutečnosti šlo Portě o získání času a možnost připravit se na případný vojenský zásah proti svému vazalovi. Zprávy o Abdülmecidově neústupnosti Metternicha znepokojily.¹⁰⁹² Stürmerovi do Konstantinopole napsal: „*Rakousko odsoudí každou vojenskou akci, kterou podniknou jednotky turecké armády proti egyptské armádě.*“¹⁰⁹³ Z podněcování sultána právem vinil Ponsonbyho. Během ledna 1841 se kancléřova

---

¹⁰⁸⁸ ŠEDIVÝ, *Metternich, the Great Powers and the Eastern Question*, s. 856.

¹⁰⁸⁹ Metternich se v této době neustále obával francouzského zbrojení. Věřil, že jediným způsobem jak tuto hrozbu ukončit, bylo co nejrychleji vyřešit situaci na východě. Palmerston naopak považoval Guizotovy výhrůžky za liché a byl přesvědčen, že Francie by se neodhodlala k celoevropské válce jen kvůli otázce dědičnosti Muhammada Alího.

¹⁰⁹⁰ UFFORD, s. 223.

¹⁰⁹¹ ŠEDIVÝ, *Metternich, the Great Powers and the Eastern Question*, s. 954.

¹⁰⁹² Esterházy Metternichovi, Londýn, 16. března 1841, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 233.

¹⁰⁹³ Metternich Stürmerovi, Vídeň, 17. ledna 1841, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Türkei VI, 83.

podezřívavost přesunula k Palmerstonovi, jenž dle něj usiloval o svržení vlády egyptského místodržícího. Realita byla ovšem jiná. Britský ministr byl smířen s Muhammadovou dědičnou vládou a svého velvyslance k žádným intrikám nepobízel. Metternich v kritice Londýna nepřestával a na počátku února 1841 dokonce zvažoval stažení z Londýnské konference a zahájení přímých rozhovorů s Francií.¹⁰⁹⁴

Beauvale, ovlivněn Metternichem, psal svému bratrovi do Londýna, aby odvolal Ponsonbyho z Konstantinopole. Melbourne připustil názor britského velvyslance ve Vídni a sdělil Palmerstonovi, že pokud zástupce v Konstantinopoli ignoruje nařízení své vlády, měl by být ze svých služeb okamžitě propuštěn.¹⁰⁹⁵ Britský ministr s tím samozřejmě nesouhlasil, neboť Ponsonby plnil svoji úlohu dostatečně a na sultána měl mimořádný vliv.¹⁰⁹⁶ Již v lednu 1841 dorazily do Osmanské říše instrukce jednoznačně nabádat Divan k souhlasu s udělením dědičného statutu. Abdülmecit I. již nenašel mezi velmocemi žádnou oporu a nezbývalo mu než výnosem z 13. února 1841 udělit Muhammadu Alímu dědičnou držbu Egypta.¹⁰⁹⁷ Na oplátku nicméně požadoval vysoký tribut ve výši jedné čtvrtiny hrubých egyptských příjmů a kontrolu nad jeho armádou.¹⁰⁹⁸ Natolik nepříznivé podmínky nemohly být Alexandrií přijaty.¹⁰⁹⁹

Metternich se sultánovým návrhem nesouhlasil a žádal jeho okamžitou změnu. Opět vyhrožoval odstoupením od smlouvy z 15. července 1840.¹¹⁰⁰ Dokonce schvaloval i možnost odmítnutí návrhu ze strany egyptského místodržícího. Stürmerovi napsal tato slova: „*V každém případě pokud sultán odmítne naslouchat přáním svých spojenců, seznamte Portu s tím, že bude pánem svých vlastních rozhodnutí.*“¹¹⁰¹ Palmerston musel rychle reagovat, a proto v březnu a dubnu 1841 zaslal do Konstantinopole depeše o dalších krocích: „*Je nesmírně důležité, aby záležitosti mezi sultánem a Muhammadem Alím byly co nejrychleji vyřešeny, a je zřejmé, že dokud nedojde k přímým rozhovorům, nebude tato událost ukončena. Muhammad Alí se musí dozvědět, že konference čtyř*

---

¹⁰⁹⁴ VEIT-BRAUSE, s. 39.

¹⁰⁹⁵ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. II, s. 756.

¹⁰⁹⁶ Palmerston Beauvalovi, Londýn, 26. ledna 1841, TNA, FO 7/296.

¹⁰⁹⁷ ANDERSON, *The Eastern Question*, s. 104.

¹⁰⁹⁸ Vyhrazoval si právo jmenovat egyptské důstojníky. Současně také vybírat nástupce z řad potomků Muhammada Alího.

¹⁰⁹⁹ LINCOLN, s. 219.

¹¹⁰⁰ Beauvale Palmerstonovi, Vídeň, 2. dubna 1841, *Correspondence Relative to the Affairs of the Levant*, vol. III, s. 378.

¹¹⁰¹ Metternich Stürmerovi, Vídeň, 2. dubna 1841, AT-OESTA/HHSTA, StAbt, Türkei VI, 83.

*mocností nebyla rozpuštěna a stále slouží svému účelu a plní své závazky.*¹¹⁰² V další zprávě stálo: „*V příloze Vám zasílám instrukce vydané knížetem Metternichem internunciovi, ve kterých je deklarováno, že v případě neakceptování změny požadavků z 13. února Portou, bude Jeho Císařské Veličenstvo zvažovat odstoupení od smlouvy z července 1840. Chtěl bych sdělit Vaší Excelenci, že vláda Jeho Veličenstva plně chápe pohled na tuto záležitost a je připravena zaujmout stejný kurz jako rakouská vláda.*“¹¹⁰³ Britský ministr naléhal, aby sultán dostal svému závazku a změnil podmínky vydané únorovým fermanem.¹¹⁰⁴ V Alexandrii vyjádřil Napier britský souhlas s případným odmítnutím sultánových požadavků. Porta ovšem odmítla ze svých nároků slevit a žádala bezpodmínečné schválení přesného znění.¹¹⁰⁵

Metternichův zrak se znovu upnul k Ponsonbymu. V něm spatřoval hlavní příčinu sultánovy neústupnosti.¹¹⁰⁶ Britský diplomat měl mnoho stoupenců v Divanu a jedním z nich byl Rešíd Paša, organizátor únorového fermanu.¹¹⁰⁷ V souvislosti s intrikami na osmanském dvoře došlo v březnu 1841 k jeho pádu a změnám v Divanu.¹¹⁰⁸ K moci se dostala konzervativní kamarila, jež měla zásadní vliv na Abdülmecidovu politiku. To se samozřejmě odrazilo i na postoji k Muhammadu Alímu, kdy nakonec 19. dubna došlo k vydání nového upraveného fermanu, jehož ratifikace byla podmíněna schválením Londýnskou konferencí. Zprávy o nové smlouvě naplnily Metternichovo očekávání. Nic dle něj nyní nestálo v cestě plnohodnotnému vstupu Francie do koncertu velmocí a návratu Evropy ke klidnému mezinárodnímu soužití. Situace v Londýně však byla opačná. Palmerston nehodlal schválit konvenci, dokud nebudou podmínky přijaty Muhammadem Alím. Metternich to považoval za pošetilost a volal po co nejrychlejším podpisu.¹¹⁰⁹ Esterházy u britského ministra marně agitoval za přehodnocení jeho neústupnosti. Rakouský ministr se ovšem nemýlil v tom, že ukončení

---

¹¹⁰² Palmerston Ponsonbymu, Londýn, 10. dubna 1841, *Correspondence Relative to the Affairs of the Levant*, vol. III, s. 364.

¹¹⁰³ Palmerston Ponsonbymu, Londýn, 21. dubna 1841, *Correspondence Relative to the Affairs of the Levant*, vol. III, s. 385.

¹¹⁰⁴ Ferman či firman je označení pro osmanské úřední listiny, především pak pro dekrety či nařízení.

¹¹⁰⁵ TODOROVA, *British and Russian*, s. 24.

¹¹⁰⁶ Metternich Esterházymu, Vídeň, 14. ledna 1841, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 237.

¹¹⁰⁷ Vztahy mezi Ponsonbym a Rešidem Pašou byly od vydání únorového fermanu na bodu mrazu a britský diplomat očekával jeho brzké odvolání. Palmerston Ponsonbymu, Londýn 21. dubna 1841, TNA, FO 120/194.

¹¹⁰⁸ KARPEYEV, s. 438; Stürmer Metternichovi, Konstantinopol 11. března 1841, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Türkei VIII, 15.

¹¹⁰⁹ Metternich Esterházymu, Vídeň 7. března 1841, AT-OeStA/HHStA, StAbt, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 236.

konfliktu uklidní i situaci v Evropě. Guizot vydal prohlášení, v němž souhlasil s podmínkami pro Muhammada Alího a francouzské zbrojení prohlásil za ukončené.¹¹¹⁰

Vnitropolitická situace na ostrovech se nevyvíjela pro současný kabinet pozitivně. Vláda se potýkala s nepříznivou hospodářskou situací a hrozilo jí vyslovení nedůvěry. Následující volby by vyzněly ve prospěch toryů. Sílila opozice proti Palmerstonovu počínání ve Východní otázce a protěžování Ponsonbyho, nenáviděného profrancouzskými zástupci. Dne 1. června byly z Konstantinopole odeslány nové podmínky garantující pašovi dědičnou držbu Egypta a právo na jmenování nástupců i nominaci armádních důstojníků. Severoafrická armáda mohla čítat 18 000 mužů. Flotila egyptského místodržícího směla být budována pouze za sultánova souhlasu. Jedinou otázkou zůstávala výše vypláceného tributu, která měla být dořešena dodatečně. Muhammad Alí na tyto podmínky přistoupil, čímž došlo k ukončení všeobecné krize.¹¹¹¹

V souvislosti s vyřešením konfliktu a blížícím se koncem platnosti rusko-osmanské smlouvy z roku 1833 navrhl Palmerston během jednání Londýnské konference projednání budoucnosti tohoto strategicky důležitého bodu. Dne 13. července 1841, tři dny po vyslovení nedůvěry Melbournově vládě, byla všemi pěti velmocemi a Osmanskou říší podepsána nová dohoda o úžinách.¹¹¹² V konvenci byl znovu potvrzen princip uzavření Bosporu a Dardanel všem válečným lodím v době míru.¹¹¹³

Pro Palmerstona tento akt znamenal pomyslné završení jeho druhého působení na pozici ministra zahraničí Velké Británie. Podařilo se mu napravit své, v jistém smyslu, selhání během první východní krize. Otázka revize smlouvy z Hünkâr Iskelesi pro něj představovala jeden z ústředních bodů jeho zahraniční politiky. Novou konvencí dosáhl rovnováhy mezi Velkou Británií a Ruskem na Blízkém východě a možnosti pružné reakce v případě hrozící krize.¹¹¹⁴ Napjaté vztahy mezi Londýnem a Petrohradem byly ukončeny na podzim 1839.¹¹¹⁵ Na druhou stranu upadající *entente* mezi ostrovní velmocí a Francií bylo završeno během Rýnské krize a do konce

---

¹¹¹⁰ MARRIOT, s. 213.

¹¹¹¹ Celé znění smlouvy v: Palmerston Beauvaleovi, Londýn 13. července 1841, TNA, FO 120/195; ANDERSON, *The Eastern Question*, s. 105.

¹¹¹² HOLLAND, s. 97.

¹¹¹³ ANDERSON, *The Eastern Question*, s. 52.

¹¹¹⁴ RODKEY, *Conversation on Anglo-Russian Relations*, s. 348.

¹¹¹⁵ MARTENS, s. 36.

Palmerstonova úřadování na pozici ministra zahraničí se vzájemné vztahy do původní podoby z 30. let již nevrátily. Druhá východní krize byla ukázkovým případem britské politiky řízené egoistickými záměry britského ministra, kdy se byl schopen spojit s „nepřátelskými“ východními mocnostmi proti Paříži, aby tak dosáhl vlastního prospěchu. Poměry mezi Londýnem a Vídní se po zdánlivé spolupráci ve Východní otázce zhoršily. Palmerston považoval Metternichovu diplomacii za natolik nestabilní, že mu nešlo důvěřovat.¹¹¹⁶ Podobně skeptický byl však i Metternich ve svém vztahu k britskému ministrovi. Zahraniční politika Londýna byla dle něj řízena nacionálními motivy a neusilovala o velmocenskou spolupráci. Předními cíli ministra zahraničí ostrovní velmoci bylo prosazování vlastních zájmů schovaných za pláštěm liberalismu a to i za cenu porušování mezinárodního práva či na úkor zachování rovnováhy sil v Evropě. Podpis konvence nicméně přijal s velkým očekáváním a pochvaloval si, že se dlouhou dobu „*netěšil takovému klidu a bezstarostnosti*“.¹¹¹⁷ Palmerston oficiálně opustil ministerské křeslo 2. září 1841.¹¹¹⁸ Skončila tak pro něj první kapitola ve vysoké politice, jež definovala jeho diplomatické postoje po celou dobu jeho dlouhotrvající kariéry. Pro Metternicha to byla šance jak konsolidovat poměry s Londýnem a zahájit novou spolupráci založenou na tradičním přátelství.

---

¹¹¹⁶ WEBSTER, *The Foreign Policy of Palmerston*, vol. II, s. 775.

¹¹¹⁷ ŠEDIVÝ, *Metternich, the Great Powers and the Eastern Question*, s. 970.

¹¹¹⁸ SCHIEMANN, Theodor, *Geschichte Russlands unter Kaiser Nikolaus*, Band IV, Berlin 1914, s. 26.

9 Závěr

S koncem druhého turecko-egyptského konfliktu se uzavřelo celé desetiletí mezinárodních vztahů, charakteristické bipolárním rozdělením starého kontinentu. Dekáda, která byla vyplněna Palmerstonovým působením na pozici britského ministra zahraničí. Pro Metternicha představovala období nevíтанých změn a poklesu jeho vlivu v mezinárodní politice. Na druhou stranu rakouský kancléř i přes evidentní mocenskou slabost habsburské monarchie dokázal udržet hlavní cíle vlastní diplomacie: zachovat všeobecný mír, stabilitu císařství a tradiční pořádek v Evropě. Velká Británie, na rozdíl od Rakouska, byla světovou mocností v pravém slova smyslu. Její cíle se odrážely v hospodářských a obchodních aktivitách po celém světě.

Evropa byla pro Palmerstona hlavním politickým kolbištěm, neboť pokud by došlo k ozbrojenému konfliktu na kontinentu, válka by měla negativní důsledky i pro ostrovní velmoc. Právě proto se v Evropě angažoval politicky a v případě potřeby i vojensky, ačkoliv jeho mocenské nástroje byly omezené. Hlavní a fakticky také jedinou účinnou zbraní britského ministra byla válečná flotila. Nejprve posloužila k donucení Viléma I. k přijetí podmínek pro úspěšné vytvoření belgického státu. Posléze byla využita k podpoře liberálních vlád v Portugalsku. Mezní limity jejího využití se projevíly během východní krize v letech 1831–1833 a přivedly Londýn k diplomatické porážce. Znovu se její důležitost ukázala během španělské občasně války ve druhé polovině 30. let 19. století. Její činnost byla rovněž zásadní pro nastolení liberální vlády v Madridu. Nakonec sehrála zásadní úlohu při druhém osmanskou-egyptském konfliktu a ukázala svoji klíčovou politickou roli v souvislosti s britskými zájmy.

Metternichovy zahraničněpolitické úmysly mohly být, na rozdíl od Palmerstonových, uskutečněny především aktivní diplomacií. Rakousko bylo odsouzeno k politice spolupráce, protože bez mezinárodní podpory nebylo schopné samostatně čelit jiné velmoci. Tato skutečnost se projevíla v průběhu krize v Papežském státě v souvislosti s francouzskou okupací Ancony. Nezájem o kooperaci ze strany Londýna přinutil Vídeň k navázání širší spolupráce s Petrohradem.

Rostoucí napětí mezi Velkou Británií a Rakouskem bylo patrné již od konce roku 1830. Palmerston nepovažoval Rakousko za adekvátního partnera a domníval se, že názorové protiklady není možné překlenout. První známky nedůvěry se projevíly

během belgické revoluce, kde byl potřeba soulad všech velmocí, bez kterého byl zrod nového státu nemožný. Otázka vzniku samostatné Belgie determinovala Palmerstnovu politiku během prvních tří let jeho úřadování. Jednání a rozpory konference v Londýně se promítaly i do dalších evropských otázek, jako byla zmíněná krize v italském prostoru, listopadové povstání v Polsku či nepokoje v Německém spolku. Tyto události zhoršily mezinárodní klima a nakonec vedly k rozdělení Evropy na liberální a konzervativní blok. Tato bipolarita byla ve skutečnosti způsobena soupeřením o vliv na kontinentu. Palmerston vlastním přičiněním narušil funkčnost vídeňského uspořádání, jehož stabilitu obětoval zájmům vlastního impéria. Velká Británie se vzdala politiky mezinárodní spolupráce, aby získala francouzskou pomoc v belgické otázce. Z tohoto důvodu byla rovněž ochotna tolerovat porušení mezinárodního práva na Apeninském poloostrově. Současně rivalita ze strany konzervativních velmocí během jednání v Londýně přiměla Palmerstona, aby se alespoň formálně zapojil do podpory liberálů ve východní Evropě.

Dalším určujícím faktorem britské zahraniční politiky byly názory veřejného mínění na ostrovech. Whigovský kabinet během první poloviny 30. let 19. století usiloval o maximální podporu ze strany potenciálních liberálních voličů, a proto se snažil o uspokojení jejich tužeb. Kabinet v Londýně byl v permanentní krizi a v popředí této komplikované éry vystupovala otázka volební reformy. Z britského pohledu stály zahraniční události na pozadí vnitropolitických problémů. Z toho důvodu bylo prosazování konstitucionalismu na starém kontinentě určitou formou propagandy sloužící k získání britské veřejnosti na svoji stranu. Snaha o podporu liberálů ve vlastní zemi i jinde v Evropě a současně geopolitické zájmy přivedly Palmerstona nejen ke spolupráci s Francií, ale také k uzavření Aliance čtyř, přičemž v obou případech šlo primárně o pragmatický důsledek potřeb whigovské vlády doma i v zahraničí. Je však zároveň nutné odmítnout přehnaný důraz kladený na Palmerstonovo ideové přesvědčení jako hlavní zdroj jeho „liberální“ politiky v tomto období.

Rakouský pohled na věc byl odlišný. Pro Metternicha bylo partnerství s Velkou Británií logickým krokem a pokračováním vídeňského systému, jehož hlavním účelem bylo zadržování Francie. Habsburská monarchie si rozhodně nepřála, aby došlo k rozkolu mezi velmocemi a k přerušení relativně fungující spolupráce. Z pohledu Vídně měla Velká Británie zvláštní postavení v koncertu velmocí, protože sledovala, na rozdíl od zbylých tří východní mocností, na kontinentu rozdílné zájmy. Nicméně

primární politický cíl, jímž byl mír, byl společný pro oba státy a vzájemná spolupráce byla zárukou jeho zachování. Právě události a následné jednání v souvislosti s revolucí ve Spojeném království nizozemském zažehly prvotní jiskru nesouladu. Palmerston, nechápající Metternichovy motivy, považoval za původ tohoto rozporu rakouskou ješitnost a neochotu ustoupit Belgičanům.

Rakouský kancléř zpočátku vnímal Londýnskou konferenci jako zárodek znovuoobnovené spolupráce z let 1815–1822. Tento názor ovšem v roce 1832 změnil a projevil zklamání nad jejím průběhem. Během této doby začal Palmerston realizovat svoji „liberální“ politiku rezonující na východ od Rýna. Výsledkem byla Metternichova protiakce na Pyrenejském poloostrově a pomoc Domu Miguelovi a Donu Carlosovi naplňujících z ideologického hlediska myšlenku legitimismu. Rok 1832 byl také charakteristický prohlubující se součinností mezi Londýnem a Paříží, což Ballhausplatz utvrdilo v domněnce, že Velká Británie sledováním vlastních zájmů ignoruje dědictví z roku 1815. Mnichovo Hradiště bylo tedy mimo jiné přirozenou odezvou na formování západoevropského bloku. Spojenectví tří východních dvorů stálo v porovnání s Aliancí čtyř na mnohem pevnějších základech. Zatímco rozdíly v mocenských ambicích mezi Londýnem a Paříží se projevovaly již od počátku existence smlouvy a naplno se ukázaly během druhé východní krize, Metternich důvěřoval politice Mikuláše I. a i přes určité neshody stálo Prusko pevně na rakouské straně.

Po nástupu na premiérský post nabádal Melbourne Palmerstona k přehodnocení vztahů s Rakouskem. Pro politiku Velké Británie byla podunajská monarchie z historického hlediska přirozeným partnerem pro zachování rovnováhy sil na kontinentu a její poloha z ní činila strategického hráče. Dokud bylo potřeba držet Francii na uzdě, mělo Rakousko sloužit jako hlavní spojenec. Těchto skutečností si byl Palmerston ve druhé polovině 30. let 19. století dobře vědom. Z ideologické perspektivy bylo Rakousko reprezentantem a zároveň symbolem autokracie a zpátečnictví. Hlavním problémem ovšem byla nedůvěra britského ministra v Metternicha a až krajní nesympatie pramenící převážně z rozdílných politických postojů. Pro národní zájmy Velké Británie se spojenectví s Rakouskem jevilo jako výhodné za předpokladu odpoutání Vídně od Petrohradu, což mohlo přinést oslabení ruského vlivu na Blízkém východě. Během horšících se britsko-ruských vztahů ve druhé polovině 30. let 19. století byla tato možnost diskutována v Londýně, ale opět skončila na nepřekonatelné averzi z Palmerstnovy strany vůči Metternichovi.

Od roku 1837 se britský diplomatický zájem začal ze západní Evropy přesouvat na Blízký východ. Orientální politika Londýna byla typická soupeřením s Petrohradem o sféry vlivu v Afghánistánu, Persii a na Kavkaze. Na konci 30. let 19. století pronikala Velká Británie do Číny, aby s ní nakonec svedla první opiovou válku. Existence Osmanské říše byla zárukou pro britský obchod a umožňovala využít komerční trasy pro zboží putující dále na východ. Na přetrvání sultánovy říše závisel také všeobecný mír a rovnováha sil v Evropě. Když během první východní krize v letech 1831–1833 došlo k porážce sultánovy armády a následnému podpisu smlouvy z Hünkâr Iskelesi, znamenalo to oslabení britské pozice nejen na Bosporu. Z Metternichova hlediska nebylo na rusko-osmanském spojení nic závadného. Jestliže Petrohrad garantoval Konstantinopoli záruky celistvosti říše a nabídl sultánovi ozbrojenou pomoc, znamenalo to také zachování rovnováhy sil v Evropě. I zde si oba státníci nerozuměli. Rakouský kancléř důvěřoval Petrohradu a věřil jeho mírovým úmyslům, kdežto britský ministr spatřoval ve smlouvě z Hünkâr Iskelesi nástroj k ruskému ovládnutí úžin a nastolení protektorátu v Osmanské říši. Důsledky prvního konfliktu mezi Muhammadem Alím a Mahmudem II. se reflektovaly v britské společnosti a započaly vlnu rusofobie, jež měla silný politický přesah a ovlivnila i zahraniční politiku Velké Británie.

Blížící se druhý konflikt mezi sultánem a jeho egyptským vazalem představoval pro Palmerstona možnost pro revizi blízkovýchodních poměrů. Největší obavou pro britského ministra byla možnost francouzsko-ruské spolupráce, jež by ohrozila mezinárodní postavení Londýna. Egyptská říše Muhammada Alího vzhlížela k Paříži jako ke svému vzoru a francouzská politická reprezentace vítala možnost skrze Alexandrii rozšiřovat svůj vliv v severní Africe. Čtyři roky po podpisu Aliance čtyř bylo britsko-francouzské *entente* u svého konce. Zástupce Londýna ve Vídni Frederick Lamb doporučoval Palmerstonovi, aby za této situace znovu přehodnotil svůj postoj k Rakousku a zahájil s ním aktivní spolupráci. Ani v tomto případě nebyla jeho nabídka úspěšná a narazila na negativní postoj ze strany britského ministra. Jeho názory se nezměnily ani během postupující krize v průběhu roku 1839. Metternich se pokoušel přesvědčit vládu v Londýně o jasných a pevných rakouských zahraničněpolitických úmyslech. Společným jmenovatelem, kromě Osmanské říše, byla současně obava z Francie a její proválečné projevy eskalující během Rýnské krize. Nicméně s odstupem času se jednalo o pouhý krátkodobý náznak kooperace, který se během roku 1841 znovu rozplynul.

Rivalita obou mužů se promítla i do odlišné představy o hlavním centru evropské diplomacie. Metternich považoval Vídeň za strategické místo pro konání mezinárodních rozhovorů. Z města na Dunaji chtěl učinit bod pro pořádání konferencí zabývajících se aktuálními zahraničními problémy doby. Britský ministr byl pevně přesvědčen o zásadní úloze Londýna. Ostrovní metropole se stala středem rozhovorů o Řecku a Belgii. Londýn hrál během Palmerstonovy ministerské éry přední úlohu v zahraničněpolitických otázkách a převzal pomyslnou štafetu právě po Vídni. To Palmerstonovi umožňovalo kontrolovat diplomatické dění a ovlivňovat diplomatická jednání. Do města se pravidelně sjížděli přední představitelé evropského liberalismu. Své útočiště zde později našel dokonce i sám Metternich. Instrukce zasílané z Vídně musely být často formulovány tak, aby odpovídaly aktuálnímu dění, protože jejich doručení zabíralo z pravidla několik dní až týdnů.

Během druhé fáze blízkovýchodní krize přišel rakouský kancléř s myšlenkou, aby Vídeň byla těžištěm následných diplomatických jednání. Navzdory spojení s Petrohradem nepodpořil Mikuláš I. tento plán a prosadil místo toho Londýn. To byla rána pro Metternichovu touhu navrátit rakouskému hlavnímu městu lesk z let 1814–1815. Rozdíly se odrazily i ve skutečném smyslu konference. Britský ministr spatřoval v pořádání jednání na domácí scéně nástroj k prosazování národních zájmů a především pevnému připoutání k Rusku, jako protiváhy k Francii. Pro rakouského kancléře bylo cílem rozhovorů nalezení skutečného *entente* mezi velmocemi, protože si byl vědom totožných zájmů všech členů evropského koncertu.

Další konflikt se mezi nimi odehrával v rozdílném výkladu práva. Pro Metternicha stálo mezinárodní právo na prvním místě a od jeho interpretace se odvíjela i samotná zahraniční politika Rakouska. Palmerston naopak ohýbal platná ustanovení ve vlastní prospěch. Z tohoto hlediska hrál vzájemný nesoulad mezi liberalismem a konservativismem druhořadou roli. Tyto teze se promítly jednak ve vztahu ke králi Spojeného království nizozemského Vilémovi I., kdy Metternich jednoznačně podporoval tohoto panovníka jako legitimního vládce bojujícího proti revolucionářům. Podobně tomu bylo i v případě sultánova boje s jeho místodržícím či ve Španělsku a Portugalsku. Ve všech případech stál rakouský kancléř na straně práva, jež bylo základem stojícím proti chaosu a revoluci. Naopak britský ministr přizpůsoboval mezinárodní právo národní politice Velké Británie a ze zásady oportunisticky přehlížel právní principy evropského státního systému. Příkladem byla zmiňovaná okupace

Ancony či rusko-osmanská smlouva z roku 1833. Palmerston tímto způsobem obětoval diplomatické dědictví roku 1815 pro britský zahraničněpolitický profit.

Habsburská monarchie byla pro Palmerstona potencionálním partnerem stejně jako rivalem. Politické klima 30. let 19. století způsobené několika faktory přinutilo Palmerstona, aby Metternicha považoval za svého oponenta. Dle názorů britského ministra by Vídeň byla mnohem lepším partnerem pro Londýn, pokud by svoji konzervativní vládu transformovala a přistoupila na liberální systém podobný tomu britskému. K navázání britsko-rakouské spolupráce bylo během Palmerstonovy éry několik dobrých příležitostí, například jí byla nutnost držet Francii na uzdě či spolupráce na Blízkém východě. Zásadní nesoulad ovšem panoval v ideologické rovině a v očích britského ministra učinil z Vídně nevěrohodného partnera. Metternich se od roku 1815 neodklonil od svých ideálů, jež považoval za správné a přínosné nejen pro Rakousko. Nechápal, proč Palmerston nechce porozumět jeho postojům, jež vycházely z mezinárodní pozice Rakouska a na nichž závisela jeho samotná existence. Primární zůstávalo zachování rovnováhy sil a všeobecný mír, jenž mohl být zárukou prosperity Rakouska, ale i celé Evropy.

10 Seznam použitých pramenů a literatury

10.1 Nevydané prameny

Austria-Österreichisches Staatsarchiv/Haus-, Hof- und Staatsarchiv, Vídeň

Austria-Österreichisches Staatsarchiv/Haus-, Hof- und Staatsarchiv, *Staatenabteilungen*, Großbritannien Diplomatische Korrespondenz 189, 190–206, 208–214, 216, 218, 219, 222, 225, 228, 230, 231, 233, 236, 237.

Austria-Österreichisches Staatsarchiv/Haus-, Hof- und Staatsarchiv, *Staatenabteilungen*, Frankreich 272, 292, 294, 315.

Austria-Österreichisches Staatsarchiv/Haus-, Hof- und Staatsarchiv, *Staatenabteilungen*, Russland III 115, 116, 120.

Austria-Österreichisches Staatsarchiv/Haus-, Hof- und Staatsarchiv, *Staatenabteilungen*, Türkei VIII 15.

The National Archives of the United Kingdom, London

Foreign Office

7 (Austria – Domestic): 233, 253, 255, 257, 296

27 (France): 424, 425, 468, 471, 479, 487, 508, 536, 541, 578, 598

33 (Germany): 44, 181

63 (Portugal): 364, 398, 418, 436

64 (Prussia): 204

65 (Russia): 181, 199, 206, 207, 237

72 (Spain): 390, 419, 481, 500, 509, 510

78 (Turkey): 220, 272, 274, 300, 328, 395, 427

120 (Austria): 111–114, 116, 119, 124, 125, 136–139, 145, 147, 149, 150, 153, 155, 161, 169, 170, 180, 189, 194, 195

352 (Stratford Canning Papers): 25A, 25C, 26C, 61C

10.2 Vydané prameny

ASHLEY, Evelyn (ed.), *The Life and Correspondence of Henry John Temple, Viscount Palmerston*, vol. I, London 1879.

ANDERSON, Matthew Smith (ed.), *The Great Powers and the Near East 1774–1923*, London 1970.

Annual Register, or a View of the History, Politics and the Literature for the Years 1831, London 1832.

BENSON, Arthur Christopher Esher (ed.), *The Letters of Queen Victoria. A Selection from Her Majesty's Correspondence Between the Years 1837 and 1861*, London 1907.

BERESFORD, Chancellor (ed.), *The Diary of Phillipp von Neumann. 1819–1850*, vol. I, London 1928.

BOURNE, Kenneth (ed.), *The Letters of the Third Viscount Palmerston to Laurence and Elizabeth Sullivan 1804–1863*, London 1979.

British and Foreign State Papers 1830–1831, vol. XVIII, London 1833.

British and Foreign State Papers 1831–1832, vol. XIX, London 1834.

British and Foreign State Papers 1832–1833, vol. XX, London 1836.

British and Foreign State Papers 1833–1834, vol. XXII, London 1847.

CONNELL, Brian (ed.), *Regina vs. Palmerston. The Correspondence Between Queen Victoria and Her Foreign and Prime Minister 1837–1865*, London 1962.

Correspondence relative to the Affairs of the Levant, vol. I–III, London 1841.

GIELGUD, Adam (ed.), *Memoirs of Prince Adam Czartoryski and his Correspondence with Alexander I. With Documents Relative to the Prince's Negotiation with Pitt, Fox, and Brougham, and an Account of his Conversations with Lord Palmerston and other English Statesmen in London in 1832*, London 1888.

GNOROWSKI, Stanisław, *Insurrection of Poland in 1830–31 and the Russian Rule preceding it since 1815*, London 1839.

HANSARD, Thomas Curson (ed.), *The Parliamentary Debates from the Year 1803 to the Present Time*, vol. XXII, London 1834.

- HOLLAND, Thomas Erskine (ed.), *The European Concert in the Eastern Question. A Collection of Treaties and Other Public Acts Edited with Introduction and Notes*, Aalen 1979.
- HONE, William (ed.), *Full Annals of the Revolution in France. 1830*, London 1830.
- LANE-POOLE, Stanley (ed.), *The Life of the Right Honourable Stratford de Redcliffe from his Memoirs and Private and Official Papers*, vol. I, London 1888.
- LEVER, Tresham (ed.), *The Letters of Lady Palmerston: Selected and Edited from the Originals, at Broadlands and Elsewhere*, London 1957.
- MARCHANT, Denis (ed.), *Memoir of John Charles Viscount Althorp Third Earl Spencers*, London 1873.
- METTERNICH-WINNEBURG, Richard (ed.), *Memoirs of Prince Metternich*, vol. V, London 1882.
- NESSSELRODE, Anathole (ed.), *Lettres et papiers du Chancelier Comte de Nesselrode, 1760–1850*, vol. VII, Paris 1908.
- POORE, Benjamin Perley, *The Rise and Fall of Louis Philippe, Ex-king of the French; Giving a History of the French Revolution, from its Commencement, in 1789*, Boston 1848.
- PROKESCH-OSTEN, Anton Graf von, *Aus dem Nachlasse des Grafen Prokesch-Osten. Briefwechsel mit Herrn von Gentz und Fürsten Metternich*, Wien 1881.
- Protocols of Conferences of London. Relative to Affairs of Belgium 1830–1831*, London 1832.
- STRANGE, Guy Le (ed.), *Correspondence of Princess Lieven and Earl Grey*, vol. II, London 1890.
- SOUTHERN, Henry, *The Policy of England Towards Spain. Considered Chiefly with Reference to a Review of the Social and Political State of the Basque Provinces. And a Few Remarks on Recent Events in Spain*, London 1837.
- SUDLEY, Anton Paul George (ed.), *The Lieven-Palmerston Correspondence 1826–1856*, London 1943.
- WELLINGTON, Arthur (ed.), *Despatches, Correspondence and Memoranda of the Duke of Wellington*, vol. VII–VIII, London 1878–1880.

10.3 Internetové zdroje

<https://hansard.parliament.uk/>

10.4 Literatura

ABBENHUIS, Maartje, *An Age of Neutrals 1815–1914*, Cambridge 2014.

ALBRECHT-CARRIÉ, René, *A Diplomatic History Since the Congress of Vienna*, London 1958.

ANDERSON, Matthew Smith, *The Eastern Question 1774–1923*, London 1966.

ANGELOW, Jürgen, *Von Wien nach Königgrätz. Die Sicherheitspolitik des Deutschen Bundes im europäischen Gleichgewicht (1815–1866)*, München 1996.

ARBLASTER, Paul, *A History of Low Countries*, Houndmills 2006.

ARDELEANU, Constantin, *The Lower Danube, Circassia and the Commercial Dimensions of the British-Russian Diplomatic Rivalry in the Black Sea Basin (1836–1837)*. In: BILIARSKY, Ivan, CRISTEA, Ovidiu, OROVEANU, Anca (ed.), *The Balkans and Caucasus Parallel Processes on the Opposite Sides of the Black Sea*, Newcastle upon Tyne 2012, s. 39–56.

BAKER, R. L., *Palmerston and the Treaty of Unkiar Skelessi*. In: *English Historical Review* 43, 1928, 169, s. 83–89.

BARTLETT, Christopher John, *Peace, War and the European Powers 1814–1914*, London 1996.

BARTLETT, Christopher John, *Great Britain and Sea Power 1815–1853*, Oxford 1963.

BARTLETT, Christopher John, *Britain and the European Balance. 1815–48*. In: SKED, Alan (ed.), *Europe's Balance of Power 1815–1848*, London 1979, s. 145–163.

BAUMGART, Winfried, *Europäisches Konzert und Nationale Bewegung. Internationale Beziehungen 1830–1878*, Paderborn 1999.

BAYER, Heinrich, KHUEPACH, Artur, *Geschichte der k. u. k. Kriegsmarine, II. Teil: Die K. K. Österreichische Kriegsmarine in dem Zeitraum von 1797 bis 1848, III. Band. Geschichte der k. k. Kriegsmarine während der Jahre 1814–1847. Die österreichisch-venezianische Kriegsmarine*, Graz, Köln 1966.

- BEALES, Derek, *From Castlereagh to Gladstone 1815–1885*, London 1969.
- BELL, Clifford Francis Herbert, *Lord Palmerston*, vol. I, London 1936.
- BERKELEY, George Fitz-Harding, *Italy in the Making 1815–1846*, Cambridge 1966.
- BERTSCH, Daniel, *Anton Prokesch von Osten 1795–1876. Ein Diplomat Österreichs in Athen und an der Hohen Pforte. Beiträge zur Wahrnehmung des Orients im Europa des 19. Jahrhunderts*, München 2005.
- BETLEY, Jan Andrzej, *Belgium and Poland in International Relations 1830–1831*, Mouton 1960.
- BILLINGER, Robert, *The War Scare of 1831 and Prussian-South German Plans*. In: SCHNEID, Frederick (ed.), *European politics 1815–1848*, Farnham 2011 s. 203–219.
- BILLINGER, Robert, *They Sing the Best Songs Badly. Metternich, Frederick William IV, and the German Confederation during the War Scare of 1840–41*. In: RUMPLER, Helmut (ed.), *Deutscher Bund und deutsche Frage 1815–1866*, München 1990, s. 94–113.
- BINDOFF, Stanley Thomas, SMITH, Malcom, WEBSTER, Sir Charles Kingsley, *British Diplomatic Representatives 1789–1852*, London 1934.
- BITIS, Alexander, *Reserves under Selfdom? Nicolas I's Attempts to Solve the Russian Army's Manpower Crisis of 1831–1832*. In: *Jahrbücher für Geschichte Osteuropas* 51, 2003, 2, s. 185–196.
- BLACKBOURN, David, *History of Germany 1780–1918. The Long Nineteenth Century Second Edition*, Oxford 2003.
- BLANC, Louis, *History of Ten Years*, London 1844.
- BOLSOVER, George Henry, *David Urquhart and the Eastern Question 1833–1837. A Study in Publicity and Diplomacy*. In: *Journals of Modern History* 8, 1936, 4, s. 444–467.
- BOLSOVER, George Henry, *Lord Ponsonby and the Eastern Question 1833–1839*. In: *Slavonic and East European Review* 13, 1934, 94, s. 98–118.
- BOLSOVER, George Henry, *Palmerston and Metternich on the Eastern Question 1834*. In: *English Historical Review* 51, 1936, 202, s. 237–256.
- BOURNE, Kenneth, *Palmerston. The Early Years 1784–1841*, New York 1982.

- BOTZENHART, Manfred, *Reform, Restauration, Krise. Deutschland 1789–1847*, Frankfurt am Main 1985.
- BRIGGS, Asa, *The Age of Improvement*, London 1958.
- BROWN, David, *Lord Palmerston and Parliamentary Representation 1830–1865*. In: 57th Conference of the ICHRPI: Representative and Parliamentary Institutions from Middle Age to Present Times 2010, s. 41–53.
- BROWN, David, *Palmerston and Austria*. In: HÖBELT, Lothar (ed.), *A living Anachronism? European Diplomacy and the Habsburg Monarchy*, Festschrift für Francis Roy Bridge zum 70. Geburtstag, Wien 2010, s. 29–48.
- BROWN, David, *Palmerston and the Politics of Foreign Policy 1846–1855*, Southampton 1998.
- BROWN, David, *Compelling but not Controlling? Palmerston and the Press 1846–1855*. In: *The Journal of the Historical Association* 86, 2001, 281, s. 41–61.
- BROWN, David, *Palmerston. A Biography*, London 2010.
- BUCHAN, John, *The Kingdom of Belgium and the Grand Duchy of Luxemburg*, London 1923.
- BULLEN, Roger, *France and the Problem of Intervention in Spain*. In: *The Historical Journal* 20, 1977, 2, s. 363–393.
- BULLEN, Roger, *Palmerston, Guizot and the Collapse of the Entente Cordiale*, London 1974.
- BULLEN, Roger, *The Great Powers and the Iberian Peninsula 1815–48*. In: SKED, Alan (ed.), *Europe's Balance of Power 1815–1848*, London 1979, s. 54–78.
- BULWER, Henry Lytton (ed.), *The Life of Henry John Temple, Viscount Palmerston. With Selection from His Diaries and Correspondence*, vol. I–II, Leipzig 1871.
- BUNSEN, Frances, *A Memoir of Baron Bunsen*, vol. II, London 1868.
- BURY, John Patrick, *The New Cambridge Modern History. The Zenith of European Power 1830–1870*, vol. X, Cambridge 1960.
- BUSCHKÜHL, Matthias, *Great Britain and the Holy See 1746–1870*, Blackrock 1982.
- CARR, Raymond, *Spain 1808–1939*, Oxford 1966.

- CLAYTON, David Gerard, *Britain and the Eastern Question. Missolonghi to Gallipoli*, London 1971.
- CRAIG, Gordon Alexander, *Geschichte Europas 1815–1980. Vom Wiener Kongreß bis zur Gegenwart*, München 1995.
- COLBY, Charles William, *The Earlier Relations of England and Belgium*. In: *The American Historical Review* 21, 1915, 1, s. 62–72.
- CORY, William, *A Guide to Modern English History*. vol. II, New York 1882.
- CUNNINGHAM, Allan, INGRAM, Edward (ed.), *Anglo-Ottoman Encounters in the Age of Revolution*, London 1993.
- CHAMBERLAIN, Muriel Evelyn, *Lord Palmerston*, Cardiff 1987.
- DEMOULIN, Robert, *Guillame Ier et la transformation économique des Provinces Belges*, Liege 1938.
- DUMONT, Georges-Henry, *Histoire des Belges. Des Origines à la Dislocation des 17 Provinces*, Bruxelles 1954.
- DIPPEL, Horst, *A Nineteenth-Century “Truman Doctrine” avant la lettre? Constitutional Liberty Abroad and the Parliamentary Debate about British Foreign Policy from Castlereagh to Palmerston*. In: GROTKÉ, Kelly (ed.), *Constitutionalism, Legitimacy, and Power*, Oxford 2014, s. 23–48.
- DOERING-MANTEUFFEL, Anselm, *Von Wiener Kongress zur Pariser Konferenz. England, die deutsche Frage und das Mächtesystem 1815–1856*, Göttingen 1991.
- DUMONT, Georges-Henry, *Histoire des Belges. Des origines à la dislocation des 17 provinces*, Bruxelles 1954.
- DUNK, von der Hermann, *Der Deutsche Vormärz und Belgien 1830/48*, Main 1966.
- EDWARDS, William, *British Foreign Policy 1815–1933*, London 1934.
- EGERTON, Hugh Edward, *British Foreign Policy in Europe. To the End of the 19th Century*, London 1917.
- ENGEL-JANOSI, Friedrich, *Geschichte auf dem Ballhausplatz. Essays zur österreichischen Außenpolitik 1830–1945*, Graz 1963.

- FAHRMEIR, Andreas, *Europa zwischen Restauration, Reform und Revolution 1815–1850*, München 2012.
- FLORESCU, Radu, *The Struggle against Russia in the Romanian Principalities 1821–1854*, Monachii 1962.
- FORTESCUE, William, *Revolution and Counter-Revolution in France 1815–1852*, Oxford 1988.
- GEFFCKEN, Friedrich Heinrich, *The British Empire. With Essays on Prince Albert, Lord Palmerston, Lord Beaconsfield, Mr. Gladstone, and Reform of the House of Lords*, London 1889.
- GILDEA, Robert, *Barricades and Borders. Europe 1800–1914*, Oxford 2003.
- GLEASON, John Howes, *The Genesis of Russophobia in Great Britain*, Cambridge 2003.
- GRANT, Arthur James, TEMPERLEY, Harold, *Europe in the Nineteenth Century 1789–1914*, London 1947.
- GRIMSTED, Patricia Kennedy, *The Foreign Ministers of Alexander I. Political Attitudes and the Conduct of Russian Diplomacy 1801–1825*, Berkeley 1969.
- GRUNER, Wolf, *Der Deutsche Bund 1815–1866*, München 1992.
- GUEDALLA, Philip, *Palmerston*, London 1926.
- HAHN, Henning Hans, *Außenpolitik in der Emigration. Die Exildiplomatie Adam Jerzy Czartoryskis 1830–1840*, Oldenbourg 1978.
- HALES, Edward Elton Young, *Revolution and Papacy 1769–1846*, London 1960.
- HALL, John Major, *England and the Orleans Monarchy*, London 1912.
- HARRIS, Robin, *Talleyrand. Betrayer and Saviour of France*, London 2007.
- HELMREICH, Jonathan, *Belgium and Europe. A Study in Small Power Diplomacy*, The Hague 1976.
- HERRE, Franz, *Metternich*, Praha 1996.
- HOBSBAWN, Eric John Ernest, *The Age of Revolution Europe 1789–1848*, London 1962.

- HOFFMAN, Fritz, *Metternich and the July Revolution*. In: SCHNEID, Frederick (ed.), *European Politics 1815–1848*, Farnham 2011, s. 143–154.
- HOLBRAAD, Carsten, *The Concert of Europe. A Study in German and British International Theory 1815–1914*, London 1970.
- HOLLAND, Thomas Erskine, *The European Concert in the Eastern Question*, Oxford 1885.
- HULICIUS, Eduard, *Belgie*. Praha 2006.
- CHALUPA, Jiří, *Don Carlos a ti druzí. Karlistické války ve Španělsku v letech 1833–1939*, Praha 2008.
- CHAMBERLAIN, Muriel Evelyn, *Lord Palmerston*, London 1988.
- CHURCH, Clive, *Europe in 1830. Revolution and Political Change*, London 1983.
- INGLE, Harold, *Nesselrode and the Russian Rapprochement with Britain 1836–1844*, Berkeley 1976.
- INGRAM, Edward, *The British Empire as a World Power*, London 2001.
- ENGEL-JANOSI, Friedrich, *Geschichte auf dem Ballhausplatz. Essays zur österreichischen Außenpolitik 1830–1945*, Graz 1963.
- JELAVICH, Barbara, *Russia and the Formation of the Romanian National State 1821–1878*, Cambridge 1984.
- JELAVICH, Barbara, *The Habsburg Empire in European Affairs. 1814–1918*, Chicago 1969.
- JONES, Raymond, *The British Diplomatic Service 1815–1914*, Waterloo 1983.
- JUDD, Denis, *The Victorian Empire*, London 1970.
- JUDD, Denis, *Palmerston*, London 1975.
- KANTOR, Wera, *Karl Ludwig Graf Ficquelmont. Ein Lebensbild mit besonderer Rücksicht auf seine diplomatische Mitarbeit bei Metternich*, nevydaná disertační práce, Wien 1948.
- KARPEYEV, Igor, *Russia and Turkey: From Geopolitical Rivalry to Co-Operation*. In: ÇIÇEK, Kemal (ed.), *The Great Ottoman Turkish Civilisation. Philosophy, Science and Institutions*, Ankara 2000, s. 433–440.

- KING, Charles, *Imagining Circassia. David Urquhart and the Making of North Caucasus Nationalism*. In: *The Russian Review. An American Quarterly Devoted to Russia Past and Present* 66, 1952, 2, s. 238–255.
- KRAUS, Karl, *Politisches Gleichgewicht und Europagedanke bei Metternich*, Frankfurt am Main 1993.
- LACHMAYER, Katharina, *Mehmed Ali und Österreich*, nevydaná disertační práce, Wien 1952.
- LAWRENCE, Mark, *Spain's First Carlist War 1833–1840*, Basingstoke 2014.
- LENHERR, Luzius, *Ultimatum an die Schweiz. Der politische Druck Metternich auf die Eidgenossenschaft infolge ihrer Asylpolitik in der Regeneration 1833–1836*, Bern 1991.
- LEVANDIS, John, *The Greek Foreign Debt and the Great Powers 1821–1898*, New York 1944.
- LINCOLN, Bruce William, *Nicholas I. Emperor and Autocrat of All the Russias*, London 1978.
- LINGELBACH, Erza William, *Belgian Neutrality. Its Origin and Interpretation*. In: *The American Historical Review* 39, 1933, 1, s. 48–72.
- MACAULEY, Neill, *Dom Pedro. The Struggle for Liberty in Brazil and Portugal 1789–1834*, Durham 1986.
- MARCOWITZ, Reiner, *Großmacht auf Bewährung. Die Interdependenz französischer Innen- und Außenpolitik und ihre Auswirkungen auf Frankreichs Stellung im europäischen Konzert 1814/15–1851/52*, Stuttgart 2001.
- MARRIOTT, John Arthur Ransome, *The Eastern Question. An Historical Study in European Diplomacy*, Oxford 1917.
- MARTENS, Friedrich, *Die Russische Politik in der Orientalischen Frage*, St. Petersburg 1877.
- MIDDLETON, Charles R., *Palmerston, Ponsonby and Mehmet Ali. Some Observations on Ambassadorial Independence in the East 1838–1840*. In: *East European Quarterly* 15, Boulder 1982, s. 409–424.

- MILES, Taylor, *Empire and Parliamentary reform. The 1832 Reform Act Revisited*. In: BURNS, Arthur, INNES, Joanna (ed.), *Rethinking the Age of Reform. Britain 1780–1850*, Cambridge 2003, s. 295–311.
- MILTON-SMITH, John, *Earl Grey's Cabinet and the Object of Parliamentary Reform*. In: *The Historical Journal* 15, 1972, 1, s. 55–74.
- MOLDEN, Ernst, *Die Orientpolitik des Fürsten Metternich 1829–1833*, Wien 1913.
- MORGAN, Gerald, *Anglo-Russian Rivalry in Central Asia. 1810–1895*, London 1981.
- MOSELY, Philip Edward, *Russian Diplomacy and the Opening of the Eastern Question in 1838 and 1839*, Cambridge 1934.
- MOWAT, Robert, *A History of European Diplomacy 1815–1914*, New York 1931.
- MÜLLER, Jürgen, *Der Deutsche Bund 1815–1866*, München 2006.
- NAVRÁTILOVÁ, Hana, MÍŠEK, Roman, *Prokesch von Osten, Austrian Envoy and Traveller in Orient*. In: *Archiv Orientální. Quarterly Journal of African and Asian Studies* 70, 2002, 1, s. 43–55.
- NEW, Chester William, *Lord Durham*, Oxford 1929.
- NIELSEN, Fredrik, *The History of Papacy in the XIXth Century*, London 1906.
- NICOLSON, Harold, *The Congress of Vienna. A Study in Allied Unity*, London 1946.
- OROVEANU, Anca, *The Lower Danube, Circassia and the Commercial Dimensions of the British-Russian Diplomatic Rivalry*. In: BILIARSKY, Ivan (ed.), *The Balkans and Caucasus Parallel Processes on the Opposite Sides of the Black Sea*, Newcastle upon Tyne 2012, s. 39–56.
- OTTE, Thomas, *A Janus-like Power. Great Britain and the European Concert*, In: PYTA, Wolfram (ed.), *Das europäische Mächtekoncert: Friedens- und Sicherheitspolitik vom Wiener Kongress 1815 bis zum Krimkrieg 1853*, Köln 2009, s. 125–154.
- PALMER, Alan Warwick, *Metternich. Councillor of Europe*, London 1972.
- PARRY, Jonathan, *The Politics of Patriotism. English Liberalism, National Identity and Europe 1830–1866*, Cambridge 2006.

- PÁSZTOROVÁ, Barbora, *Metternich a německá otázka v letech 1840–1848*, Plzeň 2019.
- PÁSZTOROVÁ, Barbora, *Vliv červencové revoluce ve Francii na německý nacionalismus*. In: *Historický obzor* 28, 2017, č. 3/4, s. 50-59.
- PAVLOWITCH, Stevan, *Anglo-Russian Rivalry in Serbia 1837–1839*, Paris 1961.
- PAWELKA, Hedwig, *Englisch-Österreichische Wirtschaftsbeziehungen in der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts*, Ankara 2011.
- PESENDORFER, Franz, *Eiserne Krone und Doppeladler. Lombardo-Venetien 1814–1866*, Wien 1992.
- PINKNEY, David, *The French Revolution of 1830*, Princeton 1972.
- PRIESTLEY, Herbert Ingram, *France Overseas. A Study of Modern Imperialism*, New York 1938.
- PRICE, Munro, *The Perilous Crown. France between Revolutions 1814–1848*, Oxford 2007.
- PROTHERO, George Walter, *Question of the Scheldt*, London 1920.
- PURYEAR, Vernon John, *England, Russia, and the Straits Question 1844–1856*, Berkeley 1931.
- RAYMOND, Jones, *British Diplomatic Representatives 1815–1914*, Waterloo 1983.
- REINERMAN, Alan J., *An Unnatural "Natural Alliance". Metternich, Palmerston and the Reform of the Papal States 1831–1832*. In: *The International History Review* 10, 1988, 4, s. 541–558.
- REINERMAN, Alan J., *Austria and the Papacy in the Age of Metternich. Between Conflict and Cooperation, 1809–1830*, vol. I, Washington 1979.
- REINERMAN, Alan J., *Austria and the Papacy in the Age of Metternich. Revolution and Reaction, 1830–1848*, vol. II, Washington 1989.
- REINERMAN, Alan J., *Metternich and the Papal Condemnation of the Carbonari, 1821*. In: *The Catholic Historical Review* 54, 1968, 1, s. 55–69.
- REINERMAN, Alan J., *Metternich, the Powers and the 1831 Italian Crisis*. In: *Central European History* 10, 1977, 4, s. 206–219.

- RENDALL, Matthew, *A Qualified Success for Collective Security. The Concert of Europe and the Belgian Crisis 1831*. In: *Diplomacy and Statecraft* 18, 2007, 2, s. 271–295.
- RENDALL, Matthew, *Cosmopolitanism and Russian Near East Policy, 1821–1841*. In: PYTA, Wolfram (ed.), *Das europäische Mächtekoncert. Friedens- und Sicherheitspolitik vom Wiener Kongress 1815 bis zum Krimkrieg 1853*, Wien 2009, s. 237–255.
- RENDALL, Matthew, *Restraint or Self-Restraint of Russia. Nicholas I. the Treaty of Unkiar Skelessi and the Vienna System 1832–1841*. In: *The International History Review* 24, 2002, 1, s. 37–63.
- RIEBEN, Hans, *Prinzipiengrundlage und Diplomatie in Metternichs Europapolitik 1815–1848*, Aarau 1942.
- RIDLEY, Jasper Godwin, *Lord Palmerston*, London 1970.
- RICH, Norman, *Great Power Diplomacy 1814–1914*, New York 1992.
- RICHARDSON, James L., *Crisis Diplomacy. The Great Powers since the Mid-Nineteenth Century*, Cambridge 1994.
- RODKEY, Frederick Stanley, *Anglo-Russian Negotiations about a “Permanent” Quadruple Alliance 1840–1841*. In: *The American Historical Review* 36, 1931, 2, s. 343–349.
- RODKEY, Frederick Stanley, *Colonel Campbell’s Report on Egypt in 1840 with Lord Palmerston’s Comments*. In: *The Cambridge Historical Journal* 3, 1929, 1, s. 102–114.
- RODKEY, Frederick Stanley, *Conversation on Anglo-Russian Relations in 1838*. In: *The English Historical Review* 50, 1935, 197, s. 120–123.
- RODKEY, Frederick Stanley, *Lord Palmerston and the Rejuvenation of Turkey, 1830–1841*. In: *The Journal of Modern History* 2, 1930, 2, s. 193–225.
- RODKEY, Frederick Stanley, *The Turco-Egyptian Question in the Relations of England, France, and Russia, 1832–1841*, Urbana 1923.
- RODKEY, Frederick Stanley, *The Views of Palmerston and Metternich on the Eastern Question in 1834*. In: *The English Historical Review* 45, 1930, 180, s. 627–640.

- ROHL, Eva-Renate, *Metternich und England: Studien zum Urteil des Staatskanzlers über eine konstitutionelle Monarchie*, nepublikovaná disertační práce, Wien 1973.
- SATTLER, Gertrude, *Lord Palmerston und Österreich*, nepublikovaná disertační práce, Wien 1949.
- SAUER, Manfred, *Österreich und die Levante 1814–1838*, nepublikovaná disertační práce, Wien 1971.
- SAUVIGNY, Guillaumed Bertier de, *Metternich*, Paris 1986.
- SEAMAN, Lewis, *From Vienna to Versailles*, London 1955.
- SETON-WATSON, Hugh, *The Russian Empire 1801–1917*, Oxford 1967.
- SETON-WATSON, Robert William, *Britain in Europe 1789–1914*, Cambridge 1937.
- SEWARD, Desmond, *Metternich. Der erste Europäer*, Zürich 1993.
- SHAW, Stanford, *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey*, Cambridge 1967.
- SCHÄFER, Gerhard, *Die frühe Burschenschaftsbewegung*. In: HEITHER, Dietrich (ed.), *Blut und Paukboden. Eine Geschichte der Burschenschaften*, Frankfurt am Main 1997, s. 14–53.
- SHELTEMA, Johann Friedrich, *Holland and Belgium*. In: *The North American Review* 210, 1919, s. 769–777.
- SCHIEMANN, Theodor, *Geschichte Russlands unter Kaiser Nikolaus. Im Kampf mit Polen und im Gegensatz zu Frankreich und England 1830–1840*, Band III, Berlin 1913.
- SCHIEMANN, Theodor, *Geschichte Russlands unter Kaiser Nikolaus. Vom Höhenpunkt seiner Macht bis zum Zusammenbruch im Krimkriege 1840–1855*, Band IV, Berlin 1914.
- SCHOLL, Heinrich von, *Geschichte des Krieges 1840–41*, Wien 1866.
- SCHROEDER, Paul, *Systems, Stability, Statecraft*, New York 2004.
- SCHROEDER, Paul, *The Transformation of European Politics 1763–1848*, Oxford 1994.
- SCHULZ, Matthias, *Normen und Praxis. Das Europäische Konzert der Großmächte als Sicherheitsrat 1815–1860*, München 2009.

- SCHULZE, Hagen, *Der Weg zum Nationalstaat. Die deutsche Nationalbewegung vom 18. Jahrhundert bis zur Reichsgründung*, München 1997.
- SIEMANN, Wolfram, *Metternich's Britain*. In: GESTRICH, Andreas (ed.), German Historical Institute. The 2011 Annual Lecture, London 2012, s. 1–45.
- SIEMANN, Wolfram, *Metternich. Strategie und Visionär. Eine Biografie*, München 2016.
- SIMMS, Brendan, RIOTTE, Torsten, *The Hanoverian Dimension in British History 1714–1837*, Cambridge 2010.
- SKED, Alan, *The Metternich System 1815–48*. In: SKED, Alan (ed.), *Europe's Balance of Power 1815–1848*, London 1979, s. 98–121.
- SKED, Alan, *Metternich a Rakousko. Pokus o hodnocení*, Brno 2014.
- SKED, Alan, *Úpadek a pád habsburské říše*, Praha 1995.
- SMITH, Denis Mack, *The Making of Italy 1796–1870*, New York 1968.
- SOUTHGATE, Donald, *The Most English Minister... The Policies on Politics of Palmerston*, London 1966.
- SRBIK, Heinrich Ritter von, *Metternich. Der Staatsmann und der Mensch*, Band II, München 1925.
- SRBIK, Heinrich Ritter von, *Statesman of Philosophical Principles*. In: KRAEHE, Enno E. (ed.), *The Metternich Controversy*, New York, Chicago, San Francisco, s. 33–47.
- STAHL, Andrea, *Metternich und Wellington. Eine Beziehungsgeschichte*, München 2013.
- SUCHÁNEK, Drahomír, *Právo exkluzivity při papežských volbách*, Praha 2012.
- SUTERMEISTER, Werner, *Metternich und die Schweiz 1840–1848*, publikovaná disertační práce, Bern 1895.
- SUBAŞI, Turgut, *British Support for Mustafa Resid Pasha and his Reforms*. In: ÇIÇEK, Kemal (ed.), *The Great Ottoman Turkish Civilisation. Philosophy, Science and Institutions*, Ankara 2000, s. 427–432.

SVOBODA, Karel, *Autokrat a jeho doba. Rusko a revoluce v letech 1830–1831*, Praha 2016.

SWEET, Paul Robinson, *Friedrich von Gentz. Defender of the Old Order*, Madison 1941.

ŠEDIVÝ, Miroslav, *Anton Prokesch von Osten: The Co-author of Austria's Policy towards Egypt in Vormärz*. In: Acta Fakulty filozofické Západočeské univerzity v Plzni 2013, 2, s. 37–48.

ŠEDIVÝ, Miroslav, *Britsko-neapolská válka o síru z roku 1840 a její evropská dimenze*. In: Historica Olomoucensia 50, 2016, s. 87–103.

ŠEDIVÝ, Miroslav, *Crisis Among the Great Powers. The Concert of Europe and the Eastern Question*, London 2017.

ŠEDIVÝ, Miroslav, *Francouzská okupace Ancony (1832) a její ohlas v Evropě*. In: Moderní dějiny 24, 2016, 2, s. 73–95.

ŠEDIVÝ, Miroslav, *Italy in the European States System of the Pre-March Period: Some Reflections*. In: West Bohemian Historical Review 5, 2015, 2, s. 75–90.

ŠEDIVÝ, Miroslav, *Legenda k Mnichovu Hradišti. Příspěvek k Metternichově balkánské a africké politice*. In: Slovanský přehled. Review for the History of Central, Eastern and Southeastern Europe 99, 2013, 12, s. 1–14.

ŠEDIVÝ, Miroslav, *Metternich a idea konference ve Vídni v roce 1839*. In: Historický obzor 12, 2005, 3/4, s. 80–87.

ŠEDIVÝ, Miroslav, *Metternich and the Syrian Question. 1840–1841*. In: Austrian History Yearbook 41, 2010, s. 88–116.

ŠEDIVÝ, Miroslav, *Metternich a Turecko*. In: Historický Obzor 11, 2004, 9/10, s. 194–206.

ŠEDIVÝ, Miroslav, *Metternich, the Great Powers and the Eastern Question*, Pilsen 2013.

ŠEDIVÝ, Miroslav, *Rakousko a Východní otázka 1829–1841*, nepublikovaná disertační práce, Praha 2008.

ŠEDIVÝ, Miroslav, *The Decline Of The Congress System. Metternich, Italy and European Diplomacy*, London 2018.

- ŠEDIVÝ, Miroslav, *Zrod německého nacionalismu*, Plzeň 2013.
- ŠTERMENSKI, Jelena Paunović, David Urquhart. *The First British Diplomat in Serbia*, Belgrade 2014.
- ŠUSTA, Josef, *Dějiny Evropy v letech 1812–1870*, díl I, Praha 1922.
- TEMPERLEY, Harold, *The Foreign Policy of Canning 1822–1827. England, the Neo-Holy Alliance, and the New World*, London 1966.
- THAYER, William Roscoe, *The Dawn of Italian Independence. Italy from the Congress of Vienna, 1814, to the Fall of Venice, 1849*, vol. I, Cambridge 1892.
- TODOROVA, Maria, *Aspects of the Eastern Question*. In: TODOROVA, Maria (ed.), *Essays from the First Bulgarian-Dutch Symposium of Historians*. Sofia 6–7. June 1984, Sofia 1984, s. 23–31.
- TODOROVA, Maria, *British and Russian Policy towards the Reform Movement in the Ottoman Empire*. In: *Études Balkaniques* 13, Paris 1977, s. 17–41.
- TREVELYAN, George Macaulay, *Lord Grey of the Reform Bill. Being the Life of Charles, Second Earl Grey*, London, New York, Toronto 1929.
- TROLLOPE, Anthony, *Lord Palmerston*, London 1882.
- UFFORD, Letitia, *The Pasha. How Mehmet Ali Defied the West 1839–1841*, Jefferson 2007.
- VANDERBOSCH, Amry, *Dutch Foreign Policy Since 1815. A Study in Small Power Politics*, The Hague 1959.
- VEIT-BRAUSE, Irmeline, *Die deutsch-französische Krise von 1840. Studien zur deutschen Einheitsbewegung*, vydaná disertační práce, Köln 1967.
- VERETÉ, Mayir, *Palmerston and the Levant Crisis 1832*. In: *The Journal of Modern History* 24, 1952, 2, s. 143–151.
- VIDAL, César Louis-Philippe, *Metternich et la crise italienne de 1831–1832*, Paris 1931.
- WALPOLE, Spencer, *The Life of Lord John Russell*, London 1891.
- WALTON, William, *A Reply to the Anglo-Cristino Pamphlet Entitled "The Policy of England Toward Spain"*, London 1837.

WARD, Adolphus William, GOOCH , George Peabody, *The Cambridge History of British Foreign Policy 1783–1919*, Cambridge 1923.

WEBSTER, Sir Charles Kingsley, *Palmerston, Metternich and the European System 1830–1841*, London 1934.

WEBSTER, Sir Charles Kingsley, *The Foreign Policy of Castlereagh 1815–1822*, London, 1924.

WEBSTER, Sir Charles Kingsley, *The Foreign Policy of Palmerston 1830–1841. Britain, the Liberal Movement, and the Eastern Question*, vol. I–II, London 1951.

WEBSTER, Sir Charles Kingsley, *Urquhart, Ponsonby and Palmerston*. In: *The English Historical Review* 62, 1947, 244, s. 327–351.

WOODWARD, Ernest Llewellyns, *Three Studies in European Conservatism. Metternich, Guizot, The Catholic Church in the Nineteenth Century*, London 1963.

11 Resumé

The aim of the present dissertation thesis is to analyse Viscount Palmerston's international policy in relation to Austria in the years 1830–1841. The topic is defined by the British Minister's tenure, including the hiatus of 1834–1835. The main focus of this work is laid on the primary participation of insular diplomacy in Europe within the period of the outbreak of the July Revolution, the dissolution of the United Kingdom of the Netherlands, the November Uprising, events in the German Confederation and the Papal States, civil wars in Portugal and Spain, and the second Near Eastern crisis. A distinctive feature of these matters is the clash between Palmerston and Metternich. In the 1830s, both men were the leading figures of European foreign relations and, at the same time, symbols of two different political streams. The aim of the present work is to revise the “traditional” view of Palmerston – a progressive statesman who defends the freedom of European liberalism – and Metternich – a retrograde reactionary to the social modernization. The text points out the British Minister's foreign policy motives that are grounded in promotion of national interests at the expense of Great Powers cooperation and the efforts of the Austrian Chancellor for the best possible relations within the Concert of Europe that were perceived as essential for the prosperity of the Habsburg monarchy.

The presented text was prepared based on the primary sources which are of a diplomatic character. Funds from The National Archives in London were the primary resource for the texts; especially the correspondence between Palmerston and the British Embassy in Vienna represented by Frederick Lamb (later known as The Lord Beauvale). Furthermore, in connection with European issues, correspondence between the British Foreign Office and individual key players of the analysed period, such as the British Embassy in Constantinople, St. Petersburg, Paris, Frankfurt, Madrid and Lisbon, was used. As for the Austrian side's point of view, it was necessary to explore the archives stored in the Austrian State Archives, in the Haus-, Hof- und Staatsarchiv section in Vienna; mainly the documents between Metternich and the Austrian Embassy in London, represented by Paul Anton Esterházy, Phillip von Neumann and Johann von Wessenberg. Furthermore, writings between Vienna and Constantinople, Paris and St. Petersburg were used to complete the picture of the period in question.

Palmerston's inauguration was strongly influenced by July events in France. The first issue he had to tackle was a revolution in the United Kingdom of the Netherlands. Contributing to the emergence of an independent Belgium was a key concern for Great Britain, as it represented a security barrier and played an important economic role due to its geopolitical position. Initially, the British Prime Minister pursued cooperation on Great Powers basis; that is why he insisted that the London conference – its task was to find a solution to the aforementioned problem – continued. He was, however, faced with Metternich's resistance who demanded abiding by the international law which stated that the United Kingdom of the Netherlands' king was a legitimate ruler fighting against the revolution. The discrepancy of opinion escalated in 1832; there was an open dispute between the two diplomats and a gradual disintegration of the Great Powers unity caused by several events. The November uprising following the Belgian Revolution sparked the flame of the British-Russian struggle lasting for a decade in the 1830s. Rather than ideologically, Palmerston's support for the Polish revolutionaries was determined by a desire to satisfy the British public in an effort to gain political points and potential voters. The internal political problems related to the electoral reform also resonated in the foreign policy strategy. For this reason, the imaginary veil of support for liberalism and political freedoms concealed a cold British calculation of how to ensure its Great Power status. Alongside with Russia and Prussia, Austria represented the opposition to these ideas. They were perceived as backward and despotic powers whose common goal was to repress and restrict freedom in Europe.

Diplomacy in Vienna was, however, driven by different motives. The internal problems of the Habsburg monarchy were also reflected in progress on international issues, and therefore, the stability, peace and prosperity of the empire depended on European cooperation and universal peace. In order to achieve these intentions, the international law and legitimism were abided by. Metternich also encountered lack of understanding from the British side, not only in the German Confederation, but especially on the Apennine Peninsula in connection to the uprising in the Papal States. Together, London and Vienna strove for adoption of reforms in order to strike a balance in central Italy. Palmerston's distrust of Metternich caused the collapse of these ambitions and deepened the gap between the two nations even further. Throughout the period, the Austrian Chancellor sought to reform the ecclesiastical state and was aware that adopting new laws was essential for the stability of the Holy See. Palmerston's tacit

consent to violation of European state law in connection with the French occupation of Ancona was yet another issue that harmed the British-Austrian relationships. London was willing to sacrifice international guarantees and disrupt European Balance of Power in exchange for its national interests. Cooperation with Paris was superior to the traditional concept of a Concert of Europe for the government on the islands. Through such cooperation, France could both be kept in check and, at the same time, served as a tool to promote British policy.

The limits of Palmerston's strategy became apparent during the first Near Eastern crisis of 1831–1833. Excessive focus on Western European affairs caused a lack of diplomatic flexibility in the East. Not only did the government in London respond late to the developments in the Ottoman Empire, but it did not have adequate opportunities to help Constantinople to ensure the stability of the Sultan's empire either. These errors resulted in signing of a treaty in Hünkâr Iskelesi between Mahmud II and Nicholas I. The existence of the aforementioned alliance posed no threat to Metternich. It was a piece of writing signed between the rightful monarchs which, moreover, provided protection for the Ottoman Empire, on whose continuity the European stability also depended. From the point of view of international law, it was a struggle between the Sultan and his subjects. Palmerston saw the treaty as a way to Russia's spread of influence on the Bosphorus with the ultimate goal of controlling Constantinople. These odd ideas, fed by the British public, have triggered a wave of Russophobia; the consequences of have been reflected not only in Europe and the Middle East, but also in faraway Asia.

The crisis in the East completed the continent's bipolar division into a liberal and conservative part. The British desire for cordial relations with France and the subsequent deepening of cooperation on the Iberian Peninsula forced Austria, Russia and Prussia to cooperate more closely; the cooperation resulted in a meeting in Münchengrätz, respectively in Berlin. The Quadruple Alliance between Great Britain, France, Spain and Portugal served only as a demonstration of the already distorted cooperation within the Concert of Europe. At the same time, however, the alliance contained a tool for the London government to promote its ambitions in Lisbon and Madrid in an effort to secure such vital power through military-diplomatic intervention during the ongoing Liberal wars. For Palmerston, the Western European Union also represented a way how to effectively control Paris's foreign policy. Discrepancies

between the two countries soon became apparent during the Iberian campaign. Both Great Britain and France favoured their own national interests before Alliance cohesion. The London government promoted the idea of liberalism, but this was, in fact, just to conceal the spread of their power. Due to this fact, Palmerston chose to instead support the conservative representatives of the Spanish government, who were in favour of councils from the British Isles, rather than the more liberal representatives standing by the French side. On the other hand, Austria fully trusted the Russian advance in the Near East and was convinced of its pure intentions. Despite his efforts to establish friendly relations with Great Britain in the second half of the 1830s, Metternich encountered Palmerston's indifference and persistent mistrust.

The strategy of relying on the French proved wrong during the second Near Eastern crisis. The Orleans government tried to exert its power on the Apennine Peninsula in Belgium and the Pyrenees as well as in North Africa. Muhammad Ali was seen as an instrument to achieve this ambition, despite the possibility of European isolation. On the other hand, Egyptian Governor posed a threat to the British objectives in the Near East. The Entente between London and Paris was over, and Palmerston had no choice but to find a new ally. He did not overcome his antipathy towards Metternich, and he considered cooperation with Austria to be useful only if it fit his ideology. However, the Austrian Chancellor continued to seek a common consensus. In order to reach a Great Power consensus, a conference in Vienna where the ongoing Ottoman-Egyptian conflict would be discussed was to be held. The fact that Russia rejected the proposal was a heavy blow to him, but he did not hesitate to support the idea that instead of the Habsburg metropolis, London should be the centre of diplomatic talks. The second crisis in the Near East represented an opportunity to revise the shabby influence on the Bosphorus for the British Minister. The goal was to come out of the situation as a winner and make the most of it, which he, to some extent, managed to do. However, the success of this campaign depended on Austria and Russia's sincere attitude to peace and stability in Europe.

After the crisis, relations between Palmerston and Metternich were stuck again. According to the British Minister, Austria was not a Power that had the potential to be a full partner to Great Britain, and the Austrian Chancellor was an unreliable person longing only for suppressing the natural social development. He urged to reform the Danubian Monarchy, which he considered the only possible way to achieve mutual

power consistency. Vienna, on the other hand, was compact in its ideopolitical views in the 1830s and, instead of enforcing nationalism, strove for a clearly defined and functional cooperation of all Great Powers, subject to respect for international law and legitimacy.